NAPOLEON
SOARELE DE LA AUSTERLITZ

NAPOLÉON : LE SOLEIL D'AUSTERLITZ
Max Gallo

NAPOLEON : SOARELE DE LA AUSTERLITZ
Max Gallo

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GALLO, MAX
Napoleon / Gallo Max. – București : ALLFA, 2012
4 vol.
ISBN 978-973-724-368-3
Vol. 2 : Soarele de la Austerlitz / trad. de Rodica Frățilă – 2012. – ISBN 978-973-724-358-4

I. Frățilă, Rodica (trad.)

821.133.1-31=135.1
94(44)"17" Napoleon I (0:82-94)
929 Napoleon I (0:82-94)

Editura **ALLFA** : Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3, sector 6, cod 060512 – București
Tel. : 021 402 26 00
Fax : 021 402 26 10

Distribuție : Tel. : 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi : comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare : Delia Petrescu
Tehnoredactare : Liviu Stoica
Corectură : Maria Georgescu
Copertă : Alexandru Novac

Max Gallo

**

NAPOLEON

SOAREЛE DE LA AUSTERLITZ

1799-1805

Traducere din limba franceză de
Rodica Frățilă

EDITURA ALLFA

Max Gallo (născut în 7 ianuarie 1932, la Nisa) este licențiat în litere și istorie. A fost multă vreme profesor înainte de a ocupa importante funcții politice precum aceea de secretar de stat, purtător de cuvânt al guvernului Mauroy (între anii 1983-1984) sau președinte fondator al grupării republicane care a susținut candidatura lui Jean Pierre Chevènement la alegerile prezidențiale din ianuarie 2002.

Dar, înainte de toate, Max Gallo este un scriitor cu o carieră prodigioasă. Operele sale de ficțiune reconstituie momente cruciale ale istoriei și spiritul acestora. De asemenea este autorul unor interesante biografii ale unor personaje celebre precum de Gaulle, Victor Hugo sau Ludovic al XIV-lea, cărți cu mare priză la public și publicate în tiraje impresionante.

Membru al Academiei franceze din anul 2007, recompensat cu numeroase premii și distincții ale statului francez, Max Gallo este și o prezență activă în spațiul cultural și literar francez și european.

Este autorul a peste o sută de cărți, dintre care amintim: *Le Cortège des vainqueurs*, 1972, *La Demeure des puissants*, 1983, *Une affaire publique*, 1989, *Un homme de pouvoir*, 2002.

Cicluri romanești: *La Baie des Anges* (3 vol.), 1975-1976; *La Machinerie humaine* (10 vol.), 1992-1998; *Les Patriotes* (4 vol.), 2000-2001; *Morts pour la France* (3 vol.), 2003

La Editura Allfa i-au fost publicate în limba română romanele istorice *Ludovic al XIV-lea*: vol. I – *Regele Soare*, vol. II – *Iarna marelui rege*; *Revoluția franceză*: vol. I – *Poporul și Regele*, vol. II – *La arme, cetățeni!*

Pentru Anne și Antoine Ottavi

Amanta mea este puterea. Am făcut prea mult pentru cucerirea ei ca să o las acum să mă subjuge sau să mă rănească, cu toate că tânjesc după ea.
4 noiembrie 1804, lui Roederer

Eu nu sunt rege. Nu vreau să fiu insultat ca un rege. Mă tratați ca pe un maimuțoi regal. Eu, maimuțoi regal! Eu sunt un soldat ieșit din popor și m-am ridicat prin mine însumi. Pot fi comparat eu cu Ludovic al XVI-lea?
Napoleon Bonaparte, 1 februarie 1801

Partea întâi

Nici bonetă roșie, nici pantof roșu, sunt național

11 noiembrie 1799 (20 Brumar anul VIII) –
7 septembrie 1800

1

Napoleon are treizeci de ani și patru luni.

Aude strigătele: „Trăiască Bonaparte! Trăiască pacea!"

Se apropie de ușa cu geamuri care închide salonul rotondei, camera cea mai încăpătoare din reședința sa.

La capătul grădinii, dincolo de gardul viu, zărește micul grup care a invadat strada Victoire. Oamenii aceia îl așteaptă de la primele ore ale dimineții. S-au adunat după ce au aflat din ziare și afișe că a fost ales în ajun, în 19 Brumar, unul dintre cei trei consuli provizorii ai Republicii, și că a depus jurământul la miezul nopții, în fața deputaților reuniți la Castelul Saint-Cloud.

Mulțimea de gură-cască se vântură de-a lungul grilajelor care delimitează parcul, sperând să-i vadă pe Bonaparte și pe Joséphine de Beauharnais. Fac roată în jurul caleștii staționate dinaintea porții.

Caii dragonilor din escortă tropăie și nechează. Pe nări scot aburi, care le învăluie boturile pentru ca apoi, în câteva clipe, să se confunde cu ceața.

S-a lăsat frigul și umezeala îți pătrunde în oase – o vreme de altfel specifică anotimpului în care ne găsim, 11 noiembrie 1799, 20 Brumar anul VIII.

Este puțin trecut de ora unsprezece.

Bourrienne, secretarul, deschide ușa. Ceilalți doi consuli provizorii, Sieyès și Roger Ducos, așteaptă la Palatul Luxembourg, ieri,

sediul Directoratului, astăzi, al Consulatului înființat în cursul nopții.

Napoleon se întoarce. Își vede chipul reflectat în oglinda de deasupra șemineului.

În urmă cu douăzeci și cinci de zile intra în acest salon, sosind din Egipt.

Își amintește: era în zori. Casa, goală. Joséphine lipsea și voia s-o repudieze. Și acum iat-o aici, în tunica lungă și diafană prin care i se ghicește trupul. Se sprijină cu nonșalanță de șemineu, dichisită și aranjată, așa cum o vezi, de altminteri, în orice moment al zilei. O panglică de mătase bleu strânge zulufii care îi încadrează obrajii pudrați.

Au trecut douăzeci și cinci de zile. El a renunțat la divorț, fără să uite însă ce a descoperit: că este frivolă și adulteră, că și-a bătut joc de el. Dar, în pregătirea acestor zile, de 18 și 19 Brumar, i-a fost o aliată utilă, eficientă, o soție tandră și prevenitoare.

Totul s-a schimbat, așadar, în douăzeci și cinci de zile.

În dimineața lui 16 octombrie, dimineața în care s-a întors, nu era decât un general care își părăsise armata, abandonând-o în Egipt, un general simpatizat de populație, dar pe care guvernul putea să-l destituie, să-l acuze de dezertare.

A riscat.

Ieri, 10 noiembrie, la Saint-Cloud, în Palatul Orangerie, când deputații celor Cinci Sute s-au repezit asupra lui strigând: „Infractorul! Moarte dictatorului! Infractorul!", preț de câteva minute a crezut că pierduse. Chiar s-a speriat.

Stau mărturie urmele de pe fața lui pământie, pe care, ferindu-se de haita dezlănțuită, amenințătoare, și-a zgâriat-o cu unghiile, spărgându-și furunculele, iritându-și pecinginile, până ce i-a dat sângele.

Deputații au lovit un grenadier care le stătea în cale. Ce spera șleahta asta de avocați care violaseră nu o dată Constituția și care acum o invocau ca pe un text sacru?

Ieri-noapte le-a înfierat atitudinea, ura, „această ripostă sălbatică a unor asasini contra forței menite să-i reprime". A dictat

proclamația al cărei text tocmai i-l aduce Bourrienne sub formă de afișe tipărite care, din ordinul lui Fouché, în calitate de ministru eficient al Poliției generale, au fost lipite pe zidurile Parisului.

În urmă cu douăzeci și cinci de zile, nu era decât un general avid de putere.

Ieri după-amiază încă, nu era decât un bărbat amenințat.

În dimineața acestei zile, 20 Brumar, este unul dintre cei trei consuli provizorii ai Republicii.

Unul? El trebuie să fie primul.

Iar asta urmează să se decidă, acum, în cursul dimineții. Iată țelul său.

Se îndreaptă spre ușă. Joséphine îl îmbrățișează. El zâmbește și se desprinde de ea. Este un bărbat diferit de cel care era în urmă cu douăzeci și cinci de zile.

Victoria te pune întotdeauna pe un piedestal.

Traversează grădina în pas alert cu Bourrienne alături, fără să-l ia în seamă. Vorbește doar pentru sine.

— Un guvern nou constituit trebuie să ia ochii și să uimească, zice el. Îndată ce nu mai răspândește strălucire, se prăbușește.

Încep strigătele. Probabil că a fost văzut din stradă. Aude ordinul dat de către un ofițer: „Generalul-șef, consul al Republicii."

Într-adevăr, el este acela, acum.

Nu se spune încă lucrurilor pe nume, dar știe că va fi primul dintre cei trei consuli. Cine va cuteza să-i conteste întâietatea?

Și, după aceea, spre ce se va îndrepta, încotro va porni? Întrebarea îl chinuie deja. Nu cunoaște răspunsul. Se va gândi. Presimte că nu se va putea opri. Echilibrul său constă în mișcarea spre înainte.

Urcă în trăsură. Strigătele se întețesc.

— Faimă mare, zice el în momentul când vehiculul se pune în mișcare, înseamnă zgomot mare. Cu cât faci mai mult tam-tam, cu atât se aude mai departe. Legile, instituțiile, monumentele, națiunile, toate dispar. Doar zgomotul rămâne și reverberează în alte generații.

Caii aleargă la galop. Cu un gest, Napoleon le cere dragonilor din escortă să elibereze flancurile vehiculului. Vrea să vadă și să fie văzut. Cuvântul „pace" se aude de la distanță.

Napoleon se apleacă peste portieră. În această zi de *decadi*[1], zi de odihnă, străzile sunt aproape pustii.

— Puterea mea, murmură Napoleon, retrăgându-se la loc, depinde de gloria mea, și gloria mea, de victoriile pe care le-am câștigat. Autoritatea mea va scădea dacă n-o voi consolida cu o glorie și mai mare și cu victorii noi.

Pe măsură ce se apropie de Sena, în suburbia Saint-Honoré, trecătorii se înmulțesc. Grupuri de pierde-vară s-au strâns ciorchine în fața afișelor pe care se poate citi, chiar și din trăsură, anunțul cu litere negre îngroșate:

PROCLAMAȚIA
GENERALULUI-ȘEF
BONAPARTE
19 Brumar, ora unsprezece seara

Fouché și-a făcut treaba.

Trăsura intră în Piața Concorde, în goană. Invadată de ceața densă, piața aduce cu un amfiteatru abandonat, în ruină.

— Cuceririle m-au făcut ceea ce sunt, continuă Napoleon. Doar cuceririle mă pot susține.

---

[1] Decadi, fr., cea de-a zecea și ultima zi dintr-o decadă a lunii în Calendarul republican, zi de odihnă echivalând cu duminica. (N. tr.)

2

Napoleon se îndreaptă spre galeriile Palatului Luxembourg, însoțit de duruitul tobelor soldaților de la gardă care îi salută astfel sosirea. Este prima ședință a Consulatului.

Cunoaște acest palat. A venit aici ca un milog pe care toată lumea îl ignora. Dar, începând cu ziua de ieri, cel căruia îi adresa doleanțele sale, Barras, nu mai este decât un om fără putere care își va toca – lipsit de faimă și ignorat de toți – bogăția dobândită pe când se afla în fruntea statului. Acum câteva ore încă, Barras era unul dintre Directorii în fața cărora trebuia să dai socoteală, așteptându-le ordinele cu nerăbdare. Acele timpuri s-au sfârșit.

Intră în sala cu plafonul pictat în frescă. Sieyès și Roger Ducos îl așteaptă în picioare.

Acești doi oameni împart cu el puterea. Ducos este doar un figurant, un om de paie, în schimb Sieyès lasă impresia unui jucător abil, un om cu idei, o figură a Revoluției. Cu el are de luptat.

Napoleon îl privește atent. Sieyès îi pare bătrân, lipsit de energie. Dacă ar începe o confruntare între ei, Sieyès n-ar putea învinge. Probabil că știe asta. Va încerca, la fel ca în ultimele douăzeci și cinci de zile care s-au scurs, să-i întindă curse, să se folosească de armele șireteniei.

Probabil crede că pe un om ca mine îl poate încuia cu arguția juristului și cu articole din Constituție!

Sieyès încearcă ușile, verifică cu grijă dacă sunt încuiate.

— Este de-a dreptul inutil să mai discutăm despre preşedinţie, zice Ducos aşezându-se. Vă aparţine de drept, domnule general.

Napoleon se uită la Sieyès care tace fără însă a-şi putea controla grimasa din colţul gurii. Napoleon se aşază în fotoliul plasat în centru, apoi declară că refuză o preşedinţie permanentă.

Trebuie să ştie să aştepte, să-l lase pe Sieyès să-şi dea arama pe faţă. Perioada care începe este una provizorie. Numai Constituţia ce urmează a se elabora va decide locul fiecăruia.

Dacă Sieyès îşi închipuie că poate să mă îngroape sub onoruri, se înşală.

Sieyès s-a ridicat în picioare. Mai verifică încă o dată uşile să fie sigur că sunt încuiate. Îi arată apoi o comodă lui Napoleon.

— Vedeţi această frumoasă piesă de mobilier, spune el, probabil că nu bănuiţi ce valoare are.

În continuare, îi informează că Directorii au prevăzut ca la sfârşitul mandatului lor să-şi împartă o sumă de bani ascunsă în acea comodă.

— În momentul de faţă, nu mai există Directori, zice Sieyès. Iată-ne în posesia banilor. Ce facem cu ei?

Omul acesta este, deci, la fel de lacom ca Barras. Cei care sunt avizi după aur doresc puterea pentru bogăţiile obţinute prin mijlocirea ei. Este suficient, prin urmare, să-i umpli de bani pentru a-i deposeda de putere, ea nefiind obiectul veritabil al pasiunii lor.

— Nu cunosc nimic despre existenţa acestei sume, zice Napoleon întorcându-şi capul. Aşadar, puteţi să v-o împărţiţi, dumneavoastră şi Ducos, deoarece amândoi aţi fost Directori. Însă grăbiţi-vă, căci mâine s-ar putea să fie prea târziu.

Ei deschid comoda, încep să şuşotească şi să se târguiască pentru împărţirea celor opt sute de mii de franci pe care îi numără. Îl iau pe Napoleon drept arbitru.

— Înţelegeţi-vă între voi, zice el. Dacă aud că faceţi scandal, va trebui să vă luaţi adio de la toată suma.

Cei doi tac, uitându-se unul la celălalt. Sieyès şi-a adjudecat şase sute de mii de franci.

În timp ce în casieriile guvernului nu există bani pentru plata curierilor care trebuie să ducă depeșele în provincie sau generalului Championnet, comandantul-șef al Armatei Italiei!

Cum se poate una ca asta?

Napoleon consultă foștii miniștri, frunzărește dosarele. Armata nu primește nici plata cuvenită, nici hrană, nici îmbrăcăminte. Convoacă un fost înalt funcționar din timpul monarhiei, pe Gaudin, candidatul lui Sieyès pentru postul de ministru de Finanțe. Omul pare eficient și discret:

— Ai lucrat multă vreme în finanțe? întreabă Napoleon.

— Douăzeci de ani, domnule general.

— Avem nevoie de concursul dumitale, contez pe el. Haideți să depunem jurământul. Nu avem timp de pierdut.

Pe durata întregii zile resimte clipă de clipă această urgență. Numește miniștrii unul după altul. Talleyrand va fi la Externe. Laplace, savantul examinator de la Academia Militară, este ministru de Interne. Dar trebuie să se ocupe de lucrul cel mai important, și anume de lucrările comisiilor însărcinate cu elaborarea Constituției.

Sieyès vine cu un plan inteligent prin care se instituie un post de Mare Elector pe viață, plasat în vârful unei piramide cuprinzând Adunările, un Senat, un Corp legislativ, un Tribunat – de fapt, o persoană lipsită de putere, aleasă de notabilități, ceea ce oferă aparența unui sufragiu universal, pe când desemnarea electorilor se face de sus, din masa celor înscriși.

Napoleon ia rapid la cunoștință despre proiectul lui Sieyès. Această manieră de a goli sufragiul național de conținut nu-i displace. Încrederea vine de jos, autoritatea, de sus – și, de altfel, poporul, ce este el?

Se consultă cu ideologii, acești cugetători care visează la un despotism luminat.

Îi întâlnește la recepțiile pe care le dă la Micul Luxembourg, unde s-a instalat împreună cu Joséphine. Îl ascultă pe unul dintre ei, pe Cabanis, care îi spune: „Clasa de jos nu trebuie să-și mai exercite influența nici asupra legislației, nici asupra guvernării. Totul trebuie să se facă pentru popor și în numele poporului, dar

nu în mod nemijlocit de către acesta și nici sub dictatura lui irațională."

Numește comisii cu care lucrează direct. Apoi, într-o seară, Roederer se apropie și îi transmite la ureche propunerea lui Sieyès. Ar accepta Napoleon să fie acest Mare Elector pe viață?

Trebuie să rămână impasibil, să asculte.

— Va avea, continuă Roederer, un venit de șase milioane și o gardă de trei mii de oameni. Se va instala la Versailles și atribuția sa va consta în numirea celor doi consuli.

Iată capcana. Trecerea pe linie moartă a celui care ar accepta această funcție fără putere.

— Oare înțeleg bine ce-mi spui, Roederer? Îmi propuneți o poziție din care să-i numesc pe toți cei care vor avea ceva de făcut și din care eu nu voi putea să fac nimic...

Se depărtează de Roederer, ridicându-și glasul, astfel încât să fie auzit de membrii comisiei.

— Marele Elector, continuă el, va fi umbra, dar umbra descărnată a unui rege trândav. Cunoașteți vreun om cu un caracter atât de josnic încât să se complacă într-o astfel de combinație? Eu unul n-o să joc acest rol ridicol. Mai bine nimic, decât să fiu ridicol.

Când Sieyès se prezintă la comisie, Napoleon îl apostrofează imediat, cu iritare:

— Cum ați putut crede, cetățene Sieyès, că un om de onoare, că un om dotat și cu oarecare capacitate în afaceri s-ar gândi vreodată să consimtă să nu fie decât un porc de îngrășat cu câteva milioane, în castelul regal de la Versailles?

— Înseamnă că vreți să fiți rege, murmură Sieyès.

Tonul lui este însă deja al unui om trist și înfrânt.

S-a dat de gol. S-a pierdut.

Rămâne să-și continue tirul, zi după zi, noapte după noapte. Napoleon inspiră, corijează, animă ședințele de lucru și slăbește rezistența opozanților. Convinge sau descumpănește.

Îl privește pe Sieyès care, puțin câte puțin, își pierde interesul.

Se votează: celor trei Adunări li se adaugă un Consiliu de Stat şi, în vârful edificiului, este instalat un prim-consul, piatra unghiulară, ales pe zece ani, dominându-i pe ceilalţi doi consuli, care nu dispun decât de un vot consultativ. Abil şi ironic, Napoleon i se adresează lui Sieyès, pe un ton potolit, pentru a-i cere să propună numele celor trei consuli.

Sieyès ezită, apoi rosteşte cu glas moale numele la care se aşteaptă Napoleon: Napoleon Bonaparte, Cambacérès – care a votat pentru moartea regelui, cu amânare – şi Lebrun, un apropiat al regaliştilor.

Napoleon se felicită pentru această alegere.

— Nici bonetă roşie, nici pantof roşu, sunt naţional, zice el. Îmi plac oamenii cinstiţi, de orice culoare.

Textul Constituţiei va fi supus votului poporului. Iar Napoleon îi redactează preambulul. „Cetăţeni, Revoluţia este statornicită pe principiile cu care a pornit. REVOLUŢIA S-A ÎNCHEIAT."

1799. Ne aflăm nu numai la finele anului, ci şi la sfârşitul secolului. Napoleon are treizeci de ani. Intră în secolul al XIX-lea ca un învingător.

Nu-şi aminteşte de eşecurile sale, de asalturile inutile de la Saint-Jean-d'Acre. Pentru a cuceri, i se pare de-ajuns să vrea cu obstinaţie acest lucru. Oamenii care i s-au opus au avut, aşadar, prea puţină inteligenţă, prea puţină voinţă sau prea puţin curaj?

Îi observă, sunt curtenitori, servili, avari. Îi atribuie lui Sieyès un bun naţional, domeniul Crosnes, ca „recompensă naţională". Cambacérès? „Omul cel mai potrivit ca etalon pentru servilism." Talleyrand, până nu de mult episcop de Autun? „Ştiu că nu aparţine Revoluţiei decât prin conduita sa imorală. Iacobin şi dezertor totodată din propriul ordin în Adunarea Constituantă, interesul lui nu este de natură să-l recomande."

Cu privirea imobilă, Napoleon îl ascultă pe Talleyrand, care îi repetă:

— Nu vreau să lucrez decât cu dumneavoastră. Nu am nici cea mai mică urmă de ambiție deșartă. Vă vorbesc numai în interesul Franței.

Cum să nu pot domina viermuiala acestor oameni?

Toți se grăbesc să participe la recepțiile pe care le dă ca prim-consul în saloanele Palatului Luxembourg. La reprezentațiile de la Operă la care asistă îi cerșesc o privire.

Când rămâne singur cu Joséphine, ea îi povestește ce se vorbește prin saloane. Știe despre catrenul care circulă prin Paris? El ascultă.

Sieyès lui Bonaparte i-a dăruit un tron
Sub o ruină fastuoasă gândind să-l izoleze
Bonaparte lui Sieyès i-a dăruit domeniul Crosnes
Să i-o plătească și să-l degradeze...

Ea râde. Soțul ei știe că se mai vorbește și despre faptul că cei doi consuli, Cambacérès și Lebrun, sunt ca cele două brațe ale fotoliului în care el stă așezat?

Ea ar vrea să-l atragă spre dormitor, dar el o părăsește. Are nevoie să reflecteze.

În cabinetul său de lucru, citește rapoartele poliției. Populația îi este favorabilă. Într-un teatru unde unul dintre actori declamă, la adresa unui personaj din piesă: „Prin curajul lui, de moarte și de jafuri, ne-a apărat pe toți", spectatorii s-au ridicat în picioare și au aplaudat îndelung, unul strigând: „Trăiască prim-consul!"

Trebuie, cu orice preț, să păstreze, să întrețină acest sentiment în oameni.

Într-o dimineață, pe când se întorcea exaltat oarecum de aplauzele care i-au însoțit lunga cavalcadă pe străzile Parisului, Roederer i-a spus pe un ton precaut: „Aplauzele pe care le-ați auzit sunt nimic în comparație cu cele pe care le-a provocat La Fayette în 1789 și în 1790."

Și, câteva luni mai târziu, La Fayette era constrâns să se exileze.

Întotdeauna trebuie să-ţi consolidezi o victorie.

16 ianuarie 1800. Convoacă un consiliu secret. Trebuie să vorbim despre presă, zice el. Ziarele manipulează opinia a milioane de persoane.

„Ce este un ziar? Un club răspândit în toate direcţiile. Un ziar acţionează asupra abonaţilor săi în maniera unui orator din club asupra auditoriului său."

La ce-ar folosi să interzică discursurile care atrag doar câteva sute de persoane, dacă lasă în circulaţie cotidienele, care influenţează de o sută de ori mai multă lume? Se impune deci închiderea ziarelor refractare. Redactorii trebuie să fie „oameni ataşaţi". Consiliul aprobă, redactează un decret care suprimă şaizeci de ziare din şaptezeci şi trei.

La ieşire, îl prinde de braţ pe Bourrienne şi îi şopteşte: „Dacă slăbesc frâiele presei, n-o să rămân nici trei luni la putere!"

Care ar mai fi fost, din momentul acela, sensul tuturor bătăliilor pe care avea să le dea? La ce-ar mai fi servit victoriile?

Adesea, la recepţiile de la Palatul Luxembourg sau de la Malmaison, în timp ce Joséphine se perindă de la un invitat la altul, atentă şi amabilă cu fiecare în parte, fie regicid sau emigrat, ia aminte la poveştile despre perioada revoluţionară, realizând că a prins numai câteva episoade. Pe parcursul celor zece ani, din 1789 până în 1799, a trăit cea mai mare parte în afara Franţei. Ceea ce află îi întăreşte ideea că, dacă vrea să-şi consolideze puterea, trebuie să apară ca fiind cel ce întruchipează revenirea la ordine, la siguranţă, la pace, după un deceniu de revoluţie.

Când află că Washington a murit, la 14 decembrie 1799, profită de ocazie.

„Vreau, îi spune lui Talleyrand, un doliu naţional de zece zile, o slujbă solemnă la Templul lui Marte (vechea Biserică a Invalizilor)."

Trebuie să devină în ochii poporului său Washington al acestei ţări, omul providenţial care îi adună pe toţi în jurul lui.

Iacobini? Emigraţi? „Mă folosesc de toţi aceia care se încumetă să meargă cu mine... Am loc pentru francezii de toate convingerile, cu condiţia să aibă minte, forţă şi calităţi."

Știe că nu este suficient să reprime, să proscrie. Trebuie să regrupeze indivizii în jurul lui și să seducă.

Îi scrie generalului Jourdan. „Ați fost lezat în ziua de 19 Brumar? Iată că, în sfârșit, primele momente au trecut, și doresc cu înflăcărare să-l văd mereu pe învingătorul de la Fleurus pe drumul ce duce la organizare, la adevărata libertate, la fericire."

Unui deputat care făcea parte dintre cei Cinci Sute, exclus după evenimentele din Brumar, îi spune: „Veniți la mine, guvernul meu va fi un guvern al tinereții și al inteligenței."

Ce simplu ar fi dacă țara ar avea unitatea și disciplina unei armate! Este convingerea sa. Și talentul său, de asemenea.

„Nu încape îndoială", spune el, „că simplul titlu de cetățean francez valorează mai mult decât cel de *regalist, clichist, iacobin, feuillant,* decât toate aceste o mie și una de titulaturi pe care le zămislește spiritul de gașcă și care, de zece ani, tinde să împingă națiunea într-o prăpastie din care a venit timpul, în sfârșit, să fie scoasă pentru totdeauna."

Știe că Joséphine primește zilnic rude de-ale emigraților care vor să obțină radierea de pe lista proscrișilor. Cunoaște demersurile pe care ea le întreprinde pe lângă miniștri. Ea țese pentru el acea pânză care se întinde departe, la familiile Montmorency, Ségur, Clermont-Tonnerre. Ar fi util, deci, să-i primească în continuare, în fiecare dimineață, în salonul ei. Se bârfește că ar fi regalistă? Nu contează! El ține frâiele țării. Și el nu se teme de criticile „anarhiștilor", ale „exclusiviștilor", acești iacobini intransigenți. Vremea lor a trecut, cugetă el. Franța a cunoscut Comitetul Salvării Publice, Furioșii și pe Robespierre. Amenințarea iacobină, chiar dacă a fost în avantajul lui să le-o mai fluture, când și când, pe sub nas, nu este decât o sperietoare.

Pericolul regalist pare a fi mai serios.

Insurgenții se mai bat încă în Vendée. Promite să-i amnistieze, dacă depun armele. Dă voie să se țină slujbele de duminică, deși această zi a fost ștearsă din calendare, fiind înlocuită cu *decadi*. Ce

altă tactică să aplice cu regaliştii? Desigur, va apela tot la cele pe care le-a folosit şi pentru ceilalţi oameni. Să-i seducă, să-i „cumpere" sau să-i corupă, să-i ameninţe şi să-i împrăştie.

Când Talleyrand îl anunţă la mijlocul lui decembrie că Hyde de Neuville, un regalist ce locuieşte la Paris, şi Fortuné d'Andigné, unul dintre capii răsculaţilor, doresc să se întâlnească cu el, de ce să nu-i primească, la urma urmei?

Talleyrand îi prezintă pe cei doi, afişând o politeţe caracteristică Vechiului Regim. Napoleon se arată amabil şi înţelegător.

În ochii lui d'Andigné şi ai lui de Neuville citeşte uimire. Cei doi regalişti au aspectul îngrijit al aristocraţilor, pe când el a ales, intenţionat, o ţinută lejeră, o tunică de culoare verzuie. Dar, în câteva minute, îşi impune ironia sa muşcătoare, cinismul.

— Îmi tot vorbiţi despre rege, sunteţi deci regalişti? întreabă el.

Se miră. Cum poţi să crezi într-un prinţ care n-a avut curajul să ia o barcă pescărească şi să ajungă la credincioşii săi care luptă pentru el? Ce valoare are un rege care nu a tras niciodată sabia din teacă?

— În ceea ce mă priveşte, eu nu sunt regalist, conchide el.

Se apropie de şemineu, se întoarce brusc către d'Andigné.

— Ce vreţi să fiţi? General? Prefect? Voi şi ai voştri veţi fi ceea ce doriţi să fiţi.

Odată nada aruncată, trebuie să aştepte. Dar aceşti doi oameni nu par tentaţi. Trebuie să-i flateze, să le spună că le înţelege lupta, că este gata să restabilească libertăţile religioase.

— Şi eu vreau preoţi buni. O să-i reabilitez. Nu atât pentru voi, cât pentru mine...

Aruncă o ocheadă spre Hyde de Neuville. Acesta pare mai versat decât d'Andigné şi se gândeşte că poate ar fi bine să stabilească o înţelegere cu el.

— Nu pentru că noi, ceilalţi nobili, am fi nu ştiu cât de religioşi, continuă el, dar religia este necesară pentru popor.

Ei rămân tăcuţi. Napoleon trece la ameninţări.

— Dacă nu faceţi pace, voi porni asupra voastră cu o sută de mii de oameni. O să vă incendiez oraşele, o să dau foc colibelor voastre.

Se întrerupe, schimbă tonul.

— A curs prea mult sânge francez de zece ani încoace.

Se întoarce cu spatele. Întrevederea a luat sfârşit.

Acum trebuie să treacă la acţiune, deoarece cu ademenirea şi cu ameninţarea nu a reuşit. Va cere capitularea insurgenţilor.

„Nu vor mai purta arme împotriva Franţei decât oamenii fără credinţă şi fără patrie, instrumentele perfide ale unui duşman străin." Este nevoit să-şi întărească trupele pentru a da greutate vorbelor sale.

În ianuarie 1800 au loc primele capitulări. Cadoudal, unul dintre cei mai înverşunaţi capi ai răsculaţilor, renunţă şi el la luptă în februarie.

Napoleon nu manifestă nicio bucurie, ca şi cum ar şti că, pentru sarcina pe care şi-a asumat-o, nu există sfârşit.

Trebuie să organizeze administrarea departamentelor, să-i primească într-o dimineaţă pe bancheri, să obţină de la ei un împrumut de trei milioane. Trebuie să revină la conducerea armatei, să flateze generalii, să-i urmărească pe Augereau, pe Moreau mai ales, cel mai abil, cel mai glorios. Ca să-i dea de înţeles acestuia că îi revine grosul, îi scrie: „Eu sunt acum un fel de manechin care şi-a pierdut libertatea şi fericirea. Vă invidiez soarta binecuvântată: mergeţi, alături de ostaşi viteji, ca să faceţi lucruri remarcabile. Mi-aş da bucuros la schimb purpura consulară pentru un epolet de şef de brigadă."

Fără îndoială că Moreau nu se va lăsa păcălit de cuvintele meşteşugite, asemenea celor adresate de vulpe corbului din fabulă.

Napoleon, în cabinetul său de lucru de la parter, unde i-a primit pe Hyde de Neuville şi pe d'Andigné – şi unde Fouché i-a raportat că există bănuiala că generalul Moreau ar întreţine relaţii cu regaliştii, poate chiar cu Georges Cadoudal –, încearcă o senzaţie de vid interior.

Are nostalgia stării de exaltare din ajunul bătăliilor, a fuziunii ce se realizează atunci între oameni, soldați și ofițeri, și a forței de neînvins pe care ei își imaginează că o reprezintă în momentul când, în același elan, pornesc cu toții la atac.

Ar vrea să retrăiască acele momente. În zadar caută această emoție de când este prim-consul, fiindcă, în guvernarea oamenilor, în administrarea lucrurilor ce implică funcția sa publică, „fuziunea" nu este, din păcate, decât un miraj după care aleargă.

Revine așadar adesea asupra chestiunilor de ordin militar. De altfel, cine ar putea crede că pacea se va stabili fără noi victorii?

„Trăiască Bonaparte! Trăiască pacea!" se strigă totuși, la trecerea sa. Și, de fiecare dată când aude mulțimea, Napoleon se încordează. Asta vor! Ca și el de altfel! Dar, fără iluzii.

I-a scris regelui Prusiei, Frederic-Guillaume al III-lea, care nu este un dușman, reînnoind „urările sincere pentru prosperitatea și gloria Maiestății Voastre".

I-a scris împăratului Austriei, Francisc al II-lea: „Departe de orice sentiment de glorie deșartă, prima dintre dorințele mele este de a opri vărsarea de sânge care va urma."

I-a scris lui George al III-lea, regele Angliei: „Războiul, care de opt ani devastează primele patru țări din lume, trebuie să fie etern? Să nu existe niciun alt mijloc de a ne înțelege?... Franța și Anglia, abuzând de puterea lor, pot încă mult timp de-acum înainte, în detrimentul tuturor popoarelor, să prelungească agonia; dar, îndrăznesc să spun, soarta tuturor națiunilor civilizate este legată în final de un război care cuprinde întreaga omenire."

Pacea!

Are pe biroul său scrisorile agenților pe care Talleyrand și Fouché îi întrețin în diferitele țări din Europa sau în mediile spionajului regalist din Paris. La Londra, la Viena, dorința lui de pace stârnește comentarii batjocoritoare. Pitt afirmă că mijlocul cel mai sigur de a o stabili ar fi restaurația regalității la Paris. Și a adăugat

că prim-consulul este „progenitura și campionul tuturor atrocităților Revoluției!"

Ce ar fi de făcut?

Să reorganizeze armata, să creeze o armată de rezervă pe care să o poată deplasa rapid de la un front la altul și, mai ales, să se gândească la soldat, căci de el depinde totul. Nu poți învinge decât dacă soldatul acceptă să moară. Și pentru asta, el trebuie să creadă în superiorul său, să-l vadă mereu alături, să fie răsplătit atunci când comite un act de vitejie.

Napoleon instituie decorații – puști, trompete, baston de onoare – pentru grenadieri, cavaleriști, toboșari. Se înfurie când un membru al Institutului vorbește în zeflemea despre aceste „nimicuri de vanitate".

„Cu asemenea nimicuri se conduc oamenii", răspunde el... „Credeți că-i veți face pe oameni să se bată recurgând la analiză? Niciodată! Ea nu este bună decât pentru savant, în biroul lui. Soldatului îi trebuie glorie, decorații, recompense."

Joséphine i-a primit la masă pe cei doi grenadieri care, în 19 Brumar, la Castelul Saint-Cloud, s-au interpus între Napoleon și deputații celor Cinci Sute și l-au apărat. La încheierea prânzului, i-a pus pe deget celui care a avut uniforma sfâșiată de pumnale, grenadierul Thomé, un diamant de două mii de *écu*! Și l-a îmbrățișat.

Iată, asta este maniera în care trebuie să te porți cu oamenii. Să-i recompensezi și să-i măgulești. Gărzile consulilor sunt echipate cu uniforme noi, împodobite cu fireturi și îl au la conducere pe Murat, proaspăt căsătorit cu Caroline Bonaparte. Garda defilează în ziua când se proclamă rezultatele plebiscitului asupra Constituției – 3.011.007 cetățeni au aprobat, față de 1.562 care au spus „Nu". Ici-colo, neparticiparea la vot a fost atât de mare, încât s-au văzut nevoiți să umple urnele cu „Da".

Așa se guvernează!

Îi spune lui Bourrienne, care i-a comunicat aceste cifre: „Trebuie să le vorbești direct, asta face bine poporului."

Apropiindu-se de fereastră și privind grădina ce înconjoară Palatul Luxembourg, adaugă: „În armată, simplitatea se găsește la ea acasă; dar, într-un mare oraș, șeful unui guvern trebuie să atragă privirile asupra lui prin toate mijloacele posibile!"

Decizia lui este luată: se va instala la Tuileries.

În ziua de 19 februarie 1800, cortegiul de trăsuri părăsește Palatul Luxembourg pentru a se îndrepta spre cel de la Tuileries, repus în funcțiune.

Salvele de artilerie bubuie. Trei mii de soldați, muzica militară și un uriaș tambur-major jonglând cu bagheta, cavaleria, preced caleașca consulilor trasă de șase cai albi, cadou de la împăratul Austriei cu ocazia semnării Păcii de la Campoformio.

Napoleon poartă, de data asta, un costum roșu, brodat cu fir de aur.

De-a lungul întregului traseu, de la chei până la galeriile Luvrului, o mulțime imensă strigă: „Trăiască Bonaparte!" În Piața Carrousel, trupele sunt aliniate. Napoleon încalecă pe cal, le trece în revistă.

Își înalță capul. Citește pe unul din corpurile de gardă construite în timpul Revoluției:

În 10 august 1792, în Franța regalitatea a fost abolită și nu va mai reveni nicicând.

Face un semn că defilarea poate începe și, când pe dinaintea lui trec regimentele ale căror drapele sunt sfâșiate, el își scoate pălăria și rămâne așa, timp îndelungat. Mulțimea, înghesuită până și pe acoperișuri, îl aplaudă.

Intră apoi în Palatul Tuileries.

Urcă la primul etaj. Acolo s-a decis să se instaleze, în fostele apartamente ale lui Ludovic al XVI-lea și ale familiei sale. Joséphine stă la parter.

Trece prin camere, însoțit de Roederer. Sunt imense și sinistre.

— Domnule general, ce trist este aici, zice Roederer.

— Da, la fel ca gloria.

Napoleon se întoarce cu spatele, se izolează. Din nou, senzația de vid. Intră în camera Joséphinei și are o sclipire de veselie văzând-o în picioare, la marginea patului.

— Hai, micuță creolă, o îndeamnă el, culcă-te în patul stăpânilor tăi.

Dar Joséphine nu zâmbește. Vrea să vorbească. El o oprește. Nu-i pasă de temerile ei, de îngrijorările pe care i le trezește amintirea regilor, nu dorește să-i asculte presentimentele.

El se află aici, la Tuileries, el care, în 10 august 1792, a traversat aceste încăperi pline de o gloată isterizată.

Sunt mai puțin de opt ani de-atunci.

A doua zi, devreme, se plimbă prin galeria Dianei unde a pus să se amplaseze busturile marilor oameni pe care îi admiră cel mai mult, de la Demostene la Brutus, de la Cezar la Washington, de la Frederic al II-lea la Mirabeau. Merge cu pași rari, oprindu-se înaintea fiecărui chip.

Vede cu ochii minții convoiul din ajun, aplauzele frenetice ale mulțimii când și-a descoperit capul în fața drapelelor.

— Bucuria poporului era adevărată, îi spune lui Bourrienne care îl însoțește. Și, de altfel, poți consulta marele barometru de opinie, vezi cursul rentelor: de la unsprezece franci, în 17 Brumar, la douăzeci și unu de franci, astăzi! Așa stând lucrurile, îi pot lăsa pe iacobini să cârcotească. Numai să nu vorbească prea tare.

Reface traseul în sens invers, se oprește în fața bustului lui Alexandru, apoi al lui Hannibal și, din nou, în fața lui Cezar.

— Bourrienne, zice el, faptul că sunt acum la Tuileries nu înseamnă totul, trebuie să și rămân aici.

Își îndreaptă privirile spre Piața Carrousel. Zărește inscripția care celebrează ziua de 10 august.

— Câți nu au locuit în acest palat? murmură el. Bandiți, membri ai Convenției...

Întinde mâna. De acolo, de la fereastra casei fratelui lui Bourrienne, a văzut asedierea Palatului Tuileries, apoi capitularea lui Ludovic al XVI-lea.

Zice:

— N-au decât să vină!

3

Miezul nopții este intervalul preferat al lui Napoleon. Timpul pare să se dilate. În liniștea și întunericul ce pun stăpânire pe apartamentele sale, are impresia că mâna care îl strânge, de cum se luminează de ziuă, își slăbește puterea.

Intră în cadă, se destinde. Mamelucul său bagă noi butuci pe foc. Are nevoie de această căldură. Pe parcursul întregii zile, trebuie mereu să alunge senzația de frig care îl pătrunde. Când iese, își petrece înfrigurat peste piept cele două revere ale redingotei din postav gri.

Poate slăbiciunea îl împiedică să lupte contra frigului. În dimineața asta, în biroul lui, pe când i se citeau articolele din ziarele englezești și nemțești, el clănțănea din dinți. Cele franțuzești nu-l interesează. Uneori dictează el însuși articolele!

L-a oprit pentru un moment pe secretar și, întorcându-se spre Bourrienne, i-a spus:

— Mi-e frig. Vezi cât de cumpătat și de suplu sunt acum. Ei bine, nu-mi iese din cap ideea că la patruzeci de ani voi deveni un mare gurmand și că voi lua destul de mult în greutate. Prevăd că așa se va schimba constituția mea și, de aceea, fac multe exerciții. Ce vrei? Este un presentiment, nu pot evita să mi se întâmple asta.

Închide ochii. Apa fierbinte îl acoperă cu totul. Mușchii i se relaxează rând pe rând, chiar și acela al umărului drept care, câteodată, la mânie și la emoții, se contractă, înălțându-se într-un fel de spasm nervos pe care nu-l poate controla.

Apa îi calmează arsurile și înțepăturile devenite atât de supărătoare, din ce în ce mai des, în timpul zilei. Câteodată e suficient să primească vreo scrisoare din străinătate, care arată încăpățânarea lui Pitt sau a austriecilor, sau vreun curier cu un mesaj din partea generalului Moreau care se scuză, în numele prudenței, pentru planul de atac stabilit să se desfășoare prin Elveția, cu scopul de a-i ocoli pe austrieci, preconizând să treacă Rinul, frontal. Dar nu trebuie, nu a venit încă momentul să-l critice sau să-l desființeze pe Moreau. Are o reputație prea solidă și relații bune cu prea mulți ofițeri. Față de cei care dispun de putere asupra oamenilor, regula este prudența.

La sfârșitul dimineții, după ce a citit rapoartele poliției, a semnat răspunsurile la scrisori și a dictat directive și instrucțiuni, trece în cabinetul topografic, rezervat hărților. Vrea să cunoască deplasarea tuturor corpurilor de armată, aprovizionarea lor. Spionii englezi și austrieci vor presupune că armata de rezervă cartiruită la Dijon nu este decât o momeală destinată lor, pentru a-i face să creadă că se pregătește înființarea unui nou corp de luptă. Trebuie deci să vorbească despre armata de rezervă cu emfază pentru a le întări convingerea cu privire la o acțiune de propagandă și, în același timp, pentru a o constitui.

Despre asta nu le-a spus nimic celorlalți doi consuli, nici în Consiliul de Stat, unde a făcut o vizită. Cambacérès, căruia nu-i plac adunările, s-a temut ca nu cumva Consiliul de Stat să capete prea multă importanță și să devină sediul unei opoziții. Hotărât lucru, nu cunoaște oamenii, cu toate că-i plac tinerii bine făcuți, deși, se pare că, ceea ce îl atrage la aceștia este mai degrabă trupul, decât mintea.

Ca să îmblânzești oamenii, este suficient să-i lauzi. Exprimarea pare justă, nu-i așa? „Îi voi trata atât de bine pe cei pe care îi voi plasa în Consiliul de Stat, încât această diferențiere va deveni curând obiectul ambiției tuturor oamenilor talentați care vor să parvină.“

Mai sunt câțiva limbuți și la Tribunat, membri ai acestei adunări care spun: „Dacă cineva se încumetă să vorbească, aici, despre un idol de cincisprezece zile, i-am aminti că am văzut doborât un idol de cincisprezece secole." Alții, ca acest Benjamin Constant, evocă un „regim de oprimare și tăcere".

Napoleon iese din baie. Amintirea acestor fraze înăbușite pe loc de proteste urmate de scuzele autorilor lor este suficientă să-i curme liniștea care se instalase puțin câte puțin în mintea lui.

— O să le rup urechile acestor avocați, îi zice aghiotantului în fața căruia își reamintește aceste cuvinte.

Se stăpânește. Nu acolo trebuie să aplice metodele sale de acțiune.

Iese din baie. Mamelucul, ajutat de doi copii abisinieni, care servesc și la masă, îl șterge.

Va coborî la Joséphine.

Trebuie să-i vorbească de bani, de datoriile ei nebunești pe care le face pentru bijuterii, podoabe, pălării, mobilier, bibelouri.

Totuși recunoaște că soția sa se pricepe de minune la primiri. El apreciază Malmaison-ul, reședința din apropiere de Rueil, pe care aceasta a cumpărat-o și a amenajat-o cu eleganță. Rămâne acolo de sâmbătă, de la prânz, până luni, la prânz. La cină sunt, de regulă, peste douăzeci, și, câteodată, peste o sută de invitați. Dar Joséphine, după cum a aflat din rapoartele poliției, de la Bourrienne, din zvonuri, datorează mai mult de un milion de franci, probabil dublu! Îl va însărcina pe Bourrienne să-i reducă conturile. Cu șase sute de mii de franci. Să-i amenințe pe creditori care, precis, au umflat toate facturile. Dar, acestea odată plătite, bineînțeles că Joséphine o va lua de la capăt. Ea are nevoie de bani, pentru asigurarea viitorului. Ce-ar însemna, în definitiv, să fii la putere și să nu ai bani? Puterea înseamnă și bani. Sunt cei cinci sute de mii de franci, salariul de prim-consul. Ceilalți doi nu dispun decât de o sută cincizeci de mii. Mai sunt banii de cheltuieli pentru „reședința consulară", încă șase sute de mii de franci.

Când un rând de îmbrăcăminte, haină și pantalon, costă doar treizeci și doi de franci, un cal trei franci, și o zi de lucru este plătită cu unu sau doi franci, iar un general de divizie ajunge la patruzeci de mii de franci, pare enorm, dar nu poate exista egalitate între omul care comandă și cel care se supune.

Să fiu eu singurul care să nu aibă o avere, când toți s-au îmbogățit?

Lucien, numit ministru de Interne, este amestecat în atâtea traficuri, face obiectul atâtor bârfe, că va fi nevoit să-l schimbe. Joseph, membru în Consiliul de Stat, care girează fondurile familiale, s-a instalat în somptuosul castel și domeniu Mortefontaine. Acolo și-au sărbătorit mariajul Murat și Caroline. Deține o vilă elegantă construită de Gabriel, pe strada Rocher. Pauline și soțul ei, generalul Leclerc, locuiesc într-o reședință particulară în strada Victoire. Letiția Bonaparte este înconjurată de finanțiști care o sfătuiesc în privința plasamentelor sale.

Sunt familia mea. Le sunt dator, e în ordinea firească a lucrurilor. Ca sărăcia și mizeria. Ca inteligența și prostia. Ca dreptul de a conduce și datoria de a te supune.

Gândire de aristocrat? De ce nu? Cu condiția ca nobilimea să fie deschisă talentelor, să se aceadă la elită prin efort, curaj și știință. Trebuie făcută fuziunea – este termenul pe care îl folosesc – între Franța, cea de dinainte, a Vechiului Regim, și cea nouă, născută de Revoluție. Această fuziune sunt eu, eu sunt național.

25 februarie 1800, Neuilly. În casa de la țară a lui Talleyrand, Napoleon trece, slab, cu ochi strălucitori, printre acești aristocrați din suburbia Saint-Germain pe care fostul episcop de Autun, ministrul Relațiilor externe, i-a adunat la o serată fastuoasă. Laharpe, critic și traducător, recită versuri; Garat – fost șef al Excentricilor, regaliști de modă extravagantă – cântă, în compania doamnei Walbonne, o artistă lirică în vogă. Încăperile sunt luminate de sute de lumânări. Obiectele suflate cu aur și argintăriile strălucesc. Napoleon recunoaște persoane din anturajul răposatului Ludovic al XVI-lea, Barbé-Marbois, cavalerul de Coigny, La Rochefoucauld-Liancourt, și iată-l pe abatele Bernier, care

negociază cu rebelii pentru a-i convinge să depună armele şi să capituleze.

Să nu se amăgească aceşti regalişti! Ei sunt cei care se regrupează în jurul puterii, şi nu puterea este cea care se alătură lor! Când Frotté, unul dintre capii răzvrătiţilor, cade în mâinile trupelor generalului Brune, permisul de liberă trecere nu-i serveşte la nimic.

— Mizerabilul de Frotté, scrie Napoleon. A preferat să se lase prins, în loc să depună armele.

Scrie fără pic de ezitare: „În condiţiile actuale, trebuie împuşcat. În felul acesta, liniştea va fi consolidată în fosta Normandie."

Şi, aproape în fiecare zi, sunt executaţi cinci sau şase răzvrătiţi.

Are nevoie de pumn de fier pentru cei ce nu vor să se supună. Cu atât mai mult cu cât Fouché îi raportează despre planuri de atentate, de răpiri pe drumul către Malmaison.

Nu acesta este momentul morţii mele.

Napoleon pleacă deseori, seara, singur, însoţit numai de Bourrienne, să se plimbe pe străzile Parisului, cu redingota sa cenuşie şi o pălărie rotundă îndesată pe cap. Face mici cumpărături, intră în vorbă cu unii şi cu alţii ca şi cum ar fi un individ neînsemnat care îl critică pe prim-consul. Se simte bine să asculte răspunsurile.

Într-o seară de martie, merge la Teatrul Italienilor, fără echipaj. Se joacă *Sabinele*. Garda Consulară se află în dispozitiv, înarmată. Se informează despre această desfăşurare de forţe ca şi cum ar fi un simplu trecător.

— Câtă tevatură pentru nimica toată, zice el când i se răspunde că se aşteaptă venirea prim-consului.

Nu se deconspiră decât în momentul în care cineva zice: „Omul ăsta trebuie arestat."

Nu se teme pentru viaţa lui.

Îl primeşte, într-unul din saloanele de la Tuileries, pe Georges Cadoudal, un regalist pur-sânge, un combatant inflexibil al mişcării

de insurecție. Este a doua întrevedere, dar aceasta se desfășoară în particular, pe când prima oară l-a întâlnit în compania altor șefi vendeeni, în speranța de a și-i atrage de partea lui. Cadoudal? Un breton masiv, fanatic, pe care îl crede capabil să-l sugrume sau să-i zboare creierii.

El însă vrea să-l momească, să-l dezarmeze, să-l facă, de ce nu, general. Mai bine așa, decât să aibă în continuare în coastă acest pumnal vendeean înfipt până la prăsele, în vreme ce oștile austriece se regrupează la Dunăre și pornesc spre Italia și spre Rin.

Cadoudal pare furios, patrulând de-a lungul și de-a latul salonului.

Aghiotanții au lăsat ușa întredeschisă pentru a țâșni în caz de pericol.

Dar de ce să se teamă de acest colos? Dresorul trebuie să fie atent la leu și nu să tremure în fața lui.

Îi va atinge toate corzile sensibile pentru a descoperi că omul face parte dintre cei avizi de putere, orbit de patimă. Un dușman înverșunat. Fie.

— Priviți greșit lucrurile, concluzionează Napoleon, și greșiți că nu vreți să fiți de acord cu nicio propunere. Dar...

Trebuie să-i mai lase o șansă.

— Dar, reia Napoleon, dacă insistați să vă întoarceți în țara voastră, veți merge la fel de liber cum ați venit la Paris.

Sarcina lui Fouché este să-l urmărească pe individ, să-i supravegheze pe acești regaliști, să înăbușe comploturile pe care le urzesc cu complicitatea englezilor.

Vor să mă asasineze? Sau încearcă să facă din mine restauratorul regelui?

Joséphine și fiica ei, Hortense, îi vorbesc în fiecare zi despre emigrați, a căror listă a fost decretată pe 25 decembrie 1799. Pentru a putea intra în Franța după această dată, trebuie să obțină radierea de pe listă. Și Joséphine continuă să-i ajute pe unii și pe alții în solicitările lor.

— Drăcoaicele astea de femei sunt nebune! se enervează Napoleon. Suburbia Saint-Germain este cea care le suceşte minţile. S-au transformat în îngerii păzitori ai regaliştilor, dar nu-i nimic, nu le port pică pentru asta.

Într-o zi din martie 1800, Talleyrand îi înmânează o scrisoare pe care a primit-o şi, care, zice el, a ajuns în posesia sa, trecută din mână în mână. Ministrul nu dă vreun semn de indignare, afişând o indiferenţă surâzătoare.

Napoleon deschide scrisoarea, o parcurge dintr-o privire. Este semnată Ludovic al XVIII-lea. Are o răbufnire de orgoliu. El este cel care ocupă Palatul Tuileries. Şi regele se află în exil. Regele cerşeşte. Regele îl flatează precum un curtean.

„Oricare ar fi comportamentul lor aparent", scrie el, „oamenii asemeni domniei-voastre, domnule, nu inspiră niciodată nelinişte."

Napoleon ridică capul, se uită la Talleyrand. Îi cunoaşte conţinutul? A citit-o, în ciuda sigiliilor?

„Aţi acceptat o poziţie importantă şi ştiu că vă este pe plac", continuă fratele lui Ludovic al XVI-lea. „Ştiţi mai bine ca oricine că trebuie tărie şi putere pentru a face fericită o mare naţiune."

Dintr-o privire Napoleon citeşte frazele următoare:

„Salvaţi Franţa de propriile-i furii, şi veţi împlini prima dorinţă a inimii mele; redaţi-i regele, şi generaţiile viitoare vă vor cinsti memoria. Veţi fi mereu prea necesar Statului ca să mă pot achita prin posturi importante de datoria mea şi a bunicului meu."

Lui Napoleon îi vine să zâmbească.

De ce ar ceda primul loc pentru a deveni secundul unui rege care nu dispune de altă armă decât aceea a trecutului unei dinastii detronate?

Îi întinde scrisoarea lui Talleyrand. Poate îi va răspunde, dar mai târziu. Momentan trebuie să pornească la război, pentru a impune pacea.

17 martie 1800. Napoleon derulează harta Italiei în cabinetul topografic, lipit de cabinetul său de lucru. Îngenunchează, se

întinde. Studiind fiecare detaliu, înfige, ici și colo, pe hartă, bolduri cu cap negru sau roșu.

Generalul austriac Melas și-a instalat cartierul general la Alexandria. Îl asediază pe Masséna care rezistă în Genova.

Napoleon urmărește cu degetul pe hartă o linie ce unește mai multe bolduri. Trebuie să treacă Alpii, zice el, la Grand-Saint-Bernard, cu armata de rezervă campată la Dijon, și apoi să se bată cu Melas în câmpie.

— Aici, la San Giuliano.

Bourrienne se apleacă, citește numele unui oraș învecinat: Marengo.

Dar trebuie acționat rapid. Mereu se găsește în criză de timp. Trebuie să profite de rezistența lui Masséna în Genova și de victoriile generalului Moreau care a reușit, în sfârșit, mult prea prudent, traversarea Rinului.

5 mai 1800. Intrând în cabinetul personal, Napoleon dictează secretarului său, a cărui masă se găsește lângă fereastră, o scrisoare către Moreau.

„Voi pleca spre Geneva îndată ce telegraful mă va informa despre victoria pe care ați obținut-o contra armatei austriece: victorie, de trei ori victorie!

Poziția armatei Italiei este destul de critică: Masséna izolat în Genova are hrană până în 5 sau 6 Prairial[1]; armata lui Melas pare considerabilă, deși este foarte slăbită.

Vă salut cu afecțiune.

Bonaparte"

Dă ultimele ordine. Să părăsească Parisul înseamnă să lase liberă exacerbarea ambițiilor. Iată o nouă provocare: dacă va câștiga, puterea sa va fi consolidată. Dacă va pierde...

[1] A noua lună din Calendarul republican francez (20 mai – 18 iunie). (N. red.)

Îl cheamă pe Joseph şi îi încredinţează gestionarea tuturor fondurilor pe durata campaniei. Joseph începe o frază. Ar dori...

Trebuie să-l întrerupă. Cine nu ştie ce-şi doreşte Joseph? Să fie succesorul desemnat. Ar fi prea devreme.

Fouché intră la rândul său în cabinet, aminteşte de complotul englez, apoi îl înştiinţează despre o conspiraţie iacobină pe care el a demontat-o. Va fi linişte în Paris, îl asigură el.

Cine le-ar putea acorda încredere acestor oameni, care au supravieţuit timp de zece ani prin abandonuri, reveniri, trădări şi laşitate?

Ei nu sunt fideli decât forţei victorioase.

Totul depinde, o dată în plus, de armată.

Deci, totul depinde de mine şi de Fortuna.

În seara zilei de 5 mai, Napoleon merge la Operă. Se dă citire buletinului ce anunţă victoria lui Moreau la Stokaci. Spectatorii se ridică în picioare şi aplaudă îndelung.

Napoleon părăseşte la scurt timp sala.

La ora două dimineaţa, în 6 mai, se aşază în trăsura de poştă care trebuie să-l ducă la Dijon, unde îl aşteaptă armata de rezervă.

4

Drumul pare pustiu. Trăsura înaintează în mare viteză spre Sens şi Avallon. Geamul ferestrei este coborât, iar Napoleon se apleacă des în afară. Îi place aerul de pădure blând şi parfumat. Frunzele, de un verde-deschis, filtrează lumina. Bourrienne şi Duroc, aşezaţi în faţa lui, au vrut să-i prezinte scrisorile pe care le avea de citit, răspunsuri care aşteptau să fie semnate şi trimise. Refuză. Primele ore de călătorie sunt pentru el un moment de reverie. Priveşte câmpurile cultivate, satele, aleile amenajate pentru călărit ce se deschid în pădurea Fontainebleau, apoi, când intră în Sens, unde vor prânzi la familia Bourrienne, se lasă cucerit de măreţia şi forţa catedralei, de frumuseţea masivă a caselor burgheze.

„Frumoasa Franţă“, zice el.

Pe durata popasului, de numai treizeci de minute, repetă: „Frumoasa Franţă, ah, cu câtă plăcere o voi revedea.“

Pornesc apoi spre Avallon unde vor înnopta. Se vede că ziua va fi şi în continuare la fel de senină, caldă chiar.

„Soarele care ne luminează acum este cel care ne-a luminat la Lodi şi la Arcole“, murmură el.

Italia, pământul primelor lui victorii. Cum să nu facă şi mai bine lucrurile decât atunci? „Sunt patru ani, nu-i aşa, de când, cu o armată mică, am alungat din faţa mea hoarde de sarzi şi de austrieci!“

Este precum Alexandru, zice el cu jumătate de gură, care dăruia totul Greciei – el dăruieşte totul Franţei. „Mort la treizeci şi trei de ani, şi ce nume a lăsat!“

El a cucerit Milano, Cairo, Parisul. El este prim-consulul, dar ce ar păstra posteritatea de la el, dacă mâine va fi învins în Italia?

Aţipeşte odată cu lăsarea întunericului.

La Avallon, unde ajung la ora şapte şi jumătate seara, extrage note din corespondenţă până spre miezul nopţii, dă ordine pentru următoarele etape, apoi pleacă în zori spre Dijon.

Drumurile sunt înțesate de trupe care, toate, se îndreaptă spre oraş. Soldaţii îl recunosc şi îl aclamă.

La Dijon, ţine o cuvântare oştenilor. Urmează Auxonne.

Se simte ca şi cum s-ar întoarce la trecutul său de locotenent-secund. Revin umbrele de odinioară. Vizitează comandamentul artileriei: „Iată o sală unde am jucat multe partide de loto!“

Atât de puţini ani sunt de atunci, şi atât de multe evenimente, pe care le resimte ca pe un vertij... Se grăbeşte să plece de acolo.

Noaptea, pe măsură ce urcă spre înălţimile munților Jura, se face tot mai friguroasă, mai densă. Depăşeşte grupuri de soldaţi.

La Morez, toate casele sunt luminate. Cum să nu-i răspundă primarului care, exact în locul unde s-a oprit trăsura, strigă: „Cetăţene prim-consul, fă-ne plăcerea să ni te arăţi!“ Un grup mic de oameni s-a adunat şi repetă: „Bonaparte, arată-te bravilor locuitori din Jura! Eşti chiar tu? Ne aduci pacea?“

Le răspunde: „Da, da“, şi pleacă mai departe.

În 10 mai, ajunge la Geneva. Se întâlneşte cu Necker. Ăsta este deci omul care, în 1789, deţinea o parte din puterea Franţei! Napoleon îl observă, îl ascultă. Nu e decât un ideolog şi un bancher! Nimic mai mult. Cum ar fi putut astfel de oameni să salveze monarhia?

Şi până unde aş putea să merg eu, eu care sunt dintr-un alt aluat?

Se simte confortabil în ambiţiile sale, în certitudinile sale.

Odată întrevederea încheiată, îşi precizează ordinele: generalul Lannes trebuie să înceapă escaladarea Muntelui Grand-Saint-Bernard

şi să cucerească, de partea cealaltă a versantului, în valea de la Dora Baltea, Fortul Bard, apoi, pe cel de după el, Ivrée.

Sunt obligaţi să treacă muntele înainte de 15 mai.

Alegerea este făcută. Rămâne acum să înfrunte provocarea vârfului situat la 2.472 de metri. De câteva zile încoace a nins întruna. Potecile înguste şerpuiesc de-a lungul prăpăstiilor şi al gheţarilor. Trebuie să se demonteze tunurile, iar afeturile, puse pe sănii, să fie cărate de oameni cu mâinile goale. Dar, dacă reuşeşte să treacă cu soldaţii săi, precum oastea lui Hannibal, atunci va cădea în spatele armatei generalului austriac Melas, ţinut în loc de rezistenţa din Genova, şi, după aceea, Piemontul cu Milano vor fi cucerite.

Trebuie să-i scrie generalului Moreau, să-i ceară să blocheze cu cincisprezece mii de oameni celelalte trecători din Alpi. În timp ce trasează aceste linii, mâna ezită. Cât va mai accepta să depindă de un Moreau, pe care îl bănuieşte de gelozie şi de ambiguităţi? Cât să mai admită că trebuie să se bizuie pe el? Un conducător are nevoie de executanţi prompţi şi devotaţi, şi nu de personalităţi care îşi urmăresc propriul interes.

Îi scrie totuşi: „Dacă manevra se execută cu o mişcare promptă, decisă, şi dacă o faceţi cu tragere de inimă, Italia şi pacea sunt ale noastre. Poate că vă bat prea mult la cap deja. Zelul vostru pentru prosperitatea Republicii şi prietenia voastră pentru mine spun mai mult decât vorbele."

În ziua de 20 mai, Napoleon se află la Martigny. Soldaţii lui Lannes, însoţiţi adesea de muzică şi de bubuit de tobe, au traversat versantul prin ceţuri şi zăpezi, rupându-şi încălţările pe gheaţă, molfăind pesmeţii pe care şi i-au înşirat în ghirlande, în jurul gâtului. Dar, zice Lannes, Fortul Bard este de necucerit, fiind situat pe un pisc în mijlocul văii. Vor fi nevoiţi să-l înconjoare, deşi există riscul ca înaintarea trupelor sale să fie ameninţată cu tunurile aflate de cealaltă parte a zidului.

La ora opt, cu căciula lui acoperită cu pânză cerată, în redingotă gri, pantalon şi jiletcă albe, haină albastră, Napoleon încalecă pe

cal. Poartă sabie şi cravaşă, şi călăreşte până la Bourg-Saint-Pierre. O călăuză aduce catârca pe care va traversa muntele. Cerul începe să fie acoperit de nori. Catârca se caţără prea încet, iar timpul este atât de măsurat. Ce se întâmplă la Paris? Cât va mai rezista Masséna în Genova? Şi fortul ăsta, Bard, trebuie să-l lase în spate, ameninţător?

Copitele animalului au alunecat. Napoleon se înclină înspre prăpastia Dranse. Călăuza îl trage înapoi.

Moartea îmi dă târcoale din nou.

Iată azilul, bolţile sale înalte, pietrele cenuşii, sumbre, morga unde cadavrele descărnate aşteaptă de secole înhumarea în pământ sfânt, capela şi biblioteca. Este frig. Napoleon răsfoieşte un exemplar din Titus Livius, căutând partea care face referire la traversarea Alpilor de către Hannibal. Apoi stareţul îl invită să mănânce pastramă de vită, fiartă şi sărată, tocană de oaie cu legume uscate, brânză de capră şi şvaiţer, însoţite de un vin alb, de Aosta. Dar cum să întârzie mai mult de câteva minute? Un curier aduce vestea despre rezistenţa Fortului Bard, de neînvins, zice Berthier. Îl va ocoli deocamdată, va ceda el mai târziu, ca un fruct prea copt.

S-a înnoptat deja. Trebuie s-o ia din nou la drum. La coborâre se lasă să alunece pe gheaţă şi pe zăpadă. Va dormi într-o claie de fân, în satul Étroubles.

Peste tot în aceste văi, Napoleon se simte înconjurat de umbre ale istoriei. Se opreşte la Aosta. Vrea să viziteze arcul de triumf al lui Octavian August şi fortificaţiile romane. Îşi poartă paşii pe urmele cuceritorilor şi ai împăraţilor, la fel ca în Egipt. În 25 mai, galopează alături de Duroc înaintea escortei sale când, deodată, dă nas în nas cu o patrulă a cavaleriei austriece care le cere să se întoarcă din drum. Din fericire, soseşte escorta.

Din nou, Fortuna m-a protejat.

2 iunie. Pune să se înhame şase cai albi la caleaşca ce trebuie să-l ducă la Milano. Dar vremea este câinoasă, plouă cu găleata, iar milanezii au dispărut de pe străzi.

S-a obişnuit cu aplauze, cu triumf, iar liniştea din oraş îl irită. Se înfurie, îl cheamă pe Bourrienne. Trebuie să depăşească situaţia, să elibereze deţinuţii politici închişi de austrieci, să redea viaţa Republicii Cisalpine.

Dictează, la ora unu dimineaţa, o depeşă pentru consuli. Între realitate şi vorbe, cine va vedea diferenţa la Paris? Cuvintele dobândesc propriul lor adevăr. „Milano“, începe el cu voce sacadată, „mi-a făcut o primire spontană şi emoţionantă.“

La Paris, toţi invidioşii, complotiştii, rivalii, laşii, lacomii care colcăie, supravieţuitori abili ai atâtor epoci de teroare, pândesc un semn de slăbiciune. Nu le va da nicio ocazie să spere.

În timp ce dictează o scrisoare către Fouché, umblă de colo-colo prin marile săli ale palatului: „vă recomand încă o dată, loviţi cu hotărâre primul, pe oricine ar fi el, care deviază de la linie. Este voinţa întregii naţiuni.“ Face o pauză. Fouché are mare nevoie să fie calmat, flatat. Omul acesta pare a fi şiret, dar tremură pentru funcţia sa, ca orice om. Se vede el însuşi ameninţat, calomniat. „Răspunsul la toate intrigile, la toate comploturile, la toate denunţurile“, continuă Napoleon, „va fi întotdeauna acesta: timp de o lună cât am fost absent, în Paris a fost linişte. După asemenea servicii, oricine se află dincolo de orice calomnie...“

Poate cu asta îl va ţine în mână pe Fouché. Cât despre popor, pentru el sunt necesare altfel de cuvinte.

Napoleon este informat, de doar câteva ore, despre capitularea armatei din Egipt. „Cetăţeanul Lebrun să redacteze el însuşi un articol, pur şi simplu pentru a face Europa să simtă că dacă aş fi rămas în Egipt, această ţară i-ar fi rămas Franţei.“

În „afacerea egipteană“, o singură veste bună, reîntoarcerea generalului Desaix. Îi scrie şi lui: „V-am făgăduit întreaga stimă datorată oamenilor de talentul vostru, cu o prietenie pe care, cu inima mea destul de obosită astăzi şi cunoscând prea profund oamenii, n-o am pentru nimeni.“

Este adevărat, zi de zi oamenii dezamăgesc. Nu şi duşmanii încă – acest Georges Cadoudal, despre care poliţia spune că organizează

împreună cu vreo cincizeci de foști cavaleri ai casei regale un complot menit să mă asasineze sau să mă răpească!

„Prindeți-l mort sau viu pe acest ticălos de Georges" dictează el. „Dacă ajunge în mâinile voastre, împușcați-l după douăzeci și patru de ore..."

Georges: nu se poate aștepta din partea lui decât la ură! Dar frații lui, Joseph, Lucien, toți din familia Bonaparte care anticipează deja o posibilă înfrângere, țin legătura unii cu alții.

Napoleon îi flutură lui Bourrienne scrisoarea pe care tocmai a primit-o de la Joseph. Fratele mai vârstnic, în câteva fraze încurcate, îi amintește că este candidat la succesiune. „Nu se poate să fi uitat ceea ce mi-ai spus nu o dată...", scrie el.

Da, am inima destul de obosită!

Când, în seara zilei de 4 iunie, Napoleon intră la Scala din Milano, ale cărei stucaturi strălucesc în lumina candelabrelor, și când sala se ridică și îl aplaudă, amărăciunea lui se risipește. Mulțimea admirativă este un balsam. Glasurile care se îndreaptă spre el sunt o mângâiere, îl emoționează.

O recunoaște, la câțiva pași în fața corului acestei opere baroce, *Fecioarele soarelui*, pe tânăra cântăreață cu ten măsliniu, cu trăsături dure, cu pomeții cam proeminenți, dar ale cărei plete de un negru ca smoala îi acoperă umerii: Giuseppina Grassini. O întâlnise deja, în 1796, și o îndepărtase.

Își amintește de pasiunea lui de atunci pentru Joséphine, de orbirea lui.

Vremurile s-au schimbat.

Poate că Giuseppina Grassini s-a îngrășat puțin, însă pare la fel de ofertantă, avansând spre loja unde se află Napoleon. Nu-l scapă din ochi.

O ia ca pe o țară care se predă. Astăzi, absolut nimic nu l-ar putea reține pe Napoleon. Singura măsură pe care o cunoaște este cea a propriei dorințe, a propriei voințe.

Este ceea ce este și ceea ce vrea să fie.

La sfârșitul spectacolului, se îndreaptă cu pași hotărâți spre lojile artiștilor. Îl aplaudă, se înclină în fața lui, îl conduc până la Giuseppina Grassini.

Ea roşeşte de plăcere, îl ia de braţ. Îl va urma, murmură ea, acolo unde va voi el s-o conducă.

Ea i se abandonează toată noaptea.

Îi place s-o vadă în extaz, leşinată, recunoscătoare.

Când, a doua zi dimineaţa, Berthier intră în salon, Napoleon râde de plăcere la reacţia surprinsă a generalului descoperind-o pe cântăreaţă la micul dejun.

— Va cânta la Paris, zice Napoleon.

Se gândeşte apoi la Joséphine. Va trebui ca, pe lângă Giuseppina, să mai invite şi alţi cântăreţi, căci Joséphine este geloasă. Însă va accepta, ce altceva ar putea face?

Eu sunt cel care domină fiinţele de-acum încolo. Vremea când eram dependent de ea a trecut.

Nu mă supun decât Fortunei.

Aceasta însă pare să ezite. Un curier anunţă că, în ziua de 4 iunie, Masséna a capitulat la Genova. Feldmareşalul Melas va putea deci să se îndrepte spre Lombardia.

Trebuie să fie la faţa locului. Napoleon pleacă din Milano, traversează râul Po ca să ajungă la trupele lui Lannes, prinse deja în confruntarea cu armata austriacă a generalului Ott care se întoarce din Genova. Dar, când Napoleon ajunge pe câmpul de bătălie de la Montebello, Lannes învinsese. „Oasele trosneau în divizia mea ca grindina ce cade pe geamuri“, zice Lannes.

Napoleon trece printre soldaţi. Oamenii sunt extenuaţi, dar veseli. Victoria îi transfigurează. Trebuie să facă un semn către fiecare, să-l ciupească de ureche pe cel de colo, să-l întrebe ceva pe altul:

— De când te afli la datorie?

— E prima mea zi de tras cu puşca, răspunde grenadierul Coignet, care s-a remarcat.

Să fie distins cu puşca de onoare.

— Hai, când vei avea la activ patru campanii, vei intra în garda mea.

Acesta este modul în care se creează o legătură personală cu fiecare soldat.

Să-mi surâdă oare norocul?

Uite-l pe Desaix, cu pletele sale lungi înnodate cu o panglică; vorbeşte despre Egipt. Orele trec. „N-am nevoie de odihnă", zice Desaix. „Orice grad îmi daţi, eu sunt mulţumit. Tot ce-mi doresc este să contribui la mărirea gloriei voastre şi a Republicii."

Napoleon ascultă.

Omul pare sincer. Ar putea fi chiar secundul meu. Dacă aş fi rege, l-aş face prinţ. Are un caracter de tip antic. E dezinteresat şi entuziast. Eu nu cunosc dezinteresul.

Îi încredinţează comanda unei divizii.

Apoi, vreme de câteva zile, stau în aşteptare. Cerul se înnorează, gata de furtună. Începe să plouă în rafale violente care umflă râurile. Inamicul s-ar putea eschiva, ar putea scăpa din plasa în care este prins acum. Trebuie să ia o decizie, să trimită trupele în căutarea lui.

14 iunie, dimineaţa. La ora şapte, austriecii atacă şi se bat timp de peste şapte ore, între canale şi garduri, pe terenurile irigate. Trupele generalului Victor cedează. Unităţile se împrăştie. Napoleon aude un strigăt reverberând printre soldaţi: „Totul este pierdut!"

Câmpia Marengo se acoperă de fugari.

Napoleon se postează pe o ridicătură de pământ de la marginea drumului. Îşi ţine strâns calul în frâu, răscolind pietricele cu cravaşa. Nu vede nici ghiulelele ce se rostogolesc pe drum, nici soldaţii care trec.

S-a înşelat. A căutat armata austriacă, crezând că aceasta se retrage. Şi-a dispersat forţele ca s-o prindă şi Melas a atacat cu toate efectivele, treizeci de mii de oameni, o sută de tunuri.

El aplică propria-mi deviză: „Ţine forţele reunite, să nu fii vulnerabil din nicio latură... nu disloca niciodată părţi din armată: în ajunul unui atac, un batalion este decisiv pentru o zi întreagă."

Napoleon cheamă un aghiotant, scrie, pe o bucată de hârtie pusă pe genunchi, un mesaj către Desaix, care probabil la această

oră porneşte în direcţia Novi, depărtându-se de Marengo: „Voiam să atac inamicul. El mi-a luat-o înainte. Vino înapoi, pentru numele lui Dumnezeu, dacă mai poţi."

Fortuna care mi-a surâs mă părăseşte oare?

Napoleon sare pe cal.

— Curaj, soldaţi! strigă el. Sosesc rezervele. Nu vă daţi bătuţi!

Să reziste. Să nu lase să încolţească în el ideea că Fortuna îi zâmbeşte strâmb. Şi să se plaseze în primul rând al Gărzii Consulare care dă ajutor trupelor lui Lannes. Replierea continuă. Ici şi colo, soldaţii strigă: „Trăiască Bonaparte!", dar vede câmpia presărată cu morţi şi răniţi. O luptă inegală! Au mai rămas câteva piese de artilerie franceze. La ora trei după-amiază, bătălia este pierdută. Napoleon simte cum îl apasă privirile pline de nelinişte ale acestor ofiţeri de stat-major. Şi, pe neaşteptate, un aghiotant apare în galop, strigând: „Unde îl găsesc pe prim-consul?"

Vine Desaix, anunţă el.

Oare Fortuna îi surâde din nou?

Divizia lui Desaix, cu bateriile sale, cu călăreţii săi, apare „ca o pădure ce freamătă de la vânt". Marmont adună tunurile care au mai rămas şi deschide imediat focul. Grenadierii lui Desaix sunt ascunşi în spatele tufişurilor. Totul se joacă în acest moment.

Napoleon dă ordin cavaleriei lui Kellermann, aflată pe aripa stângă, să armeze. Cei şase sute de cai se avântă, făcând să se cutremure pământul. Tunurile lui Marmont trag cu bucăţi de fier. Grenadierii lui Desaix lansează o salvă, apoi pornesc la atac şi ei. Desaix cade printre nenumăraţii morţi. Dar austriecii, luaţi prin surprindere pe când credeau că victoria le aparţine, se retrag sau se predau în frunte cu generalul Zach.

Napoleon rămâne singur multă vreme.

Şase mii de francezi au căzut pe câmpia de la Marengo. Dar victoria îi va face să intre înapoi în vizuinile lor pe toţi aceia de la Paris care aşteptau şi sperau să mor.

— Domnule general, zice Bourrienne entuziast, aţi repurtat o mare victorie, sunteţi satisfăcut?

Satisfăcut? Ce cuvânt ciudat. Desaix zace mort. „Ah, dacă aş fi putut să-l îmbrăţişez după bătălie, ce frumoasă ar fi fost ziua de azi.“ Iar Fortuna, înainte să mă copleşească, s-a arătat indecisă.

Cu toate acestea, sunt satisfăcut. Această victorie este a mea. Va fi suficient să dictez povestea aşa cum ar fi trebuit să se întâmple.

În 15 iunie, Napoleon aşteaptă la cartierul său general. Generalul Zach şi prinţul Lichtenstein se prezintă, respectuoşi, învinşi.

El vorbeşte clar: „Hotărârile mele sunt irevocabile... Aş putea să cer mai mult – şi poziţia mea îmi dă dreptul –, dar îmi limitez pretenţiile din respect pentru părul alb al generalului vostru, pe care îl stimez.“

Armele fac legea. Armistiţiul se încheie. Francezii ocupă o mare parte din Lombardia, Genova trebuie înapoiată. Poziţiile forte sunt cedate.

Rămâne să se folosească de această victorie scriind consulilor, evocându-i pe aceşti grenadieri unguri şi germani care, prizonieri fiind, strigă: „Trăiască Bonaparte!“, concluzionând: „Sper că poporul francez va fi mulţumit de armata sa“, mărturisind: „Când îi văd suferind pe toţi aceşti oameni curajoşi, nu am decât un regret, acela de a nu fi fost rănit ca şi ei, pentru a împărţi cu ei durerea.“

Nimic nu este lăsat însă la voia întâmplării. Stabileşte din timp ceremonii de întoarcere pentru ca victoria de la Marengo să devină memorabilă. Garda consulară va pleca spre Paris, unde va ajunge înainte de 14 iulie. Această sărbătoare trebuie să fie sclipitoare, „un foc de artificii ar fi de efect“.

Trebuie, de asemenea, să facă pe modestul. Napoleon dictează o scrisoare pentru Lucien, ministrul de Interne:

„Voi sosi la Paris pe neaşteptate. Dorinţa mea este să nu am niciun arc de triumf, niciun fel de ceremonie. Am o părere prea bună despre mine ca să preţuiesc astfel de lucruri mărunte. Nu cunosc alt triumf în afară de satisfacţia populară.“

În felul acesta se cucereşte opinia publică.

La Milano, a cucerit-o. Trece pe străzi în mijlocul mulţimii entuziaste. Asistă la un Te Deum, la Dom.

Ce ştiu „ateii din Paris" despre sentimentele popoarelor şi despre modul de a le guverna?

Le explică preoţilor italieni, fără menajamente:

— Nu poate exista societate fără morală; nu există o bună morală fără religie. Aşadar, numai religia oferă statului un sprijin ferm şi durabil. O societate fără religie este ca o corabie fără busolă: un vas în asemenea situaţie nu poate nici să respecte ruta, nici să ajungă în port.

El este prim-consulul, căpitanul vasului. Întrucât în maniera aceasta se conduc popoarele, asistă la Te Deum, se întâlneşte cu cardinalul Martiniana, la Verceil, şi îi spune că doreşte încheierea unui acord, un concordat, cu noul Papă, Pius al VII-lea.

Dacă „ideologii" protestează, n-au decât!

Să asculte numai ovaţiile mulţimii care asediază hotelul Celestinilor din Lyon, unde Napoleon soseşte în 28 iunie. Se scandează: „Trăiască Bonaparte!" La Dijon, în 30 iunie, femeile din oraş presară buchete de flori în calea lui.

Pe frontispiciul unui arc de triumf din Sens au conturat cuvintele: *Veni, Vidi, Vici.*

Ca pentru Cezar.

Desaix a pierit la Marengo. „Mergeţi şi spuneţi-i prim-consulului că mor cu regretul de a nu fi înfăptuit destul ca să trăiesc în posteritate", a spus el înainte de a muri. Şi Napoleon află că, în aceeaşi zi, 14 iunie, Kléber a fost asasinat la Cairo de un musulman fanatic.

Moarte pentru alţii, victorie pentru mine.

La două dimineaţa, în 2 iulie 1800, trăsura lui intră în curtea Palatului Tuileries.

5

Larma, întâi îndepărtată, care se amplifică apoi, aceste strigăte care îl trezesc sunt ale mulţimii venite din suburbii.

Napoleon se ridică, se apropie de fereastră. Femeile se îmbulzesc în spatele porţilor palatului. Se îmbrâncesc când acestea le sunt deschise: „Trăiască prim-consulul! Trăiască Bonaparte!", urlă ele.

Bourrienne intră în cameră. De la anunţul victoriei de la Marengo, Parisul se află în sărbătoare, zice el. Trebuie să se arate. Napoleon se lasă văzut de la fereastra cabinetului său de lucru. Strigătele se intensifică, în delir.

Îşi aminteşte de acele zile din 1792, din urmă cu opt ani. Era o vreme frumoasă ca în dimineaţa aceasta, iar poporul înfuriat invada Tuileries, cu arme, cu strigăte de moarte.

Napoleon se întoarce spre Bourrienne.

— Auzi zgomotul ovaţiilor? începe el.

Apoi, aproape şoptit, ca şi cum n-ar îndrăzni să o spună, adaugă:

— Este la fel de dulce pentru mine ca şi glasul Joséphinei. Sunt fericit şi mândru că sunt iubit de un asemenea popor.

Tunul de la Invalizi începe să bubuie la intervale regulate. Între exploziile asurzitoare, se aude muzica Gărzii Consulare care cântă în grădină şi aplauzele mulţimii acoperă deseori sunetul tobelor şi cimbalelor.

Consulii, miniştrii, membrii Consiliului de Stat şi ai Institutului, delegaţiile Adunărilor se perindă unii după alţii. Napoleon îi priveşte insistent. Sunt admirativi şi servili. Câţi dintre ei nu s-au bălăcit în intrigi? Câţi dintre ei nu s-au bucurat după sosirea primei corespondenţe care anunţa că bătălia de la Marengo era pierdută? Dar trebuie să acopere cu un voal de ipocrizie aceste momente şi să nu se mai gândească la asta.

— Cetăţeni, zice el, iată-ne din nou împreună! Ei bine, aţi făcut treabă bună de când v-am lăsat?

— Nu atâta cât dumneavoastră, domnule general.

Îi ia pe unul şi pe altul de braţ, se trage de o parte, în compania lor.

— Ce făceaţi dacă muream? întreabă el.

Unii protestează. Alţii îşi mărturisesc îngrijorarea acelor ore de incertitudine când soarta bătăliei era indecisă. Se pârăsc unii pe alţii. Acela s-a gândit să-l dea afară pe Carnot, ministrul Războiului. Roederer afirmă că l-a bănuit pe Joseph Bonaparte.

Ziua de 2 iulie trece astfel.

Spre seară, în lumina blândă a amurgului, Napoleon priveşte de la fereastră clădirile luminate. O luminiţă se ridică dinspre suburbia Saint-Antoine. Au aprins focuri de tabără, de bucurie. Se dansează. Dintr-odată, după aceste focuri, devine posac. I-ar fi plăcut ca Giuseppina Grassini să fie deja la Paris. O va primi aici, într-un mic apartament de la mezanin pe care l-a pregătit pentru ea şi care se află deasupra apartamentului oficial.

Şi conversaţia pe care a avut-o cu Roederer l-a iritat. Omul acesta este pretenţios şi vorbeşte fără tact. „Ar fi mai multă securitate în Franţa dacă s-ar şti că aveţi un moştenitor natural declarat."

O dată în plus, a pomenit de dispariţia mea.

A trebuit să-i repete: „Eu nu am copii. Nu simt nevoia şi nu am interesul de-a avea copii. Nu am spirit de familie. Moştenitorul meu natural este poporul francez. Ăsta este copilul meu."

Dar Roederer a continuat să vorbească de moştenitor, de copil, iar de copil.

— Vorbe goale, a spus Napoleon.

Roederer, pe același calapod cu ceilalți ideologi, n-are idee despre ceea ce înseamnă guvernarea.

„Numai eu știu, din poziția mea. Am ferma convingere că nimeni altcineva în afară de mine, fie el Ludovic al XVIII-lea, fie Ludovic al XV-lea, n-ar putea să conducă în momentul acesta Franța. Dacă mor, va fi nenorocire."

Conversația l-a urmărit însă pe parcursul întregii seri, ca un junghi sâcâitor. Dimineața zilei de 3 iulie a lăsat urme pe chipul lui Napoleon.

Trece în revistă trupele, călare pe un cal alb, acoperit cu valtrap de velur trandafiriu, brodat cu aur. Pictorii Isabey și Vernet și-au instalat șevaletele. În timpul zilei, vede schița lui Isabey.

— Eu sunt omul acesta, cu redingota decolorată, aplecat peste coama calului atât de bogat împodobit? Tristețea de pe chipul pământiu, ochii aceștia întunecați și strălucitori, aproape arzători, sunt ai mei? Chiar las impresia de oboseală și melancolie?

— V-am redat așa cum sunteți, cetățene prim-consul, răspunde Isabey.

Nu-i plac aceste ceremonii care se întind de-a lungul mai multor zile, la care trebuie să consimtă. Sunt necesare, dar îl epuizează. Trebuie să inaugureze un chei care să poarte numele lui Desaix, să traverseze Câmpul lui Marte și Esplanada de la Tuileries pe canicula din 14 iulie, cu mulțimea care rupe cordoanele, pune stăpânire pe Domul Invalizilor și aclamă.

Din fericire, există un moment de încântare și de promisiune, când o vede pe Giuseppina Grassini înaintând în naosul din Templul lui Marte. Cântă sub drapelele capturate de la inamic. Vocea ei anunță plăcerile nopții, când se va prezenta, după cum s-au înțeles, la portița apartamentului de la mezanin, și când Roustam îi va deschide, o va conduce în cameră. Moment de pace.

Dar, până atunci, este nevoit să asiste la banchetul de o sută de persoane de la Tuileries.

Napoleon pândeşte cu nerăbdare momentul toasturilor. Preşedintele Tribunatului ridică paharul pentru „filozofia şi libertatea civilă!" Napoleon intervine cu voce tare, înainte ca acesta să se aşeze: „Pentru 14 iulie! Pentru poporul francez, suveranul nostru, al tuturor!"

Este aclamat în forţă în momentul când părăseşte sala.

Giuseppina Grassini îl aşteaptă deja, este sigur de asta.

Ce ştiu ei despre mine, pe când eu ştiu totul despre ei, ştiu că ar fi aplaudat indiferent ce aş fi spus?

A doua zi dimineaţa, ca de obicei, îi ascultă pe consuli, pe membrii Consiliului de Stat, precum şi pe membrii unei comisii înfiinţate de el pentru redactarea unui cod civil.

Dar se înfurie mai mereu.

Ce pricep ei din nevoile ţării? Raţiunea le este dictată mai degrabă de lăcomie.

Desigur, înţelege şi acceptă dorinţa oamenilor – printre care şi a fraţilor lui! – de a căuta să se îmbogăţească. Chiar şi lui Bourrienne, pe care îl vede oră de oră în fiecare zi, numai la asta îi stă gândul. Sunt apoi pretendenţii, cei care visează la un mariaj cu Hortense de Beauharnais. Duroc şi Bourrienne, de exemplu. Dar asta îl şochează.

— Sunt înconjurat de ticăloşi! exclamă Napoleon. Toată lumea fură! Ce să fac? Ţară coruptă. Dintotdeauna a fost aşa. După ce un om devenea ministru, îşi construia un castel.

Iese în parcul de la Malmaison, face câţiva paşi, se întoarce la lucru, uitând de orele de masă, alocându-le nu mai mult de zece minute, izolându-se cu consulii, cu miniştrii, cu membrii Institutului sau cu generalii veniţi la Paris.

Îi observă. Aceşti ofiţeri, pe care îi cunoaşte de ani de zile, s-au schimbat.

— Când ai trecut prin atâtea războaie, murmură el, vrând-nevrând, trebuie să te bucuri de o mică avere.

Dar poporul? Poporul care s-a răzvrătit în numele egalității, acum zece ani abia, cum să-l faci să accepte bogăția unora, față de sărăcia majorității?

Napoleon se înfurie pe clevetitori, pe ideologi, cărora nici măcar nu le trece prin minte că se pune această chestiune. Se pierd în complimente inutile. Într-o zi, la Tribunat, îi muștruluiește.

— Eu nu sunt rege, le spune el. Nu vreau să fiu insultat ca un rege. Mă tratați ca pe un maimuțoi regal!

Îi privește, personaje importante, buni de gură, ideologi, care au combătut autoritatea fără să înțeleagă că autoritatea este necesară, dacă nu pentru altceva, măcar pentru a rezista revoluțiilor. Sunt minți confuze și false. Ar prefera probabil să primească niște lecții de geometrie.

— Eu, un maimuțoi regal! reia el. Eu sunt un soldat ridicat din popor și m-am ridicat prin mine însumi. Mă pot compara eu cu un Ludovic al XVI-lea? Ascult pe toată lumea vorbind în numele adevărului, dar capul meu este singurul meu sfătuitor!

Dictează, imperios. Corectează. Face pe juristul. Îi place munca de organizare. Creează și modelează instituții. Aici, deschide drumuri, colo, decide crearea obligatorie a depozitelor de arhivă. Concepe Banca Franței. Între două decizii, vânează arareori vulpile din împrejurimile Malmaison-ului, dar fără pasiune.

Călărește, visător, pierdut în gândurile lui.

A restabilit deja securitatea în sudul Franței, contra bandiților care își spuneau regaliști. Continuă să pacifice vestul. Trebuie să facă pace în exterior. Asta cere poporul. Rămâne Austria care, la sfârșitul lui iulie, a respins propunerile de pace, rămâne Anglia, de pe poziții ireconciliabile. Poate că ar fi nevoie de un război.

Dar, mai întâi, trebuie să păstreze ceea ce are. La întoarcerea în cabinet, îi scrie lui Masséna, care comandă în Italia: „Este necesar să dăm exemple. Primul sat din Piemont care se va răzvrăti să fie lăsat pradă jafurilor și incendierilor."

Legea armelor.

Dacă Ludovic al XVI-lea ar fi pus tunurile pe populația care invadase Tuileries ar fi fost și acum rege. Dar sunt suficiente armele pentru a menține oamenii în poziția lor?

Soldaților, generalilor, eroilor din bătălia de la Marengo le-am distribuit distincții, săbii, puști, bastoane de onoare. Pe ei i-am sărbătorit.

Dar poporul?

Întrebarea îl urmărește. Ce valoare au legile, dacă instituțiile edificate de secole sunt răsturnate de un val uriaș?

Trebuie să vorbim despre toate astea, dar până și martorii sunt incapabili. Sieyès, care a trăit toate evenimentele, nu este decât un metafizician. Poate Roederer.

Dialoghează cu Roederer în parcul de la Malmaison.

— Societatea nu poate exista fără inegalitatea averilor, zice Napoleon. Și inegalitatea averilor nu poate exista fără religie.

Îi aruncă o ocheadă lui Roederer.

Este un ideolog. Nu agreează limbajul tehnic de care mă folosesc. Demonstrațiile mele îi deranjează argutia ipocrită.

— Când un om moare de foame alături de altul care are din belșug, continuă Napoleon, celui dintâi îi este imposibil să priceapă această diferență, dacă nu există o autoritate care să-i spună: „Este voia lui Dumnezeu; pe lume trebuie să existe bogați și săraci; dar, pe urmă, și pe durata eternității, împărțirea se va face altcumva."

Zâmbește când vede grimasa lui Roederer. Își amintește de vremea când încerca să smulgă un premiu la Academia din Lyon, visând să-l imite pe Rousseau. La vremea aceea, Rousseau era unul dintre maeștrii cugetători. Oamenii se schimbă. El s-a schimbat.

— Ar fi fost mai bine, pentru liniștea Franței, murmură Napoleon, dacă Rousseau n-ar fi existat.

— De ce, cetățene consul?

— El este cel care a pregătit Revoluția.

— Credeam că sunteți ultimul care să se plângă de Revoluție.

Napoleon face câțiva pași.

— Poate ar fi fost mai bine, pentru liniștea omenirii, ca nici Rousseau, nici eu să nu fi existat niciodată!

Dar eu sunt aici, l-am citit pe Rousseau, și provin din Revoluție.

Joséphine uită lucrul acesta.

Îi primește pe emisarii contelui d'Artois sau ai lui Ludovic al XVIII-lea. Contesa de Guiche, prietenă cu contele d'Artois, invitată la dejun, la Malmaison, dă asigurări că Bourbonii, restaurați, ar face din Napoleon conetabilul lor. Și foarte mulți din anturajul lui Napoleon încep să împărtășească această idee a unei posibile reîntoarceri a regelui, pentru asigurarea viitorului.

Bourrienne însuși este atras.

— Ce se va întâmpla cu noi, atâta vreme cât nu aveți urmași?

Plimbându-se cu mâinile la spate, traversând podețul ce leagă cabinetul de lucru de aleea parcului Malmaison unde îi place să se plimbe, Napoleon explică, cu un fel de lehamite, cu capul plecat.

— Bourbonii, zice el, s-ar întoarce în Franța, oricare ar fi promisiunile lor, mânați doar de dorința de a-și recuceri toate averile. Și cei optzeci de mii de emigrați care ar veni cu ei ar vrea același lucru. Ce s-ar alege atunci de regicizi, de oamenii care s-au pronunțat cu entuziasm în Revoluție? Și domeniile naționale, un munte de tranzacții făcute timp de doisprezece ani? Ești capabil tu, Bourrienne, ca om, să prevezi unde s-ar ajunge cu reacția lor?

Napoleon se întoarce, cu pași rari, în cabinetul său.

— Știu, zice el, cât te-au necăjit femeile astea, Joséphine și Hortense. Să nu mai vorbim despre asta. Deja am luat o hotărâre. Să mă lase pe mine să acționez și ele să tricoteze[1].

Îi arată lui Bourrienne o scrisoare. Uite ce îi scrie din nou Ludovic al XVIII-lea.

„Pierdeți timp prețios: noi putem asigura liniștea Franței; spun noi, pentru că am nevoie de Bonaparte pentru asta, iar el nu va putea fără mine."

---

[1] Aluzie la femeile care asistau tricotând la ședințele Convenției Naționale (1792 – 1795) . (N. tr.)

Napoleon îi face un semn lui Bourrienne. Azi, 7 septembrie 1800, îi va dicta răspunsul către Bourbon.

„Domnule, am primit scrisoarea dumneavoastră; vă mulțumesc pentru lucrurile sincere pe care mi le spuneți.

Să nu vă doriți reîntoarcerea în Franța; ar însemna să treceți peste o sută de mii de cadavre.

Sacrificați interesul personal pentru liniștea și fericirea Franței... Istoria va ține cont de asta.

Nu sunt insensibil la nenorocirile familiei voastre. Voi contribui cu plăcere la dulceața și liniștea retragerii domniei-voastre.

Bonaparte,
prim-consul al Republicii."

Partea a doua

E nevoie de o religie pentru popor

septembrie 1800 – iulie 1801

6

Deseori, noaptea, Napoleon evadează. Coboară pe o scară dosnică, împinge o portiță. Și iată strada, mirosul de frunze moarte, vântul aducător de ploaie. Mai încolo, la vreo sută de metri, la lumina felinarelor, santinelele din Garda Consulară patrulează de-a lungul grilajelor palatului. Aici este întuneric. Tuileries arată ca o fațadă obscură pe dinaintea căreia se perindă rarii trecători.

Napoleon a făcut doar câțiva pași și a devenit deja o siluetă anonimă care poate să se piardă în mulțime și nimeni nu-l va recunoaște în această haină neagră, cu pălăria rotundă îndesată până deasupra sprâncenelor. Nu are nevoie să-l privească pe Berthier care îl însoțește. Ghicește îngrijorarea, chiar teama generalului. De altfel, toți cei care, asemeni generalului, ies în felul acesta împreună cu el, fără escortă, și se amestecă printre cetățeni, cunosc aceleași frământări. Duroc sau aghiotanții au permanent mâna încleștată pe patul pistoletului.

Deși cel vizat este el, nu se teme de moarte. Ea va alege singură momentul. El simte că nu i s-a împlinit încă sorocul. Cu toate că Parisul colcăie de comploturi. Știe asta.

Napoleon se întoarce spre Berthier, îl chestionează despre ultima conspirație descoperită. Regalistă sau iacobină? De când i-a răspuns lui Ludovic al XVIII-lea, fanaticii florii de crin nu au decât un singur țel, să-l omoare.

— Dacă m-aş lua după Fouché..., începe Napoleon, înainte ca Berthier să poată răspunde.

Potrivit ministrului Poliţiei, comploturile regaliste pentru a-l răpi şi a-l asasina se înmulţesc. Banii englezilor curg din belşug. Dar poate să-l creadă pe Fouché? Nu este în cârdăşie cu iacobinii? Nu-i apără el, pentru că se teme mai presus de orice de o reîntoarcere a Bourbonilor, care l-ar face să plătească scump pentru trecutul lui de regicid şi de terorist? Or, „coada lui Robespierre" se mai agită încă.

Napoleon nu se apără de ei: îi detestă pe aceşti oameni, fanatici şi distructivi. Nu-i înţelege. Ce speră? Măcar regaliştii au un scop clar: să-şi recupereze, cu un rege la guvernare, privilegiile şi averile. Este motivul pentru care îl duşmănesc. Ei ar trece Franţa prin foc şi sabie. O revoluţie nu se şterge. Se canalizează, se corectează. Se construiesc pe ruinele lăsate de ea „mase de granit", instituţii noi. La asta s-a înhămat el, zilnic, din zori şi până noaptea. Iar motivul pentru care evadează din Tuileries este de a scăpa pentru câteva ore de munca sa istovitoare. Vrea să simtă gustul libertăţii, să privească aceste femei, dintre care unele îl ispitesc.

La noapte are întâlnire cu Giuseppina Grassini. Şi, ca să nu fie nevoit să stea s-o aştepte, umblă pe străzi. În curând, casa pe care a ales-o pentru artistă, pe strada Victoire, va fi pregătită. Va putea atunci să meargă la ea oricând doreşte. Nu va mai trebui să se teamă că apare Joséphine, că Roustam, mamelucul, îl previne că se apropie „doamna general", că vrea să urce ca să-i facă o vizită prim-consulului. Este geloasă. S-a întors roata! Deci, Giuseppina, în casa ei din strada Victoire, va cânta doar pentru el. Vocea îi oglindeşte trupul, plină, vie, catifelată, unduioasă. Îl învăluie.

— Era un glob mic, infernal, zice Berthier.

Trebuie să revină la problema morţii care îl pândeşte. La aceşti iacobini care, în pamfletele lor clandestine, vor ca din sânul poporului francez să se nască „mii de Brutuşi". Glorifică tiranicidul.

Eu, tiran?

Napoleon se întoarce către Berthier.

— A trecut aproape un an de când guvernez, zice el, şi nu am vărsat nicio picătură de sânge.

Îmi vor moartea. De ce? Ce speră? Nu vor avea decât haos, înfrângere, căci Austria va declara din nou război, câtă vreme Anglia rămâne pe poziţii. Şi vor deschide calea pentru restaurarea Bourbonilor, ucenici vrăjitori. Doar dacă nu caută un alt prim-consul, mai docil, care să fie sub papucul lor şi să nu vrea să fie naţional, ci să facă politica lor de partid.

— Ce face generalul Moreau? întreabă Napoleon, întrerupându-l din nou pe Berthier.

Moreau reprezintă singurul pericol. Se află la Paris, în concediu de odihnă. Primeşte mulţi generali: Brune, Augereau, Lecourbe. Se spune că se întâlneşte cu Sieyès, cu cârtiţa, doamna de Staël, care se vrea om politic. Dar Moreau ar putea fi şi în slujba regaliştilor. Moreau reprezintă o veritabilă ameninţare. Va trebui să-l dezarmeze, să-l ademenească sau să-l lichideze.

— Un mic glob infernal, repetă Berthier.

Oamenii lui Fouché, explică el, au fost alertaţi de o explozie care s-a produs în cartierul Salpêtrière, la un oarecare Chevalier, fost funcţionar în Comitetul Salvării Publice. Au descoperit o maşinărie ciudată, un butoiaş cu cercuri de fier, plin de cuie cu cap mare, bucăţi de sticlă şi fier. Un fitil aprins provoca explozia bombei. În urma anchetei, au fost arestaţi zece iacobini.

— Îşi propuneau să arunce în aer Malmaison-ul, încheie Berthier.

Napoleon rămâne tăcut.

Între el şi ei, duşmanii săi cu bonete sau pantofi roşii, se dă o luptă pe viaţă şi pe moarte. Ce înţeleg ei din ce vrea el? Din ceea ce încearcă să facă pentru această ţară?

— Sunt singurul capabil să răspundă aşteptărilor naţiunii franceze, murmură el. Singurul...

Berthier pare mirat de vorbele lui.

— Dacă mereu mă arăt pregătit de orice, să înfrunt orice, continuă el, este pentru că înainte de a începe ceva, am judecat îndelung, am prevăzut ceea ce ar putea urma.

Se oprește, îl privește insistent pe Berthier.

— Nu vreun geniu îmi transmite subit, în taină, ce am de vorbit sau de făcut într-o împrejurare neașteptată pentru ceilalți, ci meditația.

Vreau să unesc laolaltă toți francezii. Și să nu-i las pradă nici reîntoarcerii revanșarde a emigraților, nici furiei oarbe a anarhiștilor.

Pentru asta, cu ocazia serbării Republicii, în ziua de 23 septembrie, a vrut ca rămășițele lui Turenne să fie depuse în Domul Invalizilor. Și a organizat un cortegiu glorios, cu resturile marelui războinic trase de patru cai albi, cu soldații din armata Italiei, cu vechii generali și Garda Consulară drept escortă, trecând prin mijlocul mulțimii adunate pe cheiuri. Iar, în ziua următoare, în Piața Victoire, a pus prima piatră a unui monument ce se va ridica în memoria lui Desaix și a lui Kléber, „morți în aceeași zi, în același sfert de oră“, unul la Marengo, celălalt la Cairo.

Acești eroi francezi trebuie să dăinuie strânși toți laolaltă.

— Și ce scanda mulțimea, Berthier? „Trăiască Bonaparte! Trăiască Republica!“

Ei vor să distrugă această uniune asasinându-l.

— Să ne întoarcem, îi zice lui Berthier.

Urcă pe scara secretă. Pe palierul de acces la apartamentul de la mezanin, distinge silueta lui Constant.

— Este aici, murmură valetul.

Napoleon îl concediază pe Constant cu un gest brutal, deschide ușa. Giuseppina Grassini stă întinsă pe pat.

Să uităm de moarte, să uităm.

Dimineața, zăbovește mai mult ca de obicei la pregătirea toaletei. Își examinează obrazul cenușiu pe care părul cu tunsoarea scurtă îl face acum și mai tras. Se uită la uniforma de colonel de gardă, așezată pe un fotoliu, pe care a decis s-o îmbrace. Constant îl ajută să se echipeze.

Îi place vesta sobră de un albastru închis, cu ornamente roşii şi albastre, jiletca şi pantalonii albi, epoleţii auriţi, cizmele negre. Însă, pentru o clipă, îşi aminteşte de uniforma de locotenent de artilerie.

— Cea mai frumoasă, îi şopteşte lui Bourrienne, pe care îl vede intrând.

Acesta are o înfăţişare gravă.

Nu te poţi lăsa cuprins de nostalgie când te afli în vârful piramidei.

— Să mergem, îi zice lui Bourrienne.

A fost răpit un senator, Clément de Ris. Răpitorii cer o recompensă, dar nu se ştie dacă nu urmăresc şi altceva. Poate Clément de Ris deţine documente compromiţătoare pentru unele personaje importante, care, pe când prim-consulul se afla în Italia, au complotat, crezându-l la pământ?

Nici măcar nu e nevoie ca Bourrienne să pronunţe numele lui Fouché. Omul acesta palid cu ochi încercănaţi cunoaşte toate tainele politice. Ce vrea în definitiv?

Dar Bourrienne încă n-a terminat. Câţiva iacobini au fost denunţaţi de unul dintre complicii lor. Pregătesc asasinarea prim-consulului la reprezentaţia unui spectacol de operă, la Teatrul Republicii, strada Loi, în 10 octombrie. Cum să procedeze cu ei?

Bourrienne le rosteşte numele. Printre ei, un pictor, Topino-Lebrun, un italian, Ceracchi, şi Demerville, un fost funcţionar în Comitetul Salvării Publice... Bourrienne se codeşte. Cu o mişcare a capului, Napoleon îl îndeamnă să continue.

— Aréna, un corsican, fratele unui deputat dintre cei Cinci Sute care, în 19 Brumar, s-a aflat printre opozanţii cu pumnale.

Vechea ură insulară nu se va stinge în veci.

Să-i aresteze pe conjuraţi?

Napoleon stă pe gânduri. Se impune o răsturnare de situaţie, să se servească de acest complot pentru a mobiliza opinia publică şi, poate, să-l demaşte pe Fouché.

— Acest complot trebuie alimentat, zice el, şi dus până la capăt.

La război, la fel ca în politică, pentru a învinge adversarii, este necesar să le ghiceşti intenţiile, să-i laşi să se desfăşoare, să simulezi slăbiciunea sau ignoranţa şi să loveşti apoi în momentul ales de tine.

În 10 octombrie, pe culoarele iluminate ale teatrului, Aréna şi complicii săi sunt arestaţi. Au asupra lor pumnale. Este suficient ca aceşti „strigoi de septembrie", însetaţi de sânge, să fie denunţaţi publicului, care îi blamează fiindcă îşi aminteşte de masacrele din septembrie 1792.

A doua zi, la parada militară de la Caroussel, mulţimea îl aclamă pe Bonaparte mai entuziastă ca oricând.

Poate acum să-şi demonstreze forţa, să-i dispreţuiască pe „aceşti nefericiţi care, cu toată voinţa lor, n-aveau dreptul să comită crimele pe care le-au plănuit".

Poate să liniştească. Dar şi să declare că „guvernarea Franţei, după zece ani de evenimente atât de extraordinare, este o sarcină dificilă". Şi ce dacă! „Raţiunea de a munci în folosul celui mai bun şi mai puternic popor din lume" îl motivează şi îi dă curaj.

Şi tu, Fouché?

Napoleon îl priveşte pe ministru, care se arată sceptic şi calm, se îndoieşte de complot.

— Trebuie să aştepţi până mă vezi cu un pumnal înfipt în inimă, ca să ai dovezi? exclamă Napoleon.

Sunt ţintă pentru că reprezint cheia de boltă a edificiului. Mâine va fi o altă „conjuraţie a pumnalelor". Dacă mor?

Trebuie să se gândească la asta. Să prevadă cine îl va înlocui.

— Există un vid în pactul social, îi spune lui Cabanis, unul dintre senatorii care îi sunt devotaţi.

Cabanis tace mâlc. Un om prudent. Face parte totuşi dintre cei care au pus umărul la pregătirile de la 18 Brumar.

— Vidul acesta trebuie umplut, reia Napoleon. Dacă vrem să asigurăm liniştea Statului, este neapărată nevoie să existe un consul desemnat.

Napoleon se postează în dreptul ferestrei cabinetului său. Vizavi, se află o oglindă mare, cu rama sculptată.

— Sunt ținta tuturor regaliștilor, a tuturor iacobinilor, spune el. În fiecare zi viața mea este în pericol, și va fi cu atât mai mult dacă, forțat fiind să reîncep războiul, va trebui să mă pun și în fruntea armatei.

Cabanis stă nemișcat, ca și cum un gest i-ar trăda ideile.

— Care va fi, presupunând acestea, soarta Franței, și cum să nu mă gândesc să previn relele ce vor urma inevitabil după un astfel de eveniment?

Moartea mea.

Ca să lupte împotriva ei, regii au creat o dinastie.

Și eu?

7

Napoleon umblă cu pași mari prin cabinetul său de lucru din Tuileries. Azvârle cu piciorul o broșură pe care cu câteva clipe mai devreme o aruncase pe jos. Aceasta alunecă pe pardoseală până la scaunul pe care stă așezat Bourrienne.

— Ai citit-o? întreabă Napoleon.

Inutil să-i asculte răspunsul. Toți au citit cele câteva pagini.

Chiar de dimineață, Joséphine a intrat în cabinet. Ca de fiecare dată, silueta ei și parfumul ei l-au emoționat, dar l-au și iritat pe Napoleon.

Ce vrea? Să-i reproșeze din nou, cu ironie usturătoare, vizitele lui la Giuseppina Grassini? Să-l interogheze despre plăcerea pe care i-o provoacă această femeie? Nu-i place ca ea să stabilească cu el această relație echivocă, în care se spune totul. Nu așa vrea să trăiască cu femeia lui. Respinge total comportamentul de libertin prin care îți procuri plăcere din plăcerea celuilalt, cu alții. Detestă viciul și perversitatea. Dar Joséphine știe să profite de tulburarea pe care i-o inspiră întotdeauna.

Ea s-a așezat, ca o felină, pe genunchii lui. L-a mângâiat pe păr, apoi i-a șoptit, cu buzele lipite de urechea lui:

— Te implor, Bonaparte, nu te face rege. Numai vicleanul de Lucien te împinge; nu-l asculta.

El a trimis-o la plimbare, s-a dus la toaletă și s-a încuiat în baie mult timp, după care s-a întors în cabinetul său de lucru.

Bourrienne citea broşura. El i-a smuls-o înainte de a o arunca pe podea.

— Ei bine, Bourrienne, ce părere ai?

Bourrienne ezită. Napoleon întinde mâna şi Bourrienne ridică broşura de jos. Napoleon o ia, o răsfoieşte.

Bourrienne este de acord cu această *Paralelă între Cezar, Cromwell, Monk şi Bonaparte*? A citit ce scrie acest Louis de Fontanes? „Cu un Martel, cu un Carol cel Mare, şi nu cu un Monk se cuvine să-l compari pe Bonaparte."

Napoleon aruncă din nou broşura pe jos, plin de draci. Îl ştie pe acest Fontanes, un marchiz întors din emigraţie după 18 Brumar. Un om de litere, care scrie la *Mercure de France*, părând a fi, în acelaşi timp, şi un bun orator. A celebrat cu talent memoria lui Washington la Invalizi. În acea zi, Elisa Bacciocchi i-a dat de înţeles lui Napoleon că este amanta lui Fontanes, iar el a fost nevoit să accepte. Ce i-ar putea reproşa surorii sale, Elisa? Au măritat-o cu un amărât, un ofiţeraş corsican fără talent sau ambiţii, când ea este o femeie de caracter. L-a reîntâlnit pe Fontanes la Lucien. De când Lucien Bonaparte a rămas văduv, Elisa a intrat în viaţa mondenă a fratelui ei, ministru de Interne. Ea se ocupă de primiri, însufleţeşte un salon literar frecventat de La Harpe, Arnault, Roederer. Este sclipitoare în compania lui Fontanes. Lucien, împreună cu ea, are cea mai mare parte din vină, la care se adaugă, fără îndoială, şi complicitatea lui Joseph. Precis s-au gândit că ar trebui, după *conspiraţia pumnalelor*, să exprime public ideea ca Napoleon să devină rege, suveran ereditar, să fie fondatorul unei dinastii. Şi, normal, din moment ce Lucien, Joseph, Elisa, clanul Bonaparte gândeşte şi vrea lucrul acesta, Joséphine îi poartă pică. Iată de ce a venit în dimineaţa asta să-şi pună farmecele în joc, să-i vorbească despre „vicleanul de Lucien".

Se urăsc unii pe alţii. Ea se teme că, dacă devin rege, am nevoie de un moştenitor pe care ea nu mi-l poate da. Îi este frică de repudiere, de divorţ.

Le ofer tuturor tot ce pot şi ei se luptă ca nişte câini hămesiţi. Au avut neobrăzarea să scrie: „Urmaşul lui Pericle, unde este el?... Cei de

teapa lui Nero, Caligula, Claudius i-au înlocuit la Roma pe cei mai mari dintre muritori, asasinați în mod laș. Francezi! Dormiți pe marginea unei prăpăstii.“

— Cred, domnule general, începe Bourrienne, că acest pamflet este de natură să producă cel mai mare rău în rândul opiniei publice; îmi pare inoportun, căci vă deconspiră prea devreme planurile.

Ce știe el despre planurile mele? Și ce se vorbește?

Napoleon îl convoacă pe Fouché. Îl chestionează și se enervează auzindu-i răspunsurile.

— Fratele vostru Lucien stă la originea acestui pamflet, explică Fouché. Imprimarea și publicarea s-au făcut din ordinul său; în fine, din ministerul de Interne a ieșit și a fost expediat la toți prefecții.

Napoleon trage fum după fum. Gesturile violente, inhalațiile, mirosul acru al tabacului nu-l calmează ca de obicei, ci îl irită.

— Nu mă interesează! zice el. Datoria ta, ca ministru de Interne, era să-l arestezi pe Lucien și să-l închizi la Temple.

Mai aspiră câteva prize.

— Imbecilul ăsta nu știe altceva decât să mă compromită, zice el.

Își aduce aminte de Lucien, de copilăria lor, precum și de inițiativele fratelui mai mic care, în timpul confruntărilor cu Paoli, au făcut ca mersul lucrurilor să se schimbe. Dar a mai fost ceva, de care, pentru a șterge tot cu buretele, trebuie să țină cont: curajul și prezența de spirit a lui Lucien în 19 Brumar. Fără el, poate că ziua aceea s-ar fi încheiat cu un dezastru!

Este fratele meu. Familia mea. Fac pentru ei ceea ce trebuie să fac.

Joseph a fost desemnat să conducă negocierile cu Austria, la Lunéville. Rămâne Lucien, deocamdată ministru în funcție.

Napoleon se înfurie de față cu Roederer.

Lucien are suflet mare, dar este soi rău și n-ai ce-i face. Nu se mai poate să rămână ministru de Interne.

Prea mult zgomot în jurul lui din cauza acestui pamflet, la care se adaugă unele afaceri în care se zice că ar fi implicat. Ar fi primit comisioane la achizițiile de grâu de la englezi! Lucien n-ar trebui să păteze, în felul acesta, numele familiei Bonaparte.

— Știi ce mai spun spionii lui Fouché? Că Lucien ar fi întins o mână conspirației de la Operă, împotriva mea!

Momente de tensiune, mai greu de suportat decât minutele nesigure ale unei bătălii. Napoleon îl primește pe Lucien ca să-l anunțe că îl demite din funcția de ministru de Interne și că îl numește ambasador al Franței la Madrid.

Odată întrevederea încheiată, trebuie să înfrunte privirile celor ce așteaptă în salonul de la Tuileries de mai bine de două ore.

Joséphine stă așezată într-un fotoliu mare. Își ascunde bucuria. Se teme și îl detestă pe Lucien. Numai să nu se însoare într-o zi cu Hortense de Beauharnais și să-i dea un moștenitor lui Napoleon. Dar mai poate spera s-o mărite pe Hortense cu Louis Bonaparte, despre care Napoleon îi spune repetat că este „o partidă excelentă".

Elisa Bacciocchi stă deoparte, gata să izbucnească în lacrimi, și aruncă priviri mânioase către Hortense de Beauharnais care, așezată lângă mama sa, nu are discreția Joséphinei în a-și manifesta bucuria.

Napoleon traversează salonul. Lannes, Murat, Lecourbe, generalii aghiotanții, consilierii de stat, Chaptal, care știe că va fi succesorul lui Lucien Bonaparte la ministerul de Interne, se țin la distanță.

Aude râsete, se întoarce.

Lucien vorbește relaxat cu Joséphine, se apleacă spre ea, îi șoptește la ureche.

Asta este familia mea: rivalități feroce, mascate de un zâmbet. Prefer războiul.

Iar acesta pare să fie aproape; bate la granița de la Răsărit.

Joseph, la Lunéville, a eșuat în negocierile pe care le-a condus, în fața lipsei de bunăvoință a Austriei. Și, în spatele ei, se află banii și determinarea Angliei.

Cele două puteri nu vor accepta cuceririle Republicii decât dacă vor fi învinse. Ele vor ca Franța să revină la frontierele de dinainte de 1789. Londra va întărâta Viena.

Va fi nevoit să părăsească din nou Parisul? Să se expună astfel intrigilor și comploturilor unei capitale care va pândi veștile și unde unii vor spera în înfrângerea lui Napoleon?

3 decembrie 1800. Ora cinci după-amiază. Napoleon, în cabinetul de lucru de la Tuileries, îi scrie cu mâna sa lui Joseph: „Dacă pornesc acum, Casa de Austria nu va uita asta. Trebuie deci, să știu din scrisoarea ta de răspuns dacă este pierdută orice urmă de speranță, după cum s-ar putea înțelege din discursul pe care Pitt l-a ținut, recent, la Londra."

Napoleon începe să dea ordine pentru pregătirea etapelor de durată spre Germania. Dar, în aceeași zi, 3 decembrie, generalul Moreau, după ezitări, surprinde trupele austriece și le zdrobește la Hohenlinden.

Drumul spre Salzburg este deschis. Aproape două mii de prizonieri austrieci sunt împinși înapoi, Viena fiind amenințată să fie prinsă ca într-un clește, căci trupele generalului Brune avansează în Toscana și pot urca spre capitala Imperiului.

Războiul poate fi câștigat fără mine?

Napoleon desfășoară hărțile Germaniei pe pardoseală. I se pare că Moreau întârzie în urmărirea austriecilor și renunță din exces de prudență să-i desființeze. Dar trebuie să se abțină de la reproșuri. Moreau, cel susceptibil și gelos, este aplaudat din toate părțile.

„Nu pot să vă spun cu cât interes am urmărit manevrele voastre frumoase și inteligente", îi scrie Napoleon. „V-ați autodepășit în această campanie. Nenorociții ăștia de austrieci sunt foarte încăpățânați: au contat pe gheață și pe ninsoare; nu vă cunosc îndeajuns. Vă salut cu afecțiune."

Îmi închipui ce poate naște victoria în sufletul lui Moreau. Un general victorios și ambițios reprezintă întotdeauna, orice ar gândi, un pericol. Prea mulți oameni îmi vor căderea sau moartea, ca să nu se gândească la Moreau.

Cum mă gândesc şi eu.

— Dacă ar fi să mor de fierbinţeală, peste trei sau patru ani, în patul meu, îi spune lui Roederer, şi, ca să-mi închei povestea, aş face un testament, aş spune naţiei să se ferească de un guvern militar. I-aş spune să numească un magistrat civil.

Roederer se miră. Vorbeau despre Austria şi despre victoria lui Moreau de la Hohenlinden.

— În niciun caz nu este de dorit să fie pus un general în această poziţie de prim-consul, continuă Napoleon. Este nevoie de un civil. Armata va asculta mai degrabă de un civil, decât de un militar. Ce sunt generalii între ei? Adversari care se invidiază, se pândesc, fiecare având impresia că este mai valoros decât ceilalţi. Şi care îşi imaginează că ar fi suficient să câştige pe câmpul de luptă ca să fie capabil şi să guverneze.

— În Egipt, când s-a produs o revoltă în Cairo, toată armata voia să dau foc moscheilor, să extermin preoţii, murmură Napoleon. Nu am ascultat nimic din toate astea. I-am pedepsit pe capii revoltei şi totul s-a liniştit. Şi, la trei săptămâni după aceea, armata a fost încântată.

Suspină.

— Dacă mor în patru sau cinci ani, treaba va fi pusă pe roate, va funcţiona. Dacă mor înainte, nu ştiu ce se va întâmpla.

Întinde mâna spre Roederer oprindu-l să răspundă.

— Un prim-consul militar care nu va şti să guverneze, continuă el, ar lăsa totul pe mâna locotenenţilor săi.

Împinge cu piciorul harta Germaniei.

— Moreau, zice el, nu vorbeşte niciodată decât despre guvernarea lui militară. Atâta ştie, nimic altceva.

8

24 decembrie 1800. Napoleon stă așezat în fața șemineului din salonul de la Tuileries. Poartă uniforma albastră cu pasmanterie roșie și albă, de colonel de gardă. Și-a strecurat mâna dreaptă în jiletcă. Bicornul îi este îndesat până peste sprâncene. Are ochii închiși. Aude zarvă. Joséphine și Hortense se apropie, însoțite de mai mulți generali. Recunoaște vocea lui Lannes, a lui Berthier, a lui Lauriston, și a aghiotantului său, Rapp. Nu se clintește. Trebuie să meargă cu ei la Operă, unde vor asista la un oratoriu de Haydn, *Creația*. Ar prefera să rămână însă la Tuileries, să continue în singurătate, doar cu el însuși ca unic interlocutor, conversațiile cu unii și cu alții, care s-au derulat pe parcursul zilei în cabinetul său de lucru. De el depinde verdictul. Deci, trebuie să analizeze, să înțeleagă, iar pentru asta are nevoie să poată „medita" asupra războiului! Oare va accepta Anglia vreodată pacea, câtă vreme Franța se întinde până la malul stâng al Rinului, având înglobate Belgia și Olanda? Nu el, ci Convenția a început această expansiune, aceste războaie pe care el le-a moștenit! Este legatarul acelor ambiții. A schimbat eșichierul Comitetului Salvării Publice, dar partida era angajată cu mult înaintea lui! Ce ar fi de făcut? Să renunțe la aceste teritorii este ca și cum ar accepta ca un Bourbon să se instaleze în suburbia Saint-Antoine! Să le păstreze înseamnă război!

Joséphine îi șoptește câteva cuvinte, insistă să meargă și el la Operă. Muncește prea mult, zice ea. Muzica îl va distra. El se ri-

dică, coboară treptele. Escorta de grenadieri călări îl așteaptă, caii tropăie nerăbdători. Napoleon se îndreaptă spre trăsura lui, își ridică privirea, îl vede pe vizitiu, pe César, care pare că se clatină pe locul lui. Probabil s-a cherchelit.

Napoleon se suie în trăsură. Grenadierii pornesc la trap, iar trăsura îi urmează în goană, cotind apoi pe strada Saint-Nicaise. Brusc ia avânt, caii aleargă la galop. Napoleon moțăie. Un grenadier călare a dat ordin unui fiacru să se dea în lături pentru ca trăsura prim-consulului să poată depăși o căruță, oprită în lungul străzii. O copilă ține de frâu calul înhămat la căruță.

César a dat bice îndată ce trecerea a fost degajată. Trăsura șterge cu laterala căruța, apoi o ia la stânga, pe strada Legii.

Deodată, Napoleon are impresia că se trage cu tunul în imediata lui apropiere. Pe jumătate adormit, crede că visează o scenă de luptă. Se trezește. Aude strigăte, zgomot de sticle, nechezaturi. Se apleacă în afară; în spatele lui pe cer se întinde o lumină roșie, sumbră.

Trăsura se oprește la capătul străzii Boucheries. Un ofițer se apropie. Napoleon a priceput, înainte ca ofițerul să-i explice, că este vorba de un atentat. O căruță a explodat la câteva minute după trecerea primu-consulului.

— Dați ordin, zice el, ca toate gărzile consulilor să fie înarmate.

Au vrut deci să-l omoare.

Rămâne calm și senin. Se întoarce spre un al doilea ofițer.

— Du-te și spune-i doamnei Bonaparte că ne întâlnim la Operă.

Apoi îi face un semn lui César să pornească.

Moartea l-a atins în treacăt, încă o dată, ca pentru a-i reaminti precaritatea puterii sale și necesitatea de a nu lăsa garda jos nicicând.

Cine sunt cei care au vrut să-l ucidă? Desigur complicii conspiratorilor cu pumnale, acești teroriști care s-au înhăitat și au urzit cu unii generali iacobini resentimentari, aceste „mustăți bătrâne“ din campaniile Republicii, care nu admit revenirea la pacea civilă,

la ordine, la unirea tuturor francezilor. Şi cine ştie dacă în spatele lor nu se află Moreau?

Coborând din trăsură în faţa Operei, Napoleon vede generalii şi ofiţerii alergând spre el. Deflagraţia puternică s-a auzit în tot Parisul. Uşile multor case au fost smulse, toate geamurile din cartier şi din Tuileries au fost sparte. Se consemnează un număr de morţi, răniţi şi mutilaţi. O bucată de fontă i-a retezat unei femei ambii sâni. S-au descoperit resturile împrăştiate ale unei fetiţe.

Aceşti terorişti trebuie zdrobiţi.

Intră la Operă, deschide uşa de la lojă.

— Ticăloşii, au vrut să mă arunce în aer, îi spune lui Junot.

Apoi se aşază.

— Aduceţi-mi un libret al oratoriului, adaugă el pe un ton calm.

Spectatorii sunt cu toţii în picioare, strigând: „Trăiască prim-consulul!" Ovaţiile sunt atât de puternice, încât fac să vibreze pereţii Operei. Napoleon iese la vedere de câteva ori şi, de fiecare dată când ia loc, aplauzele îl obligă să se ridice din nou. Trec minute bune până când poate să facă semn orchestrei să înceapă să cânte.

Ascultă muzica preț de câteva minute. O dată în plus, fapta dușmanilor săi îi poate servi, dacă ştie să contraatace, să profite de reacţiile emoţionale pentru a acţiona.

Părăseşte Opera. Pe măsură ce se apropie de Tuileries, mulţimea se îndeseşte. Îndată ce îi recunosc trăsura, îl aplaudă. În saloanele din Tuileries apropiaţii îl întâmpină cu căldură. Îl vede pe Fouché, singur, şi faţa lui spână, impasibilă, îl irită.

— Ei bine, Fouché, tot mai crezi că regaliştii poartă vina?

Îl nemulţumeşte atitudinea lui Fouché, care, rămânând calm, se încăpăţânează să pretindă că va dovedi, cât de curând, că este vorba într-adevăr de regalişti.

Napoleon nu admite una ca asta. În ultima vreme, şi-a multiplicat gesturile în direcţia emigraţilor. Cine sunt aceşti Ceracchi, Aréna, Topino-Lebrun, care voiau să-l asasineze la Operă, cu puţin timp înainte?

— Iacobini, repetă el, terorişti, nişte mizerabili în revoltă permanentă, înregimentaţi să saboteze orice guvernare.

Merge de colo-colo cu paşi repezi prin salon. Apropiaţii îl aprobă. Îl supără şuşotelile, izolarea lui Fouché.

— Nu mă las indus în eroare, la mijloc nu sunt nici şuanii, nici emigraţii, nici foştii nobili, nici foştii preoţi, tună el. Sunt iacobini, septembrişti.

Înaintează spre Fouché.

— Le voi da o pedeapsă exemplară...

Este nervos pentru că Fouché repetă că la mijloc sunt şuanii şi că, în opt zile, va aduce probe. Îi întoarce spatele.

Rămâne treaz o parte din noapte.

Aproape toată lumea din anturajul lui l-a sfătuit să-i dea afară pe Fouché şi pe prefectul poliţiei, Dubois: ministrul fusese cândva terorist, iar prefectul nu este bun de nimic.

El ezită însă. Trebuie să-i lovească pe iacobinii suspectaţi de simpatii pentru *conspiraţia pumnalelor* şi să nu se lase convins de Fouché, dar să-l lase să acţioneze.

În orice caz va folosi emoţia oamenilor pentru a arăta că el este zidul care-i apără de întoarcerea vremurilor ghilotinei. Căci, dacă există vreun lucru pe care francezii nu-l mai vor, ăsta este.

A luat o hotărâre. Atentatul din strada Saint-Nicaise trebuie să devină o armă în mâinile sale, cu care să nimicească duşmanii şi să-i unească pe francezi în jurul lui.

Când coboară în curtea Palatului Tuileries pentru a asista la marea paradă a trupelor, mulţimea îl aclamă. Ofiţerii din camerele de gardă ale palatului, aşijderea. Preşedintele Tribunatului, autorităţile municipale şi departamentale vin să-l asigure de strădania lor. Urmează la rând membrii Consiliului de Stat şi ai Institutului, care îşi exprimă şi ei adeziunea.

Discursurile urmează unul după altul şi jurămintele de fidelitate se repetă. El îi observă pe aceşti oameni cu limbajul lor cizelat şi emfatic. Nu-şi face iluzii. Pentru ei, el nu reprezintă decât o pavăză utilă. Trebuie să-i stăpânească prin teama pe care le-o inspiră.

„Grupul acesta de bandiţi m-a atacat direct", zice el. „Nemernicii – vreo sută la număr – care au calomniat libertatea prin crimele pe care le-au comis în numele ei vor fi puşi de-acum înainte în imposibilitatea absolută de mai face vreun rău... Sunt septembriştii, toţi sangvinarii rămaşi care au traversat Revoluţia prin crime."

Numai Fouché continuă să-şi manifeste scepticismul şi dă asigurări că este vorba de o maşinaţie regalistă.

I se raportează despre vorbele acestuia, seara, în salonul Joséphinei, unde s-au adunat soţiile generalilor şi ale persoanelor de vază şi unde Napoleon îl ia la întrebări pe prefectul poliţiei, Dubois: „În locul vostru, mi-ar fi ruşine pentru ceea ce s-a întâmplat ieri!", apoi cu glas ceva mai ridicat, ca să fie auzit: „Fouché are motivele lui să tacă; îi menajează pe ai lui; este clar că protejează o mână de oameni acoperiţi de sânge şi de crime abjecte! Doar a fost unul dintre şefii lor, nu? Nu ştiu eu ce-a făcut la Lyon şi la Loire? Ei bine, comportamentul lui Fouché se explică tocmai prin Loire şi Lyon."

Priveşte în jurul său.

Doar Joséphine îl apără pe Fouché, în ideea că ministrul Poliţiei este ostil unei transformări a Consulatului în monarhie, ceea ce ar însemna necesitatea unui moştenitor şi repudierea ei ca soţie. Tuturor celorlalţi însă le tremură spinarea la amintirea Terorii. Foarte bine că-şi amintesc. Trebuie ca Franţa să se teamă de o reîntoarcere a ghilotinei.

Curând, o listă cu o sută treizeci de iacobini va fi definitivată.

Napoleon vorbeşte în faţa Consiliului de Stat, cu un glas reţinut, din care răzbate mânia şi determinarea. Dacă aceşti iacobini nu sunt implicaţi direct în atentatul din strada Saint-Nicaise, prea puţin contează, zice el.

„...un exemplu necesar pentru a atrage clasa medie în sânul Republicii, lucru imposibil de înfăptuit câtă vreme această clasă se va vedea ameninţată de două sute de lupi turbaţi care nu aşteaptă decât momentul să se arunce asupra prăzii..."

În timp ce vorbeşte, se uită pe rând la fiecare dintre membrii Consiliului de Stat care îl ascultă. În ochii lor, citeşte nesiguranţa.

Le este frică de iacobini, dar, totodată, le este frică și să se angajeze! Lașii!

„Sunt într-atât de convins de necesitatea de a da un exemplu capital, încât sunt gata să-i aduc în fața mea pe scelerați, să-i judec și să le semnez condamnarea", mai zice el. „De fapt, nu pentru mine vorbesc; am mai trecut și prin alte pericole, norocul m-a ferit și cred în el în continuare, dar acum vorbim de ordinea socială, de morala publică și de gloria națională."

Iacobinii vor fi deportați în insulele Seychelles.

Viața socială este un război. Dacă mi se împotrivesc, îi trântesc la pământ.

Ei să fie oare vinovați de atentatul din strada Saint-Nicaise?

Fouché solicită să fie primit de către cei trei consuli. Napoleon se mișcă într-un continuu du-te-vino, în timp ce Fouché vorbește cu voce egală.

— Poliția a muncit, zice el. Le-am promis o recompensă de două mii de ludovici turnătorilor.

Fouché nu lasă să i se vadă privirea. Dar este suficient să-l auzi și să-l vezi ca să-ți dai seama că a reușit în acțiunea sa, că va triumfa.

Poliția, explică el, plecând de la rămășițele ciopârțite ale iepei care fusese înhămată la căruța cu încărcătura de exploziv de pe strada Saint-Nicaise, a descoperit vânzătorul calului. Astfel a reușit să dea de cumpărător, un oarecare François Carbon. L-au identificat, tot cu ajutorul resturilor, pe dogarul care cercuise butoiașele cu pulbere. Vinovați sunt trei șuani, oameni de-ai lui Georges Cadoudal...

Fouché face pauză, îl țintuiește cu privirea pe Napoleon, care continuă să facă ture prin încăpere.

Ei sunt, reia Fouché, regaliștii François Carbon, Limoëlan și Saint-Réjeant.

— Acesta din urmă a fost șeful șuanilor în Departamentul Ille-et-Vilaine. François Carbon, zice rar Fouché, a fost arestat în 18 ianuarie, iar Saint-Réjeant, în 28. Limoëlan se ascunde încă, dar i s-a luat urma.

Şuani, repetă Fouché. Maşinăria infernală este opera unei conspiraţii regaliste al cărei iniţiator este Georges Cadoudal.

— Găsiţi-l şi arestaţi-l, doar atât spune Napoleon.

S-a înşelat? Ar trebui să nu-i mai proscrie pe aceşti iacobini care n-au contribuit cu nimic la organizarea acestei „maşinării infernale"?

Dar nu sunt şi ei dintre aceia care ar vrea să mă ucidă?

Nu sunt şi ei tot atât de periculoşi, mai distructivi chiar, decât regaliştii?

În 9 ianuarie, iacobinii compromişi în *conspiraţia pumnalelor* au fost condamnaţi la moarte, deşi complotul lor nu a avut nici măcar un început. Maşinăria infernală din strada Saint-Nicaise, în schimb, a provocat moartea a douăzeci şi două de persoane şi rănirea altor cincizeci.

În noaptea de 29 spre 30 ianuarie 1801 la Tuileries se ţine un consiliu secret.

Napoleon prezidează, înconjurat de ceilalţi doi consuli şi de câteva personalităţi, Portalis, Talleyrand, Roederer.

Se consultă în legătură cu cererile de graţiere ale câtorva condamnaţi din lotul *conspiraţiei pumnalelor.*

Graţierea este respinsă în bloc şi aceştia sunt ghilotinaţi în 31 ianuarie.

Napoleon a spus în Consiliul de Stat din 26 decembrie, vorbind despre „răzbunarea care trebuie să fie răsunătoare pentru o crimă atât de abominabilă":

— Este nevoie de sânge.

9

Napoleon se opreşte în pragul salonului unde Joséphine primeşte invitaţi aşa cum o face seară de seară la Tuileries sau la Malmaison.

O examinează pe Laura Junot. O cunoaşte de când era copilă. Însă nu-i acordase atenţie celei care, pe-atunci, nu era pentru el decât fiica doamnei Pernon, o amică din Montpellier a familiei Bonaparte. Doamna Pernon îl veghease pe Charles Bonaparte pe durata agoniei acestuia, în 1785, în acel oraş. Napoleon îşi exprimase recunoştinţa în repetate rânduri şi se gândise chiar s-o ia de nevastă, cu toate că era mult mai în vârstă decât el.

O priveşte pe Laura cu încântare. Este vioaie, trupul ei emană vervă şi forţă. Frumoasă? Ce înseamnă asta? Proaspătă, nefardată, oacheşă, neastâmpărată, cu talia puţin îngroşată, fiind însărcinată, dar atât de plăcută la privit, ca o plantă viguroasă şi sănătoasă.

O măsoară din ochi pe Joséphine. Îl cuprinde disperarea şi furia când o vede atât de pomădată, atât de artificială... Câteodată îi vine, fără să vrea, s-o rănească, s-o agreseze pe această femeie care îmbătrâneşte şi de care este legat încă, dar care, chiar dacă i-a oferit plăcere cândva, chiar dacă i-a fost utilă, l-a umilit şi l-a înşelat, iar acum nu poate să-i facă un copil.

Îşi întoarce privirea, pentru că l-a văzut. Şi nu vrea să-i ghicească gândurile. Dar ea îl cunoaşte.

În parcul de la Malmaison, în urmă cu două zile, a silit-o să facă o plimbare cu caleaşca în compania Laurei Junot. Domeniul depăşeşte trei sute de hectare.

A remarcat atitudinea rece a Joséphinei când s-a urcat în caleașcă. Dar el a poruncit vizitiului să pornească și a sărit pe cal, ca un tinerel. La urma urmei, nici n-a împlinit încă treizeci și doi de ani! Joséphine este mai bătrână decât el, își dă seama de asta atât de bine acum. Se uită la Laura Junot, care stă așezată în caleașcă. Vioiciunea ei îl încântă și îl agasează.

Când trăsura a ajuns în fața unui pârâu, Joséphine a repetat că ea nu vrea să treacă, că îi e frică. El a luat-o pe Laura în brațe, a traversat pe jos și i-a ordonat vizitiului să biciuiască armăsarii. Joséphine a plâns. El s-a simțit nu numai vinovat, ci și încătușat de această femeie. De ce n-ar avea soție o tânără ca Laura Junot?

— Ești nebună, a bombănit el, simțind că Joséphine este geloasă pe Laura.

Ea știe că, uneori, dis-de-dimineață, când Laura se află singură la Malmaison, Napoleon merge s-o întâlnească pentru plăcerea de a o vedea și de a o atinge ca un frate mai mare, jucăuș, ale cărui intenții și gesturi se opresc la limita echivocului.

— Știi bine că urăsc de moarte accesele astea de gelozie, îi spune Joséphinei. Hai, sărută-mă și taci din gură. Ești urâtă când plângi. Ți-am mai spus asta.

Și-a șters lacrimile, dar tot geloasă a rămas. Pe Laura Junot și pe Giuseppina Grassini.

O va alunga din Paris pe cea de-a doua, pe italiancă. Ea nu acceptă să-i aparțină doar lui, să fie obligată astfel să-l aștepte în casa amenajată de el și unde vine în toiul nopții, atunci când în sfârșit termină de semnat corespondența, de scris, de vorbit cu consulii, cu aghiotanții sau cu miniștrii.

Giuseppina îi spune mereu că se plictisește. Iar Fouché, cu acea abilitate incomparabilă care îi este proprie, cu arta de polițist și de preot, i-a dat de înțeles lui Napoleon nu numai că era imprudent în aceste vremuri de atentate să meargă în vizită la cântăreața, noaptea, însoțit doar de un servitor, dar și că Giuseppina se consolează în compania unui violonist, unul pe nume Rode.

Cu un efort a reuşit să-şi păstreze sângele rece faţă de Fouché, dar ministrul s-a prins. Ce este el, de-al cui este? Omul acesta prea alunecos şi prea inteligent ca să se încreadă în el, şi totuşi, tocmai pentru asta, indispensabil... Pentru moment.

Cât despre Grassini, ea poate să plece! La urma urmei, nu este decât o femeie.

Îşi reproşează că odinioară s-a lăsat atât de subjugat de o femeie, că s-a îndrăgostit de Joséphine. Era foarte tânăr, foarte naiv. Ce ştia el despre femei şi despre puterea lui?

Acum este destul să apară la Operă, într-un salon, la Tuileries, la Malmaison, sau la Cambacérès, sau la Talleyrand, la Neuilly, pentru ca ele să i se ofere. Şi de ce le-ar respinge? Ele îl doresc. Pentru ceea ce este, pentru bani, pentru glorie. Iar el are nevoie de ele. După uscăciunea atmosferei din consilii, după discuţiile asupra echilibrului financiar sau a codului civil, după această vecinătate permanentă cu moartea şi cruzimea pe care o presupune puterea, ele înseamnă momentul lui de pace.

Porţile sunt închise. Sfeşnicele şi lumânările umplu încăperea cu o lumină puternică. Iată-le, sunt aici şi se oferă ca oraşele deschise în care nici măcar nu trebuie să rămână.

Nici n-ar avea timp, de altfel. Din fericire, ele îşi dau seama. Aşteaptă un ordin.

Îi place supunerea lor, abandonul şi acest joc rapid în care el conduce după regulile lui.

Asta nu are prea multă importanţă. El apucă. Răsplăteşte. Ele revin când şi când.

Aşa, ca doamna Branchu, o cântăreaţă cu trupul generos, cu care a petrecut câteva ore.

Asta contează atât de puţin... Pe scurt, uneori preferă munca, şi nu femeia. Astfel, domnişoara Duchesnois, care vine la rendez-vous-ul fixat de el, se dezbracă la ordinul lui Constant, valetul său personal, şi aşteaptă în pat; apoi, dimineaţa primeşte de la acelaşi valet ordinul să se îmbrace.

În seara aceea, mintea îi era prea ocupată cu tot felul de probleme ca să-i mai ardă de vreo distracţie.

Sau alta, domnişoara Bourgoing, actriță şi ea, se iveşte când amantul ei oficial, bravul Chaptal, ministru de Interne, se află în birou, pentru că discuția se prelungise. Dacă Chaptal îşi făcea vreo iluzie – şi îşi făcuse, zice-se – despre virtutea metresei sale, acum s-a deşteptat. De cum a auzit anunțându-se numele domnişoarei Bourgoing, şi-a închis dosarele cu țâfnă, a părăsit biroul şi şi-a scris scrisoarea de demisie.

Şi totuşi, domnişoara Bourgoing nu a fost primită!

Ea nu-l iartă, cleveteşte, povesteşte, se întrece în bârfe şi confidențe, femeie umilită, rănită în amorul propriu.

Dar nu are parte decât o duşmănie în plus. Să fii la putere înseamnă să înveți să fii detestat.

Napoleon intră în salon. Capetele se întorc spre el, conversațiile se întrerup un moment, apoi se reiau pe un ton mai discret.

Se apropie de Caroline Murat. Schimbă numai câteva cuvinte cu sora lui mai mică. Ea este la fel ca frații săi, Lucien sau Joseph, sau ca sora sa, Pauline – nesătulă. Niciodată mulțumită de ceea ce primeşte. Ce-şi închipuie? Că tatăl lor le-a lăsat moştenire Franța şi că ar trebui să se împartă între toți copiii lui?

Cel care a învins este el, Napoleon.

Dar familia rămâne familie, legături de sânge, iar el nu poate şi nici nu vrea să-i renege.

Se întoarce, o vede pe Hortense de Beauharnais care stă de vorbă cu Duroc, un aghiotant. După felul cum îi vorbeşte, se poate ghici că este îndrăgostită de ofițer. Nu o dată a lăsat să se înțeleagă că vrea să se mărite. Dar Joséphine are alte planuri. Ar vrea, cu toate că se detestă, s-o mărite cu Lucien Bonaparte, care, de când a fost numit ambasador în Spania, îşi sporeşte averea pe care începuse s-o strângă de pe când era ministru de Interne. Joséphine îşi aminteşte că a vrut s-o mărite pe Hortense şi cu Louis. În felul acesta, îşi închipuie ea, cele două familii ar fi definitiv legate. Iar moştenitorul lui Napoleon, deoarece pe ici, pe colo, este marea problemă ce se pune, ar fi fiul Hortensei!

Napoleon se depărtează. Se simte implicat în toate astea, și, în același timp, se află atât de departe de manevrele lor mărunte, atât de convins că destinul său îi va trasa viitorul într-un mod imprevizibil. Atunci, de ce să se lase amăgit de planurile făcute de femei? De ce să plece urechea la calomniile despre care i se raportează, care sugerează că ar avea relații amoroase și cu Hortense? El!

Se îndreaptă spre colonelul Sébastiani, unul dintre aceia care, în 19 Brumar, cu soldații săi din Italia, a împrăștiat deputații celor Cinci Sute. Iată-l și pe Roederer, vorbind despre sistemul financiar. Napoleon se lasă prins în discuție.

„Nu mă deranjează absolut deloc să fiu contrazis", spune el. „Caut să mă edific. Vorbiți cu mai mult curaj, spuneți pe șleau ce aveți de spus: suntem aici între noi, suntem în familie."

Dar, o dată în plus, precum în discuțiile cu juriștii pe seama Codului Civil, are certitudinea că sesizează miezul problemei mai rapid decât ceilalți. Poate că aceste capete luminate uită de experiență, de bun-simț, sau n-au citit, ca el odinioară, *Codul lui Iustinian*, din care poate cita părți întregi.

Deodată, zice: „Este mai ușor să faci legi decât să le execuți... Ar fi ca și când mi-ați da o sută de mii de oameni și mi-ați cere să fac din ei niște buni soldați."

Face câțiva pași, se întoarce. Trebuie să șocheze, să surprindă.

„Ei bine", reia el, „o să vă răspund: «Lăsați-mi timp până ce jumătate dintre ei vor muri, și restul vor fi buni.»"

Îi place să-și vadă interlocutorii descumpăniți, reduși la tăcere.

Din ce în ce mai des, dar poate că așa a gândit dintotdeauna, are sentimentul că rămas singurul care vede just și departe. Că de el depinde decizia în orice chestiune. O face pentru Codul Civil, pentru noua legislație financiară, pentru construirea a trei poduri la Paris, unul care trebuie să dea în Grădina Plantelor, un al doilea care va lega Insula Cité de Insula Saint-Louis, ultimul, care să permită trecerea de la Luvru la Institut.

De altfel, acolo unde nu hotărăsc eu, lucrurile ies prost.

În Egipt, armata, cât a mai rămas din ea, a fost înfrântă de batalioanele engleze debarcate. În Germania, Moreau – din ce motiv, nu se știe – nu i-a urmărit și distrus pe austrieci, pe care îi bătuse. *De fiecare dată eu trebuie să dau impulsul de a deschide un drum care să treacă peste Simplon, sau pur și simplu să le incit pe femei să aleagă linoul în locul muselinei, și asta în scopul de a relansa unele manufacturi!*

Astfel că exercițiul puterii nu se sfârșește niciodată.

La ora nouă dimineața, Napoleon intră în sala de la Tuileries unde generalul Junot, primul aghiotant și comandantul Parisului, îi prezintă rapoartele. Junot este înconjurat de câțiva ofițeri. Napoleon face pași mari, trăgând fum după fum. Generalul Mortier, comandantul primei divizii militare, explică pe un ton șovăitor că s-au produs noi atacuri tâlhărești asupra diligențelor...

Napoleon îl întrerupe, enervat:

— Alte atacuri de diligențe, alte furturi din avutul public? Și nu știți ce măsuri să luați pentru a împiedica aceste delicte?

Mortier își lasă capul în jos, tăcut.

Napoleon continuă să meargă, vorbește apăsând fiecare cuvânt. Vorbește tare, pentru ca toți cei de față să-l audă, dar, în același timp, are impresia că este singur, prins în raționamentul său.

„Trebuie să transformăm partea de sus a diligențelor în mici redute", zice el. „Parapeții să fie din saltele înguste și groase, în ele să fie practicate orificii și în spatele lor să fie plasați soldați, buni trăgători, atâția câți încap. Haideți, domnule general, ocupați-vă și grăbiți executarea ordinelor."

Îl urmărește cu privirea pe generalul Mortier care părăsește sala.

„Iubesc puterea, dar o iubesc ca un artist. O iubesc precum muzicianul vioara din care scoate sunete, acorduri și armonie."

Înțeleg ei oare lucrul acesta, cei care mi se opun?

Ei intervin la Tribunat. Contestă utilitatea înființării tribunalelor speciale. Comentează. Cine sunt ei de își permit toate astea?

„Sunt doisprezece până la cincisprezece metafizicieni, buni de azvârlit în apă. Insecte parazite pe hainele mele“, zice Napoleon către Roederer. „Să nu creadă că mă voi lăsa atacat ca Ludovic al XVI-lea. Nu voi tolera una ca asta.“

În definitiv, ce pot să fac, atâta timp cât poporul mă aclamă și armata îmi este fidelă?

Și pentru asta, trebuie o pace victorioasă.

Ea pare însă greu de realizat în acest început al anului 1801. Austria a fost învinsă în Germania și în Italia. Anglia rămâne inflexibilă, dar poate fi izolată prin pace și prin alianțe pe continent, amenințând-o astfel și forțând-o să accepte tratative.

Napoleon îi scrie lui Joseph, care negociază la Lunéville, cu domnul Cobenzl, reprezentantul Vienei.

„Austria trebuie grăbită să devină rezonabilă... Fă-l pe domnul Cobenzl să simtă că poziția sa se schimbă cu fiecare zi ce trece și că, dacă reîncep ostilitățile, granițele țării mele vor ajunge la Alpii Julieni și la Isonzo...“

Asta, în ce privește Viena. Rămâne însă marele proiect: să reușească o alianță cu țarul Petru I.

Napoleon îi primește pe emisarii acestuia, Kolytchef și generalul Sprengportern. Trebuie să-i întâmpine cu considerație la Tuileries sau la Malmaison, să-i uluiască.

O alianță cu Petersburgul ar însemna o cale deschisă spre visul unei împărțiri a Imperiului Otoman între Franța și Rusia, eventualitatea unor expediții concertate contra Indiilor, posibilitatea de a stăpâni întreg continentul în cleștii alianței și de a constrânge astfel Anglia să cedeze. De a o obliga să recunoască cuceririle franțuzești din stânga Rinului, pe care, din 1792, le recuză.

Napoleon se îndreaptă spre generalul Sprengportern, pe care l-a invitat la cină la Tuileries. Trimisul rus este foarte curtat. Lângă el, se află ambasadorul Prusiei în Franța, marchizul de Lucchesini. Prusia poate constitui și ea unul dintre aliații de pe continent.

Trebuie să le ia ochii acestor diplomați, să-și demonstreze bogăția și puterea.

Napoleon şi-a îmbrăcat costumul de prim-consul, roşu, brodat cu aur. Poartă, atârnată la centiron, o sabie bogat ornamentată. O scoate, o întinde generalului Sprengportern, îi explică că a împodobit arma cu cele mai frumoase diamante ale coroanei, diamantul de Sancy, la mâner, cel al regentului, pe gardă. Sabia trece din mână în mână, revine la Napoleon, care o atârnă la loc, cu mişcări lente.

„Nu am realizat nimic fără sabie", spune el.

Câteva zile mai târziu, Ludovic al XVIII-lea, care se refugiase la Sankt-Petersburg, este invitat de către ţarul Petru I să părăsească oraşul. Iar Joseph poate să-l anunţe pe Napoleon că Austria a semnat la Lunéville tratatul de pace, care reiterează părţile importante din cel de la Campoformio şi confirmă cedarea teritoriului din stânga Rinului către Franţa. Anvers, „acest pistol încărcat îndreptat împotriva Angliei", rămâne sub control francez. Republica Cisalpină se măreşte. Franţa poate interveni în afacerile germane.

Napoleon este moştenitorul fidel al politicii revoluţionare.

În sudul Europei, luând act de Tratatul de la Lunéville, Spania semnează Tratatul de la Aranjuez. Madridul se angajează să intre în război cu Portugalia, aliata Angliei. În Italia, Parma şi Plaisance sunt cedate Franţei.

La vestea semnării Tratatului de la Lunéville, Parisul în sărbătoare răsună de strigăte de bucurie.

Napoleon apare la fereastra cabinetului său de lucru de la Tuileries. Vede mulţimea, comparabilă cu cea care se strânsese a doua zi după Marengo. Dă ordin fanfarelor Gărzii şi garnizoanei Parisului să cânte pe străzi pentru a anima un mare bal popular.

Se smulge pentru o clipă din contemplarea acestor manifestări de ataşament, se aşază la masă şi îi scrie lui Joseph: „Mai am să-ţi spun o vorbă; naţiunea este mulţumită de tratat, iar eu sunt complet satisfăcut. Multe salutări Juliei."

Îl cheamă la ordin pe prefectul poliţiei. Vrea ca acesta să meargă prin fiecare cartier, însoţit de primari, să proclame în faţa cetăţenilor pacea şi să citească declaraţia proaspăt redactată de el:

„Francezi, o pace glorioasă a pus capăt războiului de pe continent. Frontierele voastre au revenit la limitele marcate de natură. Populații, multă vreme despărțite de voi, se alătură din nou fraților lor și sporesc cu o șesime națiunea, teritoriul și forța voastră. Aceste succese se datorează mai ales curajului soldaților noștri, dar și reîntoarcerii fericite a Concordiei, a acestei comuniuni de sentimente și de interese care, nu o dată, a salvat Franța de la ruină."

Rămâne singur.

Pacea? O vrea. Aproape că a obținut-o. Mai rămâne s-o impună și Angliei. Partida ce se joacă este simplă. El are continentul european. Alianța cu Rusia pare a fi cheia acestei pacificări continentale, care presupune o adaptare din partea Austriei, lucru realizat și, deci, o prezență a Franței în Germania și în Italia.

Va putea să țină împreună toți pionii? Să controleze Sudul și Nordul eșichierului, Estul și Vestul?

Și cât se va mai încăpățâna Anglia?

Dar acestea sunt datele. Nu stă în puterea lui să le schimbe, din moment ce Franța o vrea, iar legatul Revoluției este păstrarea graniței la stânga Rinului.

Imposibil să renunțe. Este inima sacră a moștenirii.

În marile saloane de la Tuileries, când delegațiile se perindă ca să-l felicite pentru pacea recent încheiată, Napoleon se întinde la discuții cu reprezentanții Bruxelles-ului: „Belgienii sunt francezi", spune el cu solemnitate, „așa cum sunt normanzii, alsacienii, cei din Languedoc și din Bourguignon... Chiar dacă inamicul și-ar fi făcut cartierul general în suburbia Saint-Antoine, poporul francez nu ar fi cedat niciodată drepturile sale, nici n-ar fi renunțat la reunirea cu Belgia."

Reprezentanții belgieni salută cu recunoștință și entuziasm. Îl aplaudă pe Napoleon.

Pare preocupat. Deci pacea ar fi posibilă?

Se duce la castelul de la Neuilly, unde Talleyrand dă o mare recepție în cinstea tratatului de pace. Asistența îl ascultă pe poetul Esménard cum îl proslăvește pe prim-consul. Mai mult pe el îl

glorifică decât pacea. Emigraţii reîntorşi din exil, ambasadorii, cele mai frumoase femei din Paris se înghesuie în jurul lui, în timp ce el trece zâmbitor şi distant.

„De la triumf la cădere nu este decât un pas."

Gândul acesta, cu care se amuză, îi revine de fiecare dată când dobândeşte un succes, când lumea îl aplaudă.

Ideea că gloria este trecătoare, că puterea de care dispune este precară, nu-l tulbură. O are înrădăcinată, ca o realitate pe care doar o constată, pe care nu trebuie s-o uite pentru că ştie de unde a plecat şi pe care a văzut-o. Îi repetă lui Bourrienne, în 12 aprilie 1801, „că în cele mai importante situaţii, un lucru mărunt a decis cele mai mari evenimente".

Bourrienne îi înmânează depeşele aduse la Tuileries, de poşta din Nord.

Napoleon citeşte.

Ţarul Petru I a fost strangulat în palatul său, în 24 martie, şi fiul său, Alexandru, probabil complice al asasinilor, a fost încoronat. Oficial, Petru I a murit de apoplexie. Mare bucurie în mediile ruseşti care ţin la alianţa cu Anglia. Mare sărbătoare la Londra.

Napoleon a rămas împietrit în mijlocul încăperii.

Mototoleşte hârtia în momentul când în cabinet intră Fouché, care a primit de la propriile surse detalii despre crimă. Petru I a fost sufocat în camera lui, cu propriul fular, şi a avut capul crăpat de mânerul unei săbii. Asasinilor le-au trebuit trei sferturi de oră ca să-l ucidă.

Napoleon are o expresie de revoltă şi dezgust.

— Ce! exclamă el, un împărat nu este în siguranţă nici în mijlocul gărzilor sale!

Fouché începe să-i explice că Rusia este obişnuită cu astfel de fapte, dar Napoleon îl întrerupe. Vrea să rămână singur cu Bourrienne.

Se învârte prin încăpere ca un leu în cuşcă.

Se gândeşte la propriul destin, în acest palat. Orice ar spune Fouché, cel ce guvernează este o ţintă permanentă. N-au vrut să-l ucidă, în urmă cu doar câteva săptămâni, în strada Saint-Nicaise?

Chiar dacă tribunalul i-a condamnat la moarte pe François Carbon și pe Saint-Réjeant, nu i-au prins nici pe Limoëlan, unul dintre cei trei care au conceput „mașinăria infernală", nici pe inspiratorul lor, Georges Cadoudal. Și unii iacobini precis continuă să-și ascută pumnalele. Ce să mai zică despre generali? Despre unul ca Moreau sau ca Bernadotte, invidioși, convinși că ar putea lua locul prim-consulului?

Și ăsta nu ar fi cel mai mare rău. O parte din eșichier îi scapă.

— Eram sigur, zice Napoleon, că împreună cu țarul o să dau o lovitură mortală puterii engleze în Indii. O lovitură de palat îmi răstoarnă toate planurile!

Cum să nu se gândească că în spatele asasinilor țarului se ascund englezii, după cum tot ei sunt cei ce îi oferă fonduri și sprijin lui Cadoudal?

Londra caută cu orice preț să saboteze pacea în Europa continentală. A adresat un ultimatum țărilor din nord care, împreună cu Danemarca, au constituit Liga Țărilor Neutre. Anglia vrea să aibă porțile deschise pentru mărfurile sale și își arogă dreptul de a-și vizita toate navele. Pentru a impune aceste cerințe, escadra lui Nelson a pătruns în Baltica, în scopul de a intimida Copenhaga.

— Scrie, zice Napoleon către Bourrienne.

Opinia publică trebuie să înțeleagă că Anglia se opune păcii, „o pace necesară în lume". Napoleon dictează câteva rânduri care trebuie publicate în *Le Moniteur*, „Monitorul":

„Petru I a murit în noaptea de 23 spre 24 martie. Escadra engleză a trecut de Sund. Istoria ne va arăta raporturile ce pot exista între aceste două evenimente."

Apoi repetă: „Un împărat, în mijlocul gărzilor sale."

În 12 aprilie 1801, ziua când François Carbon și Saint-Réjeant, doi dintre responsabilii atentatului din strada Saint-Nicaise, sunt ghilotinați, Napoleon îi primește pe Monge și pe Laplace, doi savanți care sunt și senatori.

Napoleon le arată raportul poliției care prezintă detalii despre execuție.

În momentul urcării lor pe eşafod, cei doi şuani au strigat: „Trăiască Regele!“

Întors către Monge şi Laplace, Napoleon zice rar, ca şi cum ar gândi cu voce tare: „Poporul francez trebuie să mă suporte cu defectele mele, să găsească în mine câteva avantaje.“

Se întrerupe, apoi repetă cele spuse şi la Tribunat: „Sunt soldat, copil al Revoluţiei, ieşit din sânul poporului, defectul meu este acela de a nu putea suporta ofensele. Nu voi suporta să fiu insultat ca un rege.“

10

Napoleon se priveşte în oglinda pe care i-o ţine Roustam, mamelucul. Constant, primul valet de cameră, se apropie. Pe un platou de metal aurit, îi aduce aparatul de ras englezesc, pe care îl ascute sau îl schimbă în fiecare dimineaţă, şi săpunul, tot de fabricaţie englezească.

Dar Napoleon nu face ca de obicei, când apucă imediat aparatul de ras şi, din câteva mişcări ample cu lama, se rade, îndepărtând săpunul care nici nu ajunge să facă spumă.

Napoleon continuă să se privească insistent.

Ieri după-amiază, în atelierul lui David, a studiat îndelung schiţa unui tablou la care lucrează pictorul. Aceasta este deci imaginea sub care urmează să fie văzut, înfăşurat într-o manta, sub un cer înnorat, călare pe un armăsar negru care se cabrează, cu coama şi coada în vânt, şi cu soldaţi care se opintesc pe povârnişurile alpine, trăgându-şi tunurile după ei.

„Bonaparte traversând Saint-Bernard", a murmurat David prezentându-şi tabloul.

Chipul redat de David aduce foarte puţin cu cel pe care îl vede în oglindă. Al pictorului este plin, cu pielea întinsă şi albă, cu trăsături armonioase. În dimineaţa asta, dimpotrivă, are ochii înfundaţi în orbite, pielea de un galben-închis, bărbia prea ţuguiată, obrazul supt.

Dar poate că este singurul care se vede așa? Poate că adevăratul lui chip a devenit acela pictat de David? Este văzut deja ca un erou, ca un fiu de rege?

Se întoarce. Brusc, se sufocă. Totuși, în fiecare dimineață îi cere lui Roustam să deschidă ferestrele. Nu suportă atmosfera închisă, mirosurile prea tari ale nopții și ale trupului său.

— Deschide, zice către Roustam. Să respir aerul făcut de Dumnezeu.

Zărește un cer mohorât. S-a lăsat frig. Abia a trecut de ora șapte, și soarele nu poate străpunge pătura de ceață cenușie, în această dimineață de mai.

Napoleon se bărbierește în câteva minute. A avut dreptate Constant că l-a convins să se radă singur. Nu suporta să stea nemișcat pe mâinile altuia. Nu contează că se rade superficial.

Își tamponează fața cu apă de Cologne, apoi intră în baia fierbinte. Încăperea este învăluită în aburi. Îi place contactul dureros cu apa foarte caldă, care îi dă măsura exactă a corpului și îi calmează iritația aproape endemică a pielii.

Rămâne așa, o bună bucată de timp. În cadă se simte cel mai ușurat. Uneori, și în toiul nopții se cufundă în apa caldă pentru a se destinde.

Aseară, a avut parte de reproșurile Joséphinei, căreia i-a mărturisit, cu răutate, și recunoaște lucrul acesta, că Lucien, la Madrid, a primit o propunere din partea curții și a prințului Godoy de a o oferi pe infanta Isabelle, ca eventuală soție, prim-consulului, dacă acesta s-ar decide în sfârșit să divorțeze. Joséphine nu se lasă niciodată pradă mâniei, în schimb și-a luat mutra de bocitoare.

Nu-i suportă hachițele și smiorcăielile. A anunțat-o că vrea să organizeze o partidă de vânătoare, cu toate că se înnoptase. Joséphine și-a dat pe față în sfârșit resentimentele.

— O vânătoare, dar nu judeci, Bonaparte, toate animalele noastre sunt gestante, a protestat ea.

El a răspuns că va renunța, adăugând, ca o ultimă săgeată: „Totul este prolific aici, mai puțin doamna mea."

Cruzime? Adevăr?

Cât despre mariajul spaniol negociat de Lucien – *de parcă aş fi de-adevăratelea un fiu de rege* –, Napoleon nu-l vrea. I-a şi spus lui Volney, ieri: „Dacă ar fi cazul să mă mai însor o dată, nu mi-aş căuta o femeie într-o casă aflată în ruină."

Dar ce pricepe Lucien? A trebuit să se lase cumpărat, dat fiind că a acceptat politica prinţului Godoy care, în ciuda angajamentelor sale, a purtat un război ridicol cu Portugalia, o „bătaie cu portocale" care s-a încheiat rapid printr-un tratat cu Lisabona, parafat la Badajoz. Şi, potrivit lui Fouché, Lucien şi prinţul Godoy şi-ar fi împărţit treizeci de milioane de franci. Iar Lucien a mai şi avut naivitatea sau curajul să solicite un portret al prim-consulului pentru a-l oferi prinţului Godoy!

Bourrienne intră în camera de baie. Cu tot aburul din jur, se instalează pentru a citi sau a scrie după dictare.

Napoleon începe să-i dicteze o scrisoare pentru Lucien: „Nu voi trimite niciodată portretul meu unui om care îşi ţine predecesorul în temniţă şi care se pretează la metodele Inchiziţiei. Pot să mă folosesc de el, dar nu-i pot oferi decât dispreţul meu."

Napoleon iese din scăldătoare. Roustam îi pulverizează apă de Cologne pe tot corpul, apoi începe să-l frecţioneze cu o perie: „Freacă-mă apăsat, ca pe un măgar", zice Napoleon.

Trece apoi în camera de toaletă, unde îl aşteaptă Constant, prezentându-i lui Napoleon pantalonii de caşmir alb. În fiecare zi sunt pătaţi cu dâre de cerneală, deoarece Napoleon îşi şterge pana de ei, sau murdăriţi de tutunul răzuit în cantitate mare, pe care îl prizează prim-consulul.

Bourrienne începe să-i citească ultimele scrisori sosite. Două sunt de la Lucien.

Lucien protestează, se scuză: „Nu neg că-mi lipsesc multe lucruri, ştiu de multă vreme că sunt prea necopt pentru afaceri."

Bourrienne se codeşte să citească în continuare, dar o face totuşi.

„Vreau să mă retrag prin urmare şi să dobândesc ce-mi lipseşte... Singura putere pe care o cunosc capabilă să mă reţină în Spania este moartea.“

Napoleon recunoaşte în aceste cuvinte excesele lui Lucien, dar şi energia lui, gelozia, ura faţă de Joséphine când evocă „un nou torent de calomnii şi de nedreptăţi... sunt sfâşiat în salonul vostru până la a mă acuza de viol, de asasinat premeditat, de incest“.

Destul!

Lucien, la Madrid, s-a lăsat atras de „linguşelile de curte“. Este dintre aceia pe care lingăii îl corup, care se lasă cumpăraţi.

Pe cine pot să mă bazez cu adevărat din această familie? Familia mea! Jérome serveşte în escadra amiralului Ganteaume, care tocmai a repurtat o mică victorie în Mediterană. Dar nu este capabil să ajute restul armatei din Egipt. Şi asta ne-ar trebui, din moment ce Anglia refuză să semneze pacea şi flota lui Nelson bombardează Copenhaga, să avem o marină puternică şi vitează. Dacă Jérome ar putea deveni ochiul şi braţul meu asupra oceanului! Trebuie să-l încurajez. Să-i scriu.

„Aflu cu plăcere“, dictează Napoleon, „că te descurci bine pe mare. Niciunde altundeva ca acolo nu aşteaptă gloria să fie cucerită. Urcă pe catarge; învaţă să studiezi diversele părţi ale vasului; pentru ca, la întoarcerea ta din această ieşire, să te văd la fel de priceput ca un bun marinar. Să nu accepţi să-ţi facă altcineva treaba. Sper ca în prezent să fii numai ochi şi urechi.“

N-am început şi eu ca artilerist?

Şi-a îmbrăcat din nou uniforma de colonel de gardă şi, înainte de a merge în sala de raport unde îl aşteaptă generalul Junot şi alţi ofiţeri, citeşte, în biroul său, analiza ziarelor făcută de bibliotecarul său particular, Ripault, apoi a cărţilor apărute în ultima decadă.

Nu vrea ca aceste ziare şi cărţi să reproducă calomniile pe care presa engleză şi pamfletarii plătiţi le răspândesc prin Europa. Este mijlocul prin care se distrug instituţiile şi încrederea datorată celor care guvernează. I-a spus-o lui Saint-Jean-d'Angély, un om de-

votat totuşi, „înainte de a cârti contra guvernului ar trebui ca mai întâi să te pui în locul lui..."

Apoi, aşezat la masă, în biroul lui, consultă rapoartele poliţiei sale particulare care o dublează şi o supraveghează pe a lui Fouché. De cine poţi fi sigur?

Ţarul a fost asasinat în camera lui, în mijlocul palatului. Şi propriul său fiu, Alexandru, era complice!

În vârful puterii, totul pare posibil şi totul se uită.

A trebuit să-l trimită pe Duroc la Sankt-Petersburg pentru a înnoda legăturile cu Alexandru I şi să înghită povestea decesului lui Petru I ca urmare a unei apoplexii!

Dar eu nu sunt fiu de rege. Aşadar, mă voi apăra.

Ia pana şi îi scrie lui Fouché: „Iată, cetăţene ministru, nişte note pe a căror veridicitate pot conta."

Îi transmite lui Fouché informaţiile obţinute de el despre Georges Cadoudal, care se află încă în Franţa, şi despre cei pe care îi numeşte „sateliţii lui Georges şi expediţionarii săi obişnuiţi".

Trebuie să pună mâna pe ei, vii sau morţi.

Se ridică. Mai trebuie să asculte şi rapoartele generalului Junot, apoi va fi terminat cu activităţile pregătitoare ale zilei în curs.

După asta încep cu adevărat treburile importante!

11

Astăzi, 22 mai 1801, în această după-masă târzie, îl așteaptă pe Monseniorul Spina, arhiepiscop de Corint, trimisul Papei.

Napoleon iese în parcul de la Malmaison. S-a făcut cald. Se răsucește și îi observă, în salonul pavilionului din partea de sud, pe Talleyrand cu abatele Bernier. I-a însărcinat pe aceștia doi să negocieze cu Monseniorul Spina, sosit la Paris de mai multe luni, o înțelegere cu Papa. Dar negocierile tren ează.

El știe că Talleyrand, episcop înainte de a depune jurământul pe Constituția civilă a clerului, atașat ideii de căsătorie a preoților – și, din motive evidente, se gândește să se însoare –, este reticent cu privire la acest acord. Mulți alții, ideologi, savanți precum Monges sau Laplace, generali care se declară ateiști și atâția alți adepți de ocazie ai lui Voltaire sunt ostili oricărei apropieri de Papă.

Ce pricep ei din politica mea? Pentru a pacifica și stăpâni țara, este nevoie de o revenire la religie.

Le-a tot explicat, și unora, și altora. „Pe lângă o armată glorioasă“, zice el, „nu cunosc alți aliați mai buni decât oamenii care îndrumă conștiințele în numele lui Dumnezeu.“

Va trebui să le-o spună din nou. Și în plus, să se ocupe personal de negociere, ca de fiecare dată când miza este importantă. Dar care nu este așa, când guvernezi?

Tocmai de aceea a plecat la Roma, cu instrucțiuni precise, diplomatul François Cacault. „Tratați-l pe Suveranul Pontif ca și când ar avea două sute de mii de oameni!“ i-a spus Napoleon.

Dar nu numai când adversarul este puternic trebuie să-l menajezi sau să te pleci în fața lui.

În definitiv, Henric al VIII-lea a fondat religia anglicană. Alți suverani sunt protestanți. Iar regii Franței erau galicani!

De ce ar trebui să mă înclin?

Abatele Bernier vine în întâmpinarea lui. Napoleon are încredere în acest fost emisar al armatei vendeene, raliat din ambiție și realism. Bernier are alură de țăran, dar vorbește cu blândețea persuasivă a unui preot și posedă inteligența și iscusința unui iezuit.

Monseniorul Spina a sosit, anunță Bernier. Trebuie să-l primească politicos și totodată să-l deconcerteze, să-i dea de înțeles de la început că nu va ceda asupra punctelor esențiale. Să-i fie clar că, dacă papalitatea refuză acordul, ar putea s-o coste scump. Pentru că va pierde Legațiile, teritoriile care țin de ea.

De la primele fraze, Napoleon sesizează neliniștea din ochii Monseniorului. Trebuie să-l impresioneze și mai mult, să renunțe la limbajul fad și disimulat al diplomației romane.

— Direct cu mine trebuie să vă înțelegeți, zice Napoleon în timp ce se mișcă prin salon.

Se oprește când și când ca să aspire o priză de tutun.

— În mine trebuie să aveți încredere, continuă el, și numai eu sunt cel care vă poate salva!

Vine mai aproape de arhiepiscop.

— Vreți Legațiile? Vreți să scăpați de trupele franceze? Totul va depinde de răspunsul vostru la cererile mele, și în special la problema privind episcopii.

Spina se ghemuiește în fotoliul lui. Se bâlbâie. Ca și cum fiecare cuvânt pe care îl pronunță Napoleon l-ar plesni.

Acum este momentul să atace în forță, ca la război.

— M-am născut catolic și nimic nu mi-ar bucura inima mai mult decât să restabilesc catolicismul, începe Napoleon cu voce joasă.

Apoi brusc, vorbește pe un ton sacadat.

— Dar Papa procedează de o manieră care mă îndeamnă să mă fac mai degrabă luteran sau calvinist și să trag după mine toată Franța.

De-acum pronunță frazele răspicat, însoțindu-le cu mișcări ale mâinii.

— Papa trebuie să-și schimbe comportamentul și să mă asculte! zice el. Dacă nu, voi restabili o religie oarecare, voi da poporului un cult cu clopote și procesiuni, mă lipsesc de Sfântul Părinte și nu va mai exista pentru mine.

Îi întoarce spatele arhiepiscopului, se îndreaptă spre parc și mai zice:

— Trimiteți chiar astăzi un curier la Roma ca să-i spuneți ce am vorbit.

Este mulțumit. În momentul plecării sale de la Malmaison, Spina i-a vorbit cu blândețea unuia care se dă bătut.

„În afaceri se simte nevoia unui impuls inițial", îi spune Napoleon lui Talleyrand, „după care, acestea se derulează de la sine și nu trebuie decât să te lași purtat."

Are convingerea că a găsit tonul potrivit, cel al cuiva care nu se lasă impresionat de un adversar, fie el însuși Papa de la Roma. Știe ce vrea, un concordat care să-i dea dreptul să numească episcopii. Acordul ar urma să confere papalității autoritatea asupra Bisericii Franței, dar în schimbul pierderii privilegiilor sale. Catolicismul nu ar mai fi decât religia practicată de prim-consul, iar Biserica ar renunța la bunurile sale vândute ca bunuri naționale.

Este sigur că are în mână cele mai bune cărți din moment ce nu se teme să le joace. Cum l-ar putea împiedica un om, chiar Papă fiind?

Abatele Bernier i-a mărturisit că l-a auzit pe Spina murmurând că „prim-consulul mă face să-mi pierd busola".

Foarte bine! Numai așa poate învinge.

Câteva zile mai târziu, Napoleon se întâlnește din nou cu Monseniorul Spina în grădinile iluminate ale castelului de la Neuilly.

Arhiepiscopul vine spre el, în mijlocul invitaților adunați de Talleyrand, pentru a sărbători vizita în Franța a regelui și a reginei Etruriei, marele ducat al Toscanei pe care Napoleon a dorit să-l reboteze. Suveranul este Louis de Bourbon, ginerele regelui Spaniei. Napoleon, înconjurat de un grup compact, se uită atent la cuplul regal. Sunt primii Bourboni care își fac apariția în Franța, de la Revoluție încoace.

Simte o satisfacție intensă ca gazdă a urmașilor ilustrei familii. Și chiar dacă musafirul este Louis de Bourbon, poeții îl tămâiază pe prim-consul. Pentru el se cântă aceste arii italienești. Special pentru el s-a construit un vast decor ce reprezintă piața Palazzo Vecchio din Florența.

Monseniorul Spina îl anunță că secretarul de stat al Vaticanului, cardinalul Consalvi, a plecat de la Roma spre Paris, ca să încheie negocierea concordatului.

Napoleon ascultă cu un surâs abia schițat această veste pe care o cunoaște deja, care îi confirmă că l-a tratat pe Spina așa cum trebuia.

Louis de Bourbon se apropie și îi spune lui Napoleon:

— *Ma in somma, siete Italiano, siete nostro.* „Dar, de fapt, sunteți italian, sunteți de-al nostru."

Ce-și închipuie acest Bourbon pe care l-am făcut rege? Că am ceva în comun cu el? Eu, italian? Eu?

Răspunde scurt:

— Sunt francez.

Iubește Franța. Își aduce aminte de primii ani la Autun și la Brienne, de felul în care se purtau cu el, de zeflemele, de accentul său, de dorința lui de a se întoarce în Corsica și de a fi în preajma lui Paoli, eliberatorul acestui popor.

Dar nu mai are nicio amintire despre insula copilăriei sale. N-a mai rămas din ea decât familia, frații și surorile, mama. Le cunoaște defectele. Dar s-au rupt, împreună cu el, de Corsica. Sau au fost alungați. Iar el, printre oamenii din Franța, printre soldații săi din Italia sau din Egipt, a devenit francez.

Cunoaşte această ţară care nu i s-a dat, ci a cucerit-o, şi vrea s-o păstreze. În fond, el şi această naţiune nou-apărută în 1789 s-au născut laolaltă. Dar nu se mulţumeşte cu atât. Căci Franţa nu începe de la Revoluţie. Vrea ca fuziunea atâtor ani de istorie franceză să o realizeze el. Şi poate s-o facă singur, pentru că nu aparţine niciunui clan politic, pentru că vine din afară, pentru că memoria acestei ţări el a învăţat-o din cărţile de istorie. Nu regretă anii de dinainte de 1789. Dar ştie că acest „dinainte" există. Şi este încă unul dintre motivele pentru care vrea pacea internă, Concordatul, pentru ca pacificarea religioasă să stabilească definitiv ordinea în societate şi în suflete.

Îi spune lui Bourrienne:

— Am convingerea că o parte a Franţei s-ar face protestantă, mai ales dacă aş încuraja această tendinţă; dar dorinţa mea este de a sprijini şi mai mult ideea ca marea masă să rămână catolică...

Meditează, gânditor.

— Mă îngrijorează certurile religioase, continuă el, vrajba în familii, tulburările inevitabile. Dacă repun în drepturi religia care dintotdeauna a dominat în ţară şi care şi acum domină în inimi şi las minorităţile să-şi exercite liber cultul, sunt în armonie cu naţiunea şi satisfac pe toată lumea.

Îi arată lui Bourrienne o carte pe care i-a dat-o Elisa. Autorul, François René de Chateaubriand, este un emigrat reîntors din exil care frecventează salonul surorii lui Napoleon. Cartea lui, *Atala*, exaltă geniul creştinismului. Iată sentimentul acestui popor, ceea ce vrea el astăzi.

Se gândeşte des la religie în această primăvară a anului 1801, pe când se derulează negocierile cu trimişii Papei.

Stă mai mult la Malmaison, unde convoacă zilnic Consiliul, miniştrii. Seara, în răcoarea ce vine din parc sau din pădure, Joséphine se îngrijeşte de recepţii. El îi primeşte pe regele şi pe regina Etruriei. Călăreşte şi vânează, fără voia Joséphinei. Se plimbă prin parc.

Într-una din seri, îl invită pe Thibaudeau să-l însoţească. Îl apreciază pe acest vechi membru al Convenţiei, acum membru al

Consiliului de Stat și pe care îl numește în glumă „iacobinul spoit". Dar este un bun interlocutor.

— Uitați, îi zice Napoleon, mergând încet, duminica trecută mă aflam aici, plimbându-mă în solitudine, în liniștea naturii. Sunetul clopotului din Rueil m-a izbit dintr-odată în urechi. Am fost mișcat, atât de mare este puterea primelor deprinderi și a educației!

Îi aruncă o privire lui Thibaudeau, care aprobă.

— Mă gândesc, continuă Napoleon, ce impresie trebuie să producă asupra oamenilor simpli și creduli!

Se oprește, îl prinde pe Thibaudeau de braț.

— Filozofii și ideologii voștri să explice asta! Poporul are nevoie de o religie. Trebuie ca această religie să fie în mâinile guvernului. Clerul francez este condus astăzi de cincizeci de episcopi emigrați și plătiți de Anglia. Influența lor trebuie anihilată. Pentru asta, avem nevoie de autoritatea Papei...

Pornește iar, rămânând tăcut minute lungi, apoi murmură:

— Vor spune că sunt papist. Nu sunt nimic. În Egipt eram mahomedan; voi fi catolic, pentru binele poporului.

Îl fixează cu privirea pe Thibaudeau. Poate să-i spună tot ce gândește?

— Nu cred în religii, zice el. Dar ideea unui Dumnezeu...!

Arată spre cer.

— Cine a făcut toate astea?

Îl ascultă cu capul plecat pe Thibaudeau care îi argumentează că și dacă ai credință în Dumnezeu, clerul nu este necesar.

Napoleon scutură din cap. Thibaudeau să fie chiar atât de naiv?

— Clerul există, zice Napoleon. Va exista atâta timp cât va exista un spirit religios în popor, și acest spirit este inerent... Prin urmare, preoții trebuie atrași spre Republică.

Se simte liber, dar cunoaște forța pe care o reprezintă prejudecățile. Trebuie luate în calcul atunci când vrei să conduci un popor.

Şi-a pus din nou costumul de prim-consul, roşu, brodat cu fir de aur, şi poartă la şold sabia consulară bătută cu diamante, pentru a-l primi pe cardinalul Consalvi, care a ajuns în sfârşit la Paris.

Îl vede înaintând în marele salon de audienţe din Tuileries unde sunt adunaţi miniştrii şi reprezentanţii Adunărilor. Toţi sunt în ţinută de gală. Această audienţă trebuie să fie solemnă.

Vine în întâmpinarea cardinalului Consalvi care îşi face apariţia îmbrăcat în veşminte negre, borduri şi guler roşu, şi pălăria cu ciucure de cardinal a curiei romane.

Începe o rundă nouă şi Napoleon trebuie s-o câştige.

— Îl divinizez pe Papă, care este admirabil, începe el cu voce joasă, şi doresc să mă înţeleg cu el, dar n-aş putea admite schimbările pe care vi le-aţi imaginat la Roma... O să vă fie prezentat un alt proiect. Va trebui neapărat să-l semnaţi în cinci zile.

Consalvi pare descumpănit. Trebuie să raporteze la Roma, spune el.

— Nu se poate.

Napoleon a ridicat foarte puţin tonul, dar privirea sa îl face pe cardinal să-şi plece capul.

— Am motive dintre cele mai grave de a nu mai acorda nicio amânare, adaugă el. Veţi semna în cinci zile sau acordul va cădea şi voi adopta o religie naţională. Nimic nu-mi va fi mai uşor decât să reuşesc în această acţiune.

A trasat planul de bătaie. E rândul lui Joseph Bonaparte să continue acum împreună cu abatele Bernier negocierea.

Când se întâlneşte din nou cu Consalvi, în 2 iulie, la Malmaison, pare că se apropie de un acord.

— Ştiţi, zice Napoleon surâzând, când nu te înţelegi cu bunul Dumnezeu, te înţelegi cu diavolul.

Nici măcar nu ascultă protestele lui Consalvi. Nu-i bagă în seamă nervozitatea. Nu-l interesează. Planul trebuie să reuşească.

Rămâne la Malmaison. Are febră. Vomită. Are dureri sporadice, dar violente în coaste. Crede că trebuie să trăiască cu boala, că poate să-i stăpânească efectele. Dar are încredere în medicul lui,

Corvisart. Își întinde brațul. Corvisart îi pune vezicatoare. Pielea se inflamează. Are o senzație de arsură. Nu poate primi în audiență. Dar poate citi și scrie. Nu vrea să fie sclavul corpului său.

— Boala, zice el, este un moment oportun pentru a mă înțelege cu preoții.

În cursul dimineții de 14 iulie, pe când se pregătește să prezideze sărbătoarea Concordiei și când termină de dictat proclamația prin care celebrează „pacea continentală", sfârșitul apropiat al „dezbinărilor religioase" și dispariția „disensiunilor politice", și la sfârșitul căreia zice: „Bucurați-vă, francezi, bucurați-vă de poziția voastră, toate popoarele vă invidiază destinul", Joseph intră în biroul său.

Are o expresie care oscilează între regret, îngrijorare și satisfacție.

Napoleon arde de nerăbdare. Să-i dea odată Joseph textul la care a ajuns cu Consalvi. Îi smulge foile, le parcurge, le zvârle în șemineul în care, în pofida căldurii, a pus să se facă foc. De ce a acceptat Joseph toate aceste concesii? El nu va ceda.

Seara, la dineul pe care îl oferă la Tuileries, îl apostrofează pe cardinal. Se impune un ton disprețuitor, prin care să-i arate forța și mânia sa.

— Ei bine, domnule cardinal, începe el, ați ales să rupeți relațiile! Fie. Nu am nevoie de Papă. Dacă Henric al VIII-lea, care nu avea nici a douăzecea parte din puterea mea, a știut să schimbe religia țării sale și să reușească în acest proiect, eu cu atât mai mult voi ști s-o fac...

Cei două sute cincizeci de invitați la dineu au ochii îndreptați către Napoleon și către Consalvi.

Trebuie să lovească și mai tare.

— Schimbând religia în Franța, continuă Napoleon, o voi schimba în aproape toată Europa, pretutindeni unde se întinde influența puterii mele. Roma își va da seama ce a pierdut; va plânge după aceste pierderi, dar nu se va mai putea face nimic.

Napoleon se depărtează de Consalvi, adăugând cu voce tare pentru a fi auzit de toți invitații:

— Puteți pleca, nu vă rămâne altceva mai bun de făcut. Ați vrut să rupeți acordul, atunci așa să fie, din moment ce asta ați vrut.

Să nu cedeze. Şi totuşi, în adâncul sufletului, simte că se naşte o întrebare. Asta să fie calea cea bună?

Este înconjurat. Este rugat să mai acorde o ultimă şansă negocierii.

„Ei bine", zice el către Joseph şi către Monseniorul Consalvi, „ca să vă dovedesc că nu eu sunt cel care doreşte să rupă relațiile, sunt de acord ca mâine comisarii să se reunească pentru ultima oară. Să analizeze dacă există posibilitatea de a pune lucrurile de acord, dar dacă se despart fără să ajungă la un rezultat, ruptura este considerată definitivă şi cardinalul va putea să plece."

În noaptea de 15 spre 16 iulie, la ora două dimineața, Concordatul este semnat.

Legătura dintre regalişti şi biserică este ruptă. Preoțimea va fi în mâinile puterii. Şi va putea desemna episcopii.

Napoleon savurează clipa.

El este pacificatorul. Şi-a impus punctele de vedere în fața tronului milenar al Papei. Cum nu au făcut-o, în toată istoria, decât câțiva suverani. De-acum înainte, el va fi unul dintre ei.

Se apropie de fereastră. Plouă. Este singur. Îi scrie Joséphinei care, împreună cu Hortense, face o cură de ape minerale la Plombières şi la Luxeuil.

„Vremea s-a făcut atât de rea, că am rămas la Paris. Malmaison-ul pare trist fără tine. Sărbătoarea a fost frumoasă, m-a obosit puțin."

Partea a treia

Pacea este prima dintre nevoi și prima dintre glorii

iulie 1801 – martie 1802

12

Napoleon galopează de mai bine de două ore fără o țintă precisă, sărind peste pâraie și peste garduri de nuiele, înfundându-se în codri. A recunoscut pădurea din Butard, pe care a cumpărat-o pentru a-și extinde domeniul de la Malmaison. Când și când, traversează terenul vreuneia dintre fermele ce se află pe domeniul său. Țăranii se dau la o parte, surprinși. Dar el nu se oprește. Îi place să călărească astfel, timp îndelungat, urmat doar de Roustam, mamelucul, sau de câte un aghiotant. Este ca și cum ar fi singur. Are nevoie de acest consum fizic. Trebuie să-și dovedească rezistența și agilitatea propriului trup. Nu poate să stea închis, zi după zi, într-unul din saloanele sau birourile lui, din care unii miniștri nu ies niciodată, trecând de la unul la altul. De altfel, ei sunt uluiți, speriați de-a dreptul, când află că el s-a dezlănțuit într-o asemenea cursă pe câmpuri și prin păduri. Se cuvine acest lucru din partea unui prim-consul care tocmai a negociat cu un cardinal secretar de stat al Suveranului Pontif? Dar îi surprinde și mai mult faptul că, abia coborât de pe cal, este capabil să prezideze o ședință a comitetului care pregătește proiectul Codului Civil și că îi corectează pe unii și pe alții, până și pe Portalis, avocat, membru în Consiliul de Stat, om de știință și cărturar dotat cu o memorie prodigioasă.

Dacă vrei să fii primul, trebuie să fii prezent peste tot, să le arăți celor pe care îi conduci că fac parte dintr-un sistem de gândire și de acțiune care îi domină și al cărui creier ești tu.

„Trebuie să fii șef peste toți și în toate împrejurările", zice el.

Se întoarce la Malmaison. Suntem în 15 august 1801. Astăzi împlinește treizeci și doi de ani. A tratat de sus și și-a impus legea în fața uneia dintre cele mai vechi case regale din Europa, a Habsburgilor de Austria. Și l-a făcut pe Suveranul Pontif să se plece. El, Napoleon Bonaparte.

Sare de pe cal.

Dacă ar stabili în sfârșit pacea generală în Europa – și pentru asta trebuie să reînnoade legăturile cu Rusia noului țar, Alexandru I, și să semneze un tratat cu Anglia – ar pune capăt cu adevărat epocilor tulburi care, de peste zece ani, însângerează Franța și Europa.

Intră în salon. Îl vede pe Talleyrand, ministrul Relațiilor externe, sprjinit de unul dintre scaune.

Se zvonește că și-a comandat o pereche de cizme ca să călărească cu mine în ciuda infirmității sale.

Cu un semn, Napoleon îl cheamă la el. Talleyrand se apropie, șchiopătând, dar cu alura nonșalantă și cu o urmă de zâmbet pe față.

Calmul și stăpânirea de sine pe care le afișează îl irită pe Napoleon. Are chef să-l scuture pe acest bărbat impasibil, care, chiar și atunci când se comportă servil, pare inaccesibil. N-ai de unde să-l apuci. Ce-ar putea să-i reproșeze, de altfel? Din câteva cuvinte le face pe femeile din salon să râdă. Consulii? – murmură el. Nu-i numește decât în latină, prin *Hic*[1], *Haec*[2], *Hoc*[3]: *Hic*, masculinul, Napoleon; *Haec*, femininul, Cambacérès, căruia toți îi știu năravurile; *Hoc*, neutrul, pentru Lebrun.

Talleyrand, limbă ascuțită.

În timp ce se îndreaptă spre birou, Napoleon îi dă instrucțiuni lui Talleyrand, care îl urmează la câțiva pași.

Noul ambasador al Rusiei, Markof, a venit de curând la Paris.

— Cereți-i pașapoarte pentru Rusia, unde intenționez să trimit un ofițer, pe cetățeanul Caulaincourt, colonel de carabinieri.

[1,2,3] În limba latină, pronume demonstrativ: *hic* („acesta"), masculin, singular, *haec* („aceasta"), feminin, singular, *hoc*, neutru („acesta", masculin, la singular, „acestea", feminin, la plural). (N. red.)

Napoleon îi face semn lui Talleyrand că poate să se așeze, dar acesta se mulțumește să se sprijine cu mâna de spătarul unui scaun.

— Vreau, zice Napoleon, să-l faceți pe Markof să înțeleagă că acest ofițer trebuie să comunice direct cu Maiestatea Sa, împăratul Alexandru.

Talleyrand încuviințează.

Trebuie să te ții la distanță întotdeauna de persoanele din anturaj, să urmărești să vorbești nemijlocit cu cel care are puterea de decizie.

Atunci am certitudinea că pot să-l conving.

Și mai trebuie să-i vorbesc fără ocolișuri, așa cum am procedat cu cardinalul Consalvi. Să-i spun lui Markof, care s-a plâns în numele Rusiei că Franța ocupă Piemontul, lezându-l astfel pe regișorul Sardiniei: „Ei bine, să vină să și-l ia înapoi!“

Diplomații și suveranii nu sunt decât oameni ca toți ceilalți.

A judecat el vreodată altcumva, chiar și atunci când nu era decât un locotenent secund de șaisprezece ani? Probabil, dacă se gândește la Pascal Paoli, când își imagina că acesta este o personalitate ieșită din comun, superioară tuturor celorlalți? Apoi, când a fost la Corte, l-a cunoscut mai îndeaproape și iluziile i s-au risipit. Iar de atunci a văzut mulți oameni de toate felurile, așa încât, la treizeci și doi de ani, are sentimentul că nu s-ar putea ca cineva să-l mai surprindă.

De foarte tânăr a condus mii de oameni la moarte. A dat ordin să se deschidă focul asupra altora. Să fie împușcați. A refuzat grațierea condamnaților.

Își amintește de tabăra de la Jaffa, de dezordinea care domnea printre soldați, de femeile care se pripășiseră pe lângă ei și de ordinul pe care l-a dat, de a strânge în curtea infirmeriei toate acele femei care provocau indisciplină în tabără. Au fost toate duse acolo.

O companie de trăgători le aștepta pregătită și a deschis focul. La ordinul lui.

Știe că l-au considerat, pentru acea zi, „un monstru însetat de sânge, mai mult de plăcere, decât din necesitate“.

Nu este tulburat nici de amintirea aceasta, nici de felul cum l-au judecat ofiţerii în scrisorile pe care le-au scris şi pe care el le-a citit.

Ce ştiu ei, cei care mă judecă, despre necesitatea care îl încolţeşte pe cel ce comandă?

„Sunt situaţii când, cheltuind oameni, economiseşti sânge."

Pentru toate războaiele pe care le-a purtat şi le-a câştigat, vrea acum pacea.

I-o repetă lui Talleyrand. Anglia trebuie să înţeleagă că dorinţa lui de a încheia un tratat este sinceră.

— Explicaţi-le, cetăţene ministru, că din poziţia în care se află Franţa, eu utilizez căile diplomatice în raport cu toate puterile şi că mi-am luat drept regulă să nu dau niciodată o cât de mică tentă de rea-voinţă.

Talleyrand aude?

Napoleon ridică tonul. Talleyrand trebuie să fixeze un termen, la fel ca în negocierea cu Papa, care nu se hotăra.

— Dacă vor să ne amâne, sunt decis să rup relaţiile, şi vreau ca totul să se încheie până la 10 Vendemiar (2 octombrie).

Napoleon se apropie de Talleyrand:

— Mai spuneţi-le, cu trufie oarecum, că riscă să piardă tot, precum împăratul Austriei, dacă se lăcomesc la mai mult.

Dar ce pot face vorbele dacă nu sunt dublate de arme, de forţă?

Napoleon convoacă generalii şi prefecţii: vrea ca, de la Gironde până la gurile râului Escaut, să se construiască redute, să se aducă tunuri, navele de orice capacitate să fie înarmate, să se înfiinţeze peste tot posturi de telegraf. Anglia trebuie să se teamă de o invazie şi să ştie că este neputincioasă în faţa Republicii. Flota lui Nelson a fost respinsă în două rânduri, la Boulogne, de amiralul Latouche-Tréville. Exemplul lui trebuie urmat. Numai cu tunul poţi să-i înveţi minte.

În 11 octombrie 1801, la Malmaison, un curier aduce vestea: Preliminariile de pace au fost semnate la Londra. Anglia se angajează să restituie Franţei, Spaniei şi Olandei coloniile. Malta va fi

înapoiată cavalerilor Sfântului Ioan, iar Elba va fi sub suzeranitate franceză.

Napoleon meditează câteva minute, cu depeşa în mână. Nu se spune nimic despre extinderea teritorială a Franţei pe continent; Louisiana, Santo Domingo, comerţul maritim, nici măcar nu sunt menţionate. Au evitat tocmai chestiunile dificile.

„Să bubuie tunul", zice Napoleon. „Diseară să se anunţe în mod solemn la Paris, cu torţe şi făclii, semnarea tratatului."

Pe străzile capitalei se strigă: „Trăiască Republica! Trăiască Bonaparte!". La Londra, aghiotantul lui Napoleon, Lauriston, venit să ratifice Preliminariile, este primit cu entuziasm. Caii de la trăsura lui sunt deshămaţi, pentru ca mulţimea s-o tragă ea însăşi prin oraşul iluminat.

Napoleon zâmbeşte văzându-l pe Talleyrand, care, venind spre el neputându-şi ascunde dezamăgirea, spune cu o voce puţin prea ascuţită că a aflat despre semnarea tratatului datorită tunului de la Invalizi.

— Nu sunt eu *Hic*? zice Napoleon.

Hic, masculin!

Acest apelativ cu care Talleyrand a găsit de cuviinţă să-l numească i se potriveşte. Se simte mascul sadea. Nu se lipseşte nici de doamna Branchu, nici de domnişoara Duchesnois, nici de Joséphine.

Când se uită la oamenii adunaţi în jurul lui, la Consiliul de Stat, unde prezidează anumite şedinţe consacrate studierii Codului Civil, are certitudinea că, prin vigoarea minţii şi a trupului său, îi domină pe aceşti demnitari care, de altfel, depind de el.

Îl ascultă pe Portalis prezentându-şi raportul asupra Codului Civil. Citeşte rar, fiindcă, la cei aproape cincizeci şi cinci de ani ai săi, nu mai vede bine. Memoria şi inteligenţa îi sunt intacte, dar corpul nu ţine pasul.

Am doar treizeci şi doi de ani!

Recent, am ratificat Concordatul, aprobat în sfârşit la Roma de Sfântul Colegiu al cardinalilor.

O cutie cu diamante în valoare de cincisprezece mii de franci i-a fost oferită cardinalului Consalvi, o alta, de opt mii de franci,

Monseniorului Spina, plus douăsprezece mii de franci de distribuit la birourile secretariatului de stat.

Oamenii sunt oameni. „Şi oamenii sunt ca cifrele: nu capătă valoare decât prin poziţia lor."

Hic, masculin!

Portalis se pregăteşte să vorbească despre articolul din cod consacrat căsătoriei. El este pentru menţinerea divorţului. Dar, explică mai departe, „infidelitatea femeii implică mai multă corupţie şi are efecte mai periculoase decât cea a bărbatului." Prin urmare, divorţul va fi de drept pentru bărbat, dacă soţia este adulteră, dar soţul va fi considerat vinovat numai dacă şi-a dus amanta acasă.

Portalis se apleacă spre Napoleon, cerând o aprobare.

Divorţul: l-a luat în calcul la reîntoarcerea sa din Egipt, fiind informat despre infidelităţile Joséphinei.

Astăzi, familia sa – fraţii, Joseph şi Lucien, surorile, Pauline şi chiar şi Elisa, poate şi mama lui – doreşte divorţul sau şi-l imaginează.

Napoleon începe să răspundă, cântărindu-şi cuvintele. „Ce înseamnă o familie destrămată? Ce fac copiii care nu mai au tată? Care, de ziua lor, nu se mai pot cufunda în îmbrăţişările comune ale părinţilor despărţiţi? Ah, să ne ferim să încurajăm divorţul! Dintre toate modalităţile, asta ar avea consecinţele cele mai dezastruoase. Să nu punem pecetea greşelii asupra soţului care se foloseşte de ea, ci să-l deplângem ca pe un bărbat căruia i s-a întâmplat o mare nenorocire. Trebuie ca moravurile să respingă trista soluţie pe care legea nu le-a putut-o refuza soţilor."

Se ridică în picioare şi zice cu glas hotărât:

„Trebuie ca femeia să ştie că, ieşind de sub tutela familiei, intră sub cea a soţului."

13

Au trecut deja doi ani de la 18 Brumar.

Napoleon, în această noapte de 8 spre 9 noiembrie 1801, nu doarme. Nu încearcă să-şi amintească tot ce a realizat în aceşti doi ani. Merge în biroul lui din Tuileries. Nu l-a trezit pe Roustam. Nu vrea să facă o baie fierbinte.

Se aşază la masa de lucru. Reciteşte proclamaţia pe care a redactat-o ieri seară şi care va fi citită în dimineaţa aceasta. A scris-o, cum face de obicei, dintr-o singură trăsătură de condei: „Francezi, aveţi în sfârşit, întreagă, această pace pe care aţi meritat-o prin atât de lungi şi generoase eforturi! Lumea nu vă mai oferă decât naţiuni prietene... După gloria luptelor trebuie să facem să urmeze o glorie mai dulce pentru cetăţeni, mai puţin redutabilă pentru vecinii noştri."

A spus ceea ce speră, ce doreşte poporul, dar ştie că nimic nu s-a încheiat definitiv şi, chiar dacă a trebuit ca, în câteva fraze, să proslăvească ceea ce s-a realizat, are convingerea că totul rămâne de făcut, pentru că nimic nu este sigur.

Pacea? Londra a semnat Preliminariile, dar, cu fiecare zi ce trece, demonstrează că stă în gardă, cramponată de drepturile sale. Fără îndoială, nu este decât un respiro.

Cu câteva zile în urmă, Fox, unul dintre marii parlamentari englezi, a venit la Paris. Au discutat, însă, la fiecare proiect, acesta s-a arătat reticent.

Vizitând expoziţia de produse franceze de manufactură de la Luvru, părea îngrijorat ca un reprezentant al unei ţări comerciale care-şi vizitează un concurent.

Cineva a făcut prostia ca, oferindu-i un glob pământesc prim-consulului, să declare indicând cu degetul Anglia: ce mică este țara asta! Fox s-a ofuscat. „Da", a zis el, „pe insula aceasta mică se nasc englezii și aici vor să moară." A luat apoi globul în brațe și a adăugat: „În timpul vieții lor ei umplu tot acest glob și îl îmbrățișează cu putere."

N-am putut decât să aprob.

Dar clipă de clipă simt rezistența Angliei, câtă vreme pacea nu este încă parafată.

Anunțul plecării la Santo Domingo a unui corp expediționar condus de generalul Leclerc și destinat recuceririi insulei unde negrii, în frunte cu unul de-ai lor, Toussaint-Louverture, au luat puterea, îi neliniștește. Or, insula este colonie franceză, nerevendicată de ei.

Ce-i deranjează?

Faptul că Napoleon le-a scris băștinașilor din Santo Domingo că, „indiferent de origine și culoare", ei sunt „toți francezi, toți liberi și egali în fața lui Dumnezeu și a Republicii"?

Se tem englezii că libertatea ar putea fi contagioasă sau, mai degrabă, că zahărul și cafeaua din Santo Domingo le vor sparge monopolul?

Sau, poate, aflând că Pauline Bonaparte va pleca, în martie, împreună cu soțul ei, Leclerc, presupun că se pregătește constituirea unui imperiu francez acolo, în America?

Napoleon se oprește în loc, în mijlocul biroului.

Adevărul este că se gândește la o asemenea perspectivă. În centru s-ar afla Santo Domingo recucerită și pacificată; la est, Martinica și Guadelupe, la sud, Guyana; iar la nord, Louisiana.

Visează preț de câteva clipe.

Trebuie să grăbească plecarea expediției.

Ce câmp vast i se deschide!

Viitorul acesta îl cheamă. De ce s-ar întoarce să contabilizeze ce s-a făcut în doi ani?

Reciteşte cele câteva fraze din proclamaţie: „Francezi, în această zi, în urmă cu doi ani, s-a pus capăt disensiunilor voastre civile şi facţiunile au fost desfiinţate!"

Dar toate astea încă nu sunt complet încheiate!

În cele trei Adunări se încearcă constituirea unei opoziţii.

În Consiliul de Stat, în Corpul legislativ, în Senat, se ridică voci care critică semnarea Concordatului!

Facţiuni, dar nu morţi!

De câte ori n-a spus: „Marile adunări se transformă în găşti, iar gaşca naşte ură."

Nimic nu se termină, niciodată.

Se aşază la masa de lucru şi începe să parcurgă scrisorile sortate de Bourrienne. Este lăudat. Este solicitat. Este bombardat cu propuneri.

Zăboveşte o clipă asupra scrisorii Consiliului General al Senei care propune ridicarea unui arc de triumf în cinstea prim-consulului Republicii. Asta este soarta celui care conduce. În unele adunări îl hărţuiesc, în altele îl tămâiază.

Dar a fost vreodată altfel? Are senzaţia că dintotdeauna a fost primul. Nu-i vine să-şi amintească de viaţa de dinainte. Poate că întotdeauna s-a simţit destul de tare ca să ajungă la puterea supremă încât să uite de timpul pe care îl trăise.

Nu la fel face şi acum, nu priveşte spre viitor?

Răspunde Consiliului General.

„Ideea de a dedica monumente oamenilor care se dovedesc utili poporului este onorabilă pentru naţiuni", scrie el.

„Accept propunerea de a se ridica un monument în onoarea mea. Să fie stabilit amplasamentul, dar să lăsăm secolelor viitoare grija de a-l construi, dacă vor confirma buna părere pe care o aveţi despre mine.

Vă salut călduros."

„Omul superior nu trădează nicio emoţie, niciun sentiment; indiferent de împrejurare, rămâne impasibil: fie că este dezaprobat, fie că este lăudat, el merge înainte."

Câteodată însă trebuie fie să-ți ascunzi mânia, fie s-o lași să se manifeste.

Când persoanele pe care le-am plasat în Adunări sau pe care le-am tolerat când puteam să le mazilesc se ridică împotriva mea, nu pot să spun decât: „Sunt niște câini..."

Napoleon nu are stare, umblă de la un capăt la altul al biroului, aruncă o privire pe fereastră, distras o clipă de mișcările corpului de gardă.

De ce se împiedică de tribuni, de legislatori, de senatori, de consilieri de stat?

„Niciodată adunările nu au întrunit prudență și energie, înțelepciune și rigoare", murmură el.

Se întoarce spre Stanislas de Girardin. Acest membru al Tribunatului, prieten cu Joseph, îi este loial. Colegii săi reclamă însă, de câteva săptămâni, erori de procedură. Vociferează la infinit și resping articolele Codului Civil, modalitate prin care dau de înțeles că nu-l agreează pe prim-consul și nici politica sa de reconciliere cu Biserica.

— Mă lovesc peste tot de câinii ăștia, reia Napoleon, peste tot bagă bețe în roate. Nu așa se organizează o națiune mare. Tribunatul este o piedică ce frânează punerea în execuție a celor mai salutare intenții...

Abia ascultă ce spune Girardin. Ridică din umeri când acesta afirmă că, de fapt, ar fi vorba doar de o mână de opozanți.

— Fără îndoială, dar văd tribuna voastră asaltată mereu de câini. Se înțeleg între ei; au șefi de haită.

Iar unul dintre ei poate că este Sieyès.

Niciodată nu poți fi suficient de atent la ranchiuna oamenilor și la înverșunarea de a dăuna, de a recuceri ce au pierdut.

De-abia s-a sărbătorit a doua aniversare a zilei de 18 Brumar și iată-l din nou pe Sieyès.

Cum crede că poate învinge, în detrimentul meu, când acum doi ani a pierdut?

Oamenii se înşală însă cu privire la forţa şi la poziţia lor.
„Iar ambiţioşii de rangul doi nu au avut niciodată decât idei mărunte."

Napoleon i se adresează acum lui Cambacérès.
De fiecare dată când se află în faţa acestui om, îl duce gândul la modul în care l-a calificat Talleyrand: *Haec*, feminin. Şi într-adevăr, acest consul pomădat, parfumat, cu pielea rozalie şi cu gesturi graţioase, cu mers legănat, are ceva dintr-o femeie. Se pare că are dreptate: iubeşte tinerii, se înconjoară de ei. Dar este un jurist capabil şi devotat. Inventează soluţii care permit ocolirea obstacolelor. Are isteţimea, spiritul de fineţe şi viclenia ce-i caracterizează adesea pe cei de sexul lui. El propune să nu se mai reînnoiască mandatul membrilor Tribunatului şi ai Corpului legislativ care i se opun. Şi pentru asta se vor folosi de Senat care va întocmi liste de excludere.
— Să dăm impresia că ne servim de Constituţie, zice Cambacérès. Prin ea reuşim să facem binele.
Napoleon strâmbă din nas. Nu agreează acest subterfugiu. Rămâne tăcut câteva clipe.
— Să nu mai văd capul Meduzei arătându-se la tribunele adunărilor noastre, zice el. Să fie îndepărtaţi disidenţii şi puşi în loc oameni cu scaun la cap. Voinţa naţiunii este ca guvernul să nu fie împiedicat să lucreze în folosul ei. Să nu mai existe opoziţie timp de douăzeci de ani.
Mormăie.
— Zece oameni care vorbesc fac mai mult zgomot decât zece mii care tac; iată secretul lătrătorilor de la tribună. Guvernul suveran reprezintă poporul suveran şi împotriva suveranităţii nu poate exista opoziţie.
Se apropie de Cambacérès şi îl priveşte atent. Orice opoziţie are nevoie de un animator. Al doilea consul îl cunoaşte bine pe Sieyès. Va şti cum să facă să-i parvină mesajul. Căci Sieyès s-ar putea să fie tentat să numească Marii Electori.
— Conduita lui Sieyès, începe Napoleon, în această circumstanţă dovedeşte perfect că, după ce a contribuit la distrugerea

tuturor constituțiilor de la 1791 încoace, vrea să încerce și cu cea de-acum.

Cambacérès este atent, obrazul său neted nu exprimă nicio reacție.

— Este extraordinar, reia Napoleon pe un ton sacadat și dur, cum de Sieyès nu-și dă seama de absurditatea atitudinii sale. Ar trebui să aprindă o lumânare la Notre-Dame pentru că a scăpat până acum într-un mod atât de fericit și într-o manieră nesperat.

Napoleon îi întoarce spatele lui Cambacérès, privește de la fereastră cerul albastru de iarnă.

— Dar, cu cât îmbătrânesc, zice el, cu atât observ că fiecare trebuie să-și implinească destinul.

Unde mă conduce destinul meu?

Nu are timp să se întrebe! Știe doar că nu există decât „un secret pentru a conduce lumea, acela de a fi puternic, pentru că în forță nu există nici eroare, nici amăgire; este adevărul gol-goluț." Și asta se dovedește valabil pentru orice act, din momentul când ai decis să conduci oamenii.

Când lordul Cornwallis, negociatorul englez care finalizează la Amiens tratatul de pace plecând de la Preliminariile de la Londra, vine la Paris, Napoleon vrea ca acesta să fie primit cu cea mai mare pompă.

„Trebuie să le arătăm acestor bretoni înfumurați", zice el, „că nu am ajuns la sapă de lemn."

Îl cheamă pe generalul Duroc. Îl apreciază pe acest aghiotant, care îl urmează încă din Italia. Duroc a fost rănit la Saint-Jean-d'Acre. S-a întors din Egipt la bordul vasului *Muiron*, cu mica cohortă de oameni fideli. „Îmi place caracterul lui. Este rece, sec, sever și, în plus, Duroc nu plânge niciodată."

Îi face semn lui Duroc să se așeze, îl observă.

„Guvernul", zice el, „trebuie să fie un spectacol permanent." De asta a voit desfășurarea de forțe pentru primirea englezului Cornwallis. Dar, în primul rând, de popor trebuie să se îngrijească: „Opinia publică înseamnă acea forță invizibilă, misterioasă,

căreia nimic nu-i rezistă: nimic nu poate fi mai schimbător, mai amplu și mai puternic."

Duroc se arată atent, sobru, aproape grav, după cum îi este felul.

— Și, cu toate că este atât de capricioasă, reia Napoleon, în același timp este vie, accesibilă, justă, de mult mai multe ori decât ne-am închipui.

Citește pe chipul lui Duroc o undă de mirare.

Oare ar fi nevoie să-i explic, dincolo de aceste generalități, că vreau să pun capăt debandadei care domnește la Tuileries?

Joséphine primește o lume foarte pestriță, femei din trecutul ei, cele de pe vremea doamnei Tallien și a doamnei Hamelin, toate acelea pe care opinia publică, mai mult ca sigur, le numește „lansatoare de dulcegării goale" sau „preotesele dezbrăcate". Ele șifonează imaginea prim-consulului.

— Vreau, îi spune lui Duroc, să fii guvernatorul Palatului Tuileries, ajutat de patru prefecți.

Vremurile se schimbă. Nu contează dacă se va spune că aceste nominalizări creează, în jurul meu, o atmosferă de curte. Și de ce nu? Am nevoie de o etichetă și, pentru asta, Duroc trebuie să fie guvernatorul palatului.

Va exista o casă militară, cu patru generali. Napoleon ezită o clipă, apoi îi numește pe Lannes, Bessières, Davout și Soult. Vor fi asistați de opt aghiotanți. Prefecții Palatului vor avea sarcini interne privind regulamentul de ceremonie și supravegherea spectacolelor.

— Va fi nevoie de doamne care s-o însoțească pe soția prim-consulului, murmură el. Doamna Lannes, doamna Savary, doamna Murat și, cu deosebire, doamne ce provin din nobilime: doamna de Rémusat, doamna de Lucay.

Se întrerupe, îl privește ironic pe Duroc.

— Hortense de Beauharnais, începe el.

Bârfele sordide care fac din fiica vitregă amanta lui nu-l ating. Dar, cum continuă să se răspândească, un mariaj al lui Hortense i-ar putea pune capăt.

În cercul restrâns de la Tuileries se mai vorbește că Hortense ar fi amorezată de Duroc.

Acesta însă rămâne distant.

Trebuie să știe totuși că nu mă opun acestui mariaj, dimpotrivă. I-am spus lui Bourrienne să facă în așa fel încât să ajungă și la urechile ofițerului său: „Îi dau cinci sute de mii de franci lui Duroc: îl numesc comandant al celei de-a 8-a divizii militare. A doua zi după căsătorie va pleca la Toulon, cu soția lui, și vom trăi despărțiți. Nu vreau ginere cu mine în casă.“

Însă Duroc nu dă niciun răspuns. Precis cunoaște planurile Joséphinei, care nu vrea pentru fiica ei decât un prinț sau un Bonaparte, și nicidecum un general Duroc.

Napoleon are o stare de nervozitate, clatină ușor din cap.

Va suporta această unire familială care i se pregătește, o altă manevră de-a Joséphinei de a-l lega și mai mult de ea.

Napoleon l-a promovat pe Louis, care a fost aghiotantul lui în Italia și în Egipt. L-a făcut ambasador, apoi general de brigadă. Nu-l abandonează niciodată pe fratele său. Cum ar putea s-o facă, din moment ce Louis va fi soțul Hortensei, pentru care el are o afecțiune deosebită? Și cât de greu îi va fi, vreodată, s-o rupă cu Joséphine, dat fiind că cele două familii vor fi atât de strâns unite!

Napoleon ia totul în calcul.

Știe și că Louis, afectat fără dubiu de o boală venerică, are accese de depresie, închipuindu-și, în repetate rânduri, că pe urmele lui se află câte cineva care vrea să-i pricinuiască tot felul de neplăceri.

Dar este fratele meu. Și din moment ce Duroc nu răspunde, din prudență sau din lipsă de atracție pentru Hortense, atunci voi face cum vrea Joséphine.

Napoleon asistă alături de ea la semnarea contractului de căsătorie, în 3 ianuarie 1802, la Tuileries.

A doua zi se duce în strada Victoire. Târziu, la ora unsprezece din noapte, cardinalul Caprara oficiază căsătoria religioasă în marele salon unde a fost amenajat un altar.

Napoleon privește drept înainte, în timp ce lângă el Joséphine își trage nasul și suspină zgomotos. Ea ar fi dorit, cu această ocazie, ca mariajul civil cu Napoleon să fie binecuvântat de cardinal. Murat și Caroline, care nu erau nici ei cununați în fața preotului, se pregătesc ca, imediat după proaspeții căsătoriți, să primească binecuvântarea cardinalului.

Joséphine încearcă să-l prindă de mână pe Napoleon. El și-o retrage. Nu va ceda. N-are decât să plângă. Vrea să-i lase destinului său o ușă deschisă pentru o nouă uniune, cu o altă femeie, în sânul Bisericii.

Sigur că există posibilitatea de a desface și o căsătorie religioasă. Dar de ce să înmulțească dificultățile? Desfacerea unei căsătorii civile, la o adică, ar fi foarte simplu de realizat.

Iese printre primii din sală.

Murat se împăunează într-o uniformă sclipitoare. De data asta, tânăra pare mulțumită. Talleyrand șușotește. „Caroline Murat", zice ministrul, „are capul unui Cromwell pe umeri de femeie."

Ea este cea care conduce în familie, care tocmai a decis achiziționarea unui domeniu întins, La Motte Saint-Héraye. Ea, care a cumpărat hotelul Thélusson cu cinci sute de mii de franci, care a implorat, a cerut insistent să i se acorde soțului ei suma de treizeci de mii de franci pe lună, pentru cheltuieli neprevăzute, înainte de reîntoarcerea acestuia la Milano, la postul său de comandant.

Napoleon a cedat. Doar este familia lui, nu?

A doua zi, la Tuileries, a prezidat marele dineu organizat în cinstea mirilor. Nici Hortense, nici Louis nu par fericiți. Louis este visător, absent. Hortense dă impresia că nici nu-l vede, în schimb Joséphine strălucește de bucurie. După cât se vede a uitat de tristețea din ajun și de căsătoria religioasă ratată. Această unire dintre Hortense și Louis reprezintă prima ei victorie importantă. Dimpotrivă, Letizia Bonaparte, frații și surorile sunt abătuți.

Să fie adevărat că oamenii nu pot fi uniţi într-o mişcare comună? Fuziunea facţiunilor să fie imposibilă şi să trebuiască pur şi simplu ca toţi, puşi faţă în faţă, chiar urându-se unii pe alţii, să se adune laolaltă numai prin recunoaşterea unui şef unic?

Nu se poate „învinge necesitatea decât printr-o putere absolută"?

Se înclină spre Joséphine şi o anunţă că pleacă peste câteva zile la Lyon, unde are loc o Consultă compusă din delegaţi italieni.

— Se vorbeşte că o să-i faci să te aleagă rege al Italiei, zice Joséphine.

El râde. Îşi aminteşte de tragedia lui Voltaire, *Oedip*, pe care a citit-o demult. Recită:

„Am proclamat suverani şi n-am dorit defel să fiu unul dintre ei."

Trei zile mai târziu, în ziua de 8 ianuarie 1802, părăsind Tuileries pentru se duce la Lyon, se gândeşte încă la acel ospăţ de nuntă, la persoanele adunate în jurul lui, fraţi, surori, ofiţeri, demnitari.

A trebuit ca, imediat după dineu, să-l dojenească pe Louis care, precum un cetăţean de rând, trimisese anunţuri de căsătorie.

Când vor înţelege oare cine sunt eu? Ce îmi datorează? Respectul faţă de situaţia lor, faţă de numele şi titlurile pe care le poartă? Nu sunt deloc recunoscători.

I-a propus lui Joseph preşedinţia Republicii Cisalpine, iar acesta a refuzat cu aroganţă, răspunzând că nu vrea să suporte „jugul" fratelui său şi să fie doar un „manechin politic".

A pretins, pentru a accepta, ca Napoleon să retragă trupele franceze, Murat să părăsească Milano şi Piemontul să fie alipit la Republica Cisalpină.

Dar ce crede acest frate mai mare al lui, că el a cucerit toate astea?

Trăsura trece prin satele acoperite de zăpadă. Este ora două dimineaţa. Napoleon se hotărăşte să tragă la postul de la Lucy-le-Bois, în departamentul Côte-d'Or. Va dejuna apoi la Autun, după care va

mai face un popas la Chalon. În data de 11, se oprește la Tournus și în cursul serii va ajunge la Lyon.

Puțin înainte de Lucy-le-Bois, observă pâlcuri de focuri aprinse, pe marginea drumului.

Când trăsura se apropie, țăranii aleargă, strigă: „Trăiască Bonaparte!“ La oprire, un mic grup de oameni s-a strâns în fața ștafetei de poștă și manifestă cu entuziasm. Scene similare se repetă de-a lungul întregului traseu.

Oamenii ăștia chiar îl iubesc? „Ce înseamnă popularitatea? Blândețe? Cine a fost mai popular, mai blajin ca nefericitul rege Ludovic al XVI-lea? Și? Ce s-a ales de el? A murit. Dar, cu toate astea, ceea ce se realizează fără popor este nelegitim.“

Napoleon se strânge într-un colț al trăsurii care, din nou, s-a pornit la drum, trecând de Tournus, apropiindu-se de Lyon.

În cine să aibă încredere?

„Prietenia este doar o vorbă. Nu iubesc pe nimeni. Nu, nu-mi iubesc frații, poate pe Joseph, un pic: totuși, dacă îl iubesc, poate fi din obișnuință, pentru că este fratele meu mai mare. Duroc? A, da, pe el îl iubesc... Cât despre mine, puțin îmi pasă; știu foarte bine că nu am prieteni adevărați. Atât timp cât sunt ceea ce sunt, o să-mi fac câți vreau eu, în aparență. Femeile trebuie lăsate să se smiorcăie, în treaba lor, dar eu, fără sensibilități! Trebuie să fii tare, să ai inima de piatră; altfel, nu te amesteca nici la război, nici la conducere.“

Ațipește.

11 ianuarie 1802. La ora opt seara, ajunge la Lyon.

Se apleacă în afara portierei. Orașul este luminat. Echipajul înaintează agale pe străzile ce duc la primărie. Privește leul culcat, postat în vârful unui arc de triumf, pe sub care trăsura trece la pas.

Începe de îndată primirea delegaților italieni, care, în număr de patru sute cincizeci, constituie Consulta Republicii Cisalpine.

De-a lungul zilelor, are sentimentul că schimbă soarta oamenilor, a celor din Italia și din Europa. Li se adresează în italiană, în biserica dezafectată unde s-a reunit Consulta. Este aplaudat. Îl

salută în calitate de preşedinte al Republicii Italiene. Melzi este numit vicepreşedinte.

I se spune „nemuritorul Bonaparte, eroul secolului". Este eliberatorul unui popor. Se simte cuprins de o forţă uriaşă.

În ziua de 25 ianuarie 1802, în piaţa Bellecour, trece în revistă trupele reîntoarse din Egipt.

Vremea superbă lasă soarele să strălucească pe un cer luminos. Această zi de iarnă seacă şi friguroasă răsună de strigătele entuziaste ale mulţimii şi ale soldaţilor care îşi ridică bonetele sau căştile în vârful puştilor. Sunt printre ei mameluci, copţi, sirieni şi, mai ales, acei vechi grenadieri cărora le recunoaşte chipurile, amintindu-şi chiar şi numele unora, luptători din Italia şi din Egipt, supravieţuitori de la Saint-Jean-d'Acre şi de la Aboukir.

Le strânge mâna. Îi ciupeşte de urechi.

„Cine este «mai popor» decât o armată?"

Zăboveşte îndelung. Nu-i vine să se despartă de aceşti militari care îl aclamă.

Ce-ar fi el fără ei?

Mai nimic.

14

De cum s-a întors la Paris, în 31 ianuarie 1802, ora şase şi jumătate seara, Napoleon a început să citească depeşele de la Joseph, care conduce tratativele de la Amiens, cu lordul Cornwallis.

Este nervos, nu reuşeşte să stea aşezat la biroul de lucru. Aceşti englezi vor într-adevăr pacea sau fac un joc viclean pentru a lungi negocierile, ca să se întărească între timp şi să le întrerupă când vor ei?

Nu mai citeşte.

Voiajul de la Lyon a fost plictisitor şi mai ales obositor, drumul dintre Lyon şi Roanne fiind îmbibat de ploaie amestecată cu zăpadă. Frigul era pătrunzător în staţiile de poştă de la Roanne, Nevers, Nemours.

Îl cheamă pe Roustam. Vrea o baie şi mai fierbinte ca de obicei. Zăboveşte îndelung, apoi revine la birou.

Dă la o parte scrisorile de la Joseph, le va citi mai târziu. Răsfoieşte un mic opuscul, cu autor necunoscut, scris de mână, pe care l-au interceptat spionii poliţiei şi care circulă prin Paris, din om în om. Se vorbeşte despre el, indică raportul care îl însoţeşte.

Napoleon citeşte şi simte ca o arsură pe piele. Cine poate fi acest anonim care îşi permite să-l insulte, să-l calomnieze, să-şi intituleze cele câteva versuri *La Napoléone*?

Închide ochii, se calmează. Ăsta este preţul pe care trebuie să-l plătească pentru gloria şi succesul său. Citeşte:

Vine străinul acesta perfid,
Să se aşeze cu tupeu deasupra legilor.
Cu odioasa moştenire de paricid,
Îşi dispută cu călăii cadavrele regilor
Trădător vomitat la zidurile Alexandriei
Pentru oprobriul patriei
Şi pentru doliul universului;
Vasele şi porturile noastre îl acceptă pe transfug,
Din partea Franţei abuzate primeşte refugiu
Şi Franţa primeşte de la el robie.

Ce păzeşte Fouché?

Pamfletul în versuri este al unui regalist, fără îndoială, membru al uneia dintre societăţile secrete, poate cea a *philadelphilor* care conspiră în continuare, care vor să-l asasineze.

Se ridică în picioare. Baia şi mânia l-au revigorat. Nu mai simte oboseala călătoriei de patru zile. Trebuie să deţină controlul asupra poliţiei, mult mai strâns decât a făcut-o până acum.

„Cetăţene Fouché", începe el să scrie.

„Restabilirea păcii cu marile puteri îmi permite să mă ocup mai îndeaproape de poliţie, aşa că doresc să fiu informat despre toate, în cele mai mici amănunte, şi să conlucrăm, cel puţin o dată, dacă nu chiar de două ori pe zi, dacă va fi necesar."

Îşi înalţă capul, reflectează câteva momente, apoi continuă:

„Orele cele mai potrivite sunt unsprezece dimineaţa şi unsprezece seara."

Nu poate tolera ca texte de genul acesta să circule. Autorul să fie descoperit şi întemniţat. „Scriitorii proşti" nu trebuie lăsaţi să otrăvească opinia franceză. Prin urmare, îi va ordona lui Fouché să-şi sporească vigilenţa pentru a nu lăsa să fie introduse în Franţa fiţuici de-ale emigraţilor, dintre care cei mai mulţi sunt stabiliţi la Londra.

Răscoleşte dosarele, găseşte acele pamflete unde este descris ca un „bandit". Le reciteşte ca şi cum ar lua un medicament pe

care şi-l inoculează ca să se întărească. Căci în momentul când discută despre un tratat de pace cu Anglia, trebuie să ştie ce publică despre el, la Londra, Ivernois sau Peltier, ambii emigraţi, unul din Geneva, celălalt din Paris. Dar nu sunt singurii. Alţii îl iau la pieptănat până în copilărie pentru a-l calomnia şi mai vârtos.

„Bonaparte, zice-se, n-a cunoscut niciodată dulcea sinceritate a copilăriei: închis, ascuns, răzbunător, reunea toate viciile comune celor mai cruzi tirani şi, printr-o ciudată asemănare de gust cu Domiţian, petrecea, le fel ca şi acesta, ore întregi omorând muşte, distracţie demnă de cel care avea să-şi găsească mai târziu cel mai plăcut mod de a-şi petrece timpul, exterminând oameni."

Trebuie să rămână impasibil la toate scornelile lor ridicole şi demne de dispreţ, să nu urască fiinţele astea care vor să-l doboare, care îl acuză şi că „o ciupeşte până la sânge pe Joséphine, din plăcerea de a face rău", că ar fi pus pe cineva să-l asasineze pe Desaix pe câmpul de luptă de la Marengo pentru a scăpa de un rival!

„Omul care este om cu-adevărat nu urăşte", repetă el. „Mânia sa şi proasta dispoziţie nu depăşesc un minut."

Şi totuşi, au scris despre el tot ce poate fi mai rău. Găseşte şi un portret de-al său, publicat, de asemenea, la Londra, pe care îl reciteşte:

„S-a susţinut că acest mare om de stat, acest mare căpitan, acest mare filozof era duşmanul desfrâului, ferit chiar de slăbiciunile ce se pot reproşa unor oameni marcanţi.

În realitate, el are două porniri care foarte rar se găsesc reunite în acelaşi om: deşi dezmăţat cu femeile, este atins şi de viciul de care a fost acuzat, pe nedrept, Socrate. Cambacérès îl secondează de minune în această atracţie ruşinoasă. Nu m-aş mira dacă, pentru a-l imita pe Nero cu totul, s-ar însura într-o zi cu unul dintre pajii sau mamelucii săi. Lipsit de orice respect pentru decenţă, i se pare că nici chiar incestul nu trebuie mascat. A trăit pe faţă cu cele două surori ale sale, doamnele Caroline Murat şi Pauline, soţia generalului Leclerc. Cea dintâi se lăuda la toată lumea. Se ştie bine că doamna Louis Bonaparte, fiica Joséphinei, fiind lăsată grea de către Napoleon, acesta l-a forţat pe fratele său să se însoare cu ea..."

Se aruncă înapoi. Îl încearcă o senzaţie de dezgust pe care încet, încet o alungă.

„Doresc", îi scrie el lui Joseph, „să vorbiţi cu lordul Cornwallis despre textul imund pe care îl găsiţi ataşat şi să-l faceţi să simtă în ce măsură contravine demnităţii celor două state de a lăsa la Londra un emigrat să tipărească astfel de inepţii."

Afară numai dacă acest dezmăţ de injurii reluate de către presa de la Londra, unde el este permanent tratat drept „corupător", este dovada că Anglia se eschivează de la semnarea tratatului de pace.

Îl primeşte pe Talleyrand care îi face cunoscută convingerea sa, şi anume că guvernul lui Addington vrea pacea, dar că este supus presiunilor comitetelor de negustori şi de armatori. „Credinţa publică a acestei ţări nu-şi are centrul la Saint-James, ci la Bursa de la Londra", explică Talleyrand. „Ne-a transmis asta Otto, ambasadorul nostru."

— O suspendare deci, asta este, murmură Napoleon.

Ar fi dureros, deprimant.

— Dacă lordul Cornwallis se dovedeşte de bună-credinţă, conchide Napoleon, pacea trebuie semnată până la 19 martie.

Aşteaptă această pace. O vede incertă, şi va fi fragilă şi dacă este semnată, dar măcar i-ar permite să se dedice exclusiv administrării Franţei.

Simte o nerăbdare atât de intensă încât, pe parcursul zilelor de aşteptare, ia încă şi mai multe decizii ca de obicei, înmulţind iniţiativele.

Se duce în Piaţa Invalizilor într-o dimineaţă. Îi chestionează pe lucrători. Vrea ca piaţa să fie terminată la timp. Asistă la începerea lucrărilor de străpungere a unei străzi noi care va permite legătura dintre terasa de la Tuileries şi Piaţa Vendôme. Vizitează castelul de la Saint-Cloud, care urmează să devină castel consular.

În 26 martie 1802, când se întoarce din inspecţiile sale, este înştiinţat că, în sfârşit, la Amiens a fost semnat Tratatul de Pace.

Londra trebuie să evacueze Malta, iar Franța porturile napolitane pe care le ocupă. Nu se spune nimic în acest document despre cuceririle franceze de pe continentul european, după cum nici despre deschiderea porturilor pentru mărfurile engleze.

Dar, una peste alta, avem pace, mult aşteptata pace.

În 27 martie, Napoleon îi cere lui Constant un costum de mătase, ciorapi albi şi pantofi cu catarame de argint.

Vrea să-i primească în civil pe ambasadori pentru a sărbători semnarea tratatului.

— Este prima oară, din 1792 încoace, de când Franța nu se mai află în război cu nimeni, murmură Napoleon.

Dar i-a pus deja ministrului Marinei o întrebare care nu-l lasă să doarmă, chiar în 27 martie 1802, ziua celebrării păcii: „Dacă am avea nefericirea ca pacea să nu fie durabilă, care ar fi posibilitățile noastre?“

Partea a patra

Considerați că datorez poporului încă un sacrificiu: îl voi face

aprilie 1802 – august 1802

15

Napoleon îi întoarce spatele lui Bourrienne și se apropie de fereastră. În această zi de 3 aprilie 1802, cerul pare de un albastru diafan, aproape transparent.

Bourrienne vorbește cu glasul sugrumat. Cum ar putea să se justifice? A fost prins cu mâna în sac. Și totuși secretarul încearcă să explice că nu este amestecat în acest faliment. Abia îi știe pe frații Coulon, dintre care unul s-a sinucis recent, și care, după ce au încasat sute de mii de franci, nu au fost capabili să furnizeze echipamentele pe care trebuiau să le livreze cavaleriei. Cât a primit Bourrienne pentru această afacere? Napoleon nu vrea să-i pună întrebarea la modul acesta. Își amintește de tovarășul lui de studii de la Brienne. Este cel mai vechi prieten al lui. Prieten? S-au reîntâlnit în 1792. Au bătut străzile din Paris împreună. Sunt de aceeași vârstă.

L-am scos din închisoare, unde îl închiseseră ca emigrat.

De atunci, Bourrienne l-a urmat – Italia, Campoformio, Egipt, 18 Brumar. Nicio zi n-a trecut să nu scrie zeci de scrisori după dictare. Este confidentul Joséphinei.

M-a mințit pentru ea, știu asta. Și s-a îmbogățit. I-am văzut în ochii de coțofană sclipirea hrăpăreață. Am acceptat. Dar acum este prea mult.

Bourrienne continuă cu justificările.

Ce de oameni pe drumul meu, în care m-am încrezut și care m-au trădat.

Se gândeşte la Saliceti, care l-a denunţat în 1794. Saliceti, pe care l-a iertat şi l-a îndepărtat din Paris, întâi în Corsica, apoi în Italia. Îşi aminteşte de toţi cei care s-au folosit de el, Tallien, Barras.

De ce ar trebui să se mire? Nu poţi avea încredere decât în tine însuţi.

Bourrienne continuă să vorbească, dar cu o voce atât de surdă, atât de pierită, că nu se mai aude. În final îşi mişcă buzele fără să pronunţe vreun cuvânt.

Cu un gest, Napoleon îl concediază. Să plece la Hamburg, unde va reprezenta Franţa ca însărcinat cu afaceri. Să fure în continuare, dacă poate!

Dar există cineva pe care poate să conteze?

Iată-l pe noul secretar, Méneval. Napoleon îl ţintuieşte cu privirea. Potrivit lui Joseph, care l-a avut pe Méneval în subordine, acest tânăr de douăzeci şi patru de ani este discret şi eficient.

Napoleon îi dă dispoziţiile. Trebuie să fie disponibil în orice moment, zi şi noapte, să locuiască la Tuileries, unde îi sunt rezervate patru camere la etajul servitorilor. Dar va trebui să stea *acolo* – Napoleon întinde braţul –, între apartamentul interior şi apartamentul secret. Şi nu are voie să apeleze la alte persoane care să-l ajute în munca sa. Nici secretar, nici copist.

Napoleon începe imediat să-i dicteze Regulamentul privind cultul, care se va adăuga Concordatului. Aceste articole organice vor constitui o surpriză neplăcută pentru Papă, dar, la urma urmei, ele nu fac decât să reînnoade vechea tradiţie galicană a independenţei Bisericii Franţei faţă de Roma şi principiul potrivit căruia guvernul exercită controlul asupra cultelor.

Eu sunt cel care va alege episcopii.

Şi pentru a sărbători Concordatul, Napoleon l-a desemnat pe domnul de Boisgelin, cardinal arhiepiscop, care, în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, a pronunţat jurământul de sacralizare al lui Ludovic al XVI-lea!

Scrutează chipul lui Méneval, dar acesta scrie după dictare. Este prea tânăr ca să fi fost iacobin, ca să fie şocat de această voinţă de a reînnoda lanţul timpului, de a restabili autoritatea Statului şi pacea religioasă.

Unii se indignează însă.

Iar alţii, din armată, m-ar vrea mort.

Îi ştie, de-alde Augereau, Moreau, Bernadotte, Lannes, şi atâţia alţi generali, „mustăţi bătrâne" din 1792, care încep să-şi târască pintenii prin Paris, deoarece acum este pace.

Au căpătat obiceiul, în timpul vechilor cuceriri, să acţioneze de capul lor. Şi, rămaşi fără ocupaţie, visează să-l sfâşie pe acela care a fost unul de-al lor şi despre care îşi imaginează că nu ar fi diferit de ei.

Vor să mă ucidă!

Fouché a trebuit să admită că informaţiile de care dispun sunt exacte.

La un banchet al generalilor şi ofiţerilor, unul dintre ei, şeful de escadron Donnadieu, a repetat că ar trebui să mă asasineze la Notre-Dame dacă se va celebra, cum este programat, în ziua de Paşti, pe 18 aprilie 1802, un Te Deum pentru promulgarea Concordatului şi articolelor organice. Un general care fusese aghiotantul lui Augereau, Fournier-Sarlovèse, s-a angajat să-l ucidă pe prim-consul în naosul catedralei. S-a lăudat că este un excelent trăgător cu pistolul.

Pe cine să nu bănuiască?

„Eşti urmat cu adevărat de inferiori numai atunci când ei ştiu că eşti inflexibil."

Îl concediază cu brutalitate pe Méneval.

Câteva zile mai târziu, în marele salon de la Malmaison, îi primeşte pe Portalis, Cambacérès, Lebrun, Roederer, la un Consiliu extraordinar.

La ce bun să vorbească despre complot? Generalul Fournier-Sarlovèse a fost arestat. Dar cine poate spune dacă nu există vreun succesor? Prea mulţi oameni, prea mulţi generali cu gelozii

şi ambiţii tăinuite în inimă. Şi le ascund în propriii ochi, sub frumoase idei iacobine, aceste draperii pentru ipocriţi, în scopul de a-şi masca pofta de a fi pe primul loc şi ranchiuna de a nu fi ştiut să ajungă acolo.

— Aţi remarcat, zice Roederer, că, în timp ce-şi ţinea discursul cu ocazia recepţiei oficiale, cardinalul Caprara tremura ca o frunză?

Napoleon nu răspunde. În ajun, a constatat într-adevăr şi el starea de anxietate a trimisului Papei, în sala de la Tuileries. Dar nu trebuie să se încreadă în preoţi. Face câţiva paşi în grădină, le zăreşte pe Joséphine şi Hortense. Se poate încrede în persoanele cele mai apropiate? O iscoadă a poliţiei afirmă de altfel că Joseph – *fratele meu mai mare!* – refuză să stea alături de prim-consul la Te Deum-ul de la Notre-Dame, în 18 aprilie, şi că preferă să nu se amestece printre consilierii de Stat! Probabil a auzit că se pregăteşte un complot şi nu ţine să primească un glonţ sau o scânteie.

Napoleon se întoarce în salon.

— Prim-consulul va săruta vasul de împărtăşanie? întreabă Portalis.

Napoleon se închipuie, îngenuncheat sau înclinat, punându-şi buzele pe cupa ce conţine prescura.

Are o reacţie de respingere cu tot corpul.

— Nu mă puneţi să fac lucruri ridicole, zice el.

Nu se teme doar de şicanele şi ameninţările adversarilor Concordatului. Chiar în Consiliul de Stat s-au auzit râsete când Portalis a citit anumite pasaje din acordul cu Papa. Dar opoziţia adunărilor a fost sugrumată graţie sfaturilor lui Cambacérès. Nu s-a mai tras la sorţi pentru reînnoirea membrilor, ci pur şi simplu au fost numiţi opozanţii, şi două sute patruzeci dintre ei, aproape toţi, nu şi-au mai găsit locurile.

Faptul cel mai îngrijorător i se pare însă puterea preoţilor. Dacă le cedează, s-ar găsi într-o afacere în care unul dintre parteneri, adică el, este păcălit de celălalt. Preoţii urmăresc să-şi rezerve influenţa asupra inteligenţei, a laturii nobile din om.

— Vor să mă reducă la a-mi exercita puterea doar asupra trupurilor, adaugă Napoleon cu năduf. Își pun deoparte sufletul și mie îmi aruncă cadavrul.

Își închipuie că el va accepta așa ceva?

Face pași mari prin salon, oprindu-se din când în când în dreptul ușilor cu geamuri, deschise. Privește drept înainte. Știe ce trebuie făcut. Și, în săptămânile și lunile ce vor urma, se va dedica acestei obligații.

— Nu va exista un stat politic stabil dacă nu există un corp didactic cu principii fixe, zice el întorcându-se către Portalis și către celelalte personalități. Atâta timp cât nu se va învăța, încă din copilărie, dacă trebuie să fii republican sau monarhist, catolic sau ateu, Statul nu va putea închega o națiune.

Întinde mâna spre Roederer.

— Roederer, zice el.

Îl însărcinează cu tot ce ține de instrucția publică.

Se întoarce apoi spre Portalis. Trebuie întâi să termine cu Concordatul, care să confirme puterea prim-consulului.

Zâmbește. Prim-consulul va oferi fiecăruia dintre arhiepiscopi și episcopi, în momentul consfințirii lor, o cruce, o cârjă episcopală, o mitră.

— Cetățene Portalis, dați dispozițiile necesare pentru ca aceste obiecte să fie făcute la timp...

Se întrerupe, zâmbetul i se lățește.

— Și să fie achiziționate la un preț cât mai mic.

Rămâne tăcut câteva momente. Îi privește unul după altul pe acești oameni ale căror veșminte vorbesc despre importanța funcțiilor lor. Dar aici, stând în fața lui, în salonul de la Malmaison, sunt supuși.

„În ceea ce privește guvernul", cugetă el, „avem nevoie de băieți buni: fără asta, piesa nu se va încheia."

Se apropie de Portalis. Vrea, zice el, să se transforme în capelă camera de baie de lângă biroul său de la Tuileries. Acolo vor depune jurământul episcopii. Va fi capela prim-consulului. Și va fi sfințită de arhiepiscopul Parisului, care va ține, în același loc, o slujbă.

Şi, mai zice el ieşind din salon, zâmbind, îl numeşte ca arhiepiscop de Paris pe Monseniorul de Belloy. Ştie bine că fostul episcop de Marsilia sub vechiul regim are nouăzeci şi doi de ani, dar va fi un pastor excelent pentru Paris.

18 aprilie 1802. Se trezeşte mai devreme ca de obicei.

Vrea ca această zi de Paşte să fie o zi de glorie. Ar fi putut să se limiteze la o promulgare discretă a Concordatului. Dar, în pofida complotului generalilor, el a menţinut Te Deum-ul cu mesa pontificală, la Notre-Dame, şi cu corurile de la conservator. Pentru a marca schimbarea pe care el a realizat-o, are nevoie de fast.

Îşi cheamă primul valet de cameră.

Constant îl ajută să-şi îmbrace costumul oficial, de prim-consul. Îi dă pantalonii de mătase albă, haina stacojie fără revere, cu guler negru, împodobită de o generoasă broderie cu palmieri de aur pe toate cusăturile, şi îi atârnă la centironul foarte îngust sabia din Egipt. Apoi, Napoleon îşi aşază pe cap o pălărie *à la française*, cu panaş tricolor. La ora zece şi jumătate, coboară în curtea de la Carrousel. Trebuie să înmâneze drapelele unor unităţi noi.

Înaintează lent. Are sentimentul că se află pe un câmp de bătălie, când, în primele momente, totul se joacă.

Şi dintr-odată încep ovaţiile mulţimii. „Trăiască Bonaparte!", strigă ea. „Trăiască prim-consulul!"

Ziua va fi frumoasă.

A cerut să se lustruiască trăsurile de gală care i-au servit lui Ludovic al XVI-lea. Vizitiii şi lacheii vor purta livrele verzi, cu galoane de aur.

La unsprezece şi treizeci, urcă în caleaşca trasă de şase cai albi. Joséphine stă aşezată lângă el. Arată, şi chiar el vrea să fie aşa, asemeni unui cuplu de suverani.

Mulţimea imensă îi aplaudă pe întreg traseul dintre Tuileries şi Notre-Dame. Complotiştii pot visa liniştiţi. Le cunoaşte planul de la informatorii lui: vor să-l ucidă în timpul Te Deum-ului şi să pună în mişcare armata de Vest, a lui Bernadotte – cumnatul

lui Joseph Bonaparte, soţul lui Désirée Clary, aşa sunt oamenii! –, spre Paris.

Însă Duroc şi Junot au comasat vânătorii din Garda Consulară la Tuileries, iar unităţile pe care le-a trecut în revistă în urmă cu mai puţin de o oră sunt alcătuite din oameni devotaţi.

Intră în catedrala iluminată de sute de lumânări şi umplută până la refuz de mulţimea de personalităţi.

Vede, pe părţile laterale ale naosului, uniformele de generali. Îi spune lui Cambacérès aplecându-se spre el:

— Niciodată un guvern militar nu va avea trecere în Franţa, afară numai dacă naţiunea nu este abrutizată de cincizeci de ani de ignoranţă; toate tentativele lor vor eşua şi autorii lor vor cădea victime.

Vorbeşte fără să-l privească pe Cambacérès, s-ar putea crede că se roagă.

— Eu nu guvernez ca un general, continuă el, ci pentru că naţiunea crede că am calităţile civile adecvate guvernării. Dacă nu ar avea această opinie, guvernul nu ar fi sprijinit. Ştiam ce făceam atunci când, general de armată fiind, îmi luam calitatea de membru al Institutului. Eram sigur că sunt înţeles până şi de ultimul toboşar.

Mesa se încheie. Iese în piaţa din faţa bisericii.

Iată mulţimea entuziastă. Grupul de generali stă retras în spate.

— Caracteristic militarilor este să vrea totul în mod despotic, reia el. Atitudinea unui civil este de a supune totul discuţiei, adevărului, raţiunii.

Însoţit de Duroc şi de Cambacérès, se îndreaptă spre generali. Duroc îi şopteşte că generalul Moreau nu a asistat la ceremonie, că a fost văzut fumându-şi ţigara ostentativ, în momentul Te Deum-ului, pe terasa de la Tuileries, în compania câtorva ofiţeri.

Nu-l va uita pe Moreau.

— Nu trebuie ca secolele de barbarie să rezoneze cu timpurile actuale, îi spune el lui Duroc. Noi suntem treizeci de milioane de oameni reuniţi în secolul luminilor, prin proprietate şi comerţ;

trei sau patru sute de mii de militari sunt nimic pe lângă această masă. Soldații înșiși nu sunt decât copiii cetățenilor. Armata este națiunea.

Generalii s-au împrăştiat. Le-a fost frică să-l înfrunte.

Unul dintre ei, generalul Delmas, a rămas într-o atitudine provocatoare, cu brațele încrucișate, cu picioarele depărtate.

Napoleon îl cunoaşte pe acest ofițer eroic, comandant de infanterie. Ce crede despre ceremonie? îl întreabă el.

— Frumoasă predică, bombăne Delmas. Nu lipsesc decât cei o sută de mii de oameni care s-au lăsat uciși pentru abolirea a tot ce se întâmplă acum.

Delmas se întoarce cu spatele şi pleacă.

Lupta mea nu se va sfârşi niciodată.

16

Napoleon se înapoiază binedispus. Îi cere generalului Duroc să repete ceea ce tocmai i-a spus dintr-o suflare. Duroc pare surprins, apoi, cu o voce domoală, detaliază din nou situația Gărzii Consulare însărcinate cu securitatea Palatului Tuileries. Napoleon își pierde răbdarea. Duroc ezită, încercând să priceapă.

— Suicidul, zice Napoleon.

Duroc dă din cap. Într-adevăr, este a doua oară într-o lună când are loc un suicid în corpul grenadierilor. Ambele cazuri de sinucidere au fost „din dragoste". Grenadierul Gobain, cel de-al doilea care s-a sinucis, era un militar foarte bun.

Ce înseamnă „din dragoste"?

Napoleon pare să uite de prezența lui Duroc. Vorbește precipitat, ca și cum și-ar lămuri o problemă personală. „Joséphine se teme să nu mă îndrăgostesc serios!" zice el. „Asta înseamnă că nu știe că dragostea nu este făcută pentru mine."

Se uită la Duroc, mai bine zis îl vede din nou.

— Căci, ce este dragostea? reia el. O pasiune care lasă tot universul într-o parte și nu vede, nu pune în cealaltă parte decât obiectul iubit. Iar eu, categoric, nu sunt de natură să mă las pradă unei astfel de excluderi.

Clatină din cap.

— Mi-a plăcut întotdeauna analiza, zice el, și atunci când eram îndrăgostit serios descompuneam iubirea mea, piesă cu piesă.

Aspiră o priză de tutun, apoi își încrucișează mâinile la spate și schimbă tonul, începând să dicteze:

„Prim-consulul ordonă să se treacă în Ordinul de Zi al Gărzii: Un soldat trebuie să știe să-și învingă durerea și tristețea pasiunilor: pentru a suporta cu tărie durerile sufletului este nevoie de tot atât de mult curaj adevărat cât pentru a rămâne neclintit sub focul unei baterii.

Să te lași pradă suferinței fără a rezista, să te omori ca să i te sustragi înseamnă a-ți părăsi câmpul de luptă înainte de a fi câștigat."

Îl concediază pe Duroc și rămâne singur.

Această primăvară a anului 1802 reprezintă un moment special din viața lui. Are impresia că totul este posibil și, în același timp, că totul rămâne fragil și se poate răsturna în câteva minute. Dincolo de viața sa, opera pe care a început-o poate să se scurgă printre degetele timpului ca un pumn de nisip.

Ce-ar rămâne?

Îi convoacă pe Roederer și pe Cambacérès. Aceștia doi sunt oameni ponderați, de ale căror sfaturi ascultă uneori și cu care, mai ales, își șlefuiește argumentele, pentru el însuși sau înainte de a le prezenta Consiliului de Stat.

Și unul, și celălalt au aprobat Concordatul și actul senatului care permite ultimilor emigrați să se întoarcă, atât timp cât nu caută să-și recupereze bunurile. Acești aristocrați sunt câteodată cei mai buni susținători ai politicii sale.

În urmă cu câteva zile, Napoleon i-a arătat lui Fouché cartea pe care a dedicat-o prim-consulului un viconte de Chateaubriand. Ce poate fi mai favorabil decât o operă care exaltă *Geniul creștinismului*?

Fouché a schițat un zâmbet. Autorul și editorul așteptaseră, pentru a-și lansa cartea, Te Deum-ul de la Notre-Dame în onoarea Concordatului, în scopul de a produce cel mai mare răsunet și a obține cele mai mari vânzări!

Fouché! Fouché!

Un om care nu se mulţumeşte cu vorbe goale, pe care nu-l poţi încovoia, care serveşte, dar cu condiţia să aibă şi el ceva de câştigat.

Ministrul Poliţiei nu are în momentul de faţă decât o temere: ca nu cumva Adunările să-i acorde prim-consulului Consulatul pe viaţă. Aşa că bagă intrigi pentru ca ele să se limiteze la o reînnoire a mandatului pe zece ani, aşa cum prevede Constituţia. Ceea ce-l va duce pe Napoleon până în 1819. Fouché lasă să se înţeleagă peste tot că ar fi periculos dacă s-ar proceda altcumva.

A îndoctrinat-o pe Joséphine, care mă iscodeşte pentru el, ştiu asta, şi care primeşte la schimb o mică rentă lunară!

Ea crede că eu nu bag de seamă toate astea. Când vorbeşte, parcă îl aud pe Fouché: „Ar fi periculos să şochezi elita din armată şi oamenii de care depinde puterea temporară a prim-consulului... Riscă să-l facă să-şi piardă avantajele unei poziţii atât de importante, plasându-l fie pe un culoar prea îngust, fie pe o pantă prea rapidă."

Şi normal că Joséphine mai adaugă şi din strâmbele ei personale. Cum ar putea Bonaparte să viseze la magistratura Bourbonilor?

Dar nu visează şi ea fără să-şi dea seama? Oare eu asta visez?

La Malmaison, atunci când viitorul era evocat de Lucien, Talleyrand, Fontanes şi Cambacérès, ea s-a aplecat spre prim-consul.

— Când mă faci împărăteasa galilor? i-a şoptit ea.

— Ce? Micuţa Joséphine, împărăteasă? a răspuns Napoleon atât de tare că toată lumea a tăcut.

„Este absurd", a adăugat el.

Să fie chiar absurd?

Cambacérès şi Roederer îl presează să modifice Constituţia, să obţină Consulatul pe viaţă, nu pe zece ani, cum îi sugerează Fouché.

Ascultă. Se forţează să raţioneze.

Cum consolidezi ceea ce se mişcă? Să fixezi ceea ce se sustrage? Să opreşti sau să încetineşti această cursă a timpului care îl poartă cu ea dintotdeauna? Sentimentul de precaritate care continuă să-l obsedeze?

A aflat astfel că, în cortegiul de la Notre-Dame, trăsura în care luaseră loc generalii Bernadotte, Augereau, Masséna şi MacDonald se oprise la ordinul lui Bernadotte. Şi că cei patru ofiţeri ezitaseră să coboare, să se adreseze trupelor pentru a le instiga contra prim-consulului.

Intuiţia sa fusese bună deci, când, în naos, văzuse generalii regrupaţi. Este la discreţia unuia dintre aceste comploturi.

— Un lucru ce poate contribui în cel mai înalt grad la securitatea regilor, îi spune lui Roederer, este acela de a lega la ideea de coroană pe cea de proprietate. Se zice că un rege este proprietarul tronului înaintaşilor săi, aşa cum se zice de un particular că este proprietarul tarlalei sale. Fiecare având interesul ca proprietatea lui să fie respectată, el o respectă pe cea a monarhului.

Este de bun-simţ, nu-i aşa?

Dar ar fi bine să facă pasul?

Îi vede roind în jurul lui, ca nişte jefuitori de cadavre pe câmpul de luptă, pe cei care îl împing nu numai spre Consulatul pe viaţă, ci şi să-şi desemneze succesorul. Sunt fraţii săi, Lucien şi Joseph: fiecare dintre ei afirmă că nu-l interesează moştenirea, că pentru a-i urma lui Napoleon este nevoie de un om precum Cambacérès şi, în acelaşi timp, fiecare se gândeşte la ce va urma să se întâmple, după.

După moartea mea!

Îl primeşte pe Cambacérès, venit, o dată în plus, să susţină ideea că prim-consulul trebuie desemnat pe viaţă şi, poate, să aibă calitatea de a-şi numi succesorul.

Napoleon se întoarce în birou cu capul plecat şi, ca de fiecare dată când se consultă cu el însuşi, îşi măreşte numărul prizelor de tutun.

Se opreşte. Îl cheamă înăuntru pe Roederer, care aştepta în anticameră.

— Atât cât voi exista, zice el dintr-odată cu brutalitate, răspund de Republică, dar este adevărat: trebuie prevăzut viitorul.

Cambacérès şi Roederer încuviinţează.

— Se cuvine să așezăm pe pământul Franței câteva blocuri de granit, adaugă Napoleon.

Vrea să se creeze peste tot în departamente, licee, pentru ca învățământul public să formeze mințile celor ce vor fi învelitoarea națiunii. Și pentru cetățenii cei mai merituoși trebuie instituit un ordin, un nou rang cavaleresc, cel al Legiunii de Onoare.

— Va însemna o nouă nobilime, murmură Roederer după un moment de reflecție.

— Se va crea o opoziție puternică în Adunări, în Corpul legislativ, adaugă Cambacérès.

Napoleon se înfurie.

— Îl desfid, zice el, pe acela care îmi arată o republică veche sau modernă în care să nu existe decorații. Sunt considerate drept fleacuri, știu asta, mi s-a spus deja. Ei bine, am răspuns că pe oameni îi conduci tocmai cu aceste fleacuri.

Gesticulează, pronunță răspicat și accentuat cuvintele, lovește în pământ cu piciorul.

— Nu cred că poporul francez iubește libertatea, egalitatea. Francezii nu s-au schimbat deloc în acești zece ani de revoluție: ei sunt cum erau locuitorii Galiei, mândri, cuminți, trebuie deci să le hrănești acest sentiment. Au nevoie de distincții. Credeți că poți să-i faci pe oameni să lupte folosind „analiza“?

Se plimbă tăcut, minute lungi, apoi cu o voce hotărâtă adaugă:

— Credeți că trebuie să ne bazăm pe popor? El strigă fără deosebire: „Trăiască Regele! Trăiască Liga!“ Este necesar deci să-i dai o direcție și să ai instrumentele adecvate pentru asta.

— Pe bună dreptate, insistă Roederer și Cambacérès. Consulatul pe viață ar permite indicarea cu certitudine a căii de urmat.

Abia de le ascultă argumentele. A făcut vreodată altcumva decât a vrut el însuși? Își imaginează că ar putea renunța într-o zi, după zece ani sau chiar douăzeci de ani, la atribuțiile pe care le exercită ca prim-consul? Această haină i s-a lipit de corp, de piele.

— Considerați că datorez poporului un nou sacrificiu? Îl voi face dacă dorința poporului îmi comandă ceea ce sugerați voi, zice el.

Roederer prezintă în curând plebiscitul care va fi supus votului poporului francez, prin intermediul unor registre deschise în fiecare comună, la inițiativa guvernului. Cetățenii ar trebui să răspundă la două întrebări: „Napoleon va fi consul pe viață?" și „Prim-consulul va avea dreptul să-și desemneze succesorul?"

Napoleon revede textul, se apropie de birou și, cu o trăsătură furioasă de pană, taie cu o linie fraza a doua.

— N-au respectat ei testamentul lui Ludovic al XVI-lea! zice. Îl vor respecta pe al meu?

Face câțiva pași, prizează sacadat, apoi adaugă:

— Un om mort, oricine ar fi el, nu mai înseamnă nimic!

Își repetă această frază pe toată durata drumului ce duce la Malmaison. Nu poate să-și imagineze ce se va întâmpla după el și nu poate accepta ideea că frații lui îi vor urma sau că se vor certa între ei ca să-i ocupe locul, ba mai rău, că vor trebui să împartă puterea cu un Moreau sau cu un Bernadotte!

Petrece o noapte dificilă la Malmaison și, a doua zi dimineața, la ora șase, comandă manevrele celor două batalioane ale gărzii încartiruite la Rueil și la Malmaison.

Iubește aerul tare al revărsatului de zori, pasul cadențat, ordinea coloanelor, geometria batalioanelor, spațiul divizat în figuri precis conturate.

În timp ce rostește comenzile, se gândește la plebiscit. Îi vor acorda francezii Consulatul pe viață? De ce ar refuza? La Tribunat, numai Carnot a votat contra, iar în Corpul legislativ, doar trei deputați s-au opus plebiscitului.

Încheie manevrele și îi invită pe ofițerii din cele două batalioane să dejuneze la Malmaison.

Apreciază aceste întâlniri. Încă din copilărie, a cunoscut oamenii *în* și *prin* armată. Evocă câteva amintiri din stagiul de la Toulon, apoi din alte campanii.

„Curajul nu se poate falsifica", zice el, „este o virtute care scapă ipocriziei, dar seamănă cu iubirea, are nevoie de speranţă pentru a se hrăni."

Care este speranţa mea acum, când mă apropii de treizeci şi trei de ani? Când, în toate comunele, cetăţenii, cu sutele de mii, vor vota pentru sau contra consulatului pe viaţă?

Din momentul în care s-au deschis registrele, în primării, la grefele tribunalelor şi la notari, o mulţime de persoane au venit să-şi exprime opţiunea, conform primelor rapoarte ale prefecţilor.

Se ridică şi, înainte de a părăsi masa în jurul căreia ofiţerii s-au ridicat şi ei în picioare, el spune:

— Oricare va fi destinul meu, consul sau cetăţean, nu voi exista decât pentru măreţia sau fericirea Franţei!

Seara, în sala de spectacole de la Malmaison, pe care o inaugurează cu această ocazie, asistă la reprezentaţia trupei de comedianţi italieni cu *La Serva padrona,* de Paisiello.

Râde la spectacol, percepe limba italiană ca şi cum ar fi a lui. A făcut multe pentru a reda independenţa acestei ţări, dar veştile pe care le primeşte de la Milano arată că guvernul Republicii Cisalpine este slab. Soarta acestei ţări să fie aceea de a nu însemna nimic, niciodată?

Franţa însă va fi mereu marea naţiune.

Se simte mândru că este francez, că se află în fruntea acestui popor şi a acestei naţiuni căreia i s-a dăruit şi care i-a dat totul.

„Cel mai frumos titlu din lume este acela de a te naşte francez", cugetă el, „un titlu dăruit de Dumnezeu, şi nimănui de pe pământ n-ar trebui să-i fie dată puterea de a-l retrage."

Eu sunt prim-consulul acestei naţiuni!

A doua zi dimineaţa, Fouché cere să fie primit.

Napoleon, intenţionat, îl face să aştepte.

De câteva zile, dispune de rapoartele mai multor informatori. A fost într-adevăr un complot al generalilor. Bernadotte a fost sufletul

complotului. Au intenţionat să-l destituie pe Napoleon sub pretextul că, fiind ales preşedinte al Republicii Italiene, nu mai poate exercita funcţia de prim-consul! Generalii au vrut să formeze o deputăţie pentru a-l ameninţa cu insurecţia dacă el ar fi impietat asupra libertăţii. Bernadotte – Napoleon rânjeşte – le cerea complicilor săi să se mărginească să-l salte pe prim-consul şi nu să-l ucidă!

Ce poate spune în plus Fouché? Şi, oricare ar fi elementul agravant pe care îl aduce, trebuie să pedepsească aspru? Cu toate că Bernadotte merită să fie împuşcat? El este popular în armată, la fel ca Moreau. De ce să-şi ia riscul de a ridica armata contra puterii? Va fi suficient să-l înlăture pe Bernadotte, ca şi pe ceilalţi generali. Lannes va merge la Lisabona, Brune la Constantinopol, Macdonald la Copenhaga, Bernadotte, de ce nu, în Louisiana, sau reprezentant al Franţei în Statele Unite ale Americii?

Napoleon îl cheamă pe Fouché. Ministrul Poliţiei are o mutră gravă, dar Napoleon nu întreabă nimic, aşteaptă, observându-l pe Fouché, care începe să vorbească încet. A trebuit să-l aresteze pe generalul Simon la Rennes, explică el. Acest fost şef de stat-major al lui Bernadotte expedia în toate garnizoanele pamflete, în plicuri albastre şi roşii, culorile armatei de Vest.

Napoleon întinde mâna. Vrea să vadă cu ochii lui textele pe care le-a interceptat poliţia lui Fouché, îndeosebi în vehiculele ce se îndreptau în direcţia Paris.

Pamfletul este intitulat: *Appel aux Armées françaises par leur camarade*, „Apelul unui camarad către armata franceză“. Conţine câteva pagini pe care Napoleon le frunzăreşte întâi rapid, apoi citeşte.

„S-ar părea“, scria acolo, „că generalii şi armatele care au învins în Italia, în Elveţia şi la Hohenlinden au dispărut şi s-au împrăştiat ca fumul: prim-consul, Lunéville, Amiens; Amiens, Lunéville, prim-consul: iată deci din ce se constituie naţiunea franceză... Soldaţi, nu mai aveţi patrie, Republica nu mai există, gloria voastră este pătată, numele vostru este fără strălucire şi fără onoare!“

Napoleon aruncă pamfletul pe pardoseală.

— Și? întreabă el.

Fouché, fără a renunța la calmul său, răspunde că, pe lângă generalul Simon, alți câțiva ofițeri au mai fost arestați, în special cei doi aghiotanți ai lui Bernadotte, căpitanul Foucart și locotenentul Adolphe Marbot.

Apoi Fouché dă asigurări că generalul Bernadotte nu avea cunoștință de activitățile subordonaților lui.

Nu-și pleacă ochii când Napoleon îl privește.

— Generalul, cumnatul cetățeanului Joseph Bonaparte..., continuă Fouché.

— Idiotul, voi pune să fie împușcat în piața Caroussel, îl întrerupe Napoleon pe un ton sec.

Știe că Fouché va raporta spusele sale. Și că îi va face să tremure.

Se guvernează și prin frica pe care o inspiri.

17

Napoleon îi ordonă din priviri secretarului său să nu se mişte. Nu-i place să fie deranjat, mai ales când dictează. Frazele se înlănţuie unele după altele, gândirea curge, şi iată că cineva bate la uşa biroului de lucru, cea care dă la scăriţa pe care se ajunge la apartamentul Joséphinei. Dar Napoleon continuă să-i dicteze lui Méneval un articol pentru *Le Moniteur*, „Monitorul".

Nu-l va semna, dar îl vor recunoaşte după modul de gândire, deoarece acest ziar, toată lumea din Franţa şi din străinătate o ştie, exprimă punctul de vedere al prim-consulului. Şi o treabă nu este bine executată decât dacă o faci cu mâna ta.

Or, articolul este important. Vorbeşte despre pace. Presa engleză îşi multiplică atacurile contra Franţei. „Toate relele, toate calamităţile care pot agita oamenii vin de la Londra", repetă de mai multe ori Napoleon. Dar *Times* exagerează cu „veşnic aceleaşi invective contra Franţei. Două dintre cele patru pagini plicticoase ale sale sunt folosite în fiecare zi pentru a da credibilitate unor calomnii plate. Tot ce poate imaginaţia să descrie mai josnic, mai diabolic, mai răutăcios, mizerabilul le atribuie guvernului francez. În ce scop? Cine îl plăteşte? Pe cine vrea să influenţeze? Insula Jersey este plină de tâlhari condamnaţi la moarte de tribunale. Georges Cadoudal îşi poartă nestingherit la Londra eşarfa roşie, ca recompensă a maşinăriei infernale care a distrus un cartier din Paris şi a trimis la moarte treizeci de femei, copii şi locuitori paşnici. Această protecţie specială nu ne îndreptăţeşte să credem că,

dacă ar fi reuşit, ar fi primit Ordinul Jartierei? Când două mari naţiuni fac pace, o fac pentru a suscita reciproc vrajbă?"

Se bate cu insistenţă. Napoleon încetează să dicteze. Înainte chiar ca Méneval să se ridice, Joséphine a şi intrat în cabinetul de lucru.

Evident, vrea să-i ceară ceva. Napoleon îi recunoaşte atitudinea rugătoare, mimica de fetiţă neajutorată. Nu este prost, dar, de fiecare dată, încearcă un amestec de iritare, de satisfacţie şi de jenă. Să spună repede ce vrea! Să-l lase să lucreze! Tot datoriile ei sunt motivul vizitei? Nu mai vrea să i le plătească! Sau poate îi serveşte una din surprizele ei infantile şi stupide de genul celei recente pe care a trebuit s-o suporte? A aşezat dinaintea lui un coş acoperit cu un fular şi, când el a ridicat pânza, a descoperit un pitic oribil care se strâmba şi se contorsiona.

Dar asta este Joséphine, cu care, încă, îşi împarte majoritatea nopţilor! Ea zice că, în felul acesta, având un somn foarte uşor, îl va proteja de asasini. Şi, după cum citeşte în presa de la Londra, celor care vor să-l omoare nu trebuie să le lipsească sprijinul şi banii. Halal pace!

O întreabă pe Joséphine pe un ton iritat ce vrea.

— Doamna Grand este aici, murmură ea. Vă imploră s-o primiţi.

Cunoaşte încăpăţânarea femeilor. Şi cunoaşte în amănunt situaţia acestei doamne, fiica unui marinar din Batavia, dansatoare într-un teatru din Calcutta. A trecut dintr-un pat în altul, oprindu-se, în prezent, în cel al domnului Talleyrand. Şi ea vrea să se mărite cu ministrul, care pentru asta trebuie să obţină de la Papă, fiind fost arhiepiscop, o revenire la statutul de laic. Şi, normal, îi cere cu stăruinţă lui Napoleon să scrie o epistolă către Papa Pius al VII-lea în care să-i prezinte această cerere de dispensă.

El ezită. Ţine la Talleyrand, un om sucit, dar, deseori, bun sfătuitor. Or, de când femeia s-a instalat în casa lui Talleyrand, în strada Bac, diplomaţii şi soţiile lor refuză să mai meargă la recepţi-

ile ministrului. Dilema este simplă: sau se căsătorește, sau pleacă de la minister.

Napoleon acceptă s-o primească și o privește în timp ce se apropie. Doamna Grand are deja mâinile împreunate. Nu mai are nici grație, nici frumusețe. Îngenunchează. Plânge. Îl imploră. Ce găsește Talleyrand la ea? Femeia asta nici nu mai pare capabilă să-i facă un copil.

Gândul îl rănește. Și el?

A primit o scrisoare de la Roederer prin care îl anunță că rezultatele plebiscitului sunt cunoscute și că vor fi făcute publice în câteva zile. 3.568.885 de francezi au fost pentru Consulatul pe viață al lui Napoleon. Și numai 8.374 au spus „Nu". Dar Roederer a adăugat: „Ar trebui să vi se dăruiască un moștenitor natural."

Napoleon a uitat de doamna Grand care continuă să plângă.

— Talleyrand o să vă ia în căsătorie, zice el pe un ton aspru, totul se va aranja. Dar trebuie să-i purtați numele sau nu vă mai arătați la el acasă.

Femeia se ridică, strălucind de bucurie. Este dorința ei cea mai arzătoare, spune ea. Îi va scrie, așadar, Papei?

O concediază. Joséphine îi mulțumește cu o înclinare a capului. I-a cedat din nou. Și furia pe care o simte contra ei nu știe dacă se trage de la slăbiciunea pe care o mai are încă față de ea sau de la amintirea scrisorii lui Roederer.

Mai târziu, în cursul serii, o regăsește pe Joséphine la Malmaison, înconjurată de o mulțime de invitați. Mare înghesuială la bufetele garnisite cu toate băuturile și mâncărurile posibile. Napoleon savurează un pahar de Chambertin, vinul său preferat. O orchestră începe să cânte, iar Napoleon o invită pe Hortense pe ringul de dans. După câteva minute, tânăra femeie îl roagă să se oprească, este însărcinată cu Louis, explică ea, pe când el o părăsește râzând. Femeile corsicane, zice el, muncesc până în ziua când nasc. O ciupește pe Hortense de obraz. Știe, întreabă el, că a cumpărat – pentru ea și Louis – hotelul particular al domnișoarei

Dervieux, fosta metresă a contelui d'Artois? Hortense se atârnă de gâtul lui, mulțumindu-i pentru cadoul regesc.

Asta înseamnă să fii prim-consul, să nu întâmpini niciun obstacol în calea oricărei dorințe. Să poți, dacă vrei.

După plecarea doamnei Grand, i-a scris o scrisoare Papei Pius al VII-lea pentru a-i recomanda să-i acorde lui Talleyrand revenirea la statutul laic, pentru a se putea căsători. „Acest ministru", i-a scris el, „a adus servicii Bisericii și Statului. Merită să obțină această favoare specială." Pius al VII-lea va accepta. Așa cum a acceptat ca Joseph Fesch, unchiul lui Corse, fratele vitreg al Letiziei Bonaparte, să fie făcut arhiepiscop de Lyon.

De ce nu Joseph Fesch? Nu este mai rău decât altul!

Napoleon bate din palme, cheamă invitații la teatrul din Malmaison, se așază în rândul întâi și dă ordin să înceapă.

Îi place s-o vadă pe Hortense, ca și pe aghiotanții săi sau pe generali interpretând o piesă de Beaumarchais. Uită de ziua petrecută la Tuileries, de veștile din Santo Domingo, unde frigurile decimează trupele franceze. Arestarea lui Toussaint-Louverture n-a făcut decât să-i incite pe negri.

Uită că a cedat anturajului său, care a vrut să restabilească sclavia în Guadelupe și în Martinica, că și acolo revolta se extinde.

Aplaudă, râde cu poftă.

Trebuie să uite, dar se gândește la Pauline și la soțul ei, generalul Leclerc. Are sentimentul că a lăsat să i se forțeze mâna de către negociatorii de zahăr și cafea care au „furia" de a redobândi Santo Domingo, plantațiile lor, beneficiile lor și, prin urmare, sclavii lor.

Gândul l-a purtat spre ei când, discutând cu Roederer despre un proiect al noii Constituții, necesare din moment ce în curând va fi proclamat consul pe viață, a respins ideea că averea permite accederea la listele electorale formate din notabilități.

„Nu poți să-ți faci un titlu prin avere", a spus el. „Unul bogat poate fi, de multe ori, un neisprăvit, fără niciun merit!... Cine este bogat? Acaparatorul de domenii naționale, furnizorul, hoțul? Cum

să fondezi pe o bogăție obținută în felul acesta o notabilitate?" Și colonul, ce este el?

Dar el a restabilit sclavia.

Se ridică în timp ce Hortense, care o interpreta pe Rosine, și generalul Lauriston, pe contele Almaviva, îl salută. Apoi Figaro, jucat de prefectul Didelot, înaintează în fața scenei și se înclină la rândul lui.

Lauriston, Didelot: doi nobili din Vechiul Regim care interpretează o piesă de Beaumarchais pentru el, care, fiu al Revoluției, fost prieten al lui Robespierre, a restabilit sclavia!

Lumea și destinul meu, ce ciudate sunt!

Gândul acesta nu-i dă pace.

În câteva zile va împlini treizeci și trei de ani. Cu Consulatul pe viață și cu problema succesorului său – „un moștenitor natural", a scris Roederer –, vede deja mai limpede ca niciodată sfârșitul existenței sale, de parcă, deși destinul lui se scrie încă, îi cunoaște finalul. Asta să fie cauza pentru care se simte iritat, nervos, cu accese de nerăbdare, ca și cum ar vrea, repede, repede, să acționeze, să parcurgă toată traiectoria, pentru a atinge acest capăt ce va fi înscris în textele constituționale?

În timp ce se duce la Mortefontaine, în apropiere de Senlis, la fratele său, Joseph, nu-și poate alunga aceste idei

Este încordat și nervos. Își va întâlni toată familia, adunată.

Joseph va încerca să-și joace rolul fratelui mai mare, în timp ce Lucien nu-și va ascunde aversiunea față de Joséphine.

Pe măsură ce se apropie de domeniu, iritarea sa crește. Nu mai are chef de îmbrățișări și, după câteva minute petrecute în casa lui Joseph, se hotărăște să facă o plimbare cu barca.

Se anunță furtună. Fiecare se simte stingher. După câteva lovituri de vâslă, barca se balansează, gata să se răstoarne; generalul Bernière, care șade lângă Napoleon, cade în apă.

Se strigă. Lui Napoleon i se pare că toate presentimentele neclare care s-au adunat în el își găsesc acum explicația. Va muri aici,

în mod stupid, nu de glonț, nici de cuțit, ci lipsit de glorie, în apa unui heleșteu. Vede cum cerul și apa se contopesc.

Când își revine în fire, stă alungit pe taluz. Toate chipurile care se holbează la el sunt strâmbate de curiozitate.

Se ridică dintr-o mișcare, îi dă la o parte pe cei care îl înconjoară, intră în casă, cere să se pună masa.

Joseph, stăpânul casei, nu se grăbește, o ia de braț pe Letizia Bonaparte, explică ordinea întâietăților, mama sa va sta la dreapta lui, Joséphine Bonaparte la stânga.

„Soția prim-consulului are locul de onoare", zice Napoleon.

Și, pentru că Joseph se preface a nu fi auzit, Napoleon o ia de braț, intră primul în sufragerie, se instalează în centrul mesei și îi comandă Joséphinei să se așeze în dreapta lui.

Ce-și închipuie, că am murit deja?

Și englezii visează la asta. Câți dintre ambasadorii care s-au adunat în 3 august la Tuileries, la audiența diplomatică solemnă, nu împărtășesc același gând? Sunt gata să plătească orice criminal, pe Georges Cadoudal sau pe un altul, pentru ca să-și vadă visul împlinit.

Napoleon trece printre ei, urmat de aghiotanții și de miniștrii săi și încadrat de ceilalți doi consuli.

Se oprește înaintea fiecărui ambasador. Toate privirile sunt ațintite asupra lui. Niciun gest nu le scapă acestor diplomați veniți din sânul monarhiilor sau din imperii. Niciunul dintre aceștia nu a acceptat de fapt transformarea Franței. Nu numai cuceririle i se reproșează. Cu asta s-ar putea acomoda. Dar a inversat ordinea lucrurilor. Ceea ce refuză ei este recunoașterea Revoluției.

Iată pariul meu: acela de a-i face să admită că această țară procedează după cum vrea ea, că nimeni nu va putea să se atingă de noua repartiție a bunurilor, că Vechiul Regim nu se mai întoarce niciodată, chiar dacă aristocrații revin în țară, dar ca slujitori ai noii ordini. A mea.

Asta înseamnă sfidarea păcii. Va ști el s-o impună? Ce legitimitate – poate aceea a unui rege? – ar trebui să-și dea sieși pentru

ca suveranii din această Europă neschimbată să admită în sfârşit existenţa Republicii?

Napoleon se opreşte în faţa lui Markof, ambasadorul Rusiei. Schimbă câteva cuvinte cu acest om, despre care spionii lui îl asigură că răspândeşte prin saloane vorbe grele. Au surprins o conversaţie între el şi ambasadorul Prusiei, Lucchesini, în faţa căruia se află Napoleon acum. Markof spunea că Napoleon, dacă acceptă titlul de consul pe viaţă, nu se va mulţumi cu această demnitate, ci că va face un al doilea pas şi îşi va lua titlul de „împărat al galilor". „Şi n-ar fi un simplu titlu", a continuat Markof, „căci, într-adevăr, le-a reunit pe toate sub dominaţia franceză." Iar Lucchesini răspunsese: „Vrea să reconstituie imaginea lui Carol cel Mare, aureolat de luminile secolului nostru... Fără îndoială că nu şi-a făurit un plan fără să nu stabilească şi momentul în care îl va pune în aplicare."

Nici măcar el nu ştie ce ţintă să-şi fixeze.

Va exista un *după* la această nouă Constituţie care va fi proclamată mâine, 4 august 1802. Documentul prevede că va fi consul pe viaţă, la fel ca şi ceilalţi doi consuli, dar el este cel care îi va desemna. Are dreptul totodată să-şi numească succesorul. Este preşedintele Senatului şi al unui Consiliu privat. Celelalte două adunări sunt deposedate de putere reală. El dispune de dreptul de graţiere.

Ce este el? se întreabă privindu-i pe aceşti ambasadori şi miniştri. Un rege? Îi lipseşte coroana şi confirmarea!

M-ar accepta mai mult, ar admite mai mult Revoluţia, dacă aş avea capul încoronat cu aur şi diamante şi dacă reprezentantul lui Dumnezeu m-ar binecuvânta? Cu preţul acesta aş putea definitiv să-i fac să-şi îndoaie genunchii? Să-i fac să-şi înghită ura, să-i fac să recunoască faptul că eu, fiu al Revoluţiei, sunt egalul mai-marilor lumii?

Iată-i înaintând pe membrii Senatului.

Ambasadorii s-au aliniat de o parte şi de alta a marii săli. Barthélémy, care a fost marchiz, apoi unul dintre Directori în 1795, declară că poporul francez l-a numit pe Napoleon Bonaparte

consul pe viață și că Senatul l-a proclamat. În onoarea lui se va ridica o statuie a Păcii ținând în mână laurii victoriei.

Barthélémy continuă cu voce puternică: „Prim-consulul primește de la francezi misiunea de a consolida instituțiile. El nu le va da niciodată altceva decât elanul gloriei și sentimentul grandorii naționale."

Napoleon răspunde rar, apăsând fiecare cuvânt, privirea oprindu-i-se pe fiecare chip: „Senatori, viața unui cetățean aparține patriei sale. Poporul francez vrea ca viața mea să-i fie consacrată în întregime lui. Mă supun voinței poporului."

Ce este el, dacă nu egalul unui rege?

Își înalță capul, privește pe deasupra mulțimii de personalități, iar ochii i se îndreaptă spre cerul de august, ușor acoperit de nori.

„Mândru", continuă el, „de a fi fost chemat la porunca celui de la care emană totul, să aduc pe acest pământ dreptatea, ordinea și egalitatea, voi asculta sunând ultimul ceas fără regret și fără grijă în privința opiniei generațiilor viitoare."

„Domnilor senatori, vă mulțumesc..."

15 august 1802. Are treizeci și trei de ani.

În această zi, în toate bisericile din Republică se sărbătorește ziua lui de naștere și Consulatul pe viață.

Dimineața, și-a îmbrăcat uniforma de prim-consul și a primit unitățile constituite la Tuileries.

Trei sute de instrumentiști cântă, în timp ce consilierii de Stat, senatori, tribuni, deputați, miniștri, îi prezintă omagiile.

La ora trei după-amiază se oficiază un Te Deum la Notre-Dame.

Seamănă întru-câtva cu o încoronare.

Seara, la Malmaison, dansează. Iar Hortense, în a șaptea lună de sarcină, joacă după bal într-o piesă scurtă, scrisă de cetățeanul Duval. În timp ce aplaudă, se gândește la mulțimea care, în Piața Vendôme, probabil că se distrează pe acordurile a patru orchestre dispuse în jurul unui altar cu opt fațete, pe care se poate citi textul hotărârii Senatului.

A ordonat să fie iluminate toate monumentele din Paris. Și pe turnurile de la Notre-Dame să strălucească leul, semnul său zodiacal.

Cine și-ar fi imaginat una ca asta?

Cine își poate imagina ce va urma?

21 august. Se duce la Palatul Luxembourg pentru a prezida ședința solemnă a Senatului.

Stă așezat în caleașca lui Ludovic al XVI-lea, trasă de opt cai albi. În dreapta și în stânga lui, vede călărind ofițerii din statul major și cavalerii din garda sa. Mai departe, de-a lungul întregului traseu, de la Tuileries până la Luxembourg, trupele formează un șir de onoare. În spatele soldaților, mulțimea se înghesuie, dar în tăcere. El o salută. Nimeni nu răspunde. Se ridică puțin de pe locul lui și vede trăsura în care stau frații săi. Ei salută de asemenea. El însuși i-a indicat lui Fouché să nu organizeze nimic regizat la trecerea sa. Dar Fouché este destul de șiret pentru a fi virat în celălalt sens. Potrivit informatorilor, ici și colo prin Paris au fost puse placarde având inscripționată maxima: „Tăcerea popoarelor este o lecție pentru regi."

Îl convoacă pe Fouché de îndată ce se reîntoarce la Tuileries. Dar ministrul Poliției generale se apără ca de obicei, trece de la un argument la altul.

— În ciuda unirii galilor cu francii, zice el, suntem același popor pe care-l știm; am rămas aceiași gali din vechime, care erau reprezentați ca neputând suporta nici libertatea, nici opresiunea.

Ce-i cu vorbăria asta încâlcită? Fouché crede că va scăpa cu fața curată din gafa asta prin considerații de ordin istoric?

— Ce vreți să spuneți?

— Că parizienii au văzut în ultimele dispoziții ale guvernului pierderea totală a libertății și o tendință prea vizibilă de putere absolută.

Napoleon trage din țigară cu un soi de furie. Cunoaște această acuzație de putere tiranică. Este stupidă. Guvernul actual din

Franţa nu poate fi despotic, deoarece nu mai există pentru a-l sprijini nici sistem feudal, nici legi mijlocitoare, nici prejudecată.

Şi Fouché ştie bine asta.

— Nu voi guverna nici şase săptămâni în acest vid de pace, reia Napoleon, dacă, în loc să fiu stăpânul, nu sunt decât un simulacru de autoritate.

Detestă zâmbetul subţire al lui Fouché, calmul său, suficienţa sa.

— Fiţi în egală măsură patern, cordial, puternic şi drept, zice Fouché, şi veţi recuceri cu uşurinţă ceea ce vi se pare că aţi pierdut.

Napoleon se depărtează, replicându-i:

— Există ciudăţenie şi capriciu în ceea ce se numeşte opinia publică.

A ajuns în pragul uşii.

— Voi şti s-o îmbunez, zice el cu voce hotărâtă.

Partea a cincea

Poporul francez poate fi ucis, dar nu poate fi intimidat

septembrie 1802 – decembrie 1803

18

Stau adunaţi în jurul lui, în salonul din Castelul Mortefontaine, reşedinţa lui Joseph. Ferestrele deschise dau spre pădurea din Senlis care începe, în aceste prime zile de septembrie, să ruginească.

Napoleon se ridică, părăseşte cercul, dar le face semn lui Lucien, Joseph, Talleyrand, Roederer, Cambacérès să continue discuţia.

Iese pe terasă şi se lasă învăluit de aerul blând, încărcat de miresmele codrului. Nu mai aude decât sunetele vocii lui Lucien. Cu excepţia lui Talleyrand, care a rămas tăcut, toţi ceilalţi l-au desfiinţat pe Fouché. Ministru prea influent, iacobin mascat, om ascuns, care cunoaşte iţele tuturor conspiraţiilor, adversar al Consulatului pe viaţă, piedică în calea oricărei evoluţii ulterioare.

Joseph şi Lucien sunt cei care au insistat asupra ultimului punct. Napoleon s-a mulţumit să asculte.

Ştie bine la ce se gândesc toţi.

La ce va fi după mine!

Lucien chiar a sfătuit-o pe Joséphine să se ducă la Plombières şi să urmeze prescripţiile bătrânului doctor Corvisart. „Haideţi, surioară, dovediţi-i consulului că se înşală", i-a zis el, „şi daţi-ne cât de curând un mic împărat." Ar fi adăugat chiar – Joséphine l-a pârât pentru ca Napoleon s-o consoleze: „Ei bine, dacă nu vreţi sau nu puteţi, trebuie ca Napoleon să aibă un copil de la altă femeie şi să-l adoptaţi, căci trebuie asigurată ereditatea; este în interesul vostru. Ştiţi la ce mă refer."

Chiar şi Elisa, sora primu-consulului, despre care Fouché şopteşte că este devorată „de doi microbi, unul al dragostei şi altul al ambiţiei" – Elisa, care se lasă condusă de frazele pompoase ale lui Fontanes, poetul şi amantul ei –, s-a pus şi ea pe capul Joséphinei, s-o agaseze.

La răspunsul acesteia, cum că făcuse deja doi copii, Elisa i-a replicat cu vocea ei piţigăiată:

— Dar, soro, pe-atunci erai tânără!

Iar Joséphinei i-au dat lacrimile. Napoleon a intervenit:

— Elisa, ar trebui să ştii că nu orice adevăr este bine să-l spui...

Joséphine a început să plângă cu sughiţuri.

Napoleon biciuieşte cu cravaşa un mănunchi de flori ce încununează o amforă aşezată în colţul terasei.

Deseori, când se află în situaţii pe care nu poate sau nu vrea încă să le descurce, îşi varsă furia pe tot ce-i stă în cale. Răvăşeşte grădina, sparge un vas de porţelan. De dimineaţă s-a întâmplat chiar să-l răstoarne cu un şut pe Roustam, care se muncea să-i pună o cizmă şi pe care l-a prins pe picior greşit.

Revine în salon. Roederer se întoarce spre el.

Sunt unanimi, zice el.

Napoleon îi anunţă doar că se întoarce la Paris.

Ştia, înainte de această reuniune, că trebuie să-i retragă lui Fouché funcţia de ministru al Poliţiei generale. N-a putut accepta opoziţia împotriva consulatului pe viaţă pe care Fouché şi-a manifestat-o pe faţă. Acesta este convins şi că pericolul din partea aristocraţilor există încă! Să fim serioşi. Emigraţii s-au întors aproape toţi şi s-au pus în slujba prim-consulului. Chiar şi Chateaubriand care visează la un post în diplomaţie!

Singurul pericol îl reprezintă generalii, foşti iacobini râncezi, pe care îi orbeşte ambiţia şi pizma. Ei nu înţeleg că, pentru a fi acceptaţi de regatele şi imperiile din Europa, trebuie ca „formele de guvernământ din jurul nostru să se apropie de cea pe care o avem noi sau ca instituţiile publice care ne apaţin să se armonizeze ceva

mai mult cu ale lor. Există întotdeauna o respingere între vechile monarhii şi o republică nouă."

Dacă devin rege, poate atunci vor accepta cuceririle şi transformările Revoluţiei şi ale Republicii.

Napoleon îl convoacă pe Fouché la Tuileries. Nu vrea să-şi facă un duşman din el. Dar, încă o dată, calmul şi siguranţa lui Fouché îl surprind şi îl irită.

— Domnule Fouché, începe Napoleon, aţi servit foarte bine guvernul. Cu greu mă despart de un om cu meritele dumneavoastră.

Fouché rămâne impasibil. Are acel zâmbet abia schiţat, insuportabil, ca şi cum n-ar fi deloc surprins de ceea ce Napoleon îl anunţă. Va face parte din Senat. Desfiinţarea ministerului Poliţiei generale, integrat de-acum Marelui Judecător Régnier, Justiţiei deci, este impusă de noua situaţie internaţională.

„Era imperios necesar să demonstrez Europei că pătrund cu franchețe în sistemul paşnic şi că mă sprijin pe dragostea francezilor."

Dar un om ca el ştie toate astea, sau nu se mulţumeşte cu vorbe goale.

— V-aţi aşteptat la asta? întreabă Napoleon.

Normal, Fouché încuviinţează, cere să prezinte un memoriu cu privire la situaţia politică şi la utilizarea fondurilor secrete ale ministerului său.

Napoleon îl ascultă vorbind despre pericolele care există, despre „grupurile politice ale eunucilor care, la prima zguduitură, ar preda Statul în mâinile regaliştilor şi ale străinilor".

Napoleon îl priveşte fix. Omul acesta este îndrăzneţ. Dă impresia de forţă. El anunţă acum că în casa de bani secretă rămân două milioane patru sute de mii de franci.

— Cetăţene senator, zice Napoleon, voi fi mai generos şi mai echitabil decât a fost Sieyès în privinţa bietului Roger Ducos, când şi-a împărţit în faţa mea grosul sumei rămase de la Directoratul expirat. Păstraţi jumătate din suma pe care mi-o predaţi – nu e

prea mult –, ca dovadă a mulţumirii mele personale şi private; cealaltă jumătate va intra în casieria poliţiei mele particulare care, la sugestiile voastre avizate, va lua un nou avânt, şi în activitatea căreia vă voi ruga să-mi daţi idei cât se poate de des.

Nu trebuie să-şi lase garda jos niciodată. Noul şef al Poliţiei politice, Desmarets, îl anunţă despre capturarea la Calais a unui preot, abatele David, care, tremurând de frică, a mărturisit că servea de intermediar între generalul Moreau şi generalul Pichegru, exilat în Anglia. Desmarets a socotit că ar fi bine să-i dea drumul abatelui David pentru a-l putea urmări. Vor fi spionii lui la fel de eficienţi ca ai lui Fouché?

Londra, ca de fiecare dată, le oferă adăpost celor mai încrâncenaţi duşmani ai lui şi, fără îndoială, englezii le pun la dispoziţie şi mijloacele de a acţiona. Întrebarea revine, îl obsedează pe Napoleon: „Am făcut cu adevărat pace între noi sau nu este decât o suspendare temporară a ostilităţilor?"

Cu ceva timp în urmă hotărâse că va da câte un dineu în data de 15 a fiecărei luni, la care vor fi invitaţi artişti, fabricanţi, diplomaţi, astfel că, în 15 octombrie 1802, îi prezintă parlamentarului britanic Fox şi lordului Holland trei manufacturieri: Bruguet, Montgolfier, Touney, care au participat la Expoziţia de industrie naţională şi care au obţinut medalii de aur.

Apoi, în timpul mesei festive, îl chestionează pe Fox, care este aşezat în dreapta lui. Ce vrea Anglia? întreabă el. De ce îl lasă pe contele d'Artois, fratele lui Ludovic al XVI-lea, să treacă în revistă un regiment, dacă Londra nu mai recunoaşte această monarhie, din moment ce tratează cu Franţa consulară?

Fox se eschivează. El este un partizan al păcii, dar nu cumva este singurul?

Să fie oare nevoie de un nou război, pentru ca abia atunci să înceapă pacea şi pentru ca, la fel ca orice alt cetăţean al acestei ţări, să mă bucur şi eu de ea?

Napoleon se plimbă cu barca până la Castelul Saint-Cloud, în compania Hortensei, acum în ultima lună de sarcină. Bârfele privind paternitatea lui Napoleon nu s-au stins, dimpotrivă. Dar, în definitiv, nu îi convine ca lumea să creadă asta?

Napoleon o prinde de braţ pe Hortense, care se deplasează cu dificultate pe aleile Castelului Saint-Cloud. Priveşte Pavilionul Orangerie, unde, în urmă cu mai puţin de trei ani, i s-a hotărât destinul. Acolo a căpătat puterea. Dar la fel de bine putea să piardă tot.

A redescoperit de curând Castelul Saint-Cloud. Palatul Tuileries este prea posomorât. Acolo se află prea aproape de Joséphine. Ea s-a obişnuit să doarmă împreună cu el. Cât despre domeniul de la Malmaison, acela îi aparţine. Saint-Cloud ar putea însemna altceva, va fi „la el acasă". Chiar dacă Joséphine vine şi se instalează, şi e îndreptăţită să facă acest lucru, Napoleon a pus să se amenajeze, numai pentru el, un mic apartament privat, deasupra biroului său.

În fiecare etapă a vieţii, este nevoie de câte un loc. Aici, la Saint-Cloud, va fi reşedinţa prim-consulului pe viaţă.

Înaintează agale până ajunge în mijlocul galeriei lui Apollo. Zâmbeşte. De o parte şi de alta a sălii bogat decorate, sunt prezente rudele, invitaţii, aghiotanţii şi femeile. Ei se înclină şi el îi salută cu o mişcare uşoară a capului.

Ştie că în spatele lui, mult în urmă, sunt Cambacérès şi Lebrun. Cambacérès îi dă mâna Joséphinei. Vin apoi membrii Casei consulare, urmaţi de valeţii în livrele verzi, cu galoane aurite.

Are nevoie de o etichetă pentru a evidenţia puterea şi poziţia sa ierarhică.

Trebuie să se ştie că prim-consulul este suveranul din ţara lui, pe picior de egalitate cu suveranii din ţările lor.

De altfel, Napoleon l-a aprobat pe Talleyrand când acesta a cerut guvernului prusac să-l sondeze pe Ludovic al XVIII-lea pentru a şti dacă Bourbonii n-ar accepta să renunţe la drepturile lor în favoarea lui Napoleon Bonaparte.

În felul acesta, ruptura politică provocată de Revoluție s-ar încheia și ar rămâne ceea ce este esențial, transferurile de proprietăți, instituțiile noi, Codul Civil, camerele de comerț, liceele.

Ne găsim într-o zi de duminică. Napoleon se așază în capelă pe locul ocupat odinioară de Ludovic al XVI-lea. În dreapta lui, și înaintea celor doi consuli, se instalează, ca o suverană, Joséphine.

În această capelă este botezat copilul Hortensei, Napoleon-Charles, născut în 10 octombrie 1802. Napoleon îl ține chiar el pe bebeluș deasupra cristelniței. Poate că, prin gestul acesta, va da și mai multă apă la moară bârfitorilor? Cu atât mai rău pentru Louis. Îl privește pe copilaș. Ar putea fi într-adevăr un moștenitor legitim, dacă opinia publică de asta are nevoie.

Nu astfel acționează regii, și nu trebuie ca el să adopte o atitudine din ce în ce mai regală, pentru ca, în sfârșit, toată lumea să știe că Revoluția s-a terminat?

Vrea să constate cum percepe poporul această evoluție. Îi expediază cu o ridicare din umeri și cu o mimică disprețuitoare pe cei care, la fel ca Lebrun de exemplu, îl sfătuiesc să nu se ducă în Normandia, regiune monarhistă, unde s-ar putea să i se facă o primire nedorită și unde se expune riscurilor.

Tocmai acolo trebuie să meargă.

29 octombrie 1802. La ora șase dimineața, părăsește Saint-Cloud instalat în berlina sa de călătorie, însoțit de Joséphine. Burnițează. Cu greu distinge, în fruntea convoiului, silueta lui Moustache, curierul său, care îl însoțește în toate deplasările.

Dorește să-și ia un răgaz. Este pace. Dacă începe iar războiul, va trebui din nou să dea pinteni calului, dar, pentru moment, poate să se oprească atunci când vrea el. Schimbă trăsura puțin după ce trece de Mantes, merge de-a lungul râului Eure sub un cer devenit albastru. Vrea să vadă câmpul de luptă de la Ivry. Diseară va dormi la prefectura din Évreux. A doua zi va ajunge la Louviers. Urmează Rouen, Honfleur, Dieppe, Le Havre, Beauvais.

La Rouen, brusc, a încălecat pe cal şi, urmat de câţiva cavalerişti din escortă, a călărit până către orele cinci după-amiaza. Are nevoie de aceste curse. Se opreşte pe dealurile care domină Sena. Respiră. Se simte liber, fericit.

Când coboară de pe cal, se trezeşte înconjurat de mulţime. El este suveranul. În biroul de lucru care i se pregăteşte la fiecare etapă, dictează o scrisoare pentru Cambacérès, pentru ca să ştie şi ziarele din Paris. „Mi-am croit cu greu drum trecând prin mijlocul unei populaţii imense, obligat să mă opresc la fiecare pas, povesteşte el. În toate satele, la uşile bisericilor, preoţii, cu patrafirele afară, înconjuraţi de puhoi de lume, cântau imnuri religioase şi împrăştiau tămâie."

Puteau mult şi bine aceşti eunuci politici, cum i-a numit Fouché, să critice Concordatul! Fouché se număra şi el printre ei. Ştie el că arhiepiscopul de Tours şi-a făcut cunoscută părerea că: „Guvernul legitim este Consulatul, în egală măsură naţional şi catolic, un guvern fără de care n-am fi avut nici religie, nici patrie"?

Clericii normanzi recunosc asta, ei care mă întâmpină şi mă binecuvântează.

Ajungând în Le Havre, găseşte oraşul iluminat. Napoleon avansează în mijlocul gloatei, cu Joséphine alături.

Se arată tuturor precum un rege şi o regină.

Seara, deschide balul în sala mare a prefecturii.

La Dieppe, vede venind spre el un bătrân, al cărui chip îi pare familiar. Este Domairon, unul dintre profesorii lui de la şcoala militară din Brienne.

Deci vremurile copilăriei şi însingurării chiar au existat! Şi, la amintirea lor, se simte mai puternic, invincibil.

Ordonă unui aghiotant să se intereseze de situaţia lui Domairon pentru a-l ajuta, în cazul în care acesta ar avea nevoie.

Să deţii puterea înseamnă să răsplăteşti pe cine vrei, cum vrei.

Vizitează azilurile şi manufacturile. Pe drumurile ce traversează câmpurile, ţăranii opresc trăsurile pentru a-l saluta. Coboară, le vorbeşte. Când pornesc din nou, sătenii îi însoţesc strigând: „Trăiască Napoleon Bonaparte! Trăiască prim-consulul!"

Cine ar putea să-l pună în pericol?

Îl ascultă cu o jumătate de ureche pe Beugnot, prefectul din Sena-Inferioară, care evocă pretenţiile englezilor, riscul de război. Se încordează, se mişcă trăgând fum după fum. Cu un aer hotărât, cu vocea dură, spune:

— Mă-ndoiesc încă, începe el, dar, dacă Anglia mă atacă, nu ştie la ce se expune, nu, nu ştie...

Se opreşte în loc, îşi înclină capul, cu ochii întredeschişi.

— Veţi vedea cum va fi acest război, reia el. Voi face totul ca să-l evit, dar, dacă mă vor forţa, voi întoarce cu susul în jos tot ce voi găsi în faţa mea. Voi face o descindere în Anglia, voi merge la Londra şi, dacă această tentativă nu reuşeşte, voi răscoli întregul continent, voi aservi Olanda, Spania, Portugalia, Italia, voi ataca Austria şi voi ajunge până la Viena ca să distrug orice fel de sprijin acordat acestei puteri odioase.

Porneşte din nou spre mulţimea de invitaţi care se îngrămădeşte, neîndrăznind să se apropie.

— Vor vedea ce pot face şi ce voi face. Freamăt de pe-acum, dar mă vor cunoaşte.

Ridică glasul, adresându-se tuturor, nu doar prefectului:

— Pe deasupra, nu voi înceta să lucrez şi mai mult pentru a asigura prosperitatea Franţei. Comerţul, agricultura, industria vor înflori.

Se opreşte în faţa invitaţilor.

— Şi vom fi fericiţi, în ciuda duşmanilor noştri! exclamă el.

Este fericit. Are sentimentul că nimic nu-i poate sta în cale. Nu cunoaşte oboseala. Pare că aplauzele, ovaţiile, dovezile de admiraţie care îl însoţesc îi dau forţe înzecite.

La ora şase, aproape în fiecare dimineaţă, porneşte călare. Sare peste şanţuri şi pâraie, cutreieră păduri. Lasă în urmă escorta. Bietele animale se împleticesc de epuizare. Schimbă calul, porneşte din nou, sau primeşte notabilii, şi uimirea care li se citeşte în priviri în faţa cunoştinţelor sale precise, a energiei sale, îl stimulează şi mai mult.

Câteodată, prin mulţime întrezăreşte faţa, pieptul, trupul câte unei femei şi atunci simte o undă de amărăciune. O fixează cu privirea pe tânăra femeie. Citeşte în ochii ei acceptarea, supunerea, aproape că îl îmbie. Ar vrea să poată înainta, să îndepărteze mulţimea, fiind sigur că ea ar merge cu el.

Nu suportă această barieră invizibilă care îi interzice să facă precum ar vrea.

Şi, când se întoarce spre Joséphine care, surâzătoare şi graţioasă, se comportă ca o suverană, o repede.

Dar ea este soţia prim-consulului. La scurt timp după reîntoarcerea din Normandia, la Paris, într-o seară de noiembrie, acceptă să meargă împreună la Teatrul Francez. Joséphine a îmbrăcat o tunică de muselină roşie, dreaptă, care îi lasă pieptul şi braţele goale, după moda antică. Nu mai este frumoasă, dar încă şi-a păstrat graţia. Se joacă *Ifigenia în Aulida*. Îi place tragedia. Savurează, de asemenea, atmosfera teatrelor, freamătul specific al sălii în momentul când se instalează în lojă, ghiceşte tulburarea actorilor pentru că el se află acolo, simplu spectator.

Iat-o pe Clitemnestra apărând din întuneric.

Fiica mea, suntem forţate să plecăm fără să ne uităm în urmă
Şi să salvăm fugind, gloria ta şi a mea.

Cea care declamă cu voce caldă este domnişoara George, sculpturală, umeri laţi, braţe rotunde, piept generos. Se mişcă cu vioiciunea tinereţii. Pielea sa are albeaţa marmurei.

Nu-şi mai poate dezlipi ochii de la acel trup, de la unduirile rochiei care lasă să se ghicească coapsele puternice. Rămâne împietrit. O vrea pe această femeie.

Se întoarce la Tuileries îndată după sfârşitul reprezentaţiei, fără să mai zăbovească, aşa cum o face câteodată. Îl convoacă pe Constant, valetul de cameră, să se intereseze cine este, s-o cheme la Saint-Cloud, mâine seară. Napoleon nici nu concepe că ar putea să-l refuze. Aşa sunt artistele. Dar numai ele? De când poartă

cununa gloriei şi de când deţine puterea, ştie că femeile, toate femeile, pot fi cucerite.

Când domnişoara George intră, a doua zi la lăsarea nopţii, în apartamentul privat din Saint-Cloud, Napoleon a aflat deja că a fost amanta lui Lucien, că primeşte bani şi omagii din partea prinţului Sapieha, un polonez. Dar asta e. Trecutul nu-l interesează.

Se apropie. Întotdeauna este nevoie de câteva „execuţii", înainte ca o „cetate" să se predea. Iar cea de acum trebuie să fie... totală.

— Nu veţi mai purta decât lucruri primite de la mine.

Îi sfâşie un voal despre care crede că i-l dăruise prinţul Sapieha. Turteşte un inel şi un medalion cu tocul pantofului.

— Numai de la mine, repetă el.

Îi strecoară în corsaj un pachet gros cu bilete de bancă.

Râde. Trebuie ca ea să revină. Găseşte lângă această femeie un moment de linişte. Îi place aerul ei juvenil. Fredonează împreună. Adoarme pe pieptul ei. E posibil să aibă doar şaisprezece ani? Pare că ar avea cu zece mai mult. Iar el, cu zece mai puţin, murmură ea.

El râde iar. Ea devine Georgina. O primeşte de două sau de trei ori la Saint-Cloud, unde rămâne din ce în ce mai des, dar şi la Tuileries.

Ce contează gelozia Joséphinei care uneori se aventurează pe scara privată, fiind apoi obligată să se întoarcă din drum când îl vede pe Roustam ridicând braţele.

El a cucerit şi dreptul la plăcerea de a fi cu femeia dorită.

Vremea iubirilor lăcrămoase a trecut.

Într-o seară cinează la Saint-Cloud cu Joséphine, Roederer şi Cambacérès. Georgina trebuie să apară la miezul nopţii. O fixează cu privirea pe soţia sa.

— Cu cât îl citesc pe Voltaire, zice el, cu atât îl iubesc mai mult. Până la şaisprezece ani m-aş fi bătut pentru Rousseau cu toţi amicii lui Voltaire, astăzi aş face invers...

Clatină din cap. Chiar nimeni să nu înţeleagă ce gândeşte? Că viaţa impune legea dură a realităţii. Şi că Voltaire exprimă lucrul acesta mult mai bine decât visătorul de Rousseau.

— *La Nouvelle Héloïse*, „Noua Heloisă", continuă el, am citit-o la nouă ani. Rousseau m-a ameţit.

Se scoală în picioare.

Joséphine nici măcar nu încearcă să-l reţină. Nu mai doarme cu ea decât atunci când hotărăşte el. Din ce în ce mai rar.

O va aştepta pe Georgina la el în apartament, citind în faţa focului, iar când va sosi, el va pune deoparte dosarele şi îşi va găsi pacea, dezmierdându-i trupul de un alb lăptos.

A venit iarna. Iubeşte aceste nopţi, aceste momente de taină, când se simte ca şi cum s-ar găsi într-o peşteră, un fel de copilărie. Fredonează. Recită. Se joacă. Apoi Georgina pleacă.

Îşi pune uniforma de prim-consul.

Rămâne la Saint-Cloud toată luna decembrie. Este palatul său. Nu se duce la Tuileries decât pentru nişte audienţe. În 5 decembrie îl primeşte pe Hawkesbury, ministrul englez, însoţit de ambasadorul Withworth. Îi examinează cu atenţie pe britanici. Ar avea poftă să-i scuture puţin, dar se mulţumeşte să repete că „relaţiile dintre Franţa şi Anglia se bazează pe Tratatul de la Amiens, pe tot ce cuprinde Tratatul de la Amiens, numai pe Tratatul de la Amiens." Totuşi, nu se poate abţine să nu-i întrebe pe un ton mânios pentru ce Anglia nu a evacuat Malta, conform tratatului.

Hawkesbury rămâne impasibil, apoi spune că Londra a luat act de anexarea Piemontului şi a Insulei Elba de către Franţa. Şi de faptul că Olanda nu a fost evacuată.

— Sunt chestiuni pe care Tratatul de la Amiens nu le-a abordat, răcneşte Napoleon.

După care îşi revine, îi conduce pe ministru şi pe ambasador:

— Respectăm pacea, zice el, pacea completă, pentru consolidarea Europei?

Dar, pe când se reîntoarce la Saint-Cloud, în această atmosferă monotonă a lui decembrie 1802, Napoleon se îndoieşte.

Poate că războiul bate din nou la uşă. Londra se bucură de moartea generalului Leclerc, la Santo Domingo, de eşecul planului

de a pune stăpânire din nou pe Antilele Franceze, de imposibilitatea de a întemeia un imperiu colonial în America. În curând va trebui să renunțe la Louisiana, pe care n-o poate ajuta dacă începe războiul.

Napoleon traversează agale galeriile Palatului Saint-Cloud. A ordonat să se declare un doliu de zece zile, un doliu de curte, pentru a onora moartea lui Leclerc. Aghiotanții poartă crep de doliu la braț și la sabie.

Se închide în cabinetul de lucru. Îi scrie Paulinei care trebuie să se întoarcă de la Santo Domingo cu rămășițele soțului ei: „Totul este trecător pe pământ cu excepția opiniei pe care o lăsăm imprimată în Istorie."

Îl convoacă pe Méneval, îi dictează un ordin pentru ca supravegherea lui Toussaint-Louverture, închis în fortăreața de la Joux, din Jura, să fie întărită. Poruncește să i se retragă toate însemnele gradului de general pe care negrul și le atribuise.

Nu încape îndoială că omul acesta va muri departe de casă, în umezeala rece a unei fortărețe.

Viața este implacabilă și trebuie să te supui cursului ei.

Nu-l urăște pe Toussaint-Louverture și nici nu-l disprețuiește pentru că este negru. Este pur și simplu un dușman. Și poate că Napoleon n-a avut dreptate, sau poate că generalul Leclerc a greșit, că n-a tratat cu el.

Toussaint-Loverture ar fi putut fi aliatul de culoare al Franței, contra Angliei. Dar este prea târziu.

Napoleon își părăsește cabinetul de lucru, trece în apartamentul privat.

Georgina îl așteaptă. Știe ea, o întreabă el, cum l-au poreclit englezii pe el, pe Napoleon? „Mulatrul mediteraneean!"

Râde, mângâind pielea albă a domnișoarei George.

19

Joséphine plânge, iar el nu suportă asta. Dar ea s-a strecurat încă o dată în biroul său. Scânceşte. Se lamentează. Se simte înşelată, trădată. Apoi, îşi varsă mânia, geloasă.

El nu mai crede în sinceritatea ei şi detestă scenele acestea pe care ea crede de cuviinţă să i le facă.

Îi spune pe un ton rece:

— Imitaţi-o pe Livia şi eu voi fi Augustus!

Dar ea nu cunoaşte istoria romană. Atunci el o priveşte fix.

— Oh! ce coafură dezagreabilă! zice el.

Ar putea să-i reamintească de infidelităţile ei de pe vremea când nu era decât un soţ absent de care îşi bătea joc. Dar toate astea sunt atât de departe, chiar dacă amintirea acestei umilinţe, a dependenţei sale de atunci, nu se şterge. Reproşurile se acumulează, neînţelegerile se înmulţesc, fiecare cântăreşte ce are de câştigat sau de pierdut dacă rămân, în continuare, împreună.

Joséphine se teme de divorţ mai mult decât orice. Se duce la Plombières pentru a încerca să-şi regăsească fecunditatea; un copil, nu-i aşa că un copil ar fi singurul mijloc de a-l păstra pe Napoleon?

— Cine v-a împopoţonat aşa părul? adaugă el, deoarece îl sâcâie în continuare.

Ea părăseşte cabinetul de lucru.

Între persoane se întâmplă la fel ca între naţiuni: o chestiune de forţă şi de interes, de onoare şi de glorie, de încăpăţânare şi de imaginaţie.

Se aşază la birou. Are în faţă un exemplar din *Le Moniteur*, „Monitorul". A dorit să fie publicat raportul redactat de colonelul Sebastiani în timpul unui lung voiaj în Orient. Sebastiani afirmă că ar fi uşor, cu şase mii de oameni, să recucerească Egiptul. La citirea raportului, englezii s-au indignat.

Napoleon împinge masa cu brutalitate. Naţiunea asta engleză nu are ţinere de minte! La fel ca Joséphine. De ce nu evacuează Malta, de ce nu respectă tratatul de la Amiens şi face pe ofensata, când ea a greşit prima?

Ipocrizie!

Vrea să ştie ce vor de fapt aceşti englezi! Se debarasează de prudenţa lui Talleyrand. Gata cu diplomaţia. Vrea să vorbească deschis, fără mască, fără fard, cu ambasadorul englez, lordul Withworth. Să vină la Tuileries, în 18 februarie 1803, seara.

Îl priveşte înaintând pe lordul Withworth şi îi face semn să se aşeze la una dintre extremităţile mesei mari care ocupă centrul cabinetului de lucru. Ambasadorul stă ţeapăn. Are o faţă lipsită de expresie.

Poate să înţeleagă omul acesta ce vreau eu să-i spun? Şi la ce foloseşte, dacă Londra s-a decis deja pentru război?

Trebuie să-i reamintesc tot ce face Anglia împotriva Franţei, împotriva mea. O pensiune pentru Georges Cadoudal! Insulte, calomnii în ziare! Primirea rezervată prinţilor francezi emigraţi!

Pe măsură ce îşi recapitulează obiecţiile, Napoleon se dezlănţuie înfuriat.

— Orice vânt care bate dinspre Anglia nu-mi aduce decât ură şi injurii, ţipă el. Acum, iată-ne ajunşi iar într-o situaţie din care este absolut necesar să ieşim. Vreţi sau nu vreţi să respectaţi Tratatul de la Amiens?

Se ridică în picioare.

— Dacă vreţi război, nu trebuie decât s-o spuneţi, o să ne batem cu încrâncenare, strigă el. Vreţi pace? Atunci, evacuaţi Alexandria şi Malta!

Se învârte de jur-împrejurul mesei.

— Ce-ar zice lumea dacă am lăsa să fie violat un tratat încheiat oficial cu noi? Ar zice că nu mai avem mândrie.

Se opreşte, se sprijină cu mâinile de masă.

— În ceea ce mă priveşte, hotărârea mea este luată, prefer să vă văd în posesia colinelor de la Montmartre decât ale Maltei!

Lordul Withworth rămâne tăcut minute bune, apoi începe să-şi înşiruie argumentele.

Omul ăsta nu mă înţelege!

Napoleon îl întrerupe. El a respectat tratatul punct cu punct, zice. Piemontul, Olanda, Elveţia, pentru care a fost mediator, toate astea nu se regăsesc în tratat. Este pe cale să acţioneze pentru o reorganizare a Germaniei. Dar este dreptul lui.

Withworth murmură:

— Raportul colonelului Sebastiani...

Napoleon îl opreşte din start. Nu este de demnitatea a două mari naţiuni.

De altfel, poate să-l liniştească pe Withworth. Trebuie doar ca acesta să-l asculte cu atenţie. Se apleacă spre ambasador.

— Nu intenţionez niciun act de agresiune, zice el. Puterea mea nu este atât de mare încât să-mi permit, fără inconveniente, o agresiune nemotivată. Trebuie ca toate greşelile să fie ale voastre.

Revine la poziţia iniţială.

Omul ăsta aude măcar ce îi spun?

— Fiind foarte tânăr încă, am ajuns la o putere, la un renume pe care mi-ar fi dificil să le mai sporesc, reia Napoleon. Credeţi, deci, că aş dori să expun vreunui risc puterea şi renumele meu, într-o luptă disperată?

Pare să uite de prezenţa lui Withworth. Evocă dificultăţile traversării Canalului Mânecii pentru a debarca în Anglia.

— Această cutezanţă, Mylord, concluzionează el, această cutezanţă atât de mare, dacă mă obligaţi, sunt hotărât s-o încerc... am trecut Alpii pe timp de iarnă!

Bate cu pumnul în masă.

— Nepoţii voştri, până la ultimul, vor plânge cu lacrimi de sânge hotărârea pe care mă veţi forţa s-o iau.

Se aşază la loc. L-a convins pe Withworth?

— Purtaţi-vă cinstit cu mine, reia el, şi vă asigur de toată cordialitatea mea. Vedeţi ce forţă am exercita asupra lumii dacă am reuşi să apropiem naţiunile noastre... Cu marina voastră şi cu cei cinci sute de mii de oameni ai mei... Totul este posibil în interesul umanităţii şi al dublării forţei noastre, cu Franţa şi Anglia aliate...

La ce foloseşte sinceritatea?

Englezii nu acceptă o Franţă puternică. Napoleon discută cu Talleyrand prudentul, precautul, care vrea să utilizeze în continuare negocierile.

Nu se perpetuează rivalitatea începută în timpul lui Ludovic al XIV-lea? Agravată din cauză că eu reprezint încununarea Revoluţiei. Şi pentru că englezii refuză să o recunoască. Cu un Bourbon, cu greu ar cădea la pace, asta este sigur, dar cu mine, niciodată!

Iar Bourbonul stă la pândă. Normal că a respins propunerea de abdicare în favoarea lui Napoleon.

În 11 martie, Talleyrand solicită să fie primit.

Îi înmânează o depeşă lui Napoleon, în timp ce îi atrage atenţia că textul pe care urmează să-l citească contează prea puţin – lordul Withworth l-a avertizat, nu-i aşa?

Napoleon parcurge în câteva secunde mesajul adresat Parlamentului de către regele Angliei. George al III-lea cere garanţii pentru a-şi lua măsuri de prevedere...

— Război! exclamă Napoleon.

Talleyrand are altă interpretare. Lordul Withworth a repetat insistent că nu este vorba de pregătirea unor ostilităţi.

Napoleon vrea să-şi păstreze calmul, dar furia clocoteşte în el. Cum să stea şi să aştepte să fie pălmuit?

Două nopţi la rând, nu-şi poate alunga din minte ideea că Londra îşi bate joc de el, că în final va fi război, că Anglia doreşte acest lucru, după un an de armistiţiu.

O dă afară pe domnişoara George, într-un mod aproape brutal, o cheamă înapoi prin Constant. Dar capul nu-i stă la cântat, la râs sau la iubit.

A treia zi, duminică 13 martie, ziua de primire a corpului diplomatic, aşteaptă cu răbdare începerea audienţei, jucându-se cu Napoleon-Charles, pruncul Hortensei.

Unul dintre prefecţii palatului, domnul de Rémusat, anunţă că ambasadorii au format cercul şi îl aşteaptă pe prim-consul. Sunt toţi prezenţi şi, printre ei, precizează el, se află şi lordul Withworth.

Numele acesta îl primeşte ca pe o lovitură de bici. Napoleon lasă copilul, intră în sala de primire, se îndreaptă spre lordul Withworth, ignorându-i pe ceilalţi ambasadori.

— Prin urmare, vreţi război! începe Napoleon. Ne-am luptat zece ani, vreţi să ne mai luptăm încă zece! Cine a avut tupeul să spună că Franţa se înarmează...

Vorbeşte cu violenţă, face trimitere la conţinutul tratatelor.

— Presupun că, prin acordurile voastre, aţi urmărit intimidarea poporului francez: poporul francez poate fi ucis, Mylord, intimidat, niciodată!

Aude vag cuvintele ambasadorului, care afirmă dorinţa de pace a Angliei.

— Atunci trebuie să respectaţi tratatele! se răsteşte Napoleon. Vai de cine nu respectă tratatele!

Napoleon se depărtează.

Se opreşte în faţa ambasadorilor Spaniei şi Rusiei şi le spune în gura mare că englezii refuză să-şi respecte angajamentele şi că, de-acum încolo, trebuie să acopere tratatele cu o pânză de doliu.

Ştie foarte bine că nu a respectat uzanţele, că s-a lăsat dominat de furie, că tot corpul i-a tremurat de indignare, că n-a putut să-şi înfrâneze gesturile violente. Se întoarce înapoi, îi spune câteva cuvinte amabile lui Withworth, apoi părăseşte salonul de primire.

Nu-şi regretă izbucnirea. Dimpotrivă, simte că hotărârea lui este mai fermă ca niciodată. Arde de dorinţa de a acţiona, de a

merge înainte, de a sfârşi cu nesiguranţa unei păci pe care celălalt nu o vrea.

Zi de zi dictează ordine către generali. Toate coastele Europei trebuie închise produselor englezeşti. De asemenea, are nevoie de oameni: o lege prevede recrutarea a şaizeci de mii de tineri de douăzeci de ani. Pune să se cumpere lemn de peste tot, pentru construirea unei flote.

Se întâlneşte cu Fouché, care pare îngrijorat.

— Voi înşivă, la fel ca noi, sunteţi un rezultat al Revoluţiei, zice Fouché. Războiul repune totul în discuţie.

Napoleon se înfurie. Cum de Fouché nu vede că de aici, de sus, nu poţi stăpâni fără să cuprinzi totul?

— Ar fi o lipsă de onoare. Dacă cedăm în privinţa Maltei, englezii vor cere Dunkerq-ul! Nu vom fi vasalii englezilor, cu atât mai rău pentru ei!

Zarurile se rostogolesc.

Napoleon petrece alte nopţi tihnite cu domnişoara George. Într-o dimineaţă, i se aduce prima monedă de un franc, proaspăt bătută. O cântăreşte. Cele cinci grame conţin nouă zecimi argint fin. Iată o armă şi una dintre raţiunile războiului. Englezii nu au nevoie de o Franţă comercială şi bogată, cu monedă stabilă. Ei încalcă pacea ca să scape de un negustor rival.

Întoarce moneda pe revers. Dedesubtul cuvintelor *République française* îşi vede efigia.

Rămâne multă vreme astfel, jucându-se cu această monedă, care este o altă amprentă a sa în istorie.

Are chef să plece la vânătoare în pădurile din împrejurimile Palatului Saint-Cloud. Călăreşte prin codri. Se simte bine în propriul trup. Războiul poate să înceapă.

În ziua de 1 mai îl primeşte pe Talleyrand care îi prezintă o scrisoare de la Withworth.

Abia se uită la ea. Jocurile sunt făcute.

— Dacă nota conţine cuvântul „ultimatum", zice el, faceţi-l să simtă că acest cuvânt înseamnă război. Dacă nota nu conţine acest cuvânt, faceţi-l să-l introducă, atrageţi-i atenţia că trebuie, în sfârşit, să ştie la ce să se aştepte!

Nu mai poate ezita. Îl ascultă pe Talleyrand care vine cu argumente în favoarea unor noi negocieri. Ridică din umeri, aspiră câteva prize de tutun, cu calm. Acceptă ideile lui Talleyrand: să propună efectiv englezilor preluarea Maltei de către Rusia sau englezii să accepte ca francezii să se instaleze în golful Tarent în compensaţie pentru Malta. Dar el are convingerea că vor refuza.

— De altfel, ţinând cont că mai devreme sau mai târziu tot va trebui să ne batem cu un popor pentru care grandoarea Franţei este insuportabilă, mai bine acum decât altădată, zice el.

1 mai 1803. Deschide fereastra. Această zi pare să fie frumoasă. Soldaţii fac instrucţie pe aleile parcului, de jur-împrejurul castelului.

— Energia naţională, reia el, nu este slăbită după o pace lungă. Eu sunt tânăr, englezii greşesc, şi vor greşi şi mai mult; prefer să terminăm acum.

Mai are doar câteva zile de aşteptat, câteva ultime măsuri de încheiat. Îi place momentul când orizontul se luminează şi când direcţiile devin clare.

Îl convoacă pe domnul de Barbé-Marbois, ministrul Trezoreriei.

„Hotărârea mea este luată", zice el. „Voi da Louisiana Statelor Unite." Nu poate s-o apere împotriva englezilor. „Le voi cere o sumă de bani cu care să plătesc cheltuielile de înarmare extraordinară pe care o proiectez contra Marii Britanii."

Să aşteptăm răspunsurile de la Londra, la ultimele noastre propuneri.

Se distrează. Îi invită pe Joséphine, Hortense, Caroline şi Cambacérès să urce într-o caleaşcă pe care o va conduce personal prin parcul de la Saint-Cloud. Biciuieşte cei şase cai, care scapă de sub control, şi el se agaţă de trăsură, în timp ce aceasta se răstoarnă. Este aruncat la pământ, suferind contuzii.

Imediat îl înconjoară oamenii din suită. Rămâne culcat o clipă. Gândul îi zboară la război. La înlănțuirea de evenimente imprevizibile ce pot schimba mersul lucrurilor. Se ridică în picioare, interzicând orice sprijin. Din caleașcă ies, nevătămați, pasagerii.

Se înserează. O aude pe Joséphine propunându-i Hortensei să rămână la Saint-Cloud, dar fiica îi răspunde că soțul ei, Louis, i-a interzis lucrul acesta.

Napoleon răcnește, explodează de furie contra fratelui său și, poate, contra a tot ce scapă voinței sale, contra viitorului care, în fiecare clipă, pare a fi plin de incertitudine.

În 12 mai, se află la Malmaison. S-a trezit mai devreme ca de obicei. Iese în parc. Aude galopul unui curier. Un aghiotant îi aduce o depeșă de la Talleyrand care îl anunță că lordul Withworth și-a luat pașapoartele și a părăsit Parisul. Trebuie să facă popas la Chantilly, apoi va ajunge, încet, cu diligența, la Calais. Generalul Andréossy, ambasadorul Franței, a părăsit deja Londra și se îndreaptă spre Douvres. La Paris este liniște, dar foarte mulți gură-cască au pândit tăcuți plecarea lordului Withworth.

Războiul bate la ușă.

Napoleon dă un ordin. Vrea să plece numaidecât la Paris.

La Tuileries, discută cu Talleyrand, dictează o ultimă propunere pentru Withworth, care îi va fi trimisă ambasadorului la Chantilly.

În Istorie nu se va putea spune că nu va fi încercat până în ultimul moment să evite acest război, cu toate că îl consideră inevitabil.

Lordul Withworth nu a răspuns.

Napoleon dă ordine. Generalul Mortier va porni spre Le Havre și va controla coasta. Trece în revistă cei șase sute de elevi de la pritaneul din Champ-de-Mars. Seara, asistă la o reprezentație cu *Polyeucte*, la Teatrul Republicii.

Atmosfera este gravă, versurile lui Corneille sunt ascultate într-un soi de reculegere. I se pare că aude pentru prima oară:

Virtutea cea mai fermă evită riscurile
Cine se expune primejdiei singur își caută pieirea.

Își reprimă unda de neliniște.

Am ambiție, dar mai nobilă și mai frumoasă
Această grandoare piere, vreau una eternă.

Fiecare vers îi vorbește la prezent:

De pier glorios, mulțumit voi pieri
Aș face-o din nou dacă ar trebui.

20 mai. Se găsește în biroul său de la Tuileries când sosesc primii curieri și, în același timp, încep să curgă depeșele prin telegraf. Ei anunță că Anglia a decretat, începând cu 16 mai, fără declarație de război, sechestrarea navelor franceze și olandeze și a mărfurilor lor. Deja câțiva curieri raportează inspectarea a numeroase nave. Poate că vor captura vase cu sutele în felul acesta, și asta pe timp de pace încă.

Napoleon ordonă ca, la ora trei după-amiază, purtătorii de cuvânt ai guvernului să anunțe în fața celor trei Adunări violarea Tratatului de pace de la Amiens. Și, ca răspuns la actul de piraterie al englezilor, impune arestarea tuturor supușilor britanici.

Se plimbă agale de la un capăt la altul al biroului, trece în camera învecinată, unde sunt derulate hărțile.

După zece ani de război, Pacea de la Amiens nu va fi supraviețuit decât un an!

Iar acest război care începe, cât va dura oare?

Se apleacă deasupra hărții regiunii Boulogne. Urmărește cu degetul coastele franceze, apoi pe cele engleze.

— Din moment ce englezii vor să ne forțeze să luăm o hotărâre, zice el, o vom lua.

Revine în cabinet.

— În trei zile, reia el, o vreme cețoasă și condiții nefavorabile pot să mă facă stăpânul Londrei, al Parlamentului, al Băncii. Englezii vor plânge la sfârșitul acestui război cu lacrimi de sânge.

În seara zilei de 25 mai, se duce la Teatrul Francez, unde se joacă *Tartuffe*.

Își petrece noaptea cu domnișoara George.

Tuturor militarilor aflați în concediu li s-a transmis ordinul să se adune „sub flamuri".

20

Napoleon se instalează în trăsura care se pune în mișcare, hurducăind pe caldarâmul din curtea Castelului Saint-Cloud. Aproape că nu-i dă răgaz lui Méneval să-și scoată penițele, cernelurile, să-și pregătească foile de hârtie, și deja începe să dicteze.

„Decizie. Duhamel, vechi militar, solicită să-și păstreze o haină și o manta de la uniforma pe care vor să i-o retragă. Transmiteți colonelului general Bessières ca să-i facă dreptate bătrânului soldat."

Nu-și privește secretarul. Stă țeapăn, cu ochii larg deschiși, de parcă pe dinaintea lui s-ar derula toate scrisorile la care trebuie să răspundă, proclamațiile pe care trebuie să le lanseze, ordinele pe care trebuie să le dea. Îi place să-și reverse preaplinul memoriei. Simte o plăcere fizică, dictând. Mintea i se eliberează. Vorbește cursiv, ca și cum ar citi ceea ce enunță. Schimbările de ton sunt aproape insesizabile.

„Către Joséphine, la Plombières:

Scrisoarea ta, dragă soțioară, mi-a dat de știre că n-ai fost în apele tale. Corvisart mi-a zis că ar fi un semn bun, că băile își vor face efectul dorit asupra ta și că te vor aduce într-o stare satisfăcătoare. Totodată, faptul de a te ști suferindă este de natură să-mi atingă o coardă sensibilă a inimii.

Am fost ieri să văd manufacturile de la Sèvres și Saint-Cloud.

Multe gânduri bune pentru toți.

Pentru viață.

Bonaparte"

Tace câteva minute. Pana lui Méneval scârţâie pe hârtie.

Joséphine tânjeşte după fecunditatea pierdută. Corvisart pretinde că poate să-i redea ciclul. O fi reuşit? Şi chiar dacă asta se rezolvă, va naşte un copil? Un fiu, care ar putea fi moştenitorul?

Napoleon reia.

„Generalul Sebastiani să le reamintească husarilor că un soldat trebuie să fie cavalerist, infanterist, tunar, că el este acolo pentru a şti să se descurce cu toate."

Se gândeşte la război în timp ce continuă să dicteze.

Nu există decât două căi de a învinge Anglia, să traverseze marea şi să atace Londra, sau să domine Europa în întregime şi s-o închidă produselor englezeşti printr-o blocadă continentală.

A ales deja prima cale. De-acum, totul nu mai este decât o chestiune de organizare, de voinţă şi de dârzenie. Trebuie să declanşeze energiile, să le direcţioneze într-o singură direcţie.

I-a scris fiecărui amiral în parte, lui Bruix, Ganteaume, Latouche-Tréville, şi ministrului Marinei, Decrès. Trebuie să-i convingă că, în ciuda disproporţiei de forţe, de unu la trei în favoarea Angliei, care aliniază o sută douăzeci de mii de mateloţi şi peste o sută douăzeci de nave, este posibil să se treacă marea cu zeci de mii de oameni, incluzându-i şi pe cei ce se află deja în drum spre Boulogne, unde se pregătesc taberele pentru a-i primi.

Mai dictează să se continue construirea de vase peste tot, în Le Havre, la Cherbourg, la Toulon, la Brest, la Gênes şi chiar la Paris, în cheiul Rapée, unde se vor lansa nave de transport şi bărci cu fundul plat.

I-a venit ideea, discutând cu inginerul de la Marină, Sganzin, şi cu Forfait, expert în construcţia de corăbii, să conceapă o flotilă de vase mici. Aceste şalupe canoniere, vase canoniere, aceste ambarcaţiuni vor transporta fiecare o sută de soldaţi şi tunuri. Vor putea naviga cu rame şi cu vele, în caz că vremea proastă ar imobiliza navele mari.

Nu mai dictează. Are viziunea miilor de vase hărţuind navele de linie engleze.

Vor fi necesare peste două mii de astfel de canoniere. Va trebui să prindă pentru traversare – în fiecare sezon se întâmplă să fie – cele două, trei zile, când marea ramâne liniştită. Chiar dacă ar fi să sacrifice o sută de ambarcaţiuni, operaţiunea ar fi posibilă. Ar putea strânge peste o sută şaizeci de mii de oameni, dintre care o sută douăzeci de mii de la Boulogne.

Şi, dacă ar mai adăuga la aceste efective, deja suficiente pentru a reuşi, flotele de nave mari de la Toulon, Brest, Ferrol şi Texel, capabile să ţină sub control marea, fie şi măcar trei zile, şi să ţină în loc escadra engleză, atunci reuşita va fi asigurată.

Va intra în joc numai în momentul în care va avea toate cărţile în mână. „În război, nu se obţine nimic decât prin calcul", îi zice lui Méneval. „Tot ce nu este gândit în profunzime, în cel mai mic detaliu, nu produce niciun rezultat."

Îşi vede de drum, rezemat de spătarul banchetei.

„Şi apoi", murmură el, „mai sunt şi situaţiile neprevăzute, care fac ca planurile bune de bătaie să eşueze şi, câteodată, cele proaste să reuşească."

Când trăsura traversează Piaţa Vendôme, dă ordin vizitiului să încetinească, apoi să facă turul acelui loc şi să oprească pentru câteva clipe.

Îşi imaginează monumentul la care visează de mult, poate de când Fontanes, amantul surorii sale Élisa, îl compară încontinuu cu Carol cel Mare.

Coboară din vehicul, merge până în mijlocul pieţei. Să fie cu adevărat din rasa întemeietorilor de imperii?

Trecătorii s-au oprit şi îl aplaudă. Urcă din nou în trăsură şi începe să dicteze.

„Se va construi la Paris, în Piaţa Vendôme", dictează el, „o coloană după modelul celei ridicate la Roma în onoarea lui Traian. Coloana va fi aşezată pe un piedestal terminat în semicerc, decorat cu frunze de măslin şi susţinând statuia pedestră a lui Carol cel Mare."

Intră în cabinet. Continuă să dicteze. Toate topitoriile din Republică vor lucra la foc continuu, zi și noapte.

Se plimbă cu mâinile la spate. Prizează tutun.

Trebuie să dea dispozițiile pentru înarmarea și transportul a patru sute de guri de foc de câmp, fără a omite artileria de asediu.

Unde sunt locurile prevăzute pe șalupe?

Îi sâcâie pe șefii de șantier prin depeșe scurte, trimise prin curieri, la cheiurile de la Rapée și Bercy.

Trupele trebuie să facă manevre pe orice vreme, ambarcațiunile să iasă în larg, să înfrunte fregatele englezilor. Trebuie să se construiască fortificații la intrarea în Boulogne. Trebuie, trebuie, trebuie...

Vrea să vadă totul cu ochii lui.

Se îmbarcă pe o șalupă, la Cheiul Invalizilor, și comandă manevra în timp ce, pe maluri, mulțimea se strânge buluc, îl recunoaște, îl aclamă. Trece la vâsle, în aval de podul Concorde.

Ar vrea să vâslească așa până la Londra.

În curând va fi în fruntea „Marii Armate" a Angliei și vremea invaziei se apropie.

Îl primește pe Philippe de Cobenzl, vărul cancelarului Austriei. Îl bănuiește că umblă să culeagă informații. Viena, ca și Berlinul, nu se gândește decât la războiul care stă să înceapă. Austriecii și-au văzut redusă influența în Germania, de la reorganizarea de inspirație franceză a principatelor germane. Împăratul Austriei nu va mai fi niciodată împărat al Germaniei.

Eu am făcut asta.

— Războaiele inevitabile sunt întotdeauna juste, începe Napoleon.

Apoi, cu o voce egală, ca și cum ceea ce urmează să-i comunice n-ar avea nicio importanță, adaugă:

— Acest război va aduce în mod cert după el un război pe continent. În cazul acesta...

Îl observă pe Cobenzl. Individul va raporta la Viena. Lucrurile sunt clare.

— În cazul acesta, reia Napoleon, va trebui să am de partea mea Austria sau Prusia. Prusia îmi va fi uşor s-o câştig, dându-i un os de ros. În Europa, numai de Austria am a mă teme.

A venit rândul Vienei să decidă ce tabără va alege. Cercetează atent chipul lui Cobenzl.

Austria se va hotărî în funcţie de forţa sau de slăbiciunea mea. Există vreo altă raţiune?

Trebuie deci să fiu puternic, de neînfrânt.

Şi, pentru asta, este necesar să supravegheze personal fiecare detaliu.

Va inspecta campamentul de la Boulogne, îşi va alege locaţiile fixe unde va locui la fiecare dintre vizitele sale. Va participa la manevrele trupelor. Vrea să le vadă îmbarcarea, apoi debarcarea.

Îi spune lui Duroc: „Prezenţa generalului este indispensabilă: el este creierul, este factorul esenţial al unei armate."

Va porni spre Boulogne în 24 iunie 1803.

A stabilit componenţa cortegiului care va vizita mai întâi oraşele din nord. Vrea un detaşament din garda consulară, aghiotanţi, ministrul Marinei, Decrès, cel de Interne, Chaptal, amiralul Bruix, generalii Soult, Marmont, Duroc, Moncey şi Lauriston.

În dimineaţa plecării, îşi alege cu grijă uniforma. Să comanzi înseamnă să fii văzut. Va purta uniforma de vânător a Ghizilor, haină verde, garnitură oranj, şi mica pălărie de fetru negru, fără galon, dar cu cocardă tricoloră.

Intră în apartamentele Joséphinei. Vrea ca ea să se arate în această călătorie precum o suverană în compania regelui.

Se apropie de ea, pipăie cutele tunicii de muselină de India şi clatină din cap.

Îi place mai mult, zice el, să poarte altfel de veşminte, din tafta sau satin de mătase din cel care se fabrică la Lyon, şi nu tipul acesta de tunici din ţesătură englezească.

N-o ascultă în timp ce ea se lasă să cadă pe o canapea, îşi ascunde faţa într-o batistă şi plânge. Nu poate renunţa la hainele ei de muselină, la tunica ei pe care, la Paris, toate femeile o poartă.

N-o vor mai purta, zice el cu brutalitate. Şi să înceteze cu smiorcăiala.

„Aminteşte-ţi că nu mai ai cincisprezece ani, nici măcar treizeci, ca să te copilăreşti în felul ăsta!"

Îi dă câteva minute ca să se schimbe.

Ştie că sunt în război cu Anglia şi că a hotărât să fie interzise produsele de origine englezească?

Ca soţie a prim-consulului trebuie să dea exemplu.

Ea s-a supus, şi-a ales o haină de tafta de culoare bleu, amplă. El îi zâmbeşte, apoi se îndreaptă spre berlina de voiaj, cu cei patru cai care tropăie cu picioarele din faţă.

Va putea să-şi continue munca. Méneval şi-a pregătit deja dosarele îndesate în sertarele făcute special în acest scop în berlină.

Napoleon dă semnalul de plecare. Drumul este deschis de prima trăsură, cea de serviciu, în care s-au aşezat furierii însărcinaţi cu înlocuirea cailor de diligenţă. În spatele berlinei, o a treia trăsură transportă suita prim-consulului. Cu un gest, a invitat-o pe Joséphine să urce lângă el, dar ea nu va merge până la Boulogne. Va trebui să rămână la Amiens.

Vrea să ştie dacă în aceste oraşe din nord, Compiègne, Amiens, Montdidier, Abbeville, sfârşitul păcii a provocat vreo schimbare în opinia populaţiei. Se linişteşte rapid. Peste tot, are parte de o primire entuziastă.

Este fericit că, începând de la Amiens, se vede din nou singur. La Abbeville, dimineaţa devreme, călăreşte de-a lungul coastelor până către ora şase. Adie un vânt răcoros, ziua se anunţă frumoasă şi marea liniştită. În larg, observă velele unui vas de croazieră englez. Se opreşte. La capătul privirii, prin ceaţă, i se pare că distinge ţărmurile coastei engleze.

La Boulogne, populaţia iese în stradă pentru a-l întâmpina, cu toate că ajunge, în 29 iunie, la ora zece seara. Traversează în fugă camerele din casa care i-a fost rezervată, în Piaţa Godefroy-de-Bouillon. Dar nu are astâmpăr. Urcă pe terasa de unde poate zări rada portului, luminată de lună.

Rămâne acolo timp îndelungat. Dincolo de diguri, pare că vede la orizont o linie de front. Ar vrea să se avânte, să înceapă bătălia. Coboară, îl convoacă pe ministrul Marinei, Decrès, dictează, dă ordine, stabileşte planurile taberei, ale porturilor pe care vrea să le vadă construite sau extinse.

Doarme cu greu două ore şi, la ora trei şi un sfert dimineaţa, se află deja pe metereze. Muncitorii sunt la lucru. Vrea să asiste la tot ce se întâmplă. Coasta, bazinele, primele elemente ale celor trei puncte fortificate pe care a ales să le construiască.

Sunt adunaţi la un loc stâlpi imenşi care vor fi implântaţi în nisip, în mijlocul şenalului, şi pe care se va înălţa o redută, dotată cu mai multe tunuri.

Se duce pe faleza de la Odre. Aici, se vor ridica barăci, pentru el şi pentru amiralul Bruix, care va comanda flota, şi o alta pentru generali şi ministrul Marinei.

Nu simte oboseală, ci, mai degrabă, o mare împăcare. Se află în plină acţiune. Ideile devin fapte, soldaţi, muncitori şi marinari.

La ora zece, când soarele se găseşte deja sus, dă ordin să fie scoase canonierele şi şalupele înarmate pentru a face manevre sub ochii lui. La faza aceasta îşi fac apariţia două fregate britanice şi canonierele deschid focul. După ce acestea se retrag, izbucnesc uralele. Iată ce le trebuie soldaţilor: luptă, victorie. Nu există un mijloc mai bun de a le insufla curaj.

Când se reîntoarce la Boulogne, la ora unsprezece, edilii oraşului sunt adunaţi ca să-l întâmpine. Îl vede venind spre el pe episcopul de Arras, Monsenior de la Tour d'Auvergne.

Ascultă discursul feţei bisericeşti.

— În această dioceză, zice cu voce pătrunsă de emoţie Monseniorul d'Auvergne, episcopul vostru de Arras îşi face un titlu de glorie prin sporirea numărului de prieteni ai lui Napoleon. Ei simt în întregime preţul restabilirii religiei părinţilor lor...

Napoleon nu are niciun dubiu, el conduce această ţară. El comandă „Marea Armată".

— Cu ajutorul dreptății și al lui Dumnezeu, reia el, războiul, oricât de nefericit ar fi el, nu va putea face niciodată ca poporul francez să se încovoaie înaintea acestui popor arogant care face o joacă din tot ce este sacru pe pământ...

Știe că îl vor urma acolo unde va vrea el să meargă. De cealaltă parte a mării. Și mai departe.

Se deplasează de la un oraș la altul: Dunkerque, Lille, Nieuport, Ostende, Bruges, Gand, Anvers, Bruxelles, Maastricht, Liège, Namur, Mézières, Sedan, Reims. Nu se simte istovit după recepții sau după călărit. Galopează în fruntea unei mici escorte. Vizitează porturile, fortificațiile, bisericile și manufacturile.

Parcă se găsește acasă în aceste ținuturi care fac parte de-acum din Franța. Franța sau Imperiul său? Cuvântul îi revine deseori în minte când îi primește pe deputații bruxellezi, când, împreună cu cardinalul Caprara, care a acceptat să-i fie în companie ca și cum ar însoți un suveran – și nu este așa? –, evocă situația Bisericii din Belgia.

Îi place viața asta, de goană continuă, când încearcă o senzație fizică ciudată, ca și cum ar depăși în viteză timpul, avântându-se către propriul său viitor.

La fiecare popas, lucrează, scrie, dictează. În 12 iulie, pune la punct planul de ansamblu al invadării Angliei. Se apleacă asupra hărților, verifică numărul de ambarcațiuni plate pe care le-a comandat. Convoacă amiralii, miniștrii, generalii.

Dacă mai avea nevoie de o dovadă în plus că el este șeful lor, o are văzându-i epuizați, dormind în picioare. Trebuie să le insufle energia lui, să-i deștepte, pe ei, la fel ca pe consilierii de Stat care, în perioada pregătirii codului civil, moțăiau în timpul dezbaterilor pe articole.

De unde îi vine această forță teribilă, această imposibilitate de a sta pe loc, această obligație de a merge înainte, până la sfârșit?

Care sfârșit?

Peste câteva zile va împlini treizeci și patru de ani. Are aproape o lună de când a părăsit Parisul, iar când berlina se înscrie pe

drumul ce duce la Castelul Saint-Cloud, în 11 august 1803, la sfârșitul zilei, se gândește la toate peisajele traversate pe care le-a devorat zi după zi, la acel „delir de admirație" care l-a însoțit pe tot parcursul călătoriei sale.

Străbate în lung și-n lat galeriile castelului, saloanele, își regăsește cabinetul de lucru și de îndată începe citirea ultimelor depeșe.

Azvârle hârtiile pe care le-a parcurs deja, strânge pumnii, prizează tutun și mârâie. Energia ce clocotește în el nu mai găsește supapa de a se revărsa. Se revoltă. Amiralul Truguet îi scrie că trebuie să renunțe la orice idee de invadare a Angliei deoarece forțele marinei nu sunt încă pregătite. Dar ce naiba sunt oamenii aceștia?! Anglia a decretat înrolarea în masă a tuturor bărbaților de la șaptesprezece la cincizeci și cinci de ani! Ei, englezii, știu că o debarcare este posibilă. Și sunt gata să facă totul pentru a se apăra. Ce asasini or fi plătit? Pe Georges Cadoudal, din nou?

Citește, cu fața crispată de furie, o scrisoare în care o iscoadă îi dă ca sigur faptul că mai vechea sa cunoștință, contele d'Artois, în compania generalilor Pichegru și Dumouriez, a făcut o trecere în revistă a trupelor în Anglia. Și că Georges Cadoudal ar fi ajuns în Franța.

Ticăloșii! Nu doar pe prim-consul vor să-l omoare, ci pe fiul Revoluției. Ei, Pichegru, Dumouriez, pe care Revoluția i-a făcut, luând partea unui șuan!

Își aduce aminte. Va sărbători aniversarea Revoluției și, în plus, îi va acorda o pensie Charlottei Robespierre, sora lui Maximilien, în amintirea timpului petrecut la Nisa, și pentru că, la urma urmei, Robespierre căutase în felul lui să stabilizeze cursul Revoluției și au făcut din el un țap ispășitor comod.

Ticăloșii!

Poate că Fouché are dreptate și pericolul nu vine din partea vechilor iacobini, ci de la acești bandiți aflați în solda Angliei și a Bourbonilor.

Nu m-a anunțat Desmarets, care răspunde de Poliția secretă, de arestarea a doi oameni ai lui Georges Cadoudal, Quérelle și Sol de Grisolle, al căror scop nu poate fi altul decât acela de a mă ucide?

Dar trebuie oare să dau importanță acestor bandiți în momentul când mă pregătesc pentru cel mai mare dintre războaie?

Îi vin în minte versurile din *Cinna*, piesa lui Corneille pe care o preferă și din care recită adesea pe șoptite tirade lungi:

Dacă spirite atât de josnice să mă trădeze ar vrea,
Virtutea mea în nicio împrejurare nu mă va trăda.

Intră repetând aceste versuri în salonul din Saint-Cloud, unde Joséphine are zi de primiri.

Doamna de Rémusat, una dintre doamnele de companie, l-a auzit fără îndoială. „Cinna?", murmură ea.

Este frumoasă, îmbrăcată în taftale, roșu cu albastru. Are chef de vorbă. Zice: „Tragedia trebuie plasată dincolo de istorie, ea încălzește sufletul, înnobilează inima. Tragedia poate și trebuie să creeze eroi..."

Nu-i răspunde lui Cambacérès, care îi vorbește despre „Marea Armată", de teama ce i-o inspiră Angliei.

El recită:

Dacă aceasta-i soarta nobleții suverane
Ca ale ei supreme binefaceri doar ură să atragă
Nimic nu-i sigur pentru ea; de toți ajunge să se teamă
Ce! Vrei să fii cruțat când n-ai cruțat nimic!

O privește insistent pe doamna de Rémusat.

— Nu de multă vreme mi-am explicat deznodământul din *Cinna*, zice el. Clemența este o virtute atât de săracă și de măruntă, când nu se sprijină deloc pe politică, încât aceea a lui Augustus, devenit dintr-odată un prinț slab, nu-mi părea demnă să încheie această frumoasă tragedie. Însă actorul Monvel, jucând odată în fața mea, a pronunțat: „Să fim prieteni, Cinna!", pe un ton atât

de abil și atât de viclean, că am priceput că această acțiune nu era decât prefăcătoria unui tiran și am aprobat ca pe un calcul ceea ce-mi păruse pueril ca sentiment.

Se depărtează cu câțiva pași, îi privește unul câte unul pe invitații Joséphinei, apoi, fixându-și privirea pe cea din urmă, adaugă:

— Aceste versuri trebuie rostite întotdeauna de o asemenea manieră încât, dintre toți cei care ascultă, numai Cinna să fie cel înșelat.

Părăsește salonul.

În seara asta, s-a decis să meargă singur la Teatrul Francez, unde Talma interpretează *Cinna* în compania domnișoarei George.

21

Napoleon şade pe covor, în faţa şemineului. Are privirea pierdută în focul de lemne care trosnesc. Nu se uită la domnişoara George, care s-a postat lângă el şi stă cu spatele la foc. Şi-a învelit trupul cu un şal mare din mătase galbenă.

Bate miezul nopţii.

Are un sentiment amestecat de ciudă şi furie. Îşi repetă ce i-a spus şi Joséphinei înainte de a veni în apartamentele sale, unde ştie că Georgina îl aşteaptă: „Va trebui să mă izolez de toţi, să nu mă bazez decât pe mine."

Este ceea ce gândeşte dintotdeauna, de la colegiul din Autun, când tatăl său l-a lăsat singur, de la şcoala din Brienne, când era ţinta răutăţilor camarazilor săi. Deci, dintotdeauna. N-ar trebui să-l mire. Şi, în acelaşi timp, ar vrea altceva. Pentru că se încăpăţânează să creadă că neamurile lui, familia, cei pentru care a făcut atât de mult, ar trebui să-l ajute, să înţeleagă ce vrea, să se supună şi ei, după cum face el însuşi, marii legi supreme a destinului şi a ambiţiei. Dar, de fiecare dată, urmează decepţia.

Repetă: Doamna Jouberthon! Domnişoara Paterson!

Georgina se apropie de el, îi atinge umărul, dar se opreşte instantaneu. Nu-i suportă nici măcar atingerea. Singur. Ăsta este el.

Doamna Jouberthon, o femeie divorţată, văduva unui agent de schimb, femeie uşoară, zice-se, şi care a devenit, fiindcă s-a măritat cu Lucien, o doamnă Bonaparte!

Domnişoara Paterson, o tânără americancă din Baltimore, de care Jérôme Bonaparte, părăsindu-şi nava, după cum l-a anunţat reprezentantul Franţei în Statele Unite, s-a îndrăgostit nebuneşte şi intenţionează s-o ia de nevastă în scurt timp!

Frumoasa, marea familie Bonaparte! El avea alte planuri, alte visuri pentru fraţii lui.

Ei bine, va fi singur, îşi va conduce singur destinul, fără ajutor, din moment ce i se refuză, în familia sa, susţinerea proiectelor. Speră Lucien că un copil de la doamna Jouberthon va fi într-o zi urmaşul său? Şi Jérôme, care nu are încă douăzeci de ani, poate să-i încredinţeze lui Jérôme o funcţie, când el va fi bărbatul unei domnişoare Paterson?! Din Baltimore?!

Ei chiar nu pricep că pentru a fi acceptat de către cei care conduc, aşa cum eşti, ridicat din Revoluţie, trebuie ca cel puţin să induci în eroare?!

Joséphine nu era virgină, nu, dar era din familia Tascher de La Pagerie de Beauharnais! Şi soţul ei, general, fusese ghilotinat!

Fusesem conştient de asta.

Este aproape rege, şi fraţii lui nici măcar nu au sesizat lucrul acesta!

Cum să fondeze o dinastie cu atâtea piedici, cu asemenea orbire din partea alor săi?! Măcar Pauline nu l-a plâns prea mult pe generalul Leclerc. A primit dotă cinci sute de mii de franci şi s-a măritat cu prinţul Camille Borghese. Un nume, diamante, avere. Poate nu un bărbat în pat, dar titlul de prinţesă!

Se întoarce. Îi spune Georginei că i-ar plăcea s-o vadă jucând *Fedra*.

Urcă pe scara pliantă, pe care i-a cerut s-o desfacă pentru a căuta operele lui Racine. Recită:

Ce obiceiuri barbare, ce ură încrâncenată
Nu ar putea văzându-te să fie îmblânzită?

Coboară apoi, înainte de a fi găsit volumul.

Îi spune că pleacă mâine la Boulogne.

Scoate un pumn de bancnote din sertarul uneia dintre comode şi le strecoară, după cum are obiceiul, între sânii tinerei.

O mângâie pe spate în timp ce ea părăseşte camera cu paşi domoli.

Are nevoie de aerul mării, de vederea vaselor în rada de la Boulogne, de uralele soldaţilor şi ale marinarilor când urcă la bordul navelor, de cele şaizeci de tunuri care trag în cinstea lui de pe nava amiralului Bruix, pentru ca, în sfârşit, să-i dispară amărăciunea, să nu se mai gândească nici la Lucien, nici la Jérôme, şi nici la vreunul dintre nemernicii de condeieri, scriitoraşi de pamflete, ţaţe de salon, scorpii cu turbane care răspândesc zvonuri.

Aşa cum este această „cobe"[1], doamna de Staël, care se încăpăţânează să-şi prelungească şederea în Franţa.

A dictat, înainte de a pleca de la Paris spre Boulogne, două misive către Marele Judecător Régnier, pentru ca fiica lui Necker, „această străină intrigantă, să nu mai rămână în Franţa, unde familia sa a făcut destul rău", şi a cărei sosire, ca a unei cobe, da, „a fost dintotdeauna un semn prevestitor de necazuri."

Să fie alungată.

Să fie întemniţat acest Charles Nodier care nu conteneşte cu pamfletele contra mea, şi, dacă îl întâlneşte pe coridoarele de la Sainte-Pélagie, în caz că este acolo, pe marchizul de Sade, pe care l-am condamnat la temniţă în martie 1801 pentru că era intolerabil modul în care o ridiculiza pe Joséphine sub numele de Zoloé, unul dintre personajele sale dezmăţate, să mă bârfească între ei dacă vor, dar în spatele gratiilor.

Să schimb aerul. Să uit.

Îi place Castelul Pont-de-Briques, aflat la patru kilometri de Boulogne, unde şi-a stabilit cartierul general în apropiere de tabăra „Marii Armate".

Cu greu reuşeşte să doarmă câteva ore, într-atât este de nerăbdător să regăsească activitatea trupelor. Ia masa singur, se duce des la baraca de şaptezeci de metri lungime, construită pe faleza

[1] În fr. „oiseau de mauvais augure" (N. tr.)

Ordre. De acolo zărește marea, fregatele engleze care dau târcoale, șalupele canoniere.

Urcă la bordul uneia dintre ele. Merge de la o navă la alta, întâmpinat cu salutul repetat de trei ori: „Trăiască prim-consulul! Trăiască Napoleon Bonaparte!" În timpul zilei, călărește pe faleze, în ciuda ploii de noiembrie, apoi de decembrie.

Noaptea, participă la manevre alături de trupele sale. Asistă la îmbarcări și la debarcări în valurile ce acoperă punțile, pe întuneric. Când se întoarce în baracă, îi scrie lui Cambacérès, pentru că simte nevoia să retrăiască ce a simțit, dar și pentru că trebuie să le comunice celor rămași la Paris energia ce emană din tabăra de la Boulogne.

„Sunt instalat într-o baracă în mijlocul taberei și la țărmul oceanului", dictează el. „Văd coastele Angliei, așa cum se vede Calvarul de la Tuileries. Se disting case și mișcări. Este o încercare prin care vom trece atunci când vom avea curajul să încercăm. Am motive să sper că nu peste mult timp voi obține izbânda pe care Europa o așteaptă. Avem de răzbunat zece secole de insulte."

Într-o noapte furtunoasă, se duce la o șalupă amarată. Vântul bate cu putere și plouă. Se uită la ofițerii din jurul lui care își lasă ochii în jos. Vrea să se îmbarce, zice el, ca să viziteze liniile de ancorare. Sare în șalupă, se postează în centru și, cu parâmele dezlegate, numaidecât ambarcațiunea se înclină, deviază de la direcția de mers și, după câteva minute, eșuează pe un banc de nisip la câteva zeci de metri de țărm. Valurile o acoperă.

Încasează în plin masele de apă, sforțându-se să rămână în picioare. Marinarii se aruncă în apă și, strângându-se unul lângă celălalt, încearcă să reziste forței valurilor. Îl duc apoi pe umeri pe Napoleon, prin apa înspumată, până la țărm.

Îl ovaționează, iar aghiotanții rămași la sol îl privesc cu un soi de admirație amestecată cu teamă.

Trebuie să existe un om ca el, care stârnește uimire, care dă exemplu și sfidează moartea. Târziu în noapte, dictează din nou câteva rânduri pentru Cambacérès: „Mi-am petrecut toată ziua în

port, pe vapor și pe cal. Nu vă mai spun că am fost udat încontinuu. În sezonul actual, n-am mai face nimic dacă nu am înfrunta apa; din fericire, în ce mă privește, asta îmi reușește la perfecție și nu m-am simțit nicicând mai bine."

Ceilalți sunt bolnavi.

Printre ei, prefectul Palatului, domnul de Rémusat, venit de la Boulogne și care n-a suportat umezeala. Cum de se lasă oamenii aceștia doborâți?

O poftește în salonul de la Castelul Pont-de-Briques pe doamna de Rémusat, care a venit la căpătâiul soțului ei. O înțelege. Își amintește ea de conversația lor despre tragedia *Cinna*?

— Niciodată, zice el, nu m-am simțit atât de bine ca aici. Marea fierbe îngrozitor și ploaia nu mai contenește, dar...

Își schimbă vocea, declamă:

Sunt propriul meu stăpân și-al universului
Sunt, vreau să fiu...

Cinna, nu-i așa?

Vrea s-o revadă, din moment ce se află în tabăra de la Boulogne. O invită în baraca lui. Îi face plăcere s-o regăsească, după orele de călărie, după ieșirile pe mare. I se confesează. O simte fascinată. Povestește din campaniile lui. Ea are numai douăzeci de ani.

— Timpul pe care l-am petrecut în Egipt, zice el, a fost cel mai frumos din viața mea, căci a fost un timp ideal...

Ea îl ascultă, îl contrazice câteodată.

— Stilul nu mă impresionează, spune el, nu sunt sensibil decât la forța gândirii. Îmi place poezia lui Ossian, pentru că iubesc vânturile și valurile.

Se apropie de ea. Nu simte, la fel precum el, pasiunea vieții?

Bineînțeles, Joséphine este geloasă, dar, la urma urmei, nu a venit rândul ei? Nu ține de natura vieții, care face să se răstoarne lucrurile într-o revoluție perpetuă precum în mecanica cerească,

dragă Laplace? Reciteşte scrisoarea primită de la Joséphine: „Iată dorinţa mea, legămintele mele care se reduc la a-ţi face pe plac şi a te face fericit. Da, chiar vreau să te plac, să te iubesc sau, mai precis, să te ador."

Odinioară, în Italia, el era cel care îi scria scrisori de genul acesta.

Se întâlneşte din nou cu Joséphine şi cu doamna de Rémusat, braţ la braţ în sala de la Tuileries unde, în 15 ianuarie 1804, Joséphine dă ceea ce numeşte ea un „mic bal".

Le zâmbeşte şi uneia, şi alteia, vorbind cu Portalis, Lebrun, Girardin.

Din câteva fraze poate să-i facă să-şi schimbe părerile. Îi înghesuie ca pe un batalion de tineri recruţi. Nu sunt de talia lui. Portalis apără libertatea presei? Ea ar restabili foarte curând anarhia, afirmă Napoleon.

— Dacă ziarele ar putea spune tot ce vor, Portalis, nu crezi că ar spune că Portalis a fost un bun regalist în care nu trebuie să mă încred? Că s-a arătat favorabil cauzei lor în cutare sau cutare circumstanţă?

Portalis tuşeşte uşor şi îşi lasă ochii în jos.

— Dar am dat totul uitării, dragă Portalis.

Face câţiva paşi, priveşte perechile care dansează. Se ating vechiul cu noul, aristocratul cu cel ce a fost regicid. Cambacérès este alături de domnul de Rémusat.

— În această ţară, continuă Napoleon, elementele de anarhie sunt prezente încă. La numărul de oameni care nu au nimic se adaugă cei care au avut mult. Nu există în cler, în mediul civil, în cel militar, în finanţe, un singur post care să nu aibă doi titulari, cel vechi şi cel nou. Vă daţi seama ce transformare spre revoluţie provoacă această stare de fapt!

Face câţiva paşi, o salută cu încă un zâmbet pe doamna de Rémusat.

Din acest motiv, explică el, a stabilit livretul de muncă, pentru a stopa aceşti „fermenţi", pentru ca patronul să ştie totul despre cel pe care îl angajează, să-i poată fi şef.

— Dar partidele complotează, reia el. Ele știu că, atâta timp cât sunt viu, nicio tentativă nu poate reuși.

Prizează, apoi își încrucișează mâinile la spate.

— Ținta comploturilor lor este persoana mea, zice el. Eu singur. Bourbonieni, teroriști, toți își dau mâna ca să mă ucidă.

Din priviri face turul sălii și completează în timp ce se îndreaptă spre Cambacérès:

— Pentru a mă apăra, mă bazez pe norocul meu, pe geniul meu și pe gărzile mele.

Traversează sala cu pași repezi și îl invită pe Cambacérès să-l urmeze în cabinetul de lucru.

Ia de pe birou o scrisoare de la Demarets. Responsabilul cu Poliția politică îi aduce la cunoștință că cinci „bandiți" bourbonieni se găsesc închiși la Temple și îl întreabă ce hotărăște cu privire la soarta acestor indivizi – Picot, Lebourgeois, Ploger și, în primul rând, Desol de Grisolles și Quérelle, ultimii doi fiind din banda lui Georges Cadoudal.

Napoleon citește scrisoarea. Vrea, zice el, ca acești oameni să fie deferiți de urgență unei comisii militare. Să fie judecați. Și condamnați. „Vor spune tot înainte de a fi împușcați", conchide el. Apoi adaugă:

— Simt aerul încărcat de pumnale.

Partea a șasea

Eu sunt Revoluția franceză și o voi susține

ianuarie 1804 – 28 iunie 1804

22

Napoleon înaintează lent prin fața trupelor, la mai puțin de un metru de primul rând de soldați. Se oprește tot la trei sau patru pași. Îl privește pe omul din fața lui drept în ochi. Pe acela îl recunoaște. Îl întreabă. Din Egipt, din Italia? Spune câteva cuvinte. Nu se grăbește.

Se simte invulnerabil. Şi, totuşi, ar fi suficient doar unul dintre aceştia, şi totul s-ar opri. Îşi imaginează o lovitură de pumnal venită din partea unui soldat sau a unui ofițer ieşind din rând şi repezindu-se, cu arma ridicată. L-ar lovi chiar aici, în gât. Sau poate s-ar trage de undeva, de sus, din palat. Ar fi o țintă perfectă, în curtea de la Tuileries.

Îl zăreşte, la o fereastră apropiată de cea a cabinetului său de lucru, pe consilierul de Stat, Réal. Réal se teme. Réal i-a sugerat să nu participe la trecerea în revistă a trupelor. Napoleon nici măcar nu i-a răspuns. Cunoştea, înainte ca Réal să vorbească, din rapoarte, din mărturiile acestui regalist, Quérelle, înainte de a fi împuşcat – oamenii sunt aşa cum sunt –, că asmuțise câinii împotriva lui. Câți bandiți vor să-l prindă? Câți bani s-au pus la bătaie pentru a reuşi în sfârşit să-l ucidă pe prim-consul?

Toate rapoartele care sosesc de mai multe săptămâni din Anglia îl fac să se gândească la asta. Georges Cadoudal, spun iscoadele, trăieşte la Londra pe picior mare, având u-i pe şuani în jurul lui. În anturajul contelui d'Artois şi al ducelui de Berry se vorbeşte numai despre expediții în Franța. Aceşti domni de Polignac, Armand

şi Jules se duc şi trâmbiţează pretutindeni că îl vor provoca pe prim-consulul Bonaparte.

Este atât de simplu, pentru Anglia să plătească asasini, atâta timp cât îi este imposibil să învingă „Marea Armată“ şi se teme de o invazie.

Dacă mor, ce rămâne din opera mea? Fără mine, totul se poate duce la fund. Fără mine, Anglia iese victorioasă.

Au nevoie de moartea mea.

Trebuie să facă faţă bătăliei înainte de a abandona lupta armată.

Napoleon se opreşte din nou pe loc, în curtea de la Tuileries. Vântul se înteţeşte şi devine tăios. Are obrajii roşii, iar frigul i se strecoară pe sub redingotă. Îşi simte degetele amorţite în mănuşi. Dar trebuie să reziste, ca să asiste la execuţii.

Regalistul Quérelle a vorbit pentru că îi era frică de moarte, pentru că tremura la gândul de a sta în faţa puştilor plutonului de execuţie.

Mie nu mi-e frică decât de înfrângere.

Să tremur pentru câţiva bandiţi?

Părăseşte agale curtea de la Tuileries.

Réal îi iese în întâmpinare. Are faţa scăldată în sudoare. În timp ce merge, Napoleon îl anunţă că, începând de astăzi, 29 ianuarie 1804, l-a însărcinat, „sub comanda directă a Marelui Judecător, cu pregătirea şi urmărirea tuturor afacerilor legate de pacea Republicii“.

Napoleon dă la o parte cu cotul hârtiile ce se găsesc pe masa plasată în mijlocul cabinetului său de lucru.

Nimic nu mai contează începând din momentul de faţă, în afară de această bătălie. Nu pentru a-şi apăra viaţa. Soarta va decide. Şi simte în el atâta forţă şi energie încât nimic nu-l tulbură. Nu vor reuşi să-l ucidă. Dar răul trebuie extirpat cu totul. Trebuie rezolvat definitiv, căci comploturile sunt o cangrenă.

Deci Cadoudal, după spusele lui Quérelle, a debarcat deja în Franţa, se află la Paris, cu o bandă de şuani, ca să mă atace, să mă ucidă printr-o ambuscadă?

Quérelle trebuie să spună tot ce știe. Să se descopere, începând cu plaja de la Biville unde șuanii debarcă între Dieppe și Le Tréport, toate satele unde s-au adăpostit, complicii care i-au ajutat.

— Vreau totul. Locuri, oameni, toate ramificațiile conspirației. Tot.

Réal a fost omul lui Fouché. Chiar dacă acesta nu mai este ministru, rămâne un aliat valoros. El vorbea acum ceva timp despre „atmosfera încărcată de pumnale". Trebuie să se sprijine pe Fouché.

Pot conta pe el. Dar pe cine altcineva?

Murat, guvernator militar al Parisului, începând cu 15 ianuarie. Generalul Savary, comandantul jandarmeriei de elită.

— Trebuie să știu totul în fiecare moment, îi spune Napoleon lui Réal.

Vânătoarea a început. Au vrut să facă din el vânatul. Vor afla pentru cine sună cornul.

Este un februarie geros. Napoleon se trezește și mai devreme decât de obicei și se duce direct în cabinetul său de lucru de la Tuileries.

Focul din șemineu arde încontinuu.

Rămâne uneori minute în șir nemișcat, cu mâinile deasupra flăcărilor, cu privirea fixă.

Rapoartele lui Réal se îngrămădesc. Mesajele de la Savary se înmulțesc. Generalul s-a deplasat la fața locului, la plaja de la Biville. Jandarmii lui s-au deghizat în țărani sau în contrabandiști. Pe faleza denivelată printr-o falie, se suie, ajutați de corzi, contrabandiștii care se află astfel mai sus cu două sute sau trei sute de picioare. Relieful corespunde punct cu punct cu cel descris de Quérelle în închisoarea din Temple. L-au arestat pe un oarecare Troche, ceasornicar din Eu, care a asistat – și ajutat – la trei debarcări. A făcut pe ghidul. Nu cunoaște numele persoanelor intrate în Franța, dar sunt oameni de calitate, chiar și generali. Poate confirma debarcarea lui Cadoudal.

Deci Cadoudal se găsește sigur în Franța, deja de câteva săptămâni, ascuns la Paris.

Dintr-odată, pe Napoleon îl cuprinde furia. Cum e posibil să nu-l găsească?

Îşi aminteşte de întâlnirea de aici, de la Tuileries, cu acest şuan cu trupul de taur, cu obrazul uriaş. Îşi aminteşte de brutalitatea lui, de ura lui.

Îl convoacă pe Réal.

Ce-a mai aflat? Vrea să i se trimită ştiri de la orice nouă arestare, de la orice mărturie.

Vrea ca Réal să-i prezinte zilnic rezultatele anchetei.

Se calmează, rămâne singur.

Réal, Murat şi Savary nu văd decât o parte din acest război. Ei sunt, ca pe un câmp de luptă, executanţi corecţi şi fideli. Dar el, generalul-şef, proiectează şi presează. Această conspiraţie este pe măsura mizelor momentului. Uriaşe. Deci, ramificaţiile trebuie să ducă departe, în profunzime. Deoarece pentru Londra, care îi plăteşte pe conjuraţi şi îi transportă în Franţa, înseamnă să câştige războiul care stă să înceapă.

Să mă ucidă ca să zdrobească energia ţării.

Pe cine se poate ea baza aici? Pe vechii opozanţi, pe generalii invidioşi. Se gândeşte la Moreau care s-a retras la domeniul său din Grosbois, despre care rapoartele spionilor din poliţie spun că ia în râs predicile Concordatului, Legiunea de Onoare, regele prim-consul. L-a decorat, în cursul unui dineu, pe bucătarul său cu Ordinul „Cratiţei". Soţia lui este o creolă dintr-o familie rivală cu cea a Joséphinei. A refuzat să poarte doliu la moartea generalului Leclerc. Moreau, ale cărui ambiţie şi invidie se realimentează de ani de zile, este, poate, cel ales de Londra să-i urmeze prim-consulului.

Moreau! Alţi generali desigur, Pichegru, care se găseşte în exil, la Londra, Augereau, Bernadotte? Ei trebuie să aştepte un semnal. Şi, în cârdăşie cu ei, Boubonii care se fudulesc, vor răzbunare, restabilirea monarhiei.

Napoleon aţâţă focul.

Ultima încercare înainte de adevărata bătălie.

A fost arestat Picot, un servitor de-al lui Cadoudal, anunţă Réal. A fost arestat şi Bouvet de Lozier, adjutant general al armatei Prinţilor, care este ofiţerul principal al lui Cadoudal.

A încercat să se sinucidă, zice Réal. A fost readus la viaţă. Vrea să vorbească. Iată ce a început să scrie: „Este un om care iese din mormântul încă deschis al umbrelor morţii, care cere răzbunarea celor care prin perfidia lor l-au azvârlit pe el şi partidul său în abisul unde se găsesc acum."

Parcă dintr-odată frontul inamic, într-un punct, s-ar prăbuşi.

Acolo trebuie să-şi arunce toate forţele.

Réal să-l interogheze pe Bouvet de Lozier până ce va spune tot. Tot. Un om care a văzut moartea cu ochii nu mai este acelaşi om.

Aştept.

13 februarie 1804. Ora şapte dimineaţa. Apare Réal având obrazul marcat de o noapte de nesomn.

Napoleon se află în camera de toaletă în compania lui Constant. Se bărbiereşte.

Îl interoghează pe Réal din priviri.

Neliniştit, acesta îi aruncă o căutătură lui Constant. Napoleon pare să nu dea atenţie prezenţei valetului său de cameră.

— Bouvet de Lozier..., începe Réal, după care se întrerupe.

— Generalii Moreau şi Pichegru..., reia el cu voce ascuţită, exaltată.

Două nume care bubuie, care confirmă ceea ce presimţeam.

Napoleon se repede, îi astupă cu mâna gura lui Réal şi îl trage după el în cabinetul de lucru, departe de Constant.

Ascultă raportul. Bănuia, şi totuşi, în sinea lui, nu putea să creadă în trădarea lui Moreau. Dar mărturia lui Bouvet de Lozier este copleşitoare. Moreau s-a întâlnit cu generalul Pichegru, reîntors în Franţa pe la faleza Biville. Au avut discuţii în mai multe reprize. Pe bulevardul Madelaine, Pichegru a organizat o întâlnire între Moreau şi Cadoudal. Cei trei au stat de vorbă mai multe minute; potrivit lui Bouvet de Lozier, Cadoudal a plecat furios. Moreau şi Pichegru cu siguranţă că voiau moartea prim-consulului, dar în avantajul lor. Moreau urma să-l înlocuiască pe Napoleon, refuzând

însă să-l numească pe Cadoudal al treilea consul. „Înseamnă că acționați pentru propriul vostru interes și deloc pentru rege!" a spus Cadoudal. „Dacă este pe-așa, atunci lovitură pentru lovitură: îl prefer, de departe, pe cel care este acum."

Începe o luptă în toată regula. Napoleon se indignează.

Uniunea a fost pornită împotriva mea de toți cei ce vor să mă doboare. Ei sunt dezbinați deja. Cu toate astea, nimic nu s-a câștigat. Moreau este un general foarte cunoscut, victorios, iubit de soldați, pe care poporul îl crede republican. Câți aliați o fi având? Cine – din Tribunat sau din Corpul legislativ – poate să-l urmeze? Să-l acuze atunci când Pichegru și Cadoudal mai continuă încă, ar părea să comită o nedreptate, să apară în ochii opiniei publice ca un tiran gelos.

Napoleon cugetă, cântărește fiecare argument.

Trebuie să-l prindă pe Pichegru din moment ce se găsește la Paris, zice el. Apoi murmură:

— Ah! Réal, acum înțeleg lucrurile! V-am spus deja că nu controlați decât un sfert din afacerea asta.

Se apropie de Réal.

Mă văd nevoit să-i explic lui Réal, dacă nu și-a dat singur seama, că această conspirație, în luna februarie a anului 1804, este poate momentul cel mai grav de la 18 Brumar încoace, clipa când cea mai mare putere comercială din lume, Anglia, își răspândește aurul asupra Franței pentru ca toți cei care sunt împotriva mea, să mă atace, să mă ucidă?

— Ei bine, Réal, zice Napoleon. Nici în momentul de față nu știți totul, dar nici nu veți afla mai mult!

Vrea să rămână singur.

Are loc un război. Trebuie să exploateze greșelile adversarului. Moreau, de data aceasta, s-a descoperit. Nu mai este generalul invidios, criticul ironic, soțul solidar al unei partenere nesățioase, ci un conspirator care a stat de vorbă cu asasinul Cadoudal, agentul Prinților, organizatorul complotului cu mașinăria infernală, și, împreună cu proscrisul Pichegru, stipendiat de Londra.

Având aceste probe, Moreau este condamnat.

Dacă vreau, pot să-l distrug. Îl am la mână. Sau îngenunchează, sau pică.

În 16 februarie 1804, i-a convocat în toiul nopții pentru un Consiliu secret.

Așteaptă până ce se așază toți în arc de cerc, în sala de Consiliu de la Tuileries.

Cambacérès și Lebrun, ceilalți doi consuli, stau unul lângă altul. Régnier, Marele Judecător, șade ceva mai la distanță, iar Fouché s-a instalat în partea opusă, îndepărtându-se de toți. Zâmbește.

Precis știe deja, de la Réal. Și, probabil, a aflat chiar înaintea mea.

Trebuie să fie concis. Vorbește pe un ton sacadat. Conspirația este evidentă. Pichegru și Cadoudal sunt căutați. Vor fi prinși, vii sau morți. Rămâne clica executorilor, cei care vor să mă facă să dispar, să mă ucidă. Și ar mai fi Moreau.

Tace. Așteaptă. Cunoaște prudența acestor oameni. Lașitatea câtorva dintre ei.

— Dacă nu-l oprim pe Moreau..., începe el cu voce calmă.

Se ridică în picioare.

— Se va spune, strigă el, că mi-e frică de Moreau! Nu există așa ceva. Am fost cel mai indulgent dintre oameni, dar voi fi cel mai necruțător când va fi cazul să fiu; și o să-l lovesc pe Moreau ca pe un oarecare, pentru că se bagă în comploturi odioase prin scopul lor, rușinoase prin cârdășiile pe care le presupun.

Ei încuviințează. Va da ordin deci să-l aresteze pe Moreau.

Îl oprește la urmă pe Régnier. Moreau va fi judecat de tribunalul criminal al Senei, și nu de un Consiliu de război.

— Se va zice că am vrut să mă debarasez de Moreau și să-l condamn la asasinare folosindu-mă de propriii mei oameni.

O cută de amărăciune îi îngroașă conturul gurii. Îl vor acuza, oricum, că se teme de Moreau ca de un rival.

Doarme puțin. În dimineața zilei de 15 februarie, se duce în camera Joséphinei. Începe să se joace cu Napoleon-Charles, fiul lui Louis și al Hortensei. Îl mângâie. Are acea luciditate puțin plictisită care urmează nopților fără somn.

— Ştii ce-am făcut? zice el. Am dat ordin să-l aresteze pe Moreau; asta va face ceva zgomot, nu-i aşa? Nu vor pierde prilejul să spună că sunt gelos pe Moreau, că este vorba de o răzbunare şi multe banalităţi de genul acesta! Eu, gelos pe Moreau!

„Îmi datorează cea mai mare parte din gloria sa... L-am împiedicat de nu ştiu câte ori să se compromită, l-am avertizat că ne învrăjbeau, şi el simţea la fel ca şi mine, dar, fiind slab şi orgolios, îl conduc femeile."

Napoleon are o mutră dispreţuitoare.

Partidele l-au presat.

Aghiotantul aduce o depeşă. L-au arestat pe Moreau în drum, nu departe de proprietatea sa de la Grosbois. L-au dus la Temple. Generalul a rămas calm.

Napoleon mototoleşte depeşa.

Moreau nu-şi imaginează acuzele ce apasă pe umerii lui, mărturiile de care dispun.

Trebuie să avertizez armata, să previn calomnia.

Dictează.

„Către generalul Soult:

Moreau a fost arestat, împreună cu alţi cincisprezece sau şaisprezece bandiţi. Ceilalţi sunt daţi în urmărire. S-au descoperit cincisprezece cai şi nişte uniforme de care trebuiau să se servească pentru a mă ataca pe drumul de la Paris la Malmaison, sau de la Malmaison la Saint-Cloud, cu detaşamentul meu, care este de douăzeci de oameni, după cum ştiţi."

Îl convoacă pe Murat.

Trebuie să ghideze mâna acestor oameni curajoşi, dar fără minte. Îl flatează pe Murat, îi cere veşti de la Caroline, soţia lui, îl felicită pentru ţinuta trupelor din Paris, oraş al cărui guvernator este.

Murat se umflă în pene. Trebuie, îi spune Napoleon, ca Parisul să se umple de afişe care să explice complotul şi să anunţe arestarea bandiţilor şi a lui Moreau.

— Vreau ca Parisul să fie închis, adaugă el.

Napoleon, prizând încontinuu şi aruncând din când în când câte o privire către Murat, detaliază măsurile care trebuie luate. Oricine poate intra în Paris, dar nimeni nu poate să iasă. Garda

pedestră va fi plasată la porțile capitalei. Garda călare va forma patrule neîntrerupte de-a lungul zidurilor orașului, marinarii din Gardă vor staționa pe Sena, zi și noapte. Și pedeapsa cu moartea pentru cine îi va ascunde pe Georges sau pe Pichegru.

Un război, implacabil.

Citește toate rapoartele poliției. Ca să învingă, trebuie să vadă tot, să știe tot, să nu-i scape nimic.

S-a așezat la birou. Are deschis în fața lui dosarul cu rapoartele din 18 februarie 1804. Se forțează să-și păstreze calmul. Citește un afiș lipit în cursul nopții.

Moreau nevinovat, prietenul poporului și părintele soldaților în fiare!
Bonaparte un străin, un corsican devenit uzurpator și un tiran!
Francezi, judecați!

Pe ziduri, se poate citi și anagrama lui Bonaparte:

NABOT SE TEME

Se scoală în picioare. Teamă? Îl apucă furiile. De Moreau? De acești bandiți? De Cadoudal și de Pichegru?

Pleacă din cabinet. Este ziua de primire a diplomaților. Din rapoartele transmise de poliție, a aflat că printre persoanele arestate se află un elvețian, atașat al ambasadei Rusiei, pentru care domnul Markof a intervenit să fie eliberat.

Se duce glonț la ambasador, îl interpelează.

— Rusia crede că are o superioritate asupra noastră, de-și permite să procedeze astfel?

Face un pas în spate, ridicându-și glasul.

— Ne crede conduși de femei până în punctul de a suporta asemenea lucruri? Se înșală.

Îi aruncă, în timp ce se depărtează:

— Eu nu voi suporta nicio impertinență din partea niciunui prinț de pe pământ!

Părăsește apoi salonul, intră din nou în biroul său. Reia lectura rapoartelor.

Se vorbeşte că vrea să refacă Comitetul Salvării Publice, că vremurile Terorii au revenit.

Dă din umeri. Dacă trebuie, împotriva Prinţilor, de ce nu?

„Toată lumea vorbeşte despre arestarea generalului Moreau, se spune într-unul dintre rapoarte. Toţi militarii care au servit sub comanda lui îl consideră incapabil să intre într-o conspiraţie, un om onest, cordial, popular, binefăcător, un general priceput; îl privesc ca pe tatăl lor şi ar vărsa până la ultima picătură de sânge pentru el, în fine, această arestare este o afacere ce ţine mai mult de partid decât de justiţie..."

Împinge la o parte raportul.

Mânia i-a dispărut.

Raţiunea trebuie mereu să primeze. Moreau reprezintă o forţă încă în opinia publică. Dacă mi-ar accepta clemenţa, aş putea spune ca Augustus: „Să fim prieteni, Cinna."

Îl convoacă pe Marele Judecător Régnier. Este oare omul care îi trebuie? Dacă Fouché ar fi fost acum ministrul Poliţiei, totul s-ar petrece mult mai eficient. Poate că Pichegru şi Cadoudal ar fi deja prinşi.

— Mergeţi şi interogaţi-l pe Moreau la închisoare, îi zice Napoleon lui Régnier. Aduceţi-l în trăsura voastră la Tuileries, să recunoască totul în faţa mea, şi voi uita tulburările produse de o gelozie care era mai degrabă a anturajului său decât a lui personal.

Régnier pare uluit.

M-aţi înţeles, m-aţi înţeles, repetă de mai multe ori Napoleon.

Apoi aşteaptă.

Ceea ce contează este să-l desfiinţeze pe Moreau şi puţin îi pasă dacă va fi condamnat sau supus.

Orele trec.

Iată-l pe Marele Judecător reîntors. Moreau nu a cerut să-l vadă pe prim-consul, explică el. Napoleon renunţă. Moreau este un imbecil. Va cădea atunci când Pichegru şi Cadoudal vor fi prinşi.

A dat ordin să-i fie anunţată imediat orice arestare.

În noaptea de 26 spre 27 februarie, servitorii îl trezesc din somn.

Pichegru a fost săltat din patul lui, pe strada Chabanais, numărul 9. Denunțat ca la carte pentru o sută de mii de franci, Pichegru s-a luptat minute bune înainte de a fi culcat la pământ, legat, învelit în pături, prezentat lui Réal și închis fără întârziere la Temple.

Să stau să-mi amintesc de generalul Pichegru, strălucitor, plasat în vârful onorurilor, președinte al Consiliului celor Cinci Sute, care a fost repetitor de matematici la colegiul din Brienne și proscris în 1797 când, în Fructidor, îl trimiteam pe Augereau să-l servească pe Barras?!

Dar nu are timp să se gândească la destinul lui Pichegru. Cadoudal rămâne încă liber.

În orele următoare, sunt arestați domnii Armand și Jules de Polignac, și domnul Rivière.

Iată-i prinși, acești reprezentanți ai aristocraților pe care am încercat totuși să mi-i apropii! Iar șuanii arestați pretind în declarațiile lor că este așteptat un prinț care, după moartea mea, să reconcilieze poporul.

Un prinț? Un Bourbon? Contele d'Artois? Ducele de Berry? Cine ar mai fi?

Napoleon îi spune lui Talleyrand:

— Bourbonii au impresia că pot să-mi verse sângele ca pe al unora dintre cele mai ordinare animale. Dar sângele meu valorează tot atât cât al lor. Le voi înapoia teroarea pe care vor să mi-o inspire. Îl iert pe Moreau pentru slăbiciunea lui și pentru impulsul unei gelozii prostești.

Glasul i se înalță, dur, tranșant.

— Dar îl voi împușca fără milă pe primul dintre acești prinți care îmi va cădea în mână. Le voi arăta cu ce fel de om au de-a face.

23

1 martie 1804. Mijeşte de ziuă. Napoleon tremură de frig. A dormit foarte puţin. Stă o clipă în faţa şemineului, apoi trece din birou în camera unde sunt desfăşurate hărţile şi planurile. Se uită la ele, dar se întoarce înapoi aproape instantaneu. Nu vrea, nu poate să se gândească la „invazia" din Anglia. Nu mai citeşte corespondenţa pe care i-o trimite amiralul Bruix. Mai încolo, după ce conspiraţia va fi strivită şi când toate rădăcinile ei vor fi smulse, va putea din nou să se gândească la invazie, la „Marea Armată".

Dar nu a venit încă timpul. Cadoudal dă târcoale cu executorii săi, „banda cea dură". Moreau tace sau neagă; Pichegru, în închisoarea de la Temple, se învârte ca un câine turbat. Iar opinia publică rămâne schimbătoare, neconvinsă încă, în ciuda arestărilor, de realitatea complotului.

Napoleon se reîntoarce la masa de lucru. A pus să se scoată din arhivele poliţiei documentele legate de conspiraţia de la Rennes, aceste diatribe redactate şi expediate prin intermediul unor ofiţeri apropiaţi generalului Bernadotte. Se întâmpla în urmă cu aproape doi ani. Zidurile din Rennes fuseseră acoperite de afişe.

Găseşte rapoartele poliţiei care reproduc textele de pe aceste afişe, dintre care unele scrise de mână:

Trăiască Republica! Moarte duşmanilor săi!

Trăiască Moreau!

Moarte prim-consulului şi partizanilor lui!

Moreau! Conspirația este deci profundă, veche. Nu a reușit încă să-i încovoaie pe acești câțiva ofițeri care, de mai mulți ani, i se opun pe ascuns, ferindu-se să atragă atenția.

Își aduce aminte. În 1797, în jurul lui 18 Fructidor, Moreau depistase în bagajele generalului austriac Klinglin, hârtii care demonstrau că Pichegru, de pe atunci încă, era în cârdășie cu prinții și cu dușmanul. Moreau nu-i trimisese aceste hârtii decât în momentul când eșecul regaliștilor de la Paris era un fapt împlinit.

Iată ce legătură veche.

Trebuie s-o taie definitiv.

Îl convoacă pe Roederer.

Îl privește înaintând spre el. Roederer face parte dintre acei oameni care și-au legat soarta de a lui.

Napoleon împinge spre Roederer documentele confiscate de la Moreau. Să le analizeze.

Roederer se indignează. Cum de mai poate cineva din opinia publică să-i acorde credit lui Moreau?

Napoleon se duce la fereastră.

— Nu mă cunosc încă, zice el cu voce surdă. Nu am făcut destul pentru a fi cunoscut.

Roederer se miră, scutură din cap.

— Îi stimez pe parizieni pentru această neîncredere, reia Napoleon. Este o dovadă că nu se predau ca niște sclavi în fața primului venit.

Privește din nou afară.

— V-am spus mereu că voi avea nevoie de zece ani ca să-mi duc planul la îndeplinire, zice el cu voce sacadată. Iată începutul.

Rămâne singur.

Se simte puternic. Este făcut pentru a conduce marile destine ale țării și singurul în stare să răspundă așteptărilor națiunii franceze. Nu vrea să lase Franța pradă urii emigrației sau unor Cadoudali, Polignaci, prinți, Bourboni, nici s-o abandoneze părții adverse. „Este omul făcut să consolideze totul.“

Şi, pentru asta, trebuie să reorganizeze o monarhie în jurul lui, de el, prin el.

Poate că această conspiraţie îi creează momentul favorabil ca să treacă la acţiune.

Îi striveşte pe complotişti. Şi fondează o nouă dinastie.

Este încordat, trupul îi vibrează cu totul.

Méneval îi aduce rapoartele de curând sosite la Tuileries.

Unul dintre ele anunţă arestarea lui Rusillon. Regalistul confirmă că Georges Cadoudal se află în continuare la Paris şi că s-a întâlnit cu Moreau şi cu Pichegru. Rusillon, se precizează în raport, a mărturisit tot ce ştie „cu o naivitate vecină cu prostia". Şi oameni ca aceştia au pretenţia să conducă naţiunea, când în realitate nu sunt decât nişte intriganţi stângaci, orbi, incapabili!

Napoleon deschide repede un alt dosar şi dă de raportul lui Méhée de La Touche.

Ştie totul despre acest agent secret, un spion emerit care a trecut dintr-o tabără în alta.

Răsfoieşte cele câteva pagini. Individul se află în cele mai bune relaţii cu englezii care l-au recrutat, el, care a fost succesiv în serviciul lui Ludovic al XVI-lea şi al lui Danton, care s-a amestecat în masacrele din septembrie înainte de a da informaţii poliţiei Directoratului, apoi lui Fouché.

Un nume revine în raport, „Louis-Antoine Henri de Bourbon, duce de Enghien". Acest prinţ s-ar afla în regiunea Bad, în apropiere de frontiera franceză, la Ettenheim. Ar întreţine constant relaţii cu regaliştii din Alsacia şi cu emigraţii stabiliţi la Offenburg.

Un prinţ de sânge, văr cu Ludovic al XVIII-lea, un Condé, un Bourbon.

Probabil prinţul aşteptat, capabil să intre cu uşurinţă în Franţa, dacă reuşesc să mă omoare.

Napoleon vrea să-l vadă pe Réal, urgent. Să afle tot ce se poate despre ducele de Enghien, să se cerceteze de către jandarmeria generalului Moncey pentru a confirma prezenţa prinţului de sânge la Ettenheim.

Poate că, în sfârşit, se dezvăluie misterul şi ocazia de a da o mare lovitură. Napoleon îi cere lui Desmarets informaţii despre ducele de Enghien.

Câteva ore mai târziu, citeşte rapoartele poliţiei. Ducele a servit ca general în armata prinţilor şi în armatele inamice. A fost unul dintre generalii cei mai hotărâţi şi mai curajoşi. Poliţia îl supraveghează deja de luni bune. Ducele de Enghien şi-a intensificat contactele cu emigraţii, cu şefii partidei regaliste şi, mai cu seamă, cu foştii săi camarazi de arme reîntorşi în Franţa. Bunicul lui, prinţul de Condé, a negociat trădarea lui Pichegru.

Napoleon îşi strânge pumnii.

Iată cum se descurcă iţele. Cum se leagă conspiraţia. În mai multe rânduri, precizează notele poliţiei, ducele de Enghien a lăudat meritele militare ale generalului Moreau. Un adversar loial şi valoros, a scris el.

Un prinţ de sânge.

Generalul Pichegru.

Generalul Moreau.

Şi Cadoudal, executantul.

Iată cum s-a deznodat conspiraţia.

Nerăbdarea îl face pe Napoleon febril. Ar vrea să acţioneze el însuşi. Dar ducele de Enghien a părăsit probabil Ettenheim.

Zilnic, Napoleon îl tracasează pe Réal. Are raportul generalului Moncey? Jandarmii săi l-au văzut pe ducele de Enghien la Ettenheim?

În 8 martie 1804, ca în fiecare zi din aceste ultime săptămâni, Napoleon s-a trezit cu noaptea-n cap.

Îi bruftuluieşte pe Constant şi pe Roustam, coboară în apartamentele Joséphinei, fără să aibă stare să rămână. Urcă din nou în cabinetul său de lucru. Ce aşteaptă de nu-i trimit încă primele depeşe?

Méneval îi predă o scrisoare de la generalul Moreau pe care Napoleon o parcurge cu o mutră dispreţuitoare. Moreau nu are

nici curajul de a mărturisi, nici cutezanța de a-și revendica actele, nici inteligența de a cere grațierea. El argumentează, își recunoaște contactele cu conspiratorii și afirmă că „mi s-a făcut o propunere, dar am refuzat-o din principiu și am privit-o ca pe cea mai mare nebunie".

— La judecată! zice Napoleon înapoindu-i scrisoarea lui Méneval.

Moreau a spus suficient cât să-i arate că a mințit și că a fost solicitat să intre într-o conspirație pe care a tăinuit-o.

Gata cu Moreau.

Méneval îi înmânează o scrisoare de la Talleyrand.

Ministrul Relațiilor externe trebuie că știe deja că am dispus o anchetă asupra ducelui de Enghien.

„Dacă justiția", scrie Talleyrand, „obligă în mod riguros la pedeapsă, politica cere a pedepsi fără excepție."

Este abil Talleyrand. Fidel din interes. La fel ca Fouché. Doi oameni pe care pot conta numai când sorții îmi sunt favorabili.

Și îmi sunt.

Réal intră în cabinet, fluturând raportul sergentului Lamothe, din Jandarmeria Națională, care s-a deplasat la Ettenheim, în 4 martie.

„Am aflat", scrie el, „că sus-numitul duce de Enghien este încă la Ettenheim, împreună cu ex-generalul Dumouriez..."

Napoleon răcnește.

Dumouriez, și el?! Dumouriez, care a trecut la inamic în 1793! Sunt cu toții acolo, trădătorii, angajați în această conspirație de amploare pentru a mă ucide.

Urlă, se repede la Réal.

Îl amenință cu pumnul. Sergentul Lamothe pomenește de asemenea despre prezența la Ettenheim a unui englez, fără îndoială Spencer Smith, însărcinat de George al III-lea să recruteze spioni și trădători cu ajutorul unor sume mari de bani.

— Cum?! strigă Napoleon. Şi nu-mi spuneţi nimic, nu-mi spuneţi că ducele de Enghien se află la patru leghe de graniţa mea, organizând comploturi militare?!

Traversează furios încăperea de la un capăt la altul.

— Ce sunt eu, un câine pe care poţi să-l omori pe stradă, în timp ce asasinii mei sunt fiinţe sacre?

Se întoarce din nou către Réal.

— E un atac corp la corp! urlă el. Vor război, le dau război, voi pedepsi comploturile, capetele vinovaţilor îmi vor face dreptate!

În 9 martie, spre şapte seara, Cadoudal este capturat, după o cursă de urmărire prin piaţa Maubert, din strada Quatre-Vents, cartierul Odéon. S-a apărat, a omorât un agent şi a rănit altul. Mulţimea a participat la imobilizarea lui Georges.

Este închis la Temple. Partida pare aproape câştigată.

Rămâne prinţul.

— Nu eu i-am detronat pe Bourboni, îi zice Napoleon lui Caulaincourt. Ei nu pot să se lege decât de ai lor. În loc să-i urmăresc, să le maltratez prietenii, le-am oferit pensii şi le-am acceptat servitorii.

Îi arată lui Caulaincourt primul raport de la interogatoriul lui Cadoudal. Citeşte: „Cadoudal a recunoscut că s-a dat drept englez, după un pumnal găsit asupra lui. A asistat cu sânge rece la recunoaşterea cadavrului agentului pe care l-a asasinat."

— Bourbonii, reia Napoleon, au răspuns gesturilor mele înarmând asasini.

Apoi adaugă, hotărât:

— Sângele cere sânge.

24

Napoleon îi aude intrând în cabinet. Îşi înalţă privirea o clipă şi, cu un semn, îi invită pe cei doi consuli, Cambacérès şi Lebrun, Marele Judecător Régnier, Murat şi Réal, Talleyrand şi Fouché să ia loc. După care se apleacă din nou asupra mesei de lucru.

De la arestarea lui Cadoudal de ieri seară, rapoartele s-au bulucit. I-a fost adus cel privind continuarea interogatoriului comandantului şuan. Napoleon nu simte dispreţ pentru acest luptător care mărturiseşte cu insolenţă „că a venit la Paris ca să-l atace pe prim-consul şi că atacul trebuia să aibă loc în forţă".

Evident, Georges refuză să fie calificat drept asasin! Vrea să şteargă amintirea maşinăriei infernale. El afirmă că niciodată n-a avut intenţia să-l „asasineze". Vorbe.

Napoleon continuă să citească. Ceea ce îl interesează acum este o frază scurtă a lui Georges prin care declară, la fel ca ceilalţi şuani arestaţi, „că, pentru a declanşa acţiunea, aştepta venirea la Paris a unui prinţ şi că prinţul încă nu sosise".

Un alt prizonier, Léridant, care conducea vehiculul cu care voia să fugă Cadoudal, a furnizat detalii şi mai precise. „De multe ori am auzit vorbindu-se", a spus el, „că aşteptăm să vină un prinţ tânăr. Am văzut venind la Georges, la Chaillot, un bărbat tânăr de vreo treizeci de ani, foarte bine îmbrăcat, cu o figură foarte interesantă şi cu maniere distinse. M-am gândit că putea fi foarte bine prinţul despre care am auzit vorbindu-se."

Napoleon împinge la o parte hârtiile, privește cu insistență chipurile oamenilor care s-au așezat în semicerc, în jurul mesei.

Cine-ar putea fi acest prinț, dacă nu ducele de Enghien?

A luat o hotărâre. Va da ordin să-l prindă pe prinț la Ettenheim, în ținutul Bad. Într-o țară străină. Dar, dacă acțiunea reușește, vor fi constrânși să o suporte. Ducele de Enghien va fi judecat. Și condamnat. Așa e la război. Ducele de Enghien a ales, iar Dumouriez i s-a alăturat. Ezitarea înseamnă slăbiciune sau poate însăși pieirea lui.

Napoleon vrea ca fiecare să-și spună părerea privind momentul crucial în care se găsesc. Acest lucru îi va permite să-i cunoască și pe unii, și pe alții, și, chiar dacă el a luat deja o decizie, să o poată confrunta cu argumentele celor care i se opun.

Cambacérès, cu fața îmbujorată, ia primul cuvântul.

— Eu cred că, dacă un personaj atât de important precum un membru din familia Bourbon ar fi în puterea voastră, rigoarea nu ar trebui să fie dusă până într-acolo încât...

— Nu vreau să-i menajez pe cei care îmi trimit asasini, i-o taie scurt Napoleon.

Se apropie de Cambacérès.

— Fără îndoială, zice consulul, dar, dacă îl prindem pe ducele de Enghien, cred că ar fi suficient să-l ținem la închisoare ca ostatic.

Napoleon îl privește fix pe Cambacérès.

— Ați devenit foarte zgârcit cu sângele Bourbonilor, zice el tăios.

Cine sunt acești oameni care se tem de faptele pe care le-au săvârșit și care își imaginează că, dezicându-se de ele, vor fi iertați?

Napoleon intră în sala hărților. Acum că a obținut aprobarea hotărârii sale, vrea să dicteze neîntârziat ordinele absolut necesare acțiunii. L-a convocat pe generalul Berthier, ministrul de Război.

Se întoarce. Cambacérès se găsește în urma lui. Dintr-o mișcare a capului, Napoleon înțelege că acesta apreciază dârzenia consulului.

— Aţi fost străin de crimele Revoluţiei, zice Cambacérès, acum o să fiţi amestecat în ele.

Cum de nu pricepe omul acesta că nu de crimă este vorba, ci de cu totul altceva? Istoria nu înseamnă un şir de afaceri private.

— Moartea ducelui de Enghien, reia Napoleon, nu va semnifica în ochii lumii decât o represiune justă la ceea ce se încearcă împotriva mea. Casa de Bourbon trebuie să se înveţe minte că loviturile pe care le îndreaptă asupra altora pot să se întoarcă chiar împotriva ei!

Nu mai are chef de arţag. Cambacérès nu vede că s-a declanşat un război?

Este vorba despre mine şi despre Bourboni, dar nu vorbim de o înfruntare între două familii, ca într-o vendetă, ci de lupta dintre două Franţe.

— Eu trebuie să susţin Revoluţia franceză al cărei fiu sunt.

Îl priveşte pe Cambacérès, căruia i-a căzut faţa.

— Moartea, reia Napoleon, este singurul mijloc de a forţa Casa de Bourbon să renunţe la tentativele ei abominabile... Într-un stadiu avansat ca acesta, nu mai pot da înapoi.

Începe să caute printre hărţi, îl cheamă pe Méneval.

— Ajută-mă să găsesc un plan al cursului Rinului, zice el, dând semne de nerăbdare.

Bate deja miezul nopţii. Urmăreşte cu degetul malurile fluviului, se opreşte la sate, la poduri. Când generalul Berthier, apoi generalul Caulaincourt sunt anunţaţi, îi pofteşte să intre, îi cere lui Berthier să ia pana şi, cu vocea tensionată, începe să dicteze, atât de repede încât trebuie să repete uneori pentru ca Berthier să poată nota.

— Binevoiţi, cetăţene general, să daţi ordin generalului Ordener, pe care îl pun la dispoziţia voastră în acest scop, să se deplaseze în cursul nopţii, cu poştalionul, la Strasbourg. Va călători sub alt nume; îl va căuta pe generalul de divizie.

„Scopul misiunii sale este să se îndrepte spre Ettenheim, să împresoare orașul, să-l prindă pe ducele de Enghien, pe Dumouriez, pe un colonel englez și pe toți cei care fac parte din suita lor...

Trupele să-și ia hrană pentru patru zile și rezervă de cartușe...

Cei doi generali se vor îngriji să domnească cea mai mare disciplină, soldații să nu ceară nimic de la localnici, drept pentru care le veți da câte douăsprezece mii de franci...

Veți dispune arestarea șefului de poștă de la Kehl și a altor inși care ar putea transmite informații..."

Pentru prima oară de la descoperirea conspirației, asta însemnând de săptămâni întregi, simte, în timp ce dictează, o ușurare înviorătoare.

Este ca și cum ar începe în sfârșit să comande „foc" asupra redutei principale sau să dea ordinul de atac, ca la Toulon, acum multă vreme, în fruntea trupelor sale. Acționează. Are certitudinea că a ales cea mai bună strategie. Și, când Berthier îi prezintă ordinul ca să-l semneze, recitește dintr-o privire dispozițiile pe care le-a ordonat.

A prevăzut totul. O mie șaizeci și cinci de oameni – o mică armată – vor participa la acțiune. Știe însă că nu trebuie să facă economie la efective, fie și pentru o operațiune de genul acesta. Întotdeauna este de preferat să ai posibilitatea de a zdrobi prin număr adversarul. Și, când te angajezi într-o acțiune, ai obligația să fii pregătit cu totul pentru reușită.

Berthier părăsește camera în grabă. Bun general, Berthier, fidel și precis. Napoleon îl aude dându-i instrucțiuni generalului Ordener, care a sosit și el la palat.

De-acum, trebuie să aibă răbdare să aștepte.

Prezidează ședința ordinară de Consiliu. Simte încordarea lui Cambacérès și a lui Lebrun, a lui Talleyrand, a miniștrilor. Din contră, el își păstrează calmul. Are încredere în angrenajul pe care l-a pornit și căruia i-a așezat la locul lor toate rotițele. Restul nu mai e decât o chestiune de noroc.

Le scrie câtorva ofiţeri, lui Soult, lui Marmont. Oamenii au nevoie să împărtăşească sau să creadă că împărtăşesc secretele celui care îi comandă. Aşa se creează în jurul lui micul grup de oameni devotaţi fără de care nu există putere.

„Parisul rămâne în continuare închis", îi explică el lui Soult în 12 martie, „şi aşa va fi până când aceşti tâlhari vor fi arestaţi. Îţi spun numai ţie că sper să-l prind pe Dumouriez. Mizerabilul se află aproape de frontierele noastre."

Se instalează la Malmaison. Parcul începe să înverzească. Se plimbă timp îndelungat, evitând să vorbească cu Joséphine. Ea stă la pândă. Poate că a informat-o cineva? Îşi imaginează ce simt soţia lui şi cei din anturaj, doamna de Rémusat, de exemplu. A dorit ca doamnele de companie ale Joséphinei să fie din rândul nobilimii, deoarece vrea să realizeze reconcilierea francezilor. Ştie însă bine că arestarea ducelui de Enghien va redeschide rănile, că va trebui să le „cauterizeze" foarte prompt mergând mai departe, mai sus, mai repede, pentru a nu lăsa ca durerea să persiste şi să se extindă.

Parcurge cu paşi mari distanţa de la cabinet până la micul pod, umblă pe alei. Câteodată iese chiar pe ploaie şi pe vânt. Face lungi plimbări călare.

Poate fonda o dinastie pe cadavrul unui Bourbon? Dacă moartea unui prinţ dă naştere unui monarh, dacă o familie îi urmează alteia, atunci poate că rana se va închide.

O dinastie. Revoluţia încoronată, aproape sanctificată.

Se opreşte printre copacii bătuţi de vânt. O dinastie.

Dar el nu este nici rege, nici fiu de rege. El s-a născut pe sine. Ca un împărat.

15 martie, ora opt seara. Tăifăsuieşte cu aceste doamne în salonul de la Malmaison.

Aude galopul unui cal, apoi glasul curierului care sare pe pavajul din curte, în timp ce servitorii forfotesc în jur.

Iese.

Curierul este epuizat, plin de noroi. A plecat din Strasbourg în data de 14, la unu şi jumătate. Nu s-a oprit decât pentru a schimba calul.

Napoleon a luat plicul, dar înainte de a-l deschide întreabă cum îl cheamă pe curier. Thibaud? Îl felicită.

Apoi, mergând spre cabinet, citeşte depeşa. Îl anunţă că trupele au pornit în marş spre Ettenheim, sub comanda generalului Ordener.

Trebuie să mai aştepte.

O noapte, o zi, o noapte, o zi.

Se joacă cu fiul Hortensei. Dacă l-ar adopta pe copil, acesta ar putea fi urmaşul lui legitim; ar fi primul din noua dinastie, deoarece trebuie, dacă devine împărat, să prevadă succesiunea.

17 martie 1804, ora cinci după-amiază. Soseşte al doilea curier.

În timp ce îi înmânează plicurile, groase de data aceasta, jandarmul Amadour Clermont raportează că a plecat din Strasbourg în data de 15, seara, la ora nouă şi jumătate.

Să se odihnească, zice Napoleon.

Intră în cabinet. Nu se îndoieşte de succesul operaţiunii.

Deschide plicurile, vede întâi o listă cu nume:

1. Louis Antoine Henry de Bourbon, duce de Enghien.
2. Generalul marchiz de Thumery.
3. Colonelul baron de Grienstein.
4. Locotenentul Schmidt.

Parcurge filele, descoperă numele semnatarului. „Şeful Escadronului 38 din Jandarmeria Naţională, Charlot."

Continuă lectura.

„Generalul Dumouriez, despre care se vorbise că este cazat împreună cu colonelul Grienstein, nu este altul decât marchizul de Thumery. Am cerut lămuriri pentru a şti dacă Dumouriez apăruse la Ettenheim. Mi s-au dat asigurări că nu, şi cred că a existat supoziţia că ar fi vorba despre el doar confundându-i-se numele cu cel al generalului Thumery..."

Nici Dumouriez, nici Spencer Smith nu se aflau la Ettenheim, ci Thumery şi Schmidt.

Napoleon citeşte din nou, rând cu rând.

Îşi lasă mintea să hoinărească. Ar fi dat ordin pentru arestarea ducelui de Enghien dacă n-ar fi fost convins de prezenţa lui Dumouriez, a cărui participare la conspiraţie îi confirma amploarea?

„Ducele de Enghien m-a asigurat că Dumouriez nu a venit la Ettenheim", scrie Charlot, „că ar fi posibil totodată să fi fost însărcinat să-i aducă instrucţiuni din Anglia, dar că era sub demnitatea şi rangul lui să aibă de-a face cu astfel de oameni."

Nevinovat, ducele de Enghien?

Ce semnifică nevinovăţia, când eşti prinţ de sânge? Când ai servit un străin contra patriei tale?

Napoleon citeşte aceste ultime rânduri din mesajul lui Charlot:

„Ducele de Enghien îl consideră pe Bonaparte un mare om, dar că, fiind prinţ din familia de Bourbon, i-a jurat o ură implacabilă, ca şi francezilor de altfel, cu care se va lupta în toate ocaziile... Zice că regretă că nu a tras asupra mea, ceea ce i-ar fi decis soarta cu ajutorul armelor."

Napoleon nu se întoarce în salonul unde se pălăvrăgeşte.

S-a înnoptat. Jocurile sunt făcute. Ducele de Enghien se îndreaptă spre Paris sub escortă întărită. Va fi închis în fortul de la Vincennes.

Ce soartă să-i rezerve? Legea, doar legea. Ca pentru oricare alt emigrat care ar fi ridicat arma contra Franţei. Iar el a făcut-o. Va fi judecat deci de o comisie militară formată din şapte membri.

Napoleon deschide uşa cu geam.

Este frig în această noapte de 17 spre 18 martie 1804. Aude râsetele ce răzbat din salon. Muzicienii cântă.

Dacă ducele va fi deferit acestei comisii militare, legea, cea din 28 martie 1793, 25 Brumar anul III, spune: „Moartea."

În trăsura care, în dimineaţa zilei de 18 martie 1804, îl duce la Tuileries, Napoleon se întoarce spre Joséphine. Îşi ţine bărbia în piept şi pare necăjită.

De când i-a anunţat, în cursul dimineţii, arestarea ducelui de Enghien şi intenţia de a-l trimite spre judecare în faţa justiţiei, ea tace şi suspină.

Trebuia să-i spună. Mai mult ca sigur că ea va vorbi în dreapta şi în stânga, incapabilă cum este să păstreze acest secret. Doreşte ca vestea să se răspândească şi, asemenea miilor de canale de confidenţe, să se cunoască rezultatul acţiunii sale. Pentru că el vrea să înainteze cu rapiditate. Să lovească cu putere, să inspire teamă.

O prinde de braţ pe Joséphine. Trebuie să asiste împreună cu el la slujba de la Tuileries. Este Duminica Pasiunii. Nu trebuie să se afişeze astfel, morocănoasă, tristă şi preocupată. A înţeles?

Ea se forţează să zâmbească.

În 19 martie, în zori, la Malmaison, se plimbă prin parc. Zăreşte un curier care intră în casă, ducând două sacoşe. Se grăbeşte. Sunt hîrtiile recuperate din locuinţa ducelui de Enghien, de la Ettenheim.

Se încuie pentru a le examina singur.

Un om i se dezvăluie din aceste pagini, din aceste scrisori intime către Charlotte de Rohan. Ducele povesteşte despre vânătorile sale sau răspunde prinţului de Condé.

Faţă de acest om, Napoleon nu simte nicio ură. Dar este un duşman cel ce scrie: „Domnul duce de Enghien îl roagă pe domnul Stuart să-i aducă la cunoştinţă suveranului său şi guvernului nerăbdarea cu care aşteaptă să-i dovedească Maiestăţii Sale britanice profunzimea şi sinceritatea sentimentelor, a devotamentului şi recunoştinţei sale... şi fericirea pe care ar încerca-o dacă s-ar vedea în sfârşit plasat într-un rang care să-l pună în postura de a cuceri stima suveranului, binefăcătorul său, şi a energicei şi onorabilei sale naţiuni."

Un Bourbon în slujba Angliei!

Care declară că vrea să rămână „în apropierea frontierelor căci, după cum vă spuneam mai devreme, moartea unui om poate aduce, în punctul unde au ajuns lucrurile, o schimbare totală".

Napoleon se întrerupe din citit şi iese să se plimbe în parc.

„Moartea unui om", a scris ducele. Despre moartea mea vorbește, asta așteaptă.

Deci război, fără niciun dubiu. Ei sau eu. Ei sau noi.

Se întoarce în cabinet, reia lectura.

Ducele se laudă că poate să-i adune pe dezertori.

„Numărul ar fi mare printre ostașii armatelor Republicii", scrie el. „Ducele de Enghien a fost stimulat să se convingă de o manieră pozitivă."

Un dușman care vrea să distrugă armata națiunii. Legea contra lui, legea fără rezerve.

Napoleon este necruțător.

Își ridică capul. Joséphine stă în ușă, cu ochii înroșiți. Se bâlbâie. Se apropie, îi cade în genunchi.

Nu-l surprinde reacția ei. Ea murmură:

— Este un Bourbon.

El o respinge cu asprime. De ce nu-și dă seama de miza jocului în acest moment?

— Femeile nu trebuie să-și bage nasul în genul acesta de afaceri, zice el.

Trage mai multe prize de tutun, vorbește fără să se uite spre ea, ca și cum ar spune-o pentru el.

— Politica cere imperios această lovitură de Stat, zice el răspicat. Obțin în felul acesta dreptul de a mă arăta clement mai târziu. Lipsa de pedeapsă ar încuraja partidele. În consecință, aș fi obligat să persecut, să exilez, să condamn fără încetare, să revin asupra celor întreprinse deja pentru emigrați, să mă dau pe mâna iacobinilor. Regaliștii m-au compromis deja, și nu o dată, în fața revoluționarilor. Execuția ducelui de Enghien mă eliberează în raport cu lumea din toate taberele.

Ea se ridică în picioare, insistă.

— Hai, du-te, nu ești decât un copil! spune el.

Ea plânge în hohote, îi spune cu glas ascuțit:

— Ei bine, Bonaparte, dacă vei lăsa ca prizonierul tău să fie ucis, vei fi ghilotinat la rândul tău, la fel ca primul meu soţ, iar de data asta îţi voi ţine companie!

Se tem, toate se tem.

Mama, care îmi trimite, iată, o scrisoare prin care mă îndeamnă la îndurare, Caroline, sora mea, Hortense şi doamna de Rémusat, care plânge şi ea.

Sunt oarbe, toate?

Traversează salonul. Stau înghesuite unele într-altele, plângăcioasele. El strigă:

— Ducele de Enghien conspira ca un oricare altul. Trebuie tratat ca oricare altul!

Înainte de a ieşi, se întoarce. „Eu sunt Revoluţia franceză!", le spune răspicat.

Trimite după generalul Savary pentru ca acesta să-i transmită lui Murat ordinele sale. Cel din urmă, guvernator al Parisului, va institui o comisie militară formată din şapte membri. Ea va fi condusă de generalul Hulin, care a participat la confruntările din 14 iulie 1789, soldate cu căderea Bastiliei. Comisia se va reuni fără întârziere la castelul de la Vincennes, unde ducele de Enghien va fi închis de îndată ce va sosi de la Strasbourg. Ea va judeca în prezenţa deţinutului.

I-a spus lui Savary: „Trebuie ca totul să se termine în cursul nopţii."

20 martie. Umblă singur prin parc. Execuţia va veni în urma judecăţii. Fără tergiversări. Opinia publică trebuie să fie impresionată, stupefiată, încremenită. Repetă: „Lovită ca de un fulger!"

Aude un huruit de roţi pe pavaj. Ajunge în momentul când Fouché sare din trăsură.

Versat, Fouché, după ce a pledat pentru arestare, vine acum să recomande prudenţă.

Fouché este foarte abil! Mă va înţelege.

— Ştiu ce vă aduce aici, zice Napoleon. Astăzi voi da o mare lovitură, care se dovedeşte a fi necesară.

— Veți stârni Franța și Europa dacă nu administrați dovada de necontestat că ducele a conspirat împotriva persoanei voastre la Ettenheim, răspunde Fouché.

Napoleon se scutură din tot corpul.

Tocmai Fouché spune asta! El, asasinul de la Lyon din vremea Terorii! El!

— De ce am nevoie de dovezi? întreabă Napoleon. Nu ajunge faptul că este Bourbon, și, dintre toți, cel mai periculos?

Se îndepărtează. Fouché se ține după el pe alee, argumentează.

— Nu mi-ați spus de atâtea ori, zice Napoleon cu dispreț, dumneata și toți ceilalți asemeni dumitale, că voi sfârși prin a deveni un Monk al Franței și prin a-i readuce pe Bourboni? Ei bine, nu va mai exista nicio cale de a da înapoi. Ce garanție mai solidă aș putea oferi Revoluției pe care ați consolidat-o cu sângele regilor? Oricum, trebuie s-o încheiem. Sunt înconjurat de comploturi. Trebuie să le inspir teroare sau voi pieri.

Napoleon se îndreaptă spre clădire în momentul când sosesc trăsurile lui Talleyrand, Cambacérès și Lebrun, urmate de a lui Joseph Bonaparte.

Orice mi-ar spune, toți la un loc, n-o să revin asupra deciziei mele.

Este noaptea de 20 spre 21 martie.

A rămas singur.

Generalul Hulin trebuie să fi deschis deja procesul ducelui de Enghien.

Napoleon se așază, scrie câteva rânduri în atenția lui Réal. Acesta să se ducă neîntârziat la Vincennes și să-l mai interogheze o dată pe prizonier. La marginea gropii, oamenii vorbesc.

Poate că asta va fi o șansă pentru ducele de Enghien? Dacă destinul o vrea, eu i-o ofer.

Așteaptă.

În 21 martie 1804, ora opt dimineața, generalul Savary intră în salonul de la Malmaison. Pe fața lui, Napoleon citește moartea ducelui.

— De ce l-au judecat fără să-l aştepte pe Réal? întreabă Napoleon.

Réal apare pe neaşteptate, palid. Plicul i-a fost adus prea târziu. Dormea.

— Bine, zice Napoleon cu un glas indiferent.

Le întoarce spatele.

Joséphine intervine, repetă:

— Ducele de Enghien a murit, ah! Ce-ai făcut?

El spune cu voce puternică:

— Cel puţin, vor vedea de ce suntem capabili. De-acum înainte, sper că ne vor lăsa în pace.

Le ţine piept, tuturor.

— Am făcut vărsare de sânge, reia el, trebuia s-o fac, şi poate că voi mai face. Dar fără mânie, ci pur şi simplu pentru că sacrificiul ţine de combinaţiile medicinei politice.

Ochii lor exprimă groaza. De ce refuză toţi să vadă cine este el?

— Vor să distrugă Revoluţia, atacând-o prin persoana mea, adaugă el. Eu sunt omul de stat, eu sunt Revoluţia franceză şi o voi susţine.

25

Napoleon stă în picioare, cu spatele la şemineu. Iubeşte căldura, mirosul de lemn care arde. Din momentul în care a intrat în salonul de la Malmaison şi s-a postat astfel în faţa şemineului, nimeni nu îndrăzneşte să se apropie de el.

Joséphine şi doamna de Rémusat jelesc. Eugène de Beauharnais are înfăţişarea gravă a unuia care deplânge pierderea cuiva foarte apropiat. Din când în când, Joséphine zice cu voce tare: „Este o faptă îngrozitoare", şi se întoarce spre Napoleon.

Ele şi-au exprimat dorinţa ca Savary să le povestească ultimele clipe ale ducelui de Enghien. Le-a arătat un inel, o şuviţă de păr pe care ducele şi-a tăiat-o în faţa plutonului de execuţie, câteva rânduri scrise de el în şanţul castelului de la Vincennes, pe genunchi, toate destinate prinţesei de Rohan-Rochefort.

Mama a promis că transmite aceste suveniruri. Poartă şi ea doliu pentru ducele de Enghien.

Să stea la distanţă, aceşti plângăreţi care se comportă ca nişte copii.

Sosesc generalii, urmaţi de miniştri şi de consuli.

Vorbesc tare, mult şi cu emfază, fac roată în jurul lui Napoleon, felicitându-l pentru acest act. Îi repetă ce a spus chiar în dimineaţa aceasta tribunul Curée, un regicid, care a declarat: „Sunt încântat, Bonaparte s-a dat de partea Convenţiei." Senatorii, membrii Consiliului de Stat s-au gândit deja la turnura pe care s-o dea acestui eveniment. „Vor să-l omoare pe Bonaparte? Atunci trebuie să-l facem nemuritor."

Napoleon se depărtează în compania lui Le Coulteux de Canteleu, vicepreşedintele Senatului.

Acum trebuie să mă mişc rapid, cugetă el.

— Circumstanţele în care ne-am găsit, zice Napoleon, nu erau deloc de natură a fi tratate în mod cavaleresc. Această manieră în afacerile de stat...

Se uită spre canapeaua unde Joséphine stă cu doamna de Rémusat.

— ...ar fi puerilă, concluzionează el.

O vede pe Joséphine ridicându-se. Nu mai plânge. Fără îndoială că vederea tuturor acestor generali, care par bucuroşi de eveniment, a făcut-o să se îndoiască de temeiul lacrimilor ei.

O aude zicând unora şi altora, ca pentru a se scuza:

— Eu sunt femeie şi mărturisesc că de asta îmi vine să plâng.

Napoleon merge spre ea, o prinde de braţ şi zice aluziv:

— Trebuie cu orice preţ să lăsăm în urmă acest eveniment.

Apoi anunţă că, în aceeaşi seară, după cum era prevăzut, se va duce la Operă. Joséphine îi şopteşte că se teme de reacţia spectatorilor, care ar putea să-şi manifeste dezaprobarea pentru „fapta îngrozitoare". Trebuie să aştepte.

El îi strânge braţul.

În seara aceasta, la Operă!

Sala a aplaudat ca de obicei.

Iar a doua zi, în cabinetul de lucru de la Tuileries, sosesc primele adrese, scrise de soldaţii din „Marea Armată" de la Boulogne. Ei aprobă execuţia ducelui de Enghien şi îi cer lui Napoleon să se proclame Împărat.

A venit momentul să meargă mai departe.

Se duce la Consiliul de Stat. Dacă o acţiune este îndeplinită, ar fi stupid să n-o revendice.

— Franţa să nu se lase înşelată, spune el, nu va avea nici pace, nici odihnă, până când ultimul individ din familia Bourbon nu va fi exterminat. L-am prins pe unul la Ettenheim... Ce drepturi ale omului pot invoca cei care au gândit asasinatul, cei care îl

comandă şi îl plătesc?... Şi îmi vorbesc acum de azil, de violare de teritoriu! Ciudată naivitate!

Se opreşte o clipă, privirea sa face turul adunării.

— Cât de puţin mă cunosc, zice el răspicat. Prin venele mele nu curge apă, curge sânge.

Trebuie să inspire frică. Dar, totodată, şi să-i liniştească.

— Mâna mea de fier nu se află la extremitatea braţului meu, i se confesează lui Roederer. Ea îmi iese direct din minte. Natura mi-a dăruit-o, dar numai calculul o pune în mişcare.

Îl conduce pe Roederer, zicând cu voce calmă:

— Nu am nicidecum intenţia să revin la proscrieri în masă şi cei care se prefac a se teme nu cred deloc lucrul acesta.

Gata cu teroarea. Va respecta regulile guvernării.

— Nu judec decât acţiunile, nu vreau să condamn o masă de oameni. Voi pedepsi, voi lovi individual pe cei care se vor dovedi vinovaţi, dar nu voi lua măsuri generale.

Dintr-odată îl cuprinde furia:

— Ducele de Enghien a pus mâna pe arme contra Franţei. Ne-a declarat război. Prin moartea sa, ne-a plătit o parte din sângele celor două milioane de cetăţeni francezi care au pierit în acest război.

Face un gest de dispreţ.

— Bourbonii, zice el, nu vor vedea niciodată nimic altceva decât „ochiul de bou"[1], şi sunt sortiţi la veşnice iluzii. Ah! Cu totul altfel ar fi fost dacă i-aş fi văzut, ca pe Henric al IV-lea, pe câmpul de bătălie, acoperiţi de sânge şi de praf. Nu recucereşti un regat cu o scrisoare de la Londra, semnată „Louis".

Rânjeşte.

— Am de partea mea voinţa naţiunii şi o armată de cinci sute de mii de oameni. Am făcut vărsare de sânge.

Nu are dreptul să fie monarh, împărat?

---

[1] *Ochi de bou* = nume dat ferestrelor rotunde de mici dimensiuni folosite pentru iluminarea şi aerisirea podurilor, a mansardelor sau a încăperilor de serviciu ale unui edificiu. (N. red.)

— Fouché spune asta pretutindeni, murmură Roederer.

Fouché?

El explică, continuă Roederer, că ar fi absurd din partea oamenilor Revoluției să compromită totul pentru a apăra principii, în timp ce nu avem altceva de făcut decât să ne bucurăm de realitatea prezentă. Bonaparte, potrivit lui Fouché, este singurul om care de pe poziția sa poate să ne garanteze bunurile, demnitatea, slujbele.

Fouché a redactat un raport pe care l-a supus Senatului: „Guvernarea Franței trebuie încredințată unui singur om care să aibă succesiunea asigurată printr-o descendență ereditară...", a scris el. „Și Senatul trebuie să-l invite pe prim-consul «să-și desăvârșească lucrarea, făcându-l nemuritor ca și gloria sa»".

Împărat.

Napoleon repetă cuvântul. Se gândește de multă vreme la semnificația lui, poate dintotdeauna, și iată că titlul acesta se află acum la îndemâna sa.

În 28 martie, îi primește pe membrii Senatului. Îi ascultă, cere timp de gândire.

Oricum, hotărârea lui este luată, dar, la fel ca înainte de începerea unei lupte, vrea să mai chibzuiască.

Se duce la Malmaison, se plimbă singur prin parc.

Ereditate? Cine să-mi urmeze?

Discută cu Joseph. Acesta refuză să se lase deposedat de drepturi în beneficiul descendenței sale. Și, când află că Napoleon intenționează să-l adopte pe Napoleon-Charles, fiul Hortensei și al lui Louis, protestează. De altfel, Hortense refuză adopția copilului ei. Louis înnebunește de gelozie. Zvonurile care pretind că Napoleon ar fi tatăl copilului îl rănesc, îl înfurie. Adopția, care pare să confirme bârfele, este ceva de neconceput pentru el.

Iată familia mea!

Îi va avertiza.

— Voi da o lege care să mă facă cel puțin șeful familiei mele! îi strigă în fața lui Joseph.

Vremea este frumoasă, dar friguroasă. Se duce mai mereu la Saint-Cloud, se preocupă de „Marea Armată", de proiectul debarcării în Anglia.

Şi, în unele nopţi, domnişoara George, adusă de Constant, se strecoară pe scara ce duce la apartamentele private ale lui Napoleon.

O aşteaptă, dar nu-l mai distrează ca altădată. Ştie că povesteşte despre nopţile lor, şi atunci răreşte întâlnirile, primeşte alte actriţe şi, câteodată, pe doamna de Rémusat, care face parte din cercul de la Malmaison. Poate să stea de vorbă cu ea. Aminteşte de propunerea tribunului Curée, votată de Tribunal în 30 aprilie, prin care îl proclamă pe „Napoleon Bonaparte împărat, succesorul său fiind ales din familia sa".

„Nu ne mai este permis să mergem cu paşi înceţi", a spus Curée, „timpul se grăbeşte; secolul lui Bonaparte se găseşte în ultimul pătrar: naţiunea vrea ca o personalitate ilustră de talia lui să vegheze asupra destinului său."

Îşi dă seama ce înseamnă lucrul acesta? o întreabă pe doamna de Rémusat. Apoi, fără să-i aştepte răspunsul, adaugă:

— Iubiţi monarhia, nu-i aşa? Pare să fie singura formă de guvernare care place francezilor.

Surâde.

— Cei care mi se vor adresa cu „Sire", murmură el, se vor simţi mult mai bine decât acum.

Se apropie de ea. Ar putea să i se confeseze, să-i spună că s-a văzut cu cardinalul Caprara în cursul după-amiezii, pentru a-i aduce la cunoştinţă dorinţa lui de a fi hirotonisit împărat de Papa Pius al VII-lea.

Ideea i-a venit de curând. Odată sfinţit de Suveranul Pontif, va fi realmente un împărat legitim. Ce-ar mai putea invoca împotriva lui suveranii care fac din religie piatra de temelie a puterii lor?

— Mă gândeam, îi spune doar doamnei de Rêmusat, să mai păstrez Consulatul încă doi ani. Dar această conspiraţie a urmărit să tulbure Europa: a trebuit deci să le arăt că se înşală, atât Europei,

cât și regaliștilor. Aveam de ales între o persecuție comună sau o mare lovitură.

Poate ea să-și imagineze o altă variantă decât cea pe care a folosit-o?

A dat o lovitură de mare forță. Iată ce semnifică execuția ducelui de Enghien.

— I-am redus la tăcere pentru totdeauna și pe regaliști, și pe iacobini.

Au încercat din nou să-l învinovățească pe Napoleon când, în 6 aprilie 1804, generalul Pichegru a fost găsit mort în celula sa din temnița Temple, strangulat. Crimă de mameluc, au spus unii și alții, un asasinat cu scopul de a face să tacă un martor incomod care ar fi putut dezvălui unele aspecte din trecutul prim-consulului.

Zvonurile au avut însă un ecou slab în rândul națiunii.

— Exista un tribunal pentru judecarea lui Pichegru, zice Napoleon, și soldați pentru a-l împușca. Pichegru era un martor cheie împotriva lui Moreau, de ce să fi pus să-l asasineze?

Se strâmbă cu dispreț:

— În viața mea nu am făcut niciodată ceva inutil.

Pichegru s-a sinucis! Cadavrul lui să fie expus la vedere și să se facă o anchetă publică.

Și câinii n-au decât să latre.

Procesul lui Moreau și al celorlalți bandiți va avea loc.

— Dumnezeu va pedepsi pe lumea cealaltă, zice el, însă Cezar trebuie să domnească în cea de-aici.

— Dar domnii de Polignac și domnul de Riviére? întreabă doamna de Rémusat. Vor fi și ei condamnați, executați?

Îl imploră, îl roagă să-i ierte.

— Să fie judecați mai întâi, zice Napoleon.

Iar cel care se va pronunța asupra grațierii lor nu va mai fi prim-consul, ci Împărat.

18 mai 1804. Napoleon, în uniformă, așteaptă în marele cabinet din Palatul Saint-Cloud. Este în picioare în centrul cercului

format din consilieri de stat şi generali. În spatele lui se află aliniaţi miniştrii şi consulul Lebrun.

A sosit clipa.

Îl priveşte înaintând pe Cambacérès, îl aude anunţând că, prin hotărârea Senatului, „generalul Napoleon Bonaparte este proclamat Împărat al francezilor sub numele de Napoleon I".

— Sire..., începe Cambacérès cu glas răsunător.

„Sire!"

Deci s-a adeverit. Este Împărat. Oare acesta să fie momentul cel mai fericit din viaţa lui? se întreabă în timp ce Cambacérès încheie.

— Pentru gloria şi pentru fericirea Republicii, Senatul îl proclamă din acest moment pe Napoleon Împăratul francezilor.

Napoleon aude bubuitul tunurilor care, în Paris, anunţă evenimentul, şi al cărui ecou se repercutează până aici, la Saint-Cloud.

Fericit?

Care este sensul acestui cuvânt? El a înfăptuit ceea ce exista deja înlăuntrul său, ce trebuia deci realizat, pentru că acel lucru era expresia energiei pe care o deţinea şi care l-a determinat să parcurgă tot acest drum. Până la aceste cuvinte, *Împărat, Maiestate.*

Are sentimentul că totul a fost o necesitate şi, în acelaşi timp, ceva inevitabil în viaţa lui.

Face un pas, rosteşte cu glas tare şi ferm:

— Tot ce poate contribui la binele patriei este prin esenţă legat de fericirea mea.

Înclină uşor din cap. Aceşti bărbaţi, aceste femei din jurul lui formează un cerc în centrul căruia se află el.

— Accept titlul pe care îl consideraţi util pentru gloria naţiunii, continuă el. Supun aprobării poporului legea eredităţii.

Parcurge cu privirea personalităţile reunite.

— Sper ca Franţa să nu regrete niciodată onorurile pe care le va acorda familiei mele. În orice caz, spiritul meu n-ar mai exista în posteritate în ziua când ea ar înceta să merite dragostea şi încrederea marii naţiuni.

Oamenii aplaudă. Totul n-a durat decât cincisprezece minute.

Vede chipul încordat, crispat, al Joséphinei. Pare că se teme.

Îl primeşte pe Duroc, guvernatorul palatului. Vrea, zice el, o etichetă strictă. Fiecare i se va adresa celuilalt cu titlul care-i revine. Joseph este Mare Elector; Louis, conetabil; amândoi sunt Alteţe Imperiale; Cambacérès, arhicancelar; Ségur, mare maestru de ceremonii. Optsprezece generali sunt numiţi mareşali.

— Duroc, vei fi Mare Mareşal al Palatului[1].

La sfârşitul zilei, Napoleon intră în salon. Sunt adunaţi toţi acolo pentru dineu. Înaintează. Li se adresează tuturor celor prezenţi cu noile titluri, cu glas impersonal, ca şi cum mama sa, fraţii săi, surorile ar fi fost la fel de îndepărtaţi precum Murat sau Cambacérès. Este jocul puterii şi al vieţii. Bagatele? Cui nu-i place să se joace?

O zăreşte pe Caroline Murat care îşi muşcă buzele, plânge. Elisa Bacciocchi îşi manifestă şi ea gelozia. Puţin înainte de încheierea mesei, Caroline dispare. Se smiorcăie că nu este prinţesă.

Napoleon merge spre ea, adresându-se în acelaşi timp şi Elisei.

— Într-adevăr, doamnelor, văzându-vă pretenţiile, s-ar crede că am primit coroana din mâinile defunctului rege, tatăl nostru, zice el.

El, şi numai el, este începutul.

I-o repetă şi mamei sale, doamna Mamă de-acum înainte.

— Intenţionez să exclud pentru moment din succesiunea mea politică, zice el, pe doi dintre fraţii mei. Lucien şi Jérôme, unul pentru că a încheiat, cu toate că are caracter, o căsătorie de carnaval, celălalt pentru că şi-a permis să se însoare, fără consimţământul meu, cu o americancă. Îi voi repune în drepturi când vor renunţa la nevestele lor.

---

[1] Sintagma **Mare Mareşal al Palatului** desemnează o funcţie din cadrul Casei militare a Împăratului, în timpul Primului Imperiu Francez. Atribuţiile sale ţineau de: ordonarea cheltuielilor Palatului, pe timp de pace sau în campanie (hrană, iluminare, încălzire, cheltuielile generate de servitori), cât şi de securitatea şi supravegherea Casei Împăratului. (N. red.)

Traversează încet salonul. La trecerea lui, apropiații tac și se înclină.

Este deja Împăratul. O fixează cu privirea pe Joséphine, apoi pe Louis.

Și unul, și celălalt probabil se gândesc deja la moartea mea. Nu am urmași, și, dacă nu voi adopta copiii sau nepoții fraților mei, Joseph și Louis, ei sunt cei ce mă vor urma.

Dar pe cine aș putea să mă bazez?

Va rezista ceva din toate astea după mine?

A doua zi dimineața, în 19 mai 1804, îl aude pe Constant deschizând ușa camerei.

— Cât este ceasul? Și vremea? întreabă el ca în fiecare dimineață.

— Sire, este ora șapte și un timp minunat.

Sire. Întâia dimineață.

Îl ciupește pe Constant de ureche.

— Domnul caraghios, murmură el.

26

Napoleon aşteaptă cu nerăbdare încheierea ultimului act. Nu cunoşti sfârşitul unei piese decât atunci când cortina cade după ultima replică. Iar procesul generalului Moreau, al lui Cadoudal şi al complicilor săi abia a început, în această zi de 25 mai 1804. Poate să aibă încredere în judecători? Citeşte rapoartele poliţiei. Thuriot, judecătorul instructor, este sigur. A fost membru în Comitetul Salvării Publice. Dar ce să creadă despre judecătorul Lecourbe, al cărui frate, general, a fost unul dintre apropiaţii lui Moreau? Şi de ce simpatii se mai bucură acesta din urmă în armată?

În fiecare seară, Napoleon cere să i se aducă darea de seamă asupra audierilor. Nu-i place atmosfera din sală după cum o descriu spionii poliţiei. Se indignează. Numeroşi ofiţeri în civil vin să-l susţină pe Moreau. Ei nu respectă consemnul ce le-a fost ordonat pentru a-i reţine în cantonamente. Băncile din faţă sunt ocupate de aristocraţii sosiţi din saloanele de la periferie şi care bat din palme când Cadoudal sau Armand de Polignac răspund cu aroganţă sau ironic întrebărilor sau, de exemplu, când Picot, servitorul lui Georges, afirmă că a fost torturat, că i s-au strâns degetele, fiind interogat despre o muschetă.

Napoleon se înfurie. Ce comedie este asta?!

Când coboară în salon, îl întâmpină suspinele Joséphinei şi ale doamnei de Rémusat. Ele pledează cu faţa, cu mâinile, cu lacrimile lor, care pentru Polignac, care pentru Bouvet de Lozier.

Îi vine să le strige: „Pe mine au vrut să mă omoare!“

Într-o seară, îl copleşeşte furia. Generalul Lecourbe l-a ridicat în braţe, în plină şedinţă a tribunalului, pe fiul lui Moreau şi a strigat: „Soldaţi, iată-l pe fiul generalului vostru!" Şi militarii au luat poziţia de drepţi. Puţin tupeu să fi avut Moreau, şi tribunalul ar fi fost vânturat şi prizonierii liberi!

Este posibil ca piesa să aibă un astfel de sfârşit?!

Fouché se prezintă la Saint-Cloud, unde Napoleon aşteaptă verdictul.

De care parte înclină Fouché?

Napoleon îi întinde o scrisoare, o declaraţie a lui Ludovic al XVIII-lea prin care îl denunţă pe „uzurpatorul Bonaparte". Dar nu numai atât. Citeşte, citeşte, Fouché! Ludovic al XVIII-lea condamnă toate actele ilegale comise începând de la Stările Generale din 1789. Sunt ei, adică fratele lui Ludovic al XVI-lea, care au aruncat Franţa şi Europa într-o criză cumplită.

Fouché rămâne impasibil ca de obicei. El exprimă ce simte şi Napoleon. Că mulţi generali, chiar dintre cei deveniţi mareşali, doresc achitarea lui Moreau. Moncey zice că nu poate fi sigur nici pe reacţia jandarmeriei.

— Un act de clemenţă ar impune mult mai mult decât execuţiile, conchide Fouché.

— Să fie condamnaţi, răspunde Napoleon, şi îmi voi putea exprima dreptul la graţiere.

În seara zilei de 10 iunie, cade verdictul. Cadoudal, Armand de Polignac şi Rivière sunt condamnaţi la moarte. Iar Moreau la doi ani de închisoare.

Doi ani!

Napoleon gesticulează. Îl insultă pe judecătorul Lecourbe.

— Judecător trădător! strigă el.

Conform legii, Moreau merita pedeapsa capitală. Dar judecătorilor le-a fost frică.

— Animalele acestea, zice el, îmi declară că Moreau nu poate să scape de o condamnare capitală, complicitatea sa fiind evidentă, şi uite că mi-l condamnă ca pe un hoţ de buzunare.

Urlă în continuare, dă cu piciorul în scaune.

— Ce-ați vrea să fac cu ăsta? Să-l păzesc? Ar fi încă un loc de întrunire.

Se abține. Își amintește de versurile din *Cinna* pe care le-a recitat de-atâtea ori: „Sunt propriul meu stăpân și-al universului."

— Să-și vândă bunurile și să părăsească Franța, zice el. Ce să fac cu el la Temple? M-am săturat de el.

În dimineața zilei de 11 iunie se află la lucru în cabinetul său, în compania lui Talleyrand.

Ministrul îi relatează despre reacțiile marilor puteri la execuția ducelui de Enghien. Curtea țarului a purtat doliu la anunțul veștii.

— Doliu!

Napoleon împinge masa la care se găsea așezat cu un gest violent.

Alexandru, care a pus să-i sugrume tatăl cu complicitatea ambasadorului Angliei, sir Withworth, același care mai târziu, la Paris, urzea intrigi, și pe care eu personal l-am certat în ajunul încălcării Păcii de la Amiens, Alexandru pretinde să dea lecții? Asta este lumea? Asta este lumea, în Rusia și în Anglia? Dacă acestea două încheie cu Prusia, care îl plânge și ea pe prințul de sânge, o coaliție, ei bine, o s-o zdrobim.

Intră La Valette și Napoleon aude voci și suspine de femei.

— Ce se întâmplă la soția mea? întreabă el.

— Sire, se plânge.

Înainte ca Napoleon să poată răspunde, Joséphine pătrunde în cabinet urmată de mai multe persoane pe care ea pare să le protejeze cu ambele brațe larg deschise. O tânără drăguță se aruncă plângând la picioarele lui Napoleon, îl imploră, izbucnește în hohote și leșină. Doamna de Rémusat intervine, îi șoptește că este vorba de doamna de Polignac. Bătrâna doamnă de Montesson, pe care Napoleon a cunoscut-o odinioară, pe când era elev la școala din Brienne, face și ea apel la clemență.

Ce interes aveți voi pentru oamenii aceștia? bombăne Napoleon.

O duce pe doamna de Rémusat într-un colţ al camerei, în timp ce restul se strânge în jurul doamnei de Polignac care se roagă pentru iertarea soţului ei.

— Partidul regalist, zice el, este plin de tineri imprudenți care o vor lua de la capăt iar şi iar, dacă nu li se administrează o lecţie usturătoare.

Doamna de Polignac se apropie, sprijinită de Talleyrand.

O femeie frumoasă şi înduioşătoare.

— Sunt vinovaţi cu toţii, prinţii care compromit viaţa celor mai devotaţi slujitori ai lor fără să împartă cu ei pericolele, zice Napoleon.

Face câţiva paşi. Cabinetul s-a umplut de-acum de femei, Hortense, surorile sale, Caroline şi Elisa. Le ascultă. Ele pledează pentru unul sau altul dintre condamnaţi, Lajolais, Bouvet de Lozier. Napoleon ezită. Nu vrea să dea dovadă de slăbiciune. Apoi, brusc, se adresează doamnei de Polignac:

— Doamnă, viaţa mea voia s-o ia soţul dumneavoastră, aş putea deci să-l iert.

Şi asta înseamnă să fii Napoleon I, Împăratul. Şi asta înseamnă să fii nu un Bourbon, ci un om care şi-a riscat viaţa.

Mai târziu, Napoleon aprobă alte graţieri, îi permite lui Moreau să părăsească Franţa, şi, din fondurile poliţiei, ordonă să i se cumpere proprietăţile, cea de la Grosbois şi hotelul din Paris. Îi acordă lui Bernadotte hotelul şi lui Berthier, Grosbois. A te arăta generos înseamnă şi asta un act politic.

Poate că aceşti generali vor şti să-i rămână îndatoraţi.

Cortina cade încet peste ultimul act. Mai rămâne Cadoudal. Îi vine în memorie capul mare al lui Georges. El se va rostogoli în căldarea de tărâţe. Stâlpii ghilotinei sunt deja ridicaţi în Piaţa Grève.

Acest şuan şi-a riscat viaţa. Un om curajos. Napoleon îl convoacă pe Réal, consilierul de stat, să-i explice lui Georges că, dacă îşi cere iertare, i-o va acorda.

În seara zilei de 25 iunie, Réal vine cu răspunsul. Cadoudal refuză.

E bine așa.

În 26 iunie 1804, Samson, al cărui tată i-a tăiat capul lui Ludovic al XVI-lea, îl decapitează pe Cadoudal și pe doisprezece dintre complicii lui.

Napoleon se plimbă singur în parcul de la Saint-Cloud. A citit relatarea execuției șuanului; Georges a strigat: „Trăiască regele!", ținându-se drept pe eșafod, cu zâmbetul pe buze.

Iată un bărbat. Iar el va servi de exemplu pentru alții care se vor ridica mereu împotriva mea.

Napoleon se îndreaptă agale spre castel. Îl va rechema pe Fouché. În fruntea Poliției generale a Imperiului are nevoie de un ministru de calibrul lui.

Partea a șaptea

Ce este cuvântul „împărat"? Un cuvânt ca oricare altul!

iulie 1804 – decembrie 1804

27

Napoleon pândeşte cel mai mic zgomot. A deschis fereastra apartamentului său privat, situat deasupra biroului de lucru. Aerul acestei nopţi de iulie 1804 este răcoros, încărcat de umiditatea care vine dinspre pădurea ce înconjoară Castelul Saint-Cloud. Napoleon se duce spre uşiţa ce dă în scara secretă care leagă cabinetul său de apartament. Nimeni nu are permisiunea să o folosească fără aprobarea lui specială.

Ascultă şi îşi pierde răbdarea.

De ce trebuie să se ascundă? Îi poartă pică Joséphinei pentru că îl obligă la meschinăriile astea care sunt nedemne de el, de titlul şi mai ales de sufletul lui. El nu poate fi constrâns. A răsturnat cu susul în jos toate ierarhiile, i-a făcut pe regi să se încovoaie, chiar şi pe Papă, care, e sigur de asta, va veni să-l ungă împărat aici, la Paris, iar acum, în acest apartament, în această noapte, el nu este decât un soţ care-şi aşteaptă amanta şi care se ascunde ca să evite scenele de gelozie ale nevestei.

Insuportabil!

Câteodată, ca acum de exemplu, are pornirea de a ceda insistenţelor familiei sale.

Din momentul în care a fost proclamat Împărat, fraţii şi surorile nu contenesc să-l incite la divorţ. În zadar i-a poftit să se abţină, i-a acoperit de titluri carolingiene, de pensii – şapte sute de mii de franci pentru Elisa! –, fraţii şi surorile continuă să-i repete că trebuie s-o lase pe Joséphine înainte de învestire, la care ar fi

scandalos s-o asocieze pe ea, care nu este capabilă nici măcar să-i dăruiască un urmaş soţului ei!

Deschide uşa. Niciun foşnet discret, nicio umbră pe scăriţă. Se duce din nou la fereastră. Poate că Marie-Antoinette Duchâtel trece prin grădini. Dar mai trebuie să zăbovească în salonul Joséphinei, să aştepte un moment prielnic pentru a se fofila. Joséphine nu se lasă uşor păcălită, stă la pândă. El nu suportă s-o vadă că suferă în halul ăsta. Şi totuşi, în virtutea cărei obligaţii ar trebui să renunţe la plăcerea de o noapte cu o femeie tânără? Şi, la urma urmei, de ce să nu se gândească la divorţ?

Degeaba îi oferă acestei dinastii pe care o fondează toate aparenţele şi formele necesare, ea va rămâne fragilă şi ameninţată atâta timp cât nu va avea un moştenitor în linie directă, un fiu al lui, pe care Joséphine nu i-l poate da.

Are această certitudine.

Şi apoi, îşi doreşte altă femeie. Marie-Antoinette Duchâtel, pe care o aşteaptă, abia a depăşit cu puţin douăzeci de ani. Este măritată cu un bătrân plicticos, un distins conte întemniţat în timpul Terorii şi bun director la înregistrări, care nu mai poate răspunde dorinţelor soţiei sale.

Şi Joséphine nu mai poate să-mi dea ce aştept de la ea.

Marie-Antoinette are înflăcărarea vârstei sale. Şi nu pare a fi nici proastă. Nu are „coapsele vulgare" ale Georginei, din contră, are o siluetă fină.

Deschide din nou uşa de la scară.

Constant va trebui să închirieze un apartament, poate pe Champs-Élysées, unde să mă pot duce când am chef şi unde să nu mai mă tem să fiu surprins, ca aici. Şi doamna Duchâtel poate fi zărită de orice servitor, sau, mai rău, de Joséphine.

Simte tentaţia de a o rupe pe loc cu ea, în mod brutal, înainte de sacralizare.

Apoi îşi revine în fire. Aude fâşâitul unei rochii, al unui picior sau umăr pe scară. Face un pas. Întrezăreşte pletele blonde ale Mariei-Antoinette Duchâtel. O prinde de încheieturi, o trage spre el. Ea îşi pierde respiraţia. Se încurcă în scuze. „Sire", începe ea.

El n-o ascultă. Au atât de puţin timp. Ea trebuie să se reîntoarcă lângă Joséphine, deoarece Napoleon a numit-o doamnă de onoare la palat.

El râde. Cel puţin, are această putere.

Se simte tânăr şi în formă.

Nici n-a împlinit treizeci şi cinci de ani şi este Împăratul francezilor.

Împărat?

Vrea totul de la acest titlu. Blazoanele, costumele, fastul.

Îi adună pe membrii Consiliului de Stat.

Zice, întorcându-se spre Cambacérès: „Domnule arhicancelar." Şi Cambacérès se înclină, murmurând: „Sire".

Fiecare detaliu trebuie stabilit cu minuţiozitate, bine gândit. Le dă cuvântul tuturor consilierilor, lăsându-i să vorbească. Cambacérès doreşte să se lase albina ca simbol al Imperiului. Un altul propune leul. De ce nu cocoşul? zice al treilea. Elefantul este un simbol al puterii, murmură Portalis.

Redactează deja decretul care stabileşte marele însemn al Imperiului: „leul tolănit, pe un fond azuriu".

Napoleon taie cuvântul „leu", îl înlocuieşte cu „acvila cu aripile desfăşurate". Acvila este Roma, este Carol cel Mare. Iată ascendenţa sa. Şi pentru armate, însemnele vor fi acvilele, ca acelea ale legiunilor şi cohortelor romane.

Cât despre albină? Cambacérès, cu vocea sa blândă, reaminteşte că s-au găsit albine din aur în mormântul lui Childéric I şi pe blazoanele mai multor regi ai Franţei din prima seminţie. Cu ocazia intrării lui Ludovic al XII-lea în Gênes, în 1507, continuă Cambacérès, regele Franţei purta o robă pe care erau imprimate, în număr mare, albine de aur. Vulturul în zbor sau albina?

Napoleon îşi dă acordul. Astfel se înscrie în descendenţa suveranilor, îi reuneşte pe toţi în dinastia sa. Şi fiecare ceremonie, fiecare costum, fiecare gest, zice el, are importanţa lui.

În 13 iulie, fixează prin decret ordinea „onorurilor și întâietăților". Nu-i mai trebuie, îi zice arhicancelarului, acest „mărunt război al etichetei".

Tranșează, fixează superioritatea generalilor de divizie asupra prefecților, creează gărzile de onoare care vor fi recrutate dintre bărbații tineri proveniți din cele mai bune familii. Și, cu pana în mână, el însuși stabilește că garda imperială va număra opt mii de oameni, dintre care două mii opt sute de cavaleriști.

Îi spune lui Berthier: „Oameni înalți, de un metru șaptezeci cel puțin, care au cinci ani de serviciu și au participat la două campanii vor alcătui garda."

Ministrul de Război se înclină.

Apoi Napoleon murmură cu o voce visătoare, privindu-l pe general:

— Ce este cuvântul „împărat"? Un cuvânt ca oricare altul! Dacă n-aș avea alt titlu în afară de acesta cu care să mă prezint în fața posterității, mi s-ar râde în nas.

Zâmbește la vederea chipului înmărmurit al lui Berthier.

Își continuă ideea:

— Pentru oameni, ca și pentru tablouri, este nevoie de o zi favorabilă.

Ce-o fi crezând Berthier?

Berthier se bâlbâie.

Oamenilor le trebuie cuvinte simple, idei puternice și clare, ceremonii strălucitoare.

Napoleon își va juca rolul.

El este Împăratul.

În 15 iulie 1804, duminică, ziua când se aniversează Căderea Bastiliei, pleacă de la Carrousel la amiază.

În fața lui vede soldații aliniați, formând șirul, și cele patru calești cu Joséphine, doamnele sale, prințesele și ofițerii lor care se îndreaptă deja spre Domul Invalizilor.

În dimineața aceasta, văzând-o pe Joséphine în rochia ei de tul roz, presărată cu stele argintii, o găsește frumoasă și demnă. Se

simte înduioșat, fericit. Ar fi atât de simplu dacă ar fi ceea ce ar trebui să fie: o tânără soție aureolată de titlul și de frumusețea sa, fidelă, amabilă și roditoare. Și virgină! Dar ea nu a fost niciodată așa!!!

Constant și Roustam l-au ajutat pe Napoleon să-și îmbrace uniforma de colonel de gardă. Și-a pus pălăria neagră și, la momentul de față, se află în fruntea cortegiului, călărind țanțoș pe un armăsar alb. În urma lui se înșiră colonei, generali din gardă, înalți funcționari civili ai Coroanei, aghiotanți și, în încheierea plutonului, grenadieri călări.

La Domul Invalizilor, mareșalul guvernator îi înmânează cheile, apoi Napoleon, condus de clerici, merge la tronul care a fost aranjat pentru el în partea stângă a altarului.

Stă în picioare întâi, cu capul descoperit, privind naosul imens, tribunele, această mulțime în uniforme ordonate pe categorii, acolo elevii Școlii Politehnice, aici, invalizii, dincolo, ambasadorii, înalții ofițeri civili și, dincoace, militarii.

Se așază. Lumea este în ordine, iar el se află în centrul ei.

Cardinalul împuternicit citește Evanghelia, apoi, după discursul Marelui Cancelar al Legiunii de Onoare, Lacépède, Napoleon se ridică în picioare. Și-a pus din nou pălăria pe cap. Ceremonia de înmânare a înaltei distincții militare, el a vrut-o astfel, încadrată de ritualuri religioase, în Biserică. Și, după distribuirea stelelor Legiunii de Onoare, va începe un Te Deum. Astfel, cu ocazia acestei ceremonii care celebrează ziua de 14 iulie, va fi realizată fuziunea pe care o urmărește, va fi exprimat sensul pe care îl dă Imperiului său.

Începe să vorbească cu glas puternic care răsună în imensul edificiu:

— Comandanți, ofițeri, legionari, cetățeni și soldați, zice el, jurați pe onoarea voastră să vă devotați în slujba Imperiului și pentru păstrarea teritoriului său în integralitatea sa și pentru apărarea Împăratului, a legilor Republicii și a proprietăților pe care le-a consacrat; să combateți prin toate mijloacele pe care justiția, rațiunea

şi legile le confirmă orice încercare care ar tinde să restabilească regimul feudal...

Face pauză, pentru ca fiecare să priceapă. El este Împăratul unei noi ordini. El restabileşte formele vechi pentru a apăra ceea ce este nou şi născut la 14 iulie 1789.

Îşi ridică glasul, şi mai puternic.

— În sfârşit, zice el, juraţi să contribuiţi din toate puterile la menţinerea libertăţii şi egalităţii, bazele dintâi ale instituţiilor noastre. Juraţi!

Aplauzele explodează, reverberează pe sub bolţi. Urmează Te Deum-ul.

Se simte transformat. Ba chiar are impresia, în momentul când înmânează fiecăruia dintre marii ofiţeri, demnitarilor, decoraţiile, că gesturile sale sunt mai lente.

El este cel care consacră şi conferă gloria şi onoarea.

Tunurile bubuie.

La ora trei după-amiază, se întoarce cu trăsura la Tuileries.

Trăsura trece direct prin grădină. Este privilegiul Împăratului.

Încă două nopţi la Saint-Cloud.

Ea revine. A văzut-o pe doamna Duchâtel la Invalizi, împodobită din cap până în picioare în doamnă de onoare a palatului, nu departe de Joséphine. Fusese surprins de graţia soţiei sale când plecaseră de la Tuileries, dar cum ar putea rivaliza cu Marie-Antoinette Duchâtel? Timpul este o groapă unde te împotmolești. Iar Joséphine i-a părut, cu tot fardul, cu tot roșul din obraji şi de pe buze, ştearsă, pe lângă tânăra femeie.

O doreşte.

Nu s-a simţit nicicând atât de sigur pe el. El este această acvilă în zbor. Îi vine să pună mâna cu degetele răşchirate precum ghearele pe trupul tinerei Duchâtel.

Ea intră. El o strânge cu putere. O ia cu asalt.

Şi nimeni să nu-l împiedice să fie ce este, să facă ce vrea.

Ajunge la Boulogne pe 19 iulie 1804.

Traversează oraşul. Bateriile trag nouă sute de salve de tun în cinstea lui. Fetele îi aruncă flori în timp ce trece pe sub arcurile de triumf ridicate pe fiecare stradă. În port, s-a plantat o coloană de stâlpi de cincisprezece metri înălţime de care sunt agăţate inscripţii cu ameninţări la adresa Angliei care va fi lovită de „fulgere răzbunătoare". Napoleon salută, dar nu zăboveşte. Se suie într-o barcă, se duce în direcţia liniei de ancorare. Timpul este frumos. Dă ordin ambarcaţiunilor să se pregătească de drum.

Marea, în pofida vântului puternic, nu pare agitată. Napoleon stă în partea din faţă a şalupei. Brusc, trecând pe lângă un promontoriu, observă escadra engleză care deschide focul instantaneu.

Îi place starea aceasta de încordare care pune stăpânire pe oameni la iminenţa războiului, care schimbă vocile, comportamentele şi crispează feţele.

Se întoarce în port.

Se instalează în baraca de pe faleza Odre. Prin peretele de sticlă priveşte portul şi marea.

Se pune apoi pe treabă, îi scrie lui Fouché, îi cere să-l alunge din Paris pe generalul Lecourbe, care fusese de partea lui Moreau. Prea mulţi spioni, prea mulţi duşmani încă. Iar el nu trebuie să se lase ameţit.

Chiar în Boulogne, în acest oraş transformat într-o imensă tabără militară, unde vinul şi banii curg în valuri, unde fetele s-au lipit ca muştele pe un boţ de zahăr, cu atâţia soldaţi câţi campează acolo, sunt arestaţi, aproape zilnic, spioni englezi, majoritatea emigraţi. Ei sunt condamnaţi la moarte, împuşcaţi.

E război. Fouché nu trebuie să piardă din vedere lucrul acesta.

Napoleon tună şi fulgeră în baracă. De parcă ar fi singurul care înţelege că trebuie să se acţioneze fără odihnă, să rămână ca un arc încordat şi să nu se destindă, să nu-i scadă vigilenţa, să nu se relaxeze. Dictează o a doua scrisoare pentru Fouché. „Am citit propunerea cetăţeanului Fulton pe care mi-aţi adresat-o, mult prea târziu pentru a mai produce vreo schimbare pe faţa lumii", scrie el.

Își imaginează pentru o clipă aceste nave inventate de Fulton, un american, ambarcațiuni funcționând fără vele, propulsate de o sursă de vapori, pe când toate celelalte vase se scufundă în mări.

— Doresc să o introduceți în studiu și să fie examinată de o comisie pe care o veți alcătui din toate specialitățile Institutului. Străduiți-vă pentru ca această lucrare să nu dureze mai mult de opt zile.

Toată noaptea și-o petrece studiind hărți, scriindu-i viceamiralului Latouche-Tréville, care comandă la Toulon.

— Dați-mi de știre unde se află inamicul, ce face Nelson. Chibzuiți temeinic la marea acțiune pe care o veți executa...

Vrea să transmită, să insufle determinarea sa, entuziasmul său.

— Între Étaples, Boulogne, Wimereux și Ambleteuse, avem o mie opt sute de șalupe canoniere, vase canoniere, bărci plate pentru douăzeci de mii de oameni și zece mii de cai. Dacă reușim să deținem strâmtoarea timp de șase ore, vom fi stăpânii lumii!

Această certitudine îl chinuie.

Doarme prost. În zori, se află deja pe faleze, în port, la bateriile de coastă. Vremea se strică. Vântul suflă în rafale violente, nu se poate merge contra lui decât îndoit de șale. Fulgerele brăzdează orizontul. Marea este despicată și umflată de valuri înalte, cu crestele acoperite de spumă.

El avansează cu fața la vânt.

Acesta trebuie învins și el.

Îi ordonă amiralului Bruix, care i-a venit în întâmpinare pe faleză, să scoată navele pentru o verificare a flotilei. Bruix îi spune că se pregătește de o furtună îngrozitoare. Nu vrea să-și expună oamenii inutil.

— Am dat ordine, zice Napoleon.

Bruix refuză.

Cum se poate să duci un război, să comanzi, dacă ordinele nu sunt executate?

Bruix îl înfruntă. Napoleon strânge cravașa, apoi o azvârle pe pământ, se întoarce spre contraamiralul Magnon, care pleacă în fugă să pregătească flotila.

Nu trece mult și furtuna se dezlănțuie.

Napoleon privește cum șalupele sunt împinse spre coastă printre stânci. Câteva sunt zdrobite, altele răsturnate. Oamenii se îneacă. Napoleon sare pe un vas să le vină în ajutor. Lupta nu se va încheia decât în zori. La întoarcere, ud până la piele, intră în baracă. Puțin mai târziu, Soult îl anunță: cincizeci de victime.

Comand o armată, un Imperiu. Duc un război. Moartea oamenilor face parte din ordinea chestiunilor militare.

Amiralul Bruix a avut dreptate să refuze manevra, iar eu am avut dreptate s-o impun, pentru că am vrut-o.

Se gândește să-i acorde lui Bruix titlul de demnitar al Ordinului Legiunii de Onoare.

Amiralul mi-a rezistat. Ba chiar și-a dus mâna la sabie când l-am amenințat cu cravașa. Am nevoie de oameni ca el.

Napoleon a pus să se aprindă un foc ca să se usuce. Doarme câteva zeci de minute, dar simte nevoia să se confeseze.

Scrie, rupând pana pe hârtie, trasând cu greutate literele. Uneori pana se agață încât o aruncă pe loc și pete groase de cerneală îi acoperă câteva litere.

„Doamnă și scumpă soție“, începe el, „de câteva zile sunt departe de tine, am fost tot timpul călare și în mișcare fără ca asta să-mi afecteze întru câtva sănătatea.

Cum vântul s-a întețit foarte tare în noaptea asta, una dintre canonierele noastre care era în radă s-a dezlegat și a eșuat pe stânci, la o leghe de Boulogne; am crezut că am pierdut echipamentul și oamenii; dar am reușit să salvăm totul.

Spectacolul era grandios: salve de tun de alarmă, țărmul împânzit de focuri, marea zbuciumată care vuia, întreaga noapte între grija de a salva sau a-i vedea pierind pe acești nefericiți!

Sufletul se zbătea între eternitate, ocean și noapte.

La cinci dimineața, totul s-a luminat, totul a fost salvat, iar eu m-am culcat cu senzația unui vis între o închipuire și o epopee;

situație care m-ar fi putut face să mă gândesc că sunt complet singur, dacă oboseala și trupul ud leoarcă nu mi-ar fi dat altă nevoie decât cea a somnului.

Napoleon"

Nu s-au întâmplat numai astea. Dar cele scrise de el se întâmplaseră.

Numai pe acestea vrea să și le amintească.

Câteva zile mai târziu, un curier de la Paris îi aduce Împăratului traducerile din ziarele engleze. Toate, fără excepție, relatează moartea a patru sute de marinari și soldați ca urmare a ordinelor date de „Căpcăunul Bonaparte".

Înseamnă că spionii sunt prezenți, mișună în jurul lui, turnători plătiți, gata de orice trădare, de orice minciună pentru a-l doborî. Pitt a reușit votarea de către Parlament a unui credit extraordinar, de două milioane și jumătate de lire sterline, „pentru necesități continentale". Cu care să-și plătească miile de oameni, să le cumpere ochii și sufletele.

Iată cât valorează flota lui Nelson!

Cum să-i facă față?

Unindu-i strâns pe oameni în jurul meu.

În 16 august 1804, face o trecere în revistă a trupelor aflate într-o mică vale situată la jumătate de leghe de Boulogne, nu departe de mare, între moara Hubert și Terlincthun.

Se oprește în dreptul noilor drapele pătrate care poartă acvile în vârful cozii lor. Pânza fâlfâie. Dâre de nori albi alunecă pe verdele colinelor, ascunzând la răstimpuri strălucirea cerului albastru.

Își ține picioarele depărtate, ca să reziste la vânt. Va distribui ordine ale Legiunii de Onoare armatei din Boulogne.

Îl cheamă cu glas puternic pe fiecare promovat. Este ca o ceremonie medievală. Desprinde fiecare decorație de pe casca lui Bayard, ținută de un aghiotant.

Acești oameni trebuie să-i fie credincioși precum cavalerii de odinioară.

Între onoare și banii englezilor, între fidelitate și teamă sau interes, ei nu trebuie să ezite.

Și astfel trebuie să stea lucrurile de la un capăt al Imperiului la celălalt, în toată Europa, pentru a învinge Anglia.

În aceeași zi, Napoleon decide să viziteze orașele de pe malul stâng al Rinului, peste care a domnit Carol cel Mare.

28

Se lasă dus. Timp de câteva minute, trupul său urmează mişcările berlinei. Mototoleşte scrisoarea pe care i-a dat-o Méneval, aşezat vizavi. Îşi încrucişează privirea cu a lui şi secretarul îşi pleacă ochii în jos, instantaneu.

Napoleon se uită pe fereastră. Trăsura traversează un peisaj vălurit, crestat de o ploaie violentă.

Plouă de când au plecat din Boulogne. A plouat la Saint-Omer, în timpul inspecţiei diviziilor de cavalerie de rezervă. A plouat la Arras, în timpul defilării trupelor, care a durat mai multe ore.

Napoleon a stat drept sub aversele de ploaie, felicitându-l pe generalul Junot pentru ţinuta impecabilă a trupelor. A revăzut-o pe Laure Junot, dar a schimbat cu ea numai câteva fraze. A trebuit să primească în audienţă ofiţerii, prefectul, notabilii, episcopul. A făcut faţă obligaţiilor sale pentru că el este Împăratul şi pentru că un stăpân nu are voie să simtă oboseală, trebuie să uite de trupul lui.

După ce a dormit puţin, iată-l din nou în berlină, pe drumul care duce de la Arras la Mons şi la Bruxelles. Poposeşte la castelul din Laeken şi porneşte din nou pentru a ajunge la Aix-la-Chapelle, oraşul lui Carol cel Mare, unde îl aşteaptă Joséphine.

Simte hârtia între degete. O rupe cu furie. Aşa deci, amiralul Latouche-Tréville a murit la Toulon, de boală. Şi asta îl revoltă. Era unul dintre singurii amirali în care avea încredere. Cu câteva zile în urmă, îi trimisese o scrisoare din care îşi aminteşte fiecare cuvânt. „Dacă-l păcăliţi pe Nelson", dictase el, „se va îndrepta

spre Sicilia, în Egipt sau în Ferrol... În rest, pentru a-mi fixa ideile asupra acestei operațiuni care are șanse de izbândă, dar a cărei reușită oferă rezultate atât de imense, aștept planul despre care m-ați informat."

Dar Latouche-Tréville a murit.

Aș putea muri și eu.

Închide ochii. Nu vrea să întârzie asupra acestui gând. Însă scrisoarea care îi anunță dispariția amiralului se află în pumnul lui. Poți muri de boală, chiar dacă ești soldat. Sau împărat. Respinge ideea. Are încredere în trupul său. Nu-l ascultă pe Corvisart. Ce știe un medic? Și, totuși, câteodată, are senzația că trupul i se transformă. Câte o durere îi trece prin stomac sau prin abdomen. Va trebui să mănânce și mai puțin încă, să se mulțumească cu ochiuri la capac, salată de legume, puțin parmezan, și, la unele mese, în campanie, cu un pui fript, o supă, un terci.

Îi indică lui Méneval unul dintre dulăpioarele din berlină în care se află o butelie de Chambertin. Vrea să bea un pahar din vinul său preferat. Urmărește gesturile lui Méneval care destupă sticla. Cu o mișcare a mâinii, Napoleon îl oprește pe secretar, îi cere să-i pună puțină apă în pahar. Nu vrea să-și bea vinul decât îndoit. Zvârle scrisoarea pe banchetă și ia paharul pe care îl golește dintr-o sorbitură.

Poate un împărat să plece urechea la ce se petrece în acest vehicul care este trupul său?

Începe să dicteze o scrisoare pentru Portalis, ministrul interimar de Interne.

„Trebuie că aveți de-acum", pronunță el cu voce sacadată, „numărul de voturi pentru ereditate."

Se oprește o clipă. La acest plebiscit pentru Imperiu nu vor fi mai mult de câteva mii de opozanți. Dar nu trebuie să neglijeze nimic, pentru ca, în final, numărul de „Da" să fie zdrobitor.

„Adunați-le pe cele din armată și de la marină", reia el, „și transmiteți-mi rezultatul total. Ar trebui să fie peste trei milioane de voturi."

Prefecții să acționeze în consecință. El este mai întâi Împăratul francezilor. Aprobarea trebuie să fie generală. Poate că asta va face ca acele puteri cu care Anglia încearcă să se alieze contra Franței să ezite.

Vorbește mai repede. Îi scrie ministrului de Externe.

Talleyrand să-i facă cunoscută Vienei satisfacția mea pentru recunoașterea Imperiului francez de către Austria.

Și, în consecință, Împăratul Napoleon I îi recunoaște regelui Austriei titlul de împărat ereditar pe care și l-a atribuit. Din contră, Talleyrand să-i transmită țarului regretul – Napoleon se oprește o clipă, zice: „iritarea", repetă –, regretul că însărcinatul cu afaceri rus și-a cerut permisul și a părăsit Parisul.

Rusia se pregătește să se dea de partea Angliei?

Va fi nevoie să duc război cu toată Europa pentru a fi acceptat, recunoscut?

Închide din nou ochii.

Și totuși, ceea ce vreau eu este pacea. Dar pot s-o impun altfel decât prin luptă?

A ajuns la Aix-la-Chapelle în 3 septembrie 1804, pe o vreme minunată. Orașul este înflorit, iar tinere femei îi oferă buchete. Mulțimea se îngrămădește pe străzi la trecerea sa și, seara, când merge la o recepție organizată în cinstea lui, într-o sală de petrecere, fațadele sunt iluminate. Ici și colo s-au afișat portretele lui Carol cel Mare.

Primește aplauze din toate părțile, de cum intră în sală. Prinții îl înconjoară. O zărește pe Joséphine în compania doamnelor de onoare ale Palatului. Dar, după câteva minute, află că doamna Duchâtel nu a fost inclusă în suită în acest voiaj. Fără îndoială că Joséphine bănuiește ceva. Asta îl întristează, îl rănește. Caută să-l supună unei fidelități pe care el n-o vrea? Se apropie de Joséphine mânios și, brusc, își întretaie privirea cu a unei tinere înalte, îmbrăcate cu o rochie de mătase albastră, cu umerii goi, care îl fixează cu un amestec de supunere și de chemare. I se ghicește maternitatea după sâni. Își înclină capul în direcția Joséphinei și

se opreşte în faţa tinerei femei. Să îndrăznească să-l împiedice să vorbească şi să vadă pe cine vrea el, cum vrea el!

Cine este ea? Doamna de Vaudey, răspunde tânăra, înclinându-se cu eleganţă. O aşteaptă, zice el. Îi va trimite vorbă în cursul serii. Se îndepărtează cu un sentiment de plenitudine. Se alătură prinţeselor germane care îi pun întrebări.

Se va duce, răspunde el, la catedrală pentru a se închina la mormântul împăratului Carolus Magnus şi pentru a medita înaintea moaştelor conservate. Vrea să vadă sabia cu care Carol cel Mare a pacificat Europa. Poţi renunţa la luptă dacă încerci să găseşti pacea? Vrea, zice el, ca sfinţirea sa, la Paris, să amintească de măreţia acestui împărat. Căci dorinţa sa cea mai fierbinte este să facă din Europa un pământ al păcii şi al bunei administrări.

Îl vrea pe Carol cel Mare să-i fie „august predecesor".

Iese din sală, se întoarce la reşedinţă şi îi ordonă lui Constant s-o găsească pe doamna de Vaudey, doamnă de onoare a Palatului, şi s-o conducă la el, chiar în noaptea aceasta.

Nu concepe că ar putea să-l refuze. Strălucea în ochii ei acea flacără pe care o sesizează de-acum în privirile multor femei, dorinţa de a fi aleasă, chemarea şi ofranda. El este Împăratul.

A sosit. Frumoasă, tânără, curioasă şi veselă, cu o notă de impertinenţă care a constituit impulsul în relaţia lor, dar de care în acelaşi timp el se fereşte. O simte deja, chiar de la prima întrevedere, avidă, preocupată de viitorul ei, imaginându-şi noua poziţie odată cu reîntoarcerea sa la Paris.

O femeie trebuie să ştie să primească fără să ceară. Iar ea – el o ghiceşte – îşi oferă farmecele ca pe o momeală. Dar este nostimă... Şi, când în zori o trimite înapoi, îi promite s-o revadă, la Saint-Cloud sau la Tuileries.

Iese apoi în oraş, trece pe străduţele bătrânului burg. Aici domnea, deci, Carol cel Mare.

Intră în catedrală. Iată cripta şi relicvele Împăratului. Dar sabia îl dezamăgeşte. Majoritatea pieselor rare – sceptrul, toga, globul –

se găsesc la Nüremberg. Trebuie totuşi ca sacralizarea sa să aibă grandoarea unei ceremonii carolingiene.

Înaintează în naosul catedralei, îşi aude paşii răsunând pe sub bolţi. Există vreo întreprindere mai măreaţă decât aceea de a reconstitui Imperiul lui Carol cel Mare şi de a-şi pune, cum a făcut el, pecetea asupra Europei?

Nu am demonstrat deja că nimic nu-mi este imposibil? Că e de ajuns să vreau, să vreau cu obstinaţie, cu pasiune, pentru a putea? Şi că Fortuna, când îi acorzi încredere, îşi dispune piesele de o manieră favorabilă pe marele eşichier al lumii?

Pleacă mai departe, la Krefeld, Juliers, Cologne, Coblence, Mayence. Vizitează fortificaţiile acestor oraşe. Opreşte trăsura pe drumul ce trece de-a lungul malului Rinului şi merge pe jos timp îndelungat, singur, contemplând fluviul.

Are acum o idee precisă despre cum trebuie să se desfăşoare ceremonia religioasă. Se va desfăşura la Notre-Dame şi nu la Invalizi. Îi va da ordin arhitectului Fontane să degajeze spaţiul din jurul catedralei, în aşa fel încât aceasta să se înalţe într-un spaţiu deschis. Să fie demolate casele aşezate de jur împrejurul ei, să se paveze, lucrându-se şi noaptea la lumina torţelor, dacă timpul nu este suficient, strada Rivoli, piaţa Carrousel şi cheiul Senei. Trebuie ca trăsurile să parcurgă pe un teren nivelat o arteră după model roman şi nu străzi pe care ploaia le-ar putea umple de noroaie. Căci va fi în noiembrie, pentru aniversarea lui Brumar. Deci lucrările trebuie urgentate.

Urcă din nou în trăsură. Îşi imaginează ceremonia, Notre-Dame umplută cu douăzeci de mii de persoane. Se gândeşte la costume, la capa pe care vrea s-o poarte, la sabie şi la coroană. Ordonă să fie confecţionate, căci, la urma urmei, dacă este continuatorul lui Carol cel Mare, este, totodată, inventatorul propriului său imperiu, fiul unei revoluţii fără seamăn.

Are datoria şi responsabilitatea să înnoade firul între Carol cel Mare şi el şi, din acest motiv, ţine la prezenţa Papei la Notre-Dame.

La Cologne, în palatul imperial unde și-a stabilit reședința, ascultă aclamațiile îndelungi ale mulțimii. Nu există un oraș pe care să-l traverseze și care să nu-i facă o primire triumfală.

Zăbovește câteva clipe în fața ferestrei. Piața nu se golește după ce a intrat în palat. Dar nu folosește la nimic să contemple prea mult această populație entuziastă. El are de pregătit viitorul. Iar acesta va fi desenat prin ceremonia de hirotonire. Îl cheamă pe Méneval și, în această zi de 15 septembrie, începe să dicteze.

„Înalt Preasfințite Părinte,

Efectul binefăcător pe care îl resimte morala și caracterul poporului meu prin restabilirea religiei creștine mă determină s-o rog pe Sanctitatea Voastră să dea o nouă dovadă a interesului pe care îl poartă destinului meu și acestei mari națiuni într-una din împrejurările cele mai importante din analele omenirii."

Se duce din nou la fereastră. Mulțimea se află tot acolo, în fața palatului imperial.

Își continuă ideea.

„O rog pe Sanctitatea Voastră să vină și să confere în cel mai înalt grad caracterul religios ceremoniei hirotonirii și a încoronării primului Împărat al francezilor. Această ceremonie va căpăta o nouă strălucire în condițiile în care va fi oficiată de însăși Sanctitatea Voastră..."

Îl convoacă apoi pe generalul Caffarelli, unul dintre aghiotanți.

Îl apreciază pe acest ofițer, al cărui frate mai vârstnic a murit la Saint-Jean-d'Acre. El va duce scrisoarea Sfântului Părinte. Nu are grad de episcop, după cum cere tradiția. Dar fratele lui este episcop de Saint-Brieuc, nu?

Napoleon surâde, apoi, dintr-odată grav, îi spune lui Caffarelli: „Tratează-l pe Papă ca și cum ar avea două sute de mii de oameni." A mai spus-o și altă dată, dar vrea să repete fraza acesta. Papa înseamnă de fapt o putere care înregimentează sufletele mai bine decât o divizie cu baionetele sale, cu tot.

Napoleon umblă de colo, colo, prin încăperea vastă, fără să-i privească pe Caffarelli sau pe Méneval. Nu vorbește pentru ei, ci ca și cum ar vrea să-și fixeze ideile, pentru sine.

„Trebuie luat în considerare", zice el, „dacă demersul acesta pe lângă Papă este util pentru grosul națiunii."

El crede că da.

„Ar fi un mijloc potrivit de a ne apropia noile țări", reia el.

Ce vor mai putea să-mi reproșeze, din moment ce voi fi sfințit de către Papă?

„Numai prin compromiterea succesivă a tuturor autorităților mi-o voi asigura pe a mea."

Revine la generalul Caffarelli, aspiră mai multe prize de tutun.

— Adică autoritatea Revoluției pe care vrem s-o consolidăm, conchide el.

Dar cine îi înțelege „sistemul"? Și acest mecanism pe care l-a pus în mișcare începând cu 18 Brumar, oare va funcționa? Va fi acceptat acest Imperiu Francez căruia, prin aureola hirotonirii și mirul pontifical, vrea să-i mascheze originea revoluționară?

A pornit din nou la drum, ajungând la Mayence. Să fie oboseala? Trăsăturile chipului i s-au brăzdat. Află că Anglia a capturat fără declarație de război nave spaniole și că la Calmar, în Suedia, frații lui Ludovic al XVI-lea, din îndepărtatul lor exil, l-au condamnat din nou pe Uzurpator.

Eu, sortit infernului, în pofida tuturor Te Deum-urilor la care asist, în pofida binecuvântărilor episcopilor pe care le primesc în fiecare oraș de la Concordat încoace!

Eu, care nu sunt acceptat, eu, împotriva căruia se aliază regii!

Se uită cu o mutră disprețuitoare la prinții germani care s-au adunat în jurul lui, în marea sală iluminată din palatul Electorului. Nu le răspunde la întrebările privitoare la intențiile sale. Le zice simplu:

— Nu mai este nimic de făcut în Europa de două sute de ani încoace. Numai în Orient se mai poate înfăptui ceva la scară mare.

Face o grimasă, ca pentru a-i convinge că se exprimă astfel cu scopul de a-și disimula planurile.

Dar, în timp ce se îndepărtează, se gândește la Egipt, la drumul pe care voise și visase să-l deschidă spre India, precum Alexandru.

Se gândise, poate, Carol cel Mare chiar la acel cuceritor?

A doua zi, duminică 30 septembrie 1804, ordonă adunarea în afara zidurilor orașului Mayence pentru patru regimente de cavalerie din garnizoană. Deja s-a făcut frig, dar îi place acest vânt aducător de ploaie care îi biciuiește obrajii. Și, timp de mai multe ore, conduce manevrele ca un simplu general, lansând ordine clare și precise.

Aici, pe câmpul de manevre, exact ca pe un câmp de bătălie, acțiunile poartă în ele răspunsurile la întrebările pe care și le pune.

Înainte – nu există altă regulă –, înainte pentru a învinge!

Pornește din nou la drum.

Frankenthal, Kaiserlautern, Simmern, Trèves, Luxembourg, Stenay: traversează aceste orașe, primind peste tot omagiile autorităților, trece în revisă trupele, examinează fortificațiile, în fine, revine pe drumul spre Paris.

Sosește la Castelul Saint-Cloud, puțin după ora unsprezece, vineri 12 octombrie 1804.

29

S-au scurs mai bine de două luni de când Napoleon a părăsit Saint-Cloud. Traversând din nou galeriile, îi pare că s-a întors în castelul Frumoasei din Pădurea Adormită! Se înfurie. Ce fac aghiotanții? Îi bruftuluiește pe Constant și pe Roustam ca să-i aducă mai repede o uniformă, ca să lepede această ținută plină de praful de pe drum. Îl vor servi aici, în cabinetul de lucru. Va lua la dejun două ouă la capac, o bucățică de parmezan și un pahar de Chambertin.

Înfulecă în grabă. Ei cred că se guvernează trândăvind? Are deseori sentimentul că este resortul unic al acestui guvern, al acestei puteri.

Se indignează de la citirea primelor depeșe. Cum?! Pius al VII-lea nu a trimis încă un răspuns oficial la invitația pe care i-a adresat-o?! Înseamnă că Papa nu va porni la drum înainte de finele lunii și hirotonirea nu se va putea face la aniversarea lui 18 Brumar! Suveranul Pontif trebuie să se grăbească. Timpul îi lipsește permanent; trebuie să-l devorezi tu înainte să te devoreze el. Trebuie să acționezi ca și când inamicul ar tăbărî pe tine.

Citește în grabă rapoartele lui Fouché și ale spionilor poliției. În stilul lui sarcastic, Fouché raportează activitățile însărcinatului cu afaceri englez la Hamburg, un oarecare Rumbold, care îi primește pe emigrați, întreține o rețea regalistă, plătește pe unii și pe alții. Și tolerează așa ceva! Este suficient să-l ridice pe Rumbold, să-l transporte la Paris, să-l facă să vorbească. Își va deconspira

agenții. Oamenii de teapa lui nu sunt curajoși, iar noi suntem în război. Trebuie să luăm măsuri de influențare a Rusiei, a acestui țar care se apropie de Anglia și căruia Londra îi plătește consilierii și anturajul. Ce așteptăm ca să intervenim?

Iată-l pe Fouché care mă chestionează de parcă m-aș fi întors dintr-un voiaj de agrement!

Fouché ascultă cu aerul său vag bănuitor și superior. Nu agreează, zice el, o acțiune brutală contra lui Rumbold, care a obținut acreditare pe lângă regele Prusiei. Acesta din urmă va protesta. Cât despre țar, el va fi indignat de tentativele de influențare a Curții sale, a anturajului său. Deci, toate astea îi par imposibile și riscate.

Napoleon își iese din sărite. Nu resimte nici strop de oboseală după lunga călătorie. Dar ce-i cu ei, cu acești somnolenți, prudenți?!

— Ce?! exclamă el. Deci un veteran al Revoluției ca dumneata a devenit într-atât de sperios?!

Prizează tutun. Se învârte în toate direcțiile pentru a se calma.

— Ah! Domnule, continuă el, tocmai dumneata să avansezi ideea că un lucru este imposibil! Tocmai dumneata...

Se apropie de Fouché, îl măsoară cu dispreț din cap până-n picioare, îl obligă să-și întoarcă privirea.

— Tocmai dumneata, care de cincisprezece ani ai văzut realizându-se evenimente care, cu rațiunea, puteau fi considerate imposibile?

Împunge cu degetul spre Fouché.

— Omul care l-a văzut pe Ludovic al XVI-lea aplecându-și capul sub tăișul călăului; care a văzut-o pe arhiducesa de Austria, regina Franței, peticindu-și lenjeria și ciorapii în așteptarea eșafodului; în sfârșit, cel care se vede ministru când eu sunt Împăratul francezilor, un asemenea bărbat n-ar trebui să aibă niciodată pe buze cuvântul „imposibil“!

Îl privește fix pe Fouché, care nu este omul să se piardă. De altfel, ministrul răspunde cu un glas impertinent:

— Într-adevăr, ar fi trebuit să-mi amintesc că Majestatea Voastră ne-a învăţat că „imposibil" nu este un cuvânt franţuzesc.

Atunci, să mi se execute ordinele.

Napoleon se linişteşte. Această zi de octombrie se anunţă plăcută, abia umbrită de câţiva norişori care pot aduce ploaie, la noapte.

Noaptea.

Părăseşte cabinetul de lucru şi, cu paşi repezi, se îndreaptă spre apartamentele Joséphinei. Doamnele de onoare ale Palatului sunt prezente. O observă pe doamna Duchâtel, pe doamna de Vaudey care, îndrăzneaţă, îi face un semn de complicitate.

Surprinde privirea Joséphinei.

Oare ştie ceva? Are intuiţia femeilor geloase şi anxioase. Este obligată să mă accepte aşa cum sunt.

Îi răspunde cu un zâmbet doamnei de Vaudey şi, fără un cuvânt, se retrage în cabinetul de lucru.

Noaptea aceasta, îi zice lui Constant, o aştept pe doamna de Vaudey.

Se aşază la birou.

Citeşte rapid raportul de la Portalis referitor la rezultatele plebiscitului şi, la fiecare cifră citită, scoate câte o exclamaţie. Totalul este de 2.962.458 de voturi, dintre care 120.302 de la armata terestră şi 16.224 de la marină. Ce înseamnă asta?!

Ia în mână pana, taie ultimele rezultate, scrie 400.000 şi 50.000, reface adunarea şi pune totalul de 3.400.000 de voturi. Cele 2.567 cu „Nu" rămân nemodificate. Portalis n-a priceput că numerele au numai o importanţă vizuală? Cum să-i lase pe englezi să creadă că a primit doar 130.000 de „Da" de la armatele sale?! Aceşti senatori, aceşti miniştri, aceşti consilieri de stat care există tocmai pentru că el i-a făcut, nu înţeleg că puterea este întâi o chestiune de imagine? În primul rând există cuvintele. Şi apoi există armele.

Astea sunt rezultatele mele, pe care Senatul le va anunța cu solemnitatea de rigoare în 6 noiembrie. Cine își va da seama, ca să le conteste? Eu sunt Împăratul, referendumul a fost făcut doar pentru a confirma ceea ce este. În măsura în care confirmarea este evidentă.

Adevărul? Ce înseamnă adevărul? Nu sunt eu Împăratul francezilor?

Cugetă la zilele ce urmează.

În cel mai îndepărtat cătun, în cea mai izolată vale, toți vor trebui să știe că eu sunt Împăratul și să se povestească în seri târzii despre ceremonia sacralizării, precum odinioară mergea vorba că la Reims regele vindeca, la ieșirea din catedrală, bolnavii pe care îi atingea cu mâna.

Vrea să vadă tot. Traseul și componența cortegiului, locul fiecăruia în naosul de la Notre-Dame, uniformele demnitarilor. Face lista cu personalitățile care vor asista la ceremonie, și pe cea a delegaților veniți din întreg imperiul, și, odată obținută acceptarea Papei pentru data de 29 octombrie, se îngrijorează de întârzierea Suveranului Pontif, vrea să-l vadă sosit la Paris.

La urma urmei, Papa este doar un om ca oricare altul. Și care trebuie să se conformeze cerințelor mele, pentru că are și el un interes în această afacere.

Îi scrie cardinalului Fesch, fratele bunicului său, ministru plenipotențiar la Roma, care va călători de la Roma la Paris în compania lui Pius al VII-lea.

„Este imperios necesar ca Papa să-și grăbească voiajul. O să-l mai păsuiesc până în 2 decembrie, cel mai târziu. Și dacă, până la acea dată, Papa tot nu și-a făcut apariția, încoronarea va avea loc, și voi fi obligat să las pentru altă dată hirotonirea. Nu se poate să rețin la Paris, o perioadă atât de lungă, trupele care au fost chemate, deputații din departamente, care însumează cincizeci de mii de persoane."

Ar vrea să poată conta doar pe el însuși. Ar înlătura atunci toate obstacolele. Dar depinde de ceilalți, cu indolența lor, cu încăpățânarea și chiar cu invidiile și urile lor. Cu lăcomia lor.

Deseori, scapă de ei. Călăreşte de unul singur, biciuit de vânt şi, strângând între coapse bidiviul, îi dă pinteni cu putere.

Dacă ceilalţi ar avea forţa şi docilitatea unui armăsar, guvernarea oamenilor şi lucrurilor ar fi simplă.

Gândul acesta îi revine ori de câte ori vânează în pădurile de la Saint-Cloud sau când călăreşte în fruntea suitei sale întrecând-o, încolţind vânatul pe care câinii l-au scos din vizuină. Iubeşte aceste curse. Timp de câteva ore, uită de dosare, uită până şi de hirotonire, concentrat doar pe lupta dintre el şi pradă. Acest efort îi face bine. Îl eliberează şi îl linişteşte. Îl revigorează.

La întoarcere, îl cheamă pe Roustam, comandă o baie fierbinte, apoi o aşteaptă pe femeia „convocată". Intră domna de Vaudey. Se fandoseşte, ca o cochetă. Se arată tandră, dar asta doar pentru a-i putea prezenta un memoriu în care sunt consemnate datoriile şi numele creditorilor. El plăteşte. Un raport al poliţiei îl avertizează că doamna de Vaudey joacă pe sume mari. În fond, de ce să plătească scump ceea ce găseşte din belşug pe piaţă? îi zice lui Duroc.

Într-o zi, un aghiotant îi aduce o scrisoare pe care o citeşte, mişcat, îngrijorat. Doamna de Vaudey vrea să se sinucidă din cauză că Împăratul n-o mai primeşte. Îl trimite pe Rapp s-o caute. O găseşte în mijlocul unei partide, la masa de joc, veselă şi nepăsătoare.

Nimeni nu are voie să-şi bată joc de mine. Să i se retragă titlul şi să-i fie interzis să se mai arate la Saint-Cloud sau la Tuileries.

De ce trebuie să fiu obligat eu, să mă complac în fleacuri derizorii pentru că vreau pur şi simplu să trăiesc după legea mea, încercând să fiu drept?

O primeşte pe Marie-Antoinette Duchâtel, atât de diferită de doamna de Vaudey, atât de afectuoasă. O copleşeşte cu cadouri, pentru că îi pare complet dezinteresată. Îl acoperă cu onoruri pe domnul baron Duchâtel, pentru că este un bun director la Registru, un funcţionar eficient şi un soţ curtenitor, îngăduitor, fiindcă închide ochii.

Într-o noapte, pe care şi-o petrece în compania doamnei Duchâtel, aude bătând la uşa ce dă spre scăriţă. Napoleon se ridică în picioare.

Recunoaşte vocea Joséphinei. Marie-Antoinette Duchâtel se îmbracă, îşi ascunde faţa. Joséphine bate cu putere în uşă. Doamna Duchâtel plânge.

Ce-i cu farsa asta în care se află băgat la mijloc?

Deschide uşa cu brutalitate. Joséphine îl jigneşte, o insultă pe Marie-Antoinette Duchâtel. El strigă. Cu ce drept vine nechemată? Joséphine plânge şi ea, se retrage. El o urmăreşte. Nu suportă să-l ridiculizeze în felul acesta, să-i pună piedici. Divorţez! urlă el în apartamentul Joséphinei. Ea izbucneşte în hohote. Nu are milă, din moment ce ea îl chinuieşte sub jugul geloziei. Dacă este atacat, se apără. Îi va asculta, zice el, pe aceia care îl sfătuiesc să-şi ia o soţie capabilă să-i dăruiască copii.

Iese, mânios foc. Joséphine îşi închipuie că-l va supune legilor ei de nevastă bătrână, de femeie geloasă?

Se întâlneşte cu Eugène de Beauharnais. Îl îndrăgeşte pe fiul Joséphinei, un om drept şi curajos, dar pronunţă cu greu în faţa acestuia cuvintele „divorţ", „despăgubiri".

— Acum când o mare nenorocire este pe cale să se abată asupra mamei mele, nu voi accepta nimic pentru mine, zice Eugène.

Napoleon îi întoarce spatele.

Divorţul: ar fi just?

Pleacă cu paşi mari, prizând cu gesturi sacadate şi repetate.

Se gândeşte fără încetare la lucrul acesta.

La botezul lui Napoleon-Louis, cel de-al doilea fiu al Hortensei şi al lui Louis, i-a auzit pe Joseph şi pe surorile sale cum o luau în râs pe Joséphine.

De ce se simte rănit, ca şi cum el ar fi fost cel insultat?

I se raportează că Joseph declară, oriunde merge prin Paris, că el a fost desemnat succesorul lui Napoleon şi că Joséphine nu va participa la slujba de hirotonire, că va fi repudiată.

Cum de s-a format această mocirlă în care îl forţează să se bălăcească?

Ce crede Joseph? Că are drepturi asupra mea? În numele a ce, ce-a făcut fratele meu de are astfel de pretenţii? De ce Roederer, în raportul

privind rezultatele plebiscitului, pe care l-a pregătit pentru Senat, îl plasează pe Joseph în acestă poziție? Ce vrea fratele mai vârstnic? Să mă domine? Să mă înlocuiască? Crede că titlul de Mare Maestru al Marelui Orient al Franței îi dă puterea să hotărască viitorul? Trebuie să aflu ce ascunde.

În 4 noiembrie 1804, Napoleon îl convoacă pe Roederer la Saint-Cloud.

Ora unsprezece dimineața. Napoleon îl privește pe Roederer intrând. Are încredere în acest om despre care se spune că face parte din anturajul lui Joseph. Dacă n-ar fi fost așa, i-ar fi asigurat lui Joseph un viitor atât de măreț?

— Ei bine, ce-i cu raportul ăsta? îl ia la întrebări Napoleon. Spune-mi adevărul, l-ai făcut pentru mine sau împotriva mea?

Roederer protestează, își reafirmă devotamentul.

— Dar cum se face că îl plasezi pe Joseph în aceeași filiație cu mine? întreabă Napoleon. Frații mei nu reprezintă nimic decât prin mine. Ei sunt importanți pentru că eu i-am făcut importanți.

Napoleon adaugă, după câțiva pași:

— Nu suport ca frații mei să fie puși la egalitate cu mine în linia de rudenie.

Oftează. Vorbele se impun, le pronunță, în sfârșit.

— Eu sunt drept, am fost în mod constant de când sunt la guvernare. Din spirit de dreptate n-am vrut să divorțez. Interesul meu, interesul „sistemului" chiar, impunea să mă recăsătoresc. Dar mi-am zis: „Cum s-o alung pe această femeie cumsecade, din cauză că eu urc în ierarhie! Dacă aș fi fost aruncat într-o închisoare sau trimis în exil, ea mi-ar fi împărtășit soarta, și acum, pentru că devin mai puternic, eu s-o repudiez? Nu, ar fi peste puterile mele. Am inimă de om, n-am fost născut de o tigroaică. Când ea va muri, o să mă recăsătoresc și voi putea avea copii. Dar nu vreau s-o fac nefericită."

Își lasă capul în jos, tace câteva clipe, apoi zice:

— Am împărțit aceeași dreptate și pentru Joseph.

Continuă să străbată cabinetul de la un capăt la altul.

— M-am născut în mizerie, reia el. Joseph, la fel ca mine, s-a născut în condiţii foarte modeste; eu m-am ridicat prin faptele mele; el a rămas în poziţia pe care i-a hărăzit-o locul de baştină.

Se apropie de fereastră, arată înspre curtea castelului.

— Pentru a domni în Franţa, zice el, trebuie ori să te fi născut în grandoare, să fi fost văzut încă din copilărie într-un palat cu gărzi, ori să fii un bărbat capabil să te distingi de toţi ceilalţi prin ceea ce realizezi.

Vorbeşte. Nu bănuise că avea atâtea reproşuri împotriva lui Joseph, acest domn care refuză titlurile ce i se oferă.

— Nu vrea să fie prinţ? Pretinde ca statul să-i acorde două milioane ca să se plimbe pe străzi în frac maro şi cu pălărie rotundă?

Vocea lui Napoleon se modifică. Este arţăgos.

— Titlurile fac parte dintr-un sistem, zice el, şi de aceea sunt necesare.

Se întoarce din nou spre Roederer.

— Nu-mi faci favoarea de a-mi acorda un strop de spirit şi de bun-simţ? îl întreabă.

De ce, explică el, a atribuit toate aceste titluri de mareşal? Pentru că generalii erau ataşaţi principiilor republicane. Era necesar ca ei să accepte Imperiul.

— S-au găsit în imposibilitatea de a-l respinge sau de a-l tolera cu rea-voinţă atunci când au văzut că primeau ei înşişi titluri considerabile.

Se depărtează de Roederer.

— Ce vrea Joseph? Să se certe cu mine pentru putere? Eu sunt neclintit ca o stâncă.

Îl ascultă pe Roederer cum îi caută scuze lui Joseph. Joseph ar fi bolnav. Napoleon ridică din umeri.

— Pe mine, puterea nu mă îmbolnăveşte, mă îngraşă. Mă simt mai bine ca niciodată... Puterea este metresa mea, am făcut prea mult pentru cucerirea ei ca să permit să mi-o fure sau să suport ca alţii să jinduiască la ea...

Face o mutră amărâtă.

— Joseph mi-a sărutat amanta, murmură el.

Apoi se înfurie.

— Senatul, Consiliul de Stat ar fi în opoziție cu mine, dar fără să mă poată face tiran. Ca să devin tiran, nu lipsește decât o mișcare din partea familiei mele. Sunt geloși pe soția mea, pe Eugène, pe Hortense, pe toți cei ce mă-nconjoară. Soția mea este o femeie de treabă, nu le face niciun rău. Se mulțumește să facă puțin pe împărăteasa, să aibă diamante, rochii frumoase, artificiile vârstei sale...

Tace, ca și când ar fi surprins de propriile afirmații.

— Dacă o fac împărăteasă, o fac pentru că așa e drept. Eu sunt prin excelență un om drept. Mi se pare just ca ea să participe la grandoarea mea... Da, va fi încoronată, chiar dacă asta mă costă două sute de mii de oameni!

Răcnește.

— Spre Joséphine se îndreaptă încontinuu persecuțiile lor. Pentru domnul Joseph este simplu să-mi facă scene. După ce a terminat cu mine, nu face altceva decât să se ducă să vâneze la Mortefontaine și să se distreze. Eu, după ce pleacă el, am în fața mea ca dușman întreaga Europă.

Își ridică brațele.

— Și apoi, mi se tot vorbește despre moartea mea. Moartea mea! Tot timpul, despre moartea mea! O idee foarte proastă să mi se pună mereu sub ochi... Dar dacă aș muri mâine, toată familia mea ar fi de la început contra lui Joseph...

Se calmează o clipă.

— Aș putea inversa acest sistem, fie că am copii sau nu. Lucrurile trebuie să funcționeze; Cezar, Frederic n-au avut niciunul copii...

Îi dă un bobârnac amical lui Roederer.

— Trebuie să fii de partea mea, să mergi cu mine.

Și-a băgat mâinile sub pulpanele hainei.

Intră un aghiotant. Este ora unu după-amiză. Începe liturghia. Este așteptat Împăratul.

Napoleon surâde.

— Sistemul, repetă el.

S-a hotărât deci ca Joséphine să fie încoronată împreună cu el. Este invidiată. Ei o urăsc prea mult pentru ca să nu se simtă răniţi de atacurile lor. Napoleon o apără pentru a se apăra pe el. Pentru respectul de sine.

La dineu, în marea sufragerie de la Saint-Cloud, le aude pe surori şi pe nevasta lui Joseph bombănind că vor fi obligate să-i ducă trena Joséphinei cu ocazia ceremoniei de hirotonire de la Notre-Dame.

O vor face. Se vor supune.

Eu sunt Împăratul. Eu voiesc.

30

Vânează. Uneori loveşte atât de violent cu cravaşa burta calului, încât acesta se cabrează, fornăie şi tremură. Dar Napoleon trage de hăţuri, stăpâneşte animalul, îl dirijează spre codrul întunecos, nu departe de drumul spre Nemours, acolo unde, aproape zilnic de când s-a instalat la Fontainebleau, urmăreşte cerbii.

Trei zile au trecut de când aşteaptă sosirea Papei. Îşi îndeamnă calul la galop şi, lipit de coama lui, trece pe sub crengile cele mai joase. Îi vine să urle.

În fiecare dimineaţă, când citeşte corespondenţa de la prefecţii care îl informează despre trecerea a patru convoaie pontificale, înjură. Papa se simte ca la el acasă, cu suita lui de o sută opt persoane şi, numai pentru anturajul său, zece trăsuri şi şaptezeci şi patru de cai. Îi reproşează cardinalului Fesch că n-a ştiut cum să-l preseze pe Suveranul Pontif să pornească la drum mai din timp.

Dar hotărârea lui este luată: nu va aştepta mai târziu de 2 decembrie. Parisul nici nu mai încape de atâtea delagaţii. Nervozitatea în sânul familiei sale creşte. Se ceartă de fiecare dată când se întâlnesc! Destul!

Acesta este unul dintre motivele pentru care a plecat de la Saint-Cloud, instalându-se, în 22 noiembrie, în castelul de la Fontainebleau.

Se plimbă prin parc, în ciuda ploii sau a brumei. Rătăceşte prin ceaţă sau străbate apartamentele conetabilului, pe care Vivant Denon, care administrează Luvrul şi care este din epoca expediţiei în Egipt, le-a pregătit pentru Suveranul Pontif.

Napoleon se opreşte în faţa unui tablou imens reprezentând *Les Filles de Béthulie marchant au-devant de David*, „Fiicele din Betulia mergând în faţa lui David". Se întoarce spre Denon.

— Tablou de inspiraţie religioasă, Sire, murmură acesta din urmă cu un surâs.

Napoleon părăseşte apartamentul. Nu mai suportă aşteptarea. L-a convocat pe pictorul Isabey, doreşte ca acesta să reprezinte într-o serie de desene diferitele etape ale ceremoniei de hirotonire, deoarece nu poate repeta în interiorul bisericii Notre-Dame, lucrările de înfrumuseţare nefiind încă terminate.

Vrea un plan detaliat, ca pentru o bătălie. Iar ceremonia este una dintre ele.

Au înţeles asta cei care – el o ştie din rapoartele poliţiei – comentează şi îl iau peste picior?

În dimineaţa de 25 noiembrie, un aghiotant anunţă că Papa se apropie, că va sosi pe drumul de la Nemours.

În sfârşit.

Va fi o întâlnire întâmplătoare, zice Napoleon.

Iese din castel la amiază. A îmbrăcat costumul de vânătoare. Călăreşte. S-a făcut frig şi s-a lăsat ceaţa. Opreşte la obelisc, apoi la poligonul de tir al şcolii militare. Este salutat printr-o salvă de tun. La crucea de la Saint-Hérem, marele vânător îi prezintă raportul.

Căci se află la vânătoare. El este Împăratul şi nu vrea să lase impresia că se supune lui Pius al VII-lea. Ei doi, Papa şi el, sunt „cele două jumătăţi ale lui Dumnezeu". Coboară de pe cal, se îndreaptă spre trăsura Suveranului Pontif care coboară la rândul său.

Nu este decât un om obosit.

Napoleon îl priveşte cu atenţie preţ de câteva secunde, apoi îl îmbrăţişează şi cheamă mai în faţă trăsura lui de Împărat. Urcă primul, în stânga, lăsând locul din dreapta pentru Papă.

Pe esplanada castelului, îl vede pe Talleyrand care iese în întâmpinarea Papei.

Ministrul meu. Un fost episcop trecut de partea Revoluţiei şi reîntors la statutul laic. Şi însurat. Totul este posibil în această epocă.

S-a liniştit acum. Hirotonirea va avea loc la data fixată, în 2 decembrie. Într-unul din saloane, Isabey a desfăşurat un plan al zonei Notre-Dame şi a dispus mici personaje din lemn cărora le-a pictat hainele de hârtie. Ei reprezintă invitaţii la ceremonie. Napoleon face înconjurul mesei, deplasează unele personaje. Iată cum ar trebui să se poată conduce oamenii. Să-i supună unei exigenţe superioare. Este unul dintre motivele pentru care îi place disciplina din armată. Oamenii se supun logicii gândirii celui care îi comandă.

Examinează punct cu punct detaliile ceremoniei, verifică din nou costumele, locul unora şi altora din fiecare moment al zilei, în cortegiu şi la catedrală.

David va avea sarcina de a imortaliza scena pentru Istorie. Este nevoie de un tablou care să vorbească imaginaţiei, care să fie reprezentarea idealizată a ceea ce urmează să aibă loc.

Napoleon se înnegurează brusc. Îi spune lui David că vrea ca doamna Mamă să figureze în tablou. Apoi, cu mâinile la spate, se îndepărtează. Letizia Bonaparte, căpoasă, a refuzat să asiste la ceremonie. A preferat să meargă la Lucien, aflat în exil la Roma.

Resimte această absenţă ca pe o durere, dovada că este imposibil să supună fiinţele, chiar şi pe cele mai apropiate, dorinţei de a le implica în toate proiectele sale.

Această cugetare îl irită.

La marele dineu organizat în 26 noiembrie în cea mai vastă sală din castelul de la Fontainebleau, rămâne tăcut. Papa, care stă aşezat faţă în faţă cu el, este un om mic de statură, palid la faţă, dar cu ochi pătrunzători, pe care nu şi-i coboară.

Napoleon se miră că refuză, la sfârşitul dineului, să asiste la concertul oferit de Joséphine. În momentul când Papa părăseşte sala, Napoleon surprinde un schimb de priviri complice între Pius al VII-lea şi Joséphine.

Brusc, are presimţirea că ceva îi scapă, că Joséphine şi Papa s-au aliat împotriva lui.

Încearcă să alunge această idee din minte, examinează încă o dată dispunerea cortegiului care trebuie să se deplaseze de la Tuileries la Notre-Dame.

Cardinalul Fesch se apropie, începe să șușotească. Sanctitatea Sa, zice el, a aflat că unirea dintre Bonaparte și Joséphine nu a fost binecuvântată, că ei nu sunt deci căsătoriți în ochii Bisericii. Și Pius al VII-lea nu va putea participa la ceremoniile de hirotonire în aceste condiții, afară numai dacă se va oficia și cununia religioasă până la data de 2 decembrie.

Capcana s-a închis peste Napoleon.

Furia îl copleșește. Iată femeia pe care el a refuzat s-o părăsească, pe care a apărat-o contra fraților și surorilor. Își strânge pumnii. S-a ferit mereu să accepte binecuvântarea căsătoriei lor. A lăsat astfel poarta deschisă pentru desfacerea acestor legături. Un mariaj civil se desface printr-un joc de scriituri.

Urlă, îi împinge pe Constant și pe Roustam când aceștia îl ajută să se dezbrace.

O insultă pe Joséphine.

Apoi, dintr-odată, se calmează.

Ce poate să facă altceva decât să cedeze?

În 28 noiembrie, stă așezat lângă Papă, în trăsura care, la ora șase și douăzeci și cinci de minute după-amiaza, trece de bariera Gobelinilor. Sunt așteptați de o mare uriașă de oameni care se reculeg. Unii îngenunchează când trece Suveranul Pontif. Napoleon observă aceste manifestări de pietate ale mulțimii. Așa sunt oamenii, făcuți pentru a se supune.

Traversează Esplanada Invalizilor, podul Concorde, apoi merg de-a lungul cheiului de la Tuileries. Pretutindeni, mulțimea se bulucește.

Îl privește cu coada ochiului pe Papă, care răspunde cu binecuvântări aclamațiilor. Acest bărbat este o forță. El știe asta.

Când trăsura se oprește în curtea Palatului Tuileries, sub peristilul treptelor de la Pavilionul Florei, hotărârea lui Napoleon este luată: va ceda. Cununia lui cu Joséphine va primi binecuvântarea

cardinalului Fesh. Este necesitatea momentului. Şi trebuie să se supună.

30 noiembrie 1804. În vreme ce Papa îi primeşte pe reprezentanţii instituţiilor statului, Napoleon se duce la Joséphine. Ea se află în mijlocul doamnelor de onoare ale Palatului.

Înveşmântată în haine de ceremonie, cu mantoul amplu de satin alb brodat cu fire de aur şi argint împletite, revărsat pe fotolii şi canapele.

Napoleon îi spune pe un ton egal că în după-amiaza zilei de 1 decembrie, la ora patru, cardinalul Fesch va oficia căsătoria lor religioasă în apartamentele private din Tuileries.

Ea face un pas pentru a se apropia de el, să-l îmbrăţişeze.

El se fereşte.

Nu va fi prizonier în această cursă pe care i-o întinde.

Acest mariaj se va desfăşura fără martori, deci va fi uşor de desfăcut.

Uşa către viitor va fi astfel întredeschisă.

El nu este omul pe care să-l încui.

31

În sfârşit, începe!

Napoleon stă aşezat în Sala Tronului de la Tuileries. Este 1 decembrie 1804, ora unsprezece. Uşile se deschid, senatorii înaintează, apoi rămân nemişcaţi la câţiva metri de tron.

Are loc prima ceremonie. Cea a unui împărat diferit de toţi ceilalţi, din moment ce Senatul vine să-i prezinte rezultatele plebiscitului şi François de Neufchâteau, preşedintele Senatului, declară „victoria republicanilor al căror patriotism a fost cel mai înfocat şi cel mai circumspect, dreptul de a fi cel mai solid sprijin pentru tron".

Discursul este lung. „Sire, sunteţi cârmaciul care aduce în sfârşit corabia Republicii în port, zice în încheiere François de Neufchâteau, da Sire, a Republicii."

Napoleon se ridică în picioare.

Mâine, va avea loc sacralizarea. Fiecare moment al ceremoniei a fost negociat cu Papa. Napoleon va îngenunchea şi va primi mirul pontifical. Dar coroana şi-o va pune singur pe cap şi tot el o va încorona pe Joséphine. Suveranul pontif a acceptat.

Astfel sunt reunite toate însemnele puterii, sacramentul religios şi încoronarea cu propriile mele mâini. Aşa cum astăzi, 1 decembrie, votul poporului este cel care mă consacră.

— Urc pe tron, unde m-a confirmat votul unanim al Senatului, al poporului şi al armatei, zice el, cu sufletul pătruns de marele destin al acestui popor pe care, din mijlocul taberelor militare, l-am salutat primul cu numele „Cel Mare", începe Napoleon.

Niciodată nu s-a simțit atât de sigur pe sine. Și-a atins în sfârșit țelul spre care tindea.

— Încă din adolescență, continuă el, toate idealurile mele îi sunt închinate de drept și, sunt dator s-o spun aici, gândurile și durerile mele nu sunt altceva astăzi decât fericirea și durerea acestui popor.

Toate chipurile îndreptate spre el se întind ca un val uriaș, cu contururi nedeslușite.

— Urmașii mei vor păstra vreme îndelungată acest tron, adaugă el. În campanii, vor fi primii soldați din armată care își vor sacrifica viața pentru apărarea patriei...

Mai zice câteva fraze.

„Urmașii mei": aceste cuvinte i se opresc în gât. Va avea cui să lase tot ce a cucerit și a construit?

Gândul acesta nu-l părăsește când, în după-masa zilei de 1 decembrie, în apartamentele private, îl ascultă pe cardinalul Fesch, care oficiază cununia religioasă cu Joséphine.

Odată slujba încheiată, o aude pe Joséphine șoptindu-i lui Fesch că dorește un certificat care să ateste că a primit sfințirea.

Se teme deci. S-a prins de ce niciun martor nu a asistat la ceremonie.

Simte pentru ea, în fața acestei dovezi de slăbiciune, un fior de tandrețe.

Zilele acestea le vom trăi împreună. Fortuna va decide asupra evenimentelor viitoare.

În noaptea de 1 spre 2 decembrie, nu poate să adoarmă. De la șase seara până la miezul nopții se succed salve de artificii trase din oră în oră. Printre explozii, aude muzica militară care defilează pe străzile Parisului. Iar când se apropie de fereastră, zărește muncitorii care, la lumina torțelor, presară nisip în curte, și pe terasa care se întinde de-a lungul Palatului Tuileries.

Ninge și frigul s-a întețit.

2 decembrie. Dimineața, se lasă îmbrăcat de Roustam și de Constant. Costumul de velur roșu cu alb, brodat cu fir de aur,

scânteiază de pietre preţioase. Merge apoi în apartamentele Joséphinei. Ea este frumoasă, tânără. El ştie că acest lucru trebuie să fie rezultatul artificiilor, al pudrei şi al rujului, în care pare a fi expertă. În rochia şi mantia de satin alb, soţia sa arată de cel mult douăzeci şi cinci de ani.

Se îndreaptă amândoi spre caleaşca la care sunt înhămaţi opt armăsari împodobiţi cu panaşe. Pajii aşteaptă să sară în spatele vizitiului şi în partea din spate a trăsurii. Louis şi Joseph vor ocupa loc pe banchetă, vizavi de Napoleon şi Joséphine, şi cortegiul format din douăzeci şi cinci de trăsuri se pune în mişcare.

Frigul intens pare să paralizeze gloata care se înghesuie în spatele cordonului format din trei şiruri de soldaţi.

Napoleon încearcă să prindă privirile acestor gură-cască, în cea mai mare parte tăcuţi. Dar coloneii generali din gardă se învârt în dreptul portierelor şi, când caii o iau din loc, nu zăreşte decât soldaţi.

În momentul când intră în catedrală, mai întâi îl cuprinde frigul, care îi înţepeneşte gâtul, îl paralizează. Vede de o parte şi de alta a culoarului principal şi a tronului invitaţii dispuşi după rang, în tribune. Îl duce gândul la micile figurine pe care Isabey le poziţionase pe plan.

Această Franţă ordonată, ierarhizată, eu am construit-o în mai puţin de patru ani. Iat-o aici, de la prefecţi la membrii Institutului, de la consilierii de Stat, la exponenţii armatelor. Este o piramidă al cărei vârf sunt eu.

Înaintează, ţinând în mâini sceptrul şi instrumentul dreptăţii. Mantia îi este purtată de cei doi prinţi, Joseph şi Louis, iar cea a Joséphinei, de Elisa şi Caroline. Urcând treptele, se simte tras înapoi de greutate, se clatină, îşi revine. O vede pe Joséphine la fel de nesigură şi dezechilibrată, redresându-se imediat.

Papa se apropie, îl îmbrăţişează:

— *Vivat Imperator in aeternum*, zice el.

Napoleon abia a îngenuncheat, că se şi ridică şi, după cum era prevăzut, se încoronează singur, apoi şi pe Joséphine, în timp ce Papa admiră scena.

Actorul încoronării sunt eu, eu singur.

Napoleon se apleacă spre fratele mai mare.

— Joseph, murmură el, de ne-ar vedea tata...

Este obligat să asculte predica, să îndure din nou frigul. Apoi, după slujbă, Papa se retrage și marele preot intră în altar ca să aducă Evanghelia pe care o ține deschisă în fața lui Napoleon.

Președinții Adunărilor îi derulează textul jurământului. Va citi aceste fraze pe care el însuși le-a compus. Ele vor răsuna pe sub bolțile catedralei, ca o expresie a Revoluției.

Este ceea ce a vrut. Ceea ce reprezintă el.

— Jur, începe cu glas puternic, să mențin integritatea teritoriului Republicii, să respect și să fac respectate legile Concordatului și libertatea cultelor, să respect și să fac respectate egalitatea drepturilor, libertatea politică și civilă, irevocabilitatea vânzărilor de bunuri naționale.

Își trage suflul.

Spune toate astea cu coroana pe cap, în fața altarului, cu mâna pe Evanghelia deschisă. Revoluția este sfințită în felul acesta, cumpărătorii de bunuri feudale și de bunuri ale Bisericii sunt astfel protejați.

Eu sunt cel care a obținut lucrul acesta.

— Jur să nu ridic niciun impozit, reia el, să nu stabilesc nicio taxă decât în virtutea Legii: să mențin instituția *Legiunii de onoare*; să guvernez numai în spiritul interesului, al bunăstării și al gloriei Poporului francez.

În timp ce un herald proclamă: „Prea gloriosul și prea augustul Împărat Napoleon, Împăratul francezilor, sfințit și înscăunat", aclamațiile se amplifică și umplu catedrala Notre-Dame.

Nimeni nu va putea învinge vreodată Franța pe care am sfințit-o aici.

Iese în piața din fața catedralei. Din cerul acoperit încep să cadă fulgi și noaptea se anunță deja, în această zi atât de scurtă de 2 decembrie 1804.

Este abia ora trei.

Pe străzile iluminate se vede mulțimea entuziastă.

Napoleon zâmbeşte şi o ia de mână pe Joséphine.

Se hotărăşte să cineze *en tête à tête.*

Vrea ca ea să-şi lase coroana pe cap. Se amuză. Râde. Merge spre doamnele de onoare ale Palatului.

— Doamnelor, pentru mine trebuie să fiţi atât de încântătoare, le zice el.

Privirea îi alunecă pe chipurile tinere.

În seara aceasta, este cu Joséphine.

I-o datorează. Nu uită ce a făcut pentru el, cu toate că rănile pe care i le-a provocat sunt la fel de prezente în memorie.

Mâine...

Cine ştie ce va fi mâine? Se gândeşte doar la faptul că are nevoie de un urmaş.

În 3 şi 4 decembrie, aude salvele de artilerie, vede baloane înălţându-se pe deasupra Pieţei Concorde. Seara, focurile de artificii luminează cerul greu de nori. Este serbarea populară şi el lucrează. Spania va declara război Angliei, cu care se aliază Suedia.

În toiul sărbătorii el trebuie să se gândească la războiul general care se prefigurează, simte asta. Îl numeşte pe amiralul Villeneuve comandant al Forţelor Navale din Toulon. Va fi capabil să-l egaleze pe Latouche-Tréville care a murit atât de stupid?

În 5 decembrie, când, pe o ploaie torenţială, se duce pe Champ-de-Mars pentru distribuirea Acvilelor, ştie că trupele care defilează pe dinaintea lui prin noroi, zăpadă, ploaie şi frig vor intra în curând în focul luptei. Unde? În Anglia sau pe pământul Europei continentale? Viitorul va decide. Dar oricare va fi locul bătăliei, nu va dura mult până ce aceşti oameni vor înfrunta primejdia.

Intră în Şcoala militară căreia, odinioară, i-a fost elev. Era epoca lui Phélyppeaux, adversarul său, apărătorul de la Saint-Jean-d'Acre. Un om valoros, dar care alesese cealaltă tabără.

Ofiţerii cărora le predă drapelele împodobite de-acum cu acvilele cu aripi desfăcute trebuie să fie nu doar curajoşi, ci şi devotaţi.

Ataşaţi de persoana lui.

La Tuileries, îi primeşte în biroul lui de lucru. Şambelanul, Thiard, îi introduce în cameră pe rând, după ce a dat citire numelor cu un glas de stentor, pe generalii, amiralii, coloneii care vor depune un jurământ personal în faţa Împăratului.

El a vrut asta, o legătură directă.

Îi priveşte îndelung, pe fiecare în parte, pe aceşti oameni cărora le cunoaşte actele de vitejie, calităţile şi slăbiciunile. Spune fiecăruia câteva cuvinte după depunerea jurământului.

A conduce înseamnă a da sentimentul că Împăratul vorbeşte şi acţionează pentru fiecare persoană în particular şi că aşteaptă de la ea un act singular.

Îi spune generalului Lauriston:

— Amintiţi-vă mereu de aceste trei lucruri: reunirea forţelor, activitate şi hotărâre fermă de a muri glorios.

Se îndepărtează de la masă.

— Acestea sunt cele trei mari principii ale artei militare, care mi-au făcut întotdeauna norocul favorabil în toate operaţiunile mele, reia el.

Priveşte spre afară şi adaugă pe un ton repezit:

— Moartea nu înseamnă nimic. Dar să trăieşti învins şi fără glorie înseamnă să mori în fiecare zi.

Decembrie. Ninge şi s-a făcut un frig de crapă pietrele. Dar Napoleon, atât de friguros de obicei, abia dacă ia seama la vântul îngheţat, la valurile de ninsoare.

Inspecţia gărzilor naţionale venite de pe tot cuprinsul imperiului, aceste corpuri de armată care defilează, reprezentanţii din toate instituţiile care îi declară credinţă îl fac să uite de asprimea iernii.

Duminică, 16 decembrie, iese în balconul primăriei pentru serbarea pe care i-o oferă municipalitatea Parisului.

Lui îi revine să declanşeze uriaşul foc de artificii. Dârele luminoase desenează pe cer Saint-Bernard-ul care, asemeni unui vul-

can, scuipă flăcări, în timp ce se profilează silueta lui Bonaparte traversând muntele.

Eu am făcut toate astea.

Își aduce aminte. Atâtea provocări depășite, și poate că sunt foarte puține, în comparație cu ce-l așteaptă.

Când îi vor răsări în față, va fi mai puternic. Pentru că acum este Împăratul acestei națiuni strânse în jurul lui.

Câteva zile mai târziu, intră în sala de la Operă. Se află adunați acolo toți mareșalii care, din banii lor, au organizat această sărbătoare în cinstea lui.

Nu se mai teme de rebeliunea unora dintre ei.

Sunt mareșali. Acceptă deci faptul că el este Împăratul.

„Sistemul" său, după cum i-a spus-o și lui Roederer, a funcționat. Dar ce-ar face oamenii ăștia dacă într-o zi va fi învins, la pământ?

Este momentul să se gândească la asta?

Deschide balul împreună cu Joséphine, în mijlocul ovațiilor, în lumina scânteietoare a sutelor de lumânări.

De ce n-ar putea fi și mâine la fel de victorios ca ieri?

Dansează sub privirile admirative ale perechilor care se înghesuie pe ringul de dans. Se simte atât de tânăr încă. Are treizeci și cinci de ani.

Partea a opta

Capetele încoronate nu pricep nimic: nu mă tem de vechea Europă

ianuarie 1805 – august 1805

32

Napoleon se uită cu coada ochiului la Marie-Antoinette Duchâtel care se plimbă, sprijinindu-se de brațul său, pe aleile parcului de la Malmaison. Merg umăr la umăr de mai bine de o oră, în această după-amiază dintr-o zi geroasă, dar însorită, de ianuarie 1805. Doamna Duchâtel are obrajii înroșiți de frig. Tremură din când în când, dar el nu-i propune să se întoarcă. Salonul este plin de invitați de-ai Joséphinei. Precis se uită spre parc, șușotind între ei, coborându-și glasurile și ochii, făcându-se că nu-l observă pe Napoleon în compania acestei tinere femei pe care ei o cunosc bine și știu care sunt relațiile ei cu Împăratul.

Fac ce vreau eu.

Joséphine suspină probabil, comentează. N-are tot ce și-a dorit? Căsătorie religioasă, sfințire, glorie. Atunci să facă bine și s-o accepte pe doamna Duchâtel.

O strânge de braț. Îi este frig?

În casă, zice el, este mai rece decât în parc, dar el vrea să-și petreacă câteva zile acolo, să fie departe de Paris, să vâneze, să se plimbe pe sub copaci alături de ea. Și să stea de vorbă.

Știe că el nu uită nimic? Poate să-și imagineze ce era el în urmă cu douăzeci și cinci de ani sau cu zece ani? Câteodată, se minunează și el. În 1795, cu doar zece ani în urmă, era un general de brigadă necopt, care fusese închis cu câteva luni mai înainte ca susținător al lui Robespierre. N-o face să se cutremure

acest nume? Marie-Antoinette Duchâtel este prea tânără ca să fi cunoscut Teroarea.

Acum zece ani, continuă el, era îndrăgostit, poate să creadă asta, de o tânără marsilieză care, astăzi, se prezintă doamna mareșal Bernadotte.

Ce voi fi peste zece ani, în 1815?

Iese cu Marie-Antoinette Duchâtel dintre copaci și o conduce spre aleile încălzite de soare. Lumina puternică îl orbește.

Se întâlnește deseori, continuă Napoleon, cu persoane pe care le-a cunoscut în vremurile acelea, de acum zece sau douăzeci de ani. Nu de mult, l-a primit cu toate onorurile pe un bătrân, mareșalul Ségur, care i-a semnat în 1784, sunt douăzeci de ani de-atunci, brevetul de cadet, și care era cât pe ce să leșine de atâta emoție atunci când l-a condus până la trepte. Dar Napoleon a revăzut-o și pe gazda lui din Valence, ba chiar pe unii dintre profesorii de la Brienne și, bineînțeles, pe marele Laplace, examinatorul său de la școala militară.

N-am uitat nimic. Cei care erau la reședința din Toulon au fost recompensați. Amici sau rivali, timpul a șters asperitățile, rămânând doar amintirea acelor ani. Marmont este mareșal. Iar generalul Du Teil, care a comandat la Auxonne, a fost numit comandant-plin, la Metz.

— Nu-i uit niciodată pe cei care m-au ajutat.

Murmură:

— Și m-au iubit.

Ea nu-i cere nimic.

Dar el nu este ușor de păcălit. O recunoaște după voce, când îi povestește micile intrigi de salon, aducându-i în prim-plan pe Murat și pe soția acestuia, cu care este prietenă. Îi va da lui Murat titlul de prinț, mare amiral. Este mulțumită? Ea doar zâmbește. Dar îl va numi pe Eugène de Beauharnais arhicancelar, făcându-l și pe el prinț francez. Trebuie să păstreze echilibrul între clanuri, să-și întărească puterea hrănind orgoliile și de o parte, și de cealaltă. Nu-și face iluzii. Nici măcar în ceea ce o privește pe

Marie-Antoinette Duchâtel. Trebuie să dea, asta se aşteaptă de la el. Iar el o face, pentru ca ei să-i rămână fideli.

Tot ascultând gânguritul doamnei Duchâtel, completează în minte listele cu cei pe care îi va face înalţi demnitari – sunt şase toţi – mari ofiţeri civili, şi cărora le va atribui în cadru solemn, în sala tronului, Marele Cordon al Legiunii de Onoare. În total vor fi patruzeci şi opt – îi ţine minte pe toţi – care vor primi Marile Acvile.

— Ştiţi, zice el îndreptându-se spre clădirile de la Malmaison, cu titluri poţi face ce vrei din oameni.

Îi şopteşte doamnei Duchâtel, înainte să intre în salon, că o va revedea la ea, în căsuţa din aleea Văduvelor, din Champs-Élysées, pe care i-a închiriat-o ca să se poată întâlni fără a se mai teme de o nouă vizită a Joséphinei şi de scandalurile ei de nesuportat.

Joséphine are chipul descompus, stratul de pudră de pe bărbie i se încreţeşte, din cauză că obrazul îi tremură de furie şi de amărăciune.

El îi zâmbeşte, o provoacă. Cum de nu pricepe că dragostea nu este pentru el? Dragostea a fost lăsată pe lume pentru altfel de caractere decât al lui. Ştie bine, zice el, că politica îl absoarbe cu totul.

Ea nu-şi revine. De câte ore se plimbă prin parc cu doamna Duchâtel, în văzul tuturor? Se simte ofensată.

Ea este Împărăteasa, replică el pierzându-şi răbdarea. Nu suportă inchiziţia pe care o exercită asupra lui, faptul că îl umileşte prin spionarea continuă cu care îl hărţuieşte, furnizându-le arme duşmanilor lui.

Dar să fie liniştită. „Nicidecum nu vreau să-mi văd Curtea sub papucul femeilor“, continuă el. „Ele i-au adus prejudicii lui Henric al IV-lea şi lui Ludovic al XIV-lea; am un rol mult mai serios decât al acestor prinţi, iar francezii au devenit prea exigenţi ca să-i tolereze suveranului lor relaţii pe faţă şi amante oficiale.“

Joséphine s-a potolit oarecum. Nu se va mai plânge, murmură ea. Când va veni ziua, şi nu mai este mult până atunci, zice el

devenind dintr-odată vesel, o să-i ceară să-l „ajute să rupă o legătură care nu-l mai satisface deloc".

Trebuie s-o calmeze pe Joséphine. Şi apoi, n-a minţit când i-a spus că nu mai ştie să iubească!

Se întoarce la Tuileries, după care merge la Saint-Cloud. Dar, câteodată, nu îşi mai dă seama în ce loc se află, pentru că repetă aceleaşi gesturi, se ocupă de aceleaşi treburi, vede aceleaşi feţe.

— Sunt un animal dresat, îi zice lui Méneval înainte de a începe să citească rapoartele lui Desmarets, şef al serviciilor secrete care culeg informaţii în străinătate.

Însă memoriile spionilor lui Fouché îl pasionează în egală măsură, după cum şi acelea ale cabinetelor negre, care deschid corespondenţa. Cum să guvernezi fără să cunoşti părerile, conspiraţiile care se urzesc?

Căci adversarii nu au depus armele.

Citeşte o anagramă care circulă prin Paris:

Napoleon Împăratul francezilor
sau
Imperiul acesta nebun n-o să prindă anul.[1]

Descifrează aceste epigrame culese de spioni de prin cafenele, unde se repetă pe şoptite:

Zelul prefectului merită lăudat,
Dar ce folos că zi şi noapte a măturat
Pe unde trece Curtea
Se vede peste tot mocirla.

---

[1] (Fr.) *Napoléon Empereur des français ou Ce fol Empire ne durera pas son an.* (N. tr.)

Napoleon le mototoleşte, le aruncă pe jos, le adună din nou. Dă peste textul unui afiş care este expus la Carrousel, la doar câţiva paşi de Tuileries:

Comedianţii imperiali vor juca astăzi
PRIMA REPREZENTAŢIE
CU
ÎMPĂRAT ÎN CIUDA LUMII
urmată de
Consimţământul forţat.
Spectacol dat în folosul unei familii nevoiaşe.

Este luat în râs şi Papa Pius al VII-lea, raportează agenţii, spre marea distracţie a unor pierde-vară limonagiii strigă *Pistache.*

Ce păzeşte Fouché? Dar prefectul de poliţie? Zvonurile, sarcasmele, pamfletele sunt o cangrenă care infectează ţara. Cum să-i lase să-şi bată joc de Suveranul Pontif, în timp ce acesta se află încă la Paris?

Vreau, dictează Napoleon, ca prefectul de poliţie să supravegheze, pe durata carnavalului din februarie, toate grupurile de oameni deghizaţi şi să interzică defilarea pe străzi, în haine preoţeşti. Să se creeze un birou de poliţie însărcinat cu supravegherea ziarelor, teatrelor, tipografiilor, librăriilor. Şi să-i fie interzis oricui să reproducă articole din presa engleză.

Ei sunt duşmanii noştri.

Are presimţirea, încă de la debutul acestui an, 1805, că epoca sărbătoririlor s-a sfârşit.

Împinge cu piciorul rapoartele poliţiei care încă zac pe jos, în cabinetul său de lucru. Aceste atacuri l-au trezit, cu toate că niciodată nu s-a lăsat prins cu totul în mrejele visării. Dar este adevărat că, în aceste câteva zile de decembrie 1804, şi-a neglijat preocupările care acum îl asaltează.

— Nu mai avem timp de lucruri plăcute şi frivole, zice el. Trebuie să ne ocupăm de cele grave şi serioase.

Face o scurtă vizită la Boulogne, inspectează trupele, urcă la bordul câtorva şalupe canoniere. Iarna este în toi, cu vânturi reci, cu vijelii. Îl ascultă pe amiralul Bruix. N-a uitat de conflictul dintre ei. Dar, de data aceasta, Napoleon nu se mai încăpăţânează. Invazia din Anglia va fi amânată pentru primăvară. Şi poate că ar trebui să încerce să evite războiul.

Dictează o scrisoare pentru George al III-lea, regele Angliei.

„Nu consider că este o dezonoare dacă fac primul pas", zice el.

Îl fixează cu privirea pe Berthier, care stă în picioare lângă masa unde scrie Méneval.

Uimirea ministrului de Război mă distrează. Îşi închipuie că eu cred că regele Angliei va accepta sugestiile mele? Dar trebuie să le fac. Dacă există o şansă de înhăţat, una singură, o încerc. Iar dacă nu există, opinia publică va şti că eu vreau pace.

„Am dovedit îndeajuns lumii", reia el, „că nu mă tem de niciuna din posibilităţile unui război. Lumea este destul de largă pentru ca naţiunile noastre să poată trăi în ea."

Lumea, probabil, dar Europa?

Derulează hărţile, îngenunchează, înfige ace cu gămălii de culori diferite pe vastele întinderi oceanice.

Aici, la Toulon, escadra lui Villeneuve. Acolo, la Cadix, cea a aliatului nostru spaniol, amiralul Gravina. Iar la Brest, flota lui Ganteaume. La Rochefort, încă o escadră, cea a lui Missiessy.

Se ridică în picioare. Prizează tutun, îşi duce o mână la spate, sub pulpana hainei.

— Ar fi suficient..., zice el.

Apoi începe să dicteze.

Uneori se opreşte, cu privirea fixă, ca şi cum ar vedea escadrele defilând pe dinaintea lui.

Flotele lui Villeneuve, Gravina şi Missiessy, zice el, se vor îndrepta spre Antile, în scopul de a atrage escadra engleză, apoi vor face cale întoarsă spre Europa cu viteză maximă. În acest moment, Ganteaume va ieşi din Brest şi va închide Canalul Mânecii unde vor rămâne numai câteva nave engleze, celelalte se vor fi lansat în urmărirea escadrelor franceze, în direcţia Antilelor.

„Doar două zile trebuie să rezistaţi, Ganteaume. Nu pierdeţi din vedere marele viitor pe care îl ţineţi în mâini. Dacă nu vă lipseşte cutezanţa, succesul este sigur."

„Marea Armată" de la Boulogne va trece atunci în Anglia pe şalupele canoniere şi cu bărcile.

Villeneuve va porni din Toulon în data de 30 martie; Ganteaume, din Brest, în ziua de 1 iunie.

Iar eu voi trece Canalul înainte de 15 iunie.

— Iată planul naval, zice el.

Dacă aş putea să comand escadrele, dacă ar fi cavalerişti şi grenadieri...

Vorbeşte de faţă cu generalul Lauriston care a intrat în cabinetul de lucru.

— În schimb, amiralii noştri au nevoie de discernământ, zice el, să nu ia fregatele drept vase de război, şi vasele comerciale, drept flote de luptă.

Strânge din dinţi.

— Avem nevoie de decizii ferme în stabilirea tacticii, murmură el, escadra, odată ieşită în larg, să meargă drept la ţintă, nu să rămână în porturi sau să se retragă.

Însă el nu stăpâneşte escadrele.

Oceanele, cu vânturile lor, cu valurile puternice, sunt lipsite de logică.

19 martie. La sfârşitul zilei, Méneval îi aduce o nouă depeşă transmisă prin telegraful optic de la Boulogne.

Chipul lui Méneval exprimă tulburarea. Napoleon îi smulge depeşa.

Amiralul Bruix a murit.

Napoleon părăseşte cabinetul. Uşile se trântesc.

Boala şi moartea, precum oceanul, sunt imprevizibile.

Nu suportă să fie obligat să se supună în faţa a ceva ce nu poate controla.

Este deja al doilea amiral care îi moare, ca și cum forțele navale ar fi urmărite de un blestem. Respinge ideea, repetând că sunt suficiente două zile pentru a traversa Canalul, două zile, atât.

Se așază. I se pune mâncarea pe măsuța rotundă de acaju care se găsește în salonul învecinat cu cabinetul de lucru și unde ia cina, cel mai adesea singur. I se servește pui soté cu tomate, dar mestecă în silă.

— Pricepe odată că mă faci să mănânc prea mult, îi zice chelnerului-șef, Dunan. Nu-mi convine. Mă incomodează.

Își pipăie burta. Se îngrașă.

Dunan îi aduce obișnuita ceașcă de cafea, din care Napoleon soarbe pe fugă și, cum asta i se întâmplă des pentru că înghite prea repede bucatele și băutura, are senzația de sufocare.

Pășește, încearcă să-și regăsească respirația, poruncește să fie însoțit într-una din pădurile din împrejurimile Parisului unde va reuși, sub rafalele de vânt și de ploaie din acest martie 1805 – o primăvară rece –, să-și elibereze trupul.

Joi, 14 martie, galopează în pădurea de la Rambouillet. Vrea să vadă castelul unde a decedat Francisc I. Străbate zecile de camere, sumar mobilate, căci nu se așteptau să vină. Deschide ușile cu geam, respiră miresmele naturii. Își va petrece noaptea acolo, ca un ofițer, la țară.

Toți robotesc în jurul lui, în timp ce el se încălzește în fața unui șemineu imens în care ard doi bușteni mari.

Iubește această solitudine de o noapte în mijlocul agitației curierilor și a aghiotanților. Poate să mediteze. Fumează, face câțiva pași.

Peste trei zile, trebuie să-i primească pe deputații italieni. Știe de la informatori și de la Melzi, vicepreședintele Republicii Italiene, că aleșii lombarzi vor să-i propună să devină regele Italiei.

Încă un titlu.

Nu l-ar fi vrut. S-a întâlnit cu Joseph în ianuarie. I-a propus coroana Italiei. Joseph a acceptat, dar cu anumite condiții.

O dată în plus, s-a gândit la moartea mea, a vrut să-și păstreze drepturile la succesiune în Franța.

Or, cum să nu pui în alertă puterile, dacă regele Italiei este și Împăratul francezilor?

În final, Joseph s-a răzgândit. Nu va fi rege al Italiei.

Napoleon este cuprins de amărăciune.

A discutat cu Louis și cu Hortense, pentru a le propune din nou să le adopte fiul, să-l facă suveranul italienilor.

Dureroasă această scenă de gelozie din partea lui Louis.

Voi fi tatăl copilului, a afirmat Louis, pe care l-am alungat.

Cât despre Lucien, acesta nu a vrut să divorțeze, alegând fusta în locul coroanei!

Iată frații mei!

Iar eu voi fi nevoit să devin regele Italiei.

Împăratul francezilor și regele Italiei.

Norocul a decis astfel. Ce nu fac eu, nimeni nu face pentru mine.

Visasem o dinastie.

Voiam să-mi văd frații în jurul meu ca suverani. Nu pot decât să-i dau un principat, Piombino, surorii mele Elisa. Cât despre urmașii mei...

Cu un gest brutal, cu călcâiul cizmei, împinge în mijlocul focului unul dintre butuci. Din bucata de lemn țâșnesc sute de scântei.

În 17 martie, după cum era prevăzut, deputații italieni îl proclamă rege al Italiei. După cinci zile, ducându-se la Consiliul de Stat, ascultă indiferent ditirambii senatorilor care salută noua sa coroană.

Câți dintre ei nu gândesc, asemeni lui Fouché – acesta îndrăznind să i-o și spună –, că regalitatea italiană va provoca un război pe continent?

De parcă regii aveau nevoie de vreun pretext pentru a mă anihila și a șterge Revoluția de pe hartă!

— Marea poate să-mi lipsească, dar pământul, nu, îi răspunde Napoleon lui Fouché.

Cu toate că este înconjurat de miniştri şi de consilieri de Stat respectuoşi, citeşte în ochii lor – poate băga mâna în foc pentru asta – că abia aşteaptă să-l vadă înfrânt, doborât.

Uneori se întreabă dacă nu cumva îşi doresc acest lucru, chiar împotriva propriilor lor interese.

Nu suportă reuşita mea.

„Capetele cu perucă nu pricep nimic", zice el, „şi regii nu au nici intuiţie, nici caracter."

Îi scrutează cu privirea unii după alţii, consilieri şi miniştri.

Cu excepţia lui Fouché, toţi îşi înclină capul.

„Nu mă tem de vechea Europă", zice el.

33

Napoleon aude mai întâi o rumoare confuză pe care zgomotul roților, pe drumul brăzdat de șleauri, o acoperă.

Dar, încetul cu încetul, vocile răzbat din ce în ce mai clare și distincte. „Trăiască Împăratul!“ Berlina încetinește. Se apleacă pe fereastră. Vehiculul curierilor care se află în față înaintează la pas, din cauza mulțimii de țărani înșirați de o parte și de alta a șoselei.

„Trăiască Împăratul!“

Copiii și femeile aleargă. Le face semn cu mâna. Este prima oară de când a plecat de la Fontainebleau, unde a dormit în noaptea de 1 aprilie, când i se arată un entuziasm atât de mare. Cu câteva ore în urmă, la Troyes, mulțimea era mai degrabă curioasă. Părea în același timp intimidată. Le-a explicat autorităților că merge la Milano pentru a primi coroana de fier a regelui Italiei. Și că va vizita principalele orașe din acest regat, pe care el îl construise în întregime. Va trece și prin câmpurile de bătălie de la Castiglione și Marengo.

În sala cu tavanul jos, unde era organizată recepția, cineva a zis: „Școala militară din Brienne, unde, Sire...“

N-a mai ascultat.

Avusese certitudinea încă de când berlina se pusese în mișcare, părăsind curtea castelului de la Fontainebleau, că această călătorie spre Italia era totodată un fel de pelerinaj în locurile primilor ani de glorie. Și dacă Joséphine insistase într-atât să-l însoțească,

era tot din cauza amintirii Italiei, începutului reuşitei şi al pasiunii pe care o nutrise pentru ea un tânăr general.

Pe vremea când eram gelos.

Nu se gândise că drumul trecea atât de aproape de Brienne, de anii aceia de singurătate şi, deseori, atât de trişti. Acum douăzeci şi cinci de ani.

Este miercuri, 3 aprilie 1805, ora două după-amiază.

Le spune că merge în plimbare la Brienne, că Joséphine poate să plece mai departe cu grosul convoiului până la Lyon. Şi iată cum se face că acum trăsura avansează printre sătenii care strigă: „Trăiască Împăratul!"

De la Troyes au fost trimişi curieri care să pregătească următoarea etapă.

Priveşte. Zăreşte castelul de la Brienne unde, cândva, a fost poftit, pe când era doar un copil taciturn care visa la insula natală.

De pe căruțele cu boii deshămaţi, cârduri de femei şi copii flutură fulare. În mijlocul grupurilor ard focuri, căci frigul s-a întețit şi cerul este acoperit.

I se pare că recunoaşte copacii, gardurile de nuiele, timpul acela al primelor marşuri şi manevre. Îşi aminteşte fiecare detaliu şi prin faţa ochilor încep să se perinde tot felul de chipuri.

Iată-i cum înaintează în sala mare a castelului.

Şcoala nu mai este decât un câmp de ruine, i se spune. Revoluția, oftează ei, a trecut pe-acolo ca o vijelie. Clădirile au fost jefuite, vândute, abandonate, distruse. Stă lângă pervazul unei ferestre. Doamna de Brienne îl va conduce în camera pe care o ocupa demult, când şedea aici, ducele d'Orléans.

Încearcă să distingă, în întunericul care se lasă, ruinele şcolii. Va merge mâine, dis-de-dimineaţă.

Apoi zice:

— Vremea Revoluției s-a sfârşit, în Franţa nu mai există decât un singur partid.

Nu s-a luminat încă de ziuă.

Dar iarna, copil fiind, era în picioare la ora aceea, în dormitorul şcolii. Îi era frig, mereu îi era frig. Şi poate că frigul acela nu l-a mai părăsit niciodată.

Trece printre ruinele şcolii, peste grămezile de moloz, însoţit de scutierul său, nepotul doamnei de Brienne.

Aici, probabil, se găsea dormitorul. Acolo, lângă gardul acela, îşi ridicase chilia unde citea, singur.

În ziua aceea de groază, izbucnise un foc de artificii, explodaseră cutii cu petarde sau lăzi cu muniţii. Iar elevii speriaţi, în goana lor, îi dărâmaseră refugiul pentru care îi trebuiseră luni de zile ca să-l construiască.

Tace dintr-odată, încălecând pe cal. Şi, înainte ca suita să se dumirească, el porneşte singur, pe drumul către Bar-sur-Aube.

Merge călăuzit de memorie, de la un pâlc de copaci la o casă izolată. Sare peste garduri şi pâraie. Ziua este senină, mirosul de pământ îl îmbată. Iar acest trecut pe care îl regăseşte îl tulbură şi îl exaltă.

La trecerea lui, ţăranii se scoală în picioare. Citeşte pe chipurile lor înfricoşate şi surprinse uluiala în faţa acestui călăreţ care, mânându-şi calul în goană, traversează câmpurile şi se afundă în pădure.

Este liber. Liber. Nimic şi nimeni nu-l poate contrazice. Îşi alege singur drumul.

Aude o împuşcătură. Aghiotanţii îl caută, îl strigă. Mai călăreşte puţin, apoi, încetul cu încetul, îşi potoleşte calul şi, la trap, se întoarce la castelul de la Brienne unde Caulaincourt, Canisy şi ofiţerii din suita sa se grăbesc să-l întâmpine.

Sare jos de pe cal.

Nu va reconstrui şcoala din Brienne. Trecutul nu serveşte decât la croirea viitorului.

Se întoarce la Troyes şi, în 5 aprilie, porneşte din nou spre Semur, Chalon, Mâcon, Bourg.

Nu mai trecuse de ani de zile prin aceste peisaje pe care le-a străbătut de atâtea ori. Este aclamat cu entuziasm. Muncitorii din Creusot trag cu tunul în semn de salut.

La Chalon, o bătrână vine spre el. O recunoaşte. Îl primise în gazdă demult, pe când era locotenent-secund în regimentul din La Fère.

Iată un moment emoţionant. Femeia este atât de bătrână, încât văzând-o are impresia că i se relevă, deodată, în întregime, tot timpul care s-a scurs.

Câţi ani îi mai rămân pentru a ajunge la capătul destinului său şi a desăvârşi ceea ce are încă în minte, lucruri pe care n-a făcut decât să le schiţeze deocamdată?

Îi şopteşte lui Caulaincourt aflat în preajmă, puţin retras în spate:

— Vezi, Caulaincourt, sunt om. Orice ar spune unele persoane, am şi eu inimă, emoţii.

Nu le dă importanţă notabililor care se apropie pe rând, în faţa lui.

— Dar este o inimă de suveran, continuă el. Nu mă înduioşez de lacrimile unei ducese, dar mă mişcă durerile oamenilor. Vreau să fie fericiţi, iar francezii vor fi fericiţi. Va fi belşug pretutindeni, dacă mai trăiesc zece ani. Credeţi că mie nu-mi place şi să aduc bucurii? Îmi face bine să văd un chip fericit, dar sunt obligat să mă apăr de această dispoziţie naturală, căci s-ar abuza de ea.

Scutură din cap de parcă ar vrea să alunge aceste idei, să încheie cu acest monolog. Nu poate să-şi consacre decât un timp foarte scurt pentru a-şi pune întrebări.

Se suie în berlină, reia toate depeşele care, de la plecarea din Fontainebleau, comunică numai despre mişcările escadrelor. Villeneuve, conform planului fixat, a părăsit Toulonul în 30 martie, l-a ademenit pe Nelson, a ajuns în Martinica după ce a trecut pe lângă Cadix şi s-a alăturat escadrei spaniole a amiralului Gravina.

„Încep să nu îmi mai fac aproape nicio grijă“, îi scrie viceamiralului Decrès, ministrul Marinei.

Dacă ar fi unul dintre acești amirali, dacă ar comanda pe mare, nimic nu i-ar putea rezista. Dar este nevoit să se mulțumească a-i scrie amiralului Ganteaume, care încă mai staționează cu escadra la Brest: „Sper că veți pleca la punctul de întâlnire cu peste cincizeci de nave. Aveți în mână destinele lumii.“

Ganteaume va înțelege? Acești amirali vor fi la înălțimea rolului lor?

Își lasă privirea să hoinărească peste malurile Saônei. Recunoaște împrejurimile Lyonului, unde o va regăsi pe Joséphine. De-acolo, vor pleca la Torino, unde va trebui să se întâlnească cu Papa, care a părăsit Parisul cu câteva zile înaintea Împăratului. După care, Milano, încoronarea.

Dictează instrucțiunile pentru viceamiralul Verhuell, care comandă flota batavă, apoi, așa cum își propusese, adaugă: „Ceasul gloriei poate că nu va întârzia să sune; în rest, totul depinde de câteva șanse și de câteva evenimente.“

Norocul, el ține hățurile.

Dictează în continuare, iar Méneval notează: „Doar șase ore este necesar să dețineți controlul pe mare și Anglia va înceta să existe.“

Se oprește din dictat. Trăsura traversează piața Bellecour. Își aduce aminte. Era cu trei ani în urmă. Cetățenii din Lyon îi scriseseră, în iunie 1802, pentru a-i cere acceptul de a da acestei piețe, unde el trecuse în revistă trupele reîntoarse din Egipt, numele de Piața Bonaparte. Parcă își aude vocea dictându-i lui Bourrienne: „Nu va fi nicio Piață Bonaparte, astfel de denumiri nu trebuie să-i fie date unui om în viață.“

Dar acum este Împărat. A fondat o dinastie. Își face intrarea în palatul arhiepiscopului, în aclamațiile mulțimii de pe cheiurile Saônei. Pe el vrea să-l atingă lumea când se îndreaptă spre fundațiile unui nou pod peste fluviu și el este cel așteptat să aprindă prima capsă a unui foc de artificii pentru a marca începutul lucrărilor.

Și a acceptat să fie denumite Napoleon-Vendée și Napoleon-ville două orașe din vest, La Roche-sur-Yon și Pontivy, în inima a ceea ce a fost focarul rebeliunii și cuibul șuanilor.

Le vorbește notabililor strânși în jurul lui, după banchetul oferit de municipalitate, și care îl ascultă de parcă ar pronunța oracole. Pe deasupra acestor fețe de oameni gravi, o vede pe Joséphine, înconjurată de doamnele sale de onoare venite împreună cu ea.

Vorbește repede, cu glasul sacadat, pentru că dorește să se alăture acestor femei tinere, precum doamna Gazzini, o frumoasă genoveză, pe care a remarcat-o în momentul plecării, la Fontainebleau, sau această domnișoară Guillebaud, care își lasă ochii în jos de fiecare dată când o privește.

— Un stat are nevoie de principii fixe, zice el. Atât timp cât nu se va învăța încă din copilărie că trebuie să fii republican sau monarhist, catolic sau ateu, statul nu va forma o națiune: se va sprijini pe baze nesigure și neclare și va fi în mod constant expus dezordinilor și schimbărilor.

Acum, eu sunt persoana care întruchipează principiile fixe, eu sunt cel ce reprezintă partidul unic al națiunii.

Trebuie să-i facă să tacă pe „savanții de duzină care n-au nicio bază pentru morala lor și nicio idee precisă", adaugă el.

Nu mai sunt vremuri ca să-l citești pe Rousseau sau ca să te dai mare filozof pentru a câștiga premiul Academiei din Lyon.

El a făcut-o, demult.

— Prefer să-i văd pe copiii dintr-un sat pe mâinile unui călugăr care nu știe catehismul și căruia eu îi cunosc principiile, decât într-ale unui astfel de semidoct..., zice el.

Îi înfruntă din priviri pe cei care îl ascultă. Dar aceștia îl aprobă zgomotos.

— Statele nu prosperă prin ideologie, adaugă el.

Pășește apoi spre grupul de femei și mai completează răsucindu-se:

— Forța armelor este principalul sprijin al statelor.

Trebuie ca aceşti negustori de stofe şi mătăsuri să ştie că suntem în război şi că sabia este cea care hotărăşte.

Revine spre ei.

— Şi trebuie să aibă încredere, adaugă el.

Or, de vreo câteva zile încoace, bancherii trebuie traşi de urechi pentru a-i face să împrumute banii necesari.

Ei cred că războaiele se câştigă numai cu soldaţi? Marbois, ministrul Finanţelor, se lasă prostit de acest Ouvrard, aurar care, în Olanda, se înhăitează cu cutare sau cutare bancher, el însuşi fiind în relaţii cu oraşul Londra. Şi dacă las lucrurile în voia lor, banca Baring – Pitt va fi cea care va decide asupra finanţelor mele.

Vorbeşte despre bani câteva minute.

— În ceea ce mă priveşte, zice el, nu voi emite niciun ban de hârtie.

Are în memorie asignatele, banii care se scurg printre degete. Ludovic al XVI-lea şi Robespierre, la cealaltă extremitate, au plătit cu capul din cauza problemelor financiare.

Bancherii sunt cei care, din umbră, comandă mecanismul ghilotinei.

— Vreau să pun bazele, zice el, şi să pregătesc pentru succesorii mei resurse care să le poată ţine loc de mijloace extraordinare, pe care eu am ştiut să le creez.

Nu aşteaptă să fie aprobat, se îndreaptă spre Împărăteasă, spre tinerele femei şi spre ofiţerii care le înconjoară.

Dar cine vor fi succesorii mei, dacă mor fără să am urmaşi?

Ajunge în mijlocul femeilor. Alături de doamna Gazzini şi de domnişoara Guillebaud, mai sunt şi doamnele de onoare ale Carolinei.

Ai zice că sora mea le-a ales pe aceste doamne de onoare special pentru mine. Ce speră? Să mă despart de Joséphine pentru vreuna dintre ele? Sau poate vrea s-o rănească şi s-o umilească pe Împărăteasă, să se răzbune, că nu ar fi prima dată, ori pentru că surorile mele, căci e valabil şi pentru Elisa şi Pauline, procedează la fel?

Categoric, războiul este o stare naturală.

Ceva mai departe stă o tânără, o fetişcană mai degrabă, după ţinuta sa discretă. Precis vine din Lyon, pentru că nu are acea impertinenţă tipic pariziană a femeilor de la Curte sau de la Palatul Regal!

Se apropie de ea. O chestionează cu bruscheţe. Ea se fâstâceşte, se bâlbâie. Françoise-Émilie Marie Leroy? Frumoase prenume, zice el. O provoacă: prima femeie care le poartă pentru el.

În război, ca şi în dragoste – dar nu înseamnă acelaşi lucru? –, el nu este bărbatul care să stea pe loc, ci acela care trece la asalt.

Joséphine acceptă, ştiind că nu vreau să-i mai văd mutra desfigurată de gelozie. Este Împărăteasa, nu-i de-ajuns?

Şi intră alături de mine în catedrala din Milano. Primeşte în întregime partea mea de glorie, chiar dacă această regalitate italiană îmi aparţine numai mie.

Napoleon îşi aşază singur pe cap coroana de rege al Italiei. Piaţa Domului este plină de o mulţime entuziastă care îl aclamă.

— Dumnezeu mi-o dăruieşte, zice el punând mâna pe coroană. Vai de cel care se atinge de ea.

Apoi, adaugă mai încet:

— Sper ca asta să fie o profeţie.

Câteva zile mai târziu, decide anexarea regiunilor Genova şi Liguria la Franţa. Face din Republica Lucques un principat, pe care i-l încredinţează surorii sale, prinţesa Elisa, care domneşte deja peste Piombino.

Lucrurile sunt simple de îndată ce dispui de forţă şi determinare.

Şi cine m-ar putea opri?

Papa? La Torino, Pius al VII-lea s-a arătat amabil în schimbul câtorva concesii care stabilesc în regatul Italiei un regim religios identic cu cel al Concordatului.

Ar avea Anglia mijloacele necesare să se lupte cu mine aici?

Dacă voi avea la dispoziţie cele şase ore necesare, Anglia va vedea sosind „pe teritoriul ei o armată de o sută de mii de oameni de elită şi căliţi".

Ce va mai putea întreprinde contra mea?

Să se alieze cu Rusia?

Regele Angliei şi ţarul au încheiat un tratat pentru a forţa retragerea Franţei între graniţele de la 1789 şi pentru a instala la Paris un guvern care să le convină şi să şteargă urmele Revoluţiei. Cine va cuteza?

„Există oameni care mă cred lipsit de fiere şi de gheare! Scrieţi-le, categoric, îi spune lui Talleyrand, să nu mă judece astfel!"

Este sigur pe el.

Regăseşte câmpurile de bătălie din prima perioadă de glorie, Marengo, Castiglione. Intră în urale în aceste oraşe pe care le cucerise, Mantova, Verona, şi pe care acum le stăpâneşte. Vizitează Bologna, Modena, Plaisance, Genova.

Face manevre cu treizeci de mii de oameni pe aceste câmpuri de bătălie de la Marengo şi garnizoana din Milano defilează pe Foro Bonaparte.

Iubeşte peisajele, oraşele, podurile străbătute cândva în fruntea armatelor. Iubeşte primăvara italiană. Călăreşte ore în şir şi se întâmplă ca, într-o singură zi, să epuizeze cinci cai.

Câteodată, o amintire dureroasă îl copleşeşte.

Se află sus de tot pe parapetul fortificaţiilor din Verona. Priveşte oraşul ale cărui acoperişuri de ţiglă formează un lac roşu.

„Bietul meu frate Louis", zice el, „chiar aici, în acest oraş şi în primele noastre campanii, a păţit cel mai cumplit accident. O femeie pe care abia o cunoscuse a intrat cu forţa peste el în casă. De-atunci a rămas cu stări de agitaţie nervoasă, dependent de ambianţă, şi stări care nu a putut să se vindece niciodată."

Iată că revin umbrele.

Louis, bolnav, duşmănos, refuzând să-l lase să-i adopte fiul cel mare.

Lucien?

Napoleon i se confesează lui Caulaincourt, cu voce dură, cu gesturi nervoase. „Lucien preferă o femeie cu o reputaţie compromisă,

zice el, care i-a dăruit un copil înainte de a se căsători cu ea, în locul onoarei numelui şi familiei sale."

Sunt gânduri care îl rănesc în acest sfârşit călduros de iunie 1805 petrecut la Genova. Se uită la patul unde, după cum afirmă cei care îl conduc în camera sa, s-a culcat Carol Quintul.

El este acest bărbat pe care lumea îl compară cu cei mai mari bărbaţi şi, totodată, cel pe care fraţii lui refuză să-l ajute. El este acest Împărat fără fii.

Continuă pe un ton amar.

Nu poate decât să se vaite, zice el, pentru marea rătăcire a lui Lucien.

„Un om pe care natura l-a dăruit cu talente şi pe care un egoism fără egal l-a smuls din minunatul său destin şi l-a împins departe de calea datoriei şi a onoarei." Merge spre fereastra camerei care, din palat, domină portul Genova.

Trei fregate şi două bricuri fac manevre, cu pânzele desfăşurate. Le priveşte mult timp.

În urmă cu câteva ore, a fost nevoit să-şi schimbe planul de invazie a Angliei. Villeneuve nu a fost capabil să facă joncţiunea în Antile cu escadra lui Missiessy. Toate manevrele prevăzute au acumulat întârzieri, astfel că năvălirea în ţara inamică va avea loc prin urmare între 8 şi 18 august, şi nu în cursul lunii iunie.

Se reazemă de fereastră, urmărind cu privirea vasele din port. Jérôme le comandă. Jérôme, care a acceptat să-şi lase nevasta americancă şi să revină pe calea raţiunii.

Să fie singurul dintre fraţii mei care mi se supune?

Să nu găsesc în propria-mi familie sprijinul de care am nevoie? Şi dacă nu am copii, pe cine aş putea să mă bazez?

Poate pe Eugène de Beauharnais, pe care l-a desemnat de curând vicerege al Italiei.

Îi spune lui Roederer: „Dacă se trage o lovitură de tun, Eugène este cel care va vedea despre ce este vorba. Dacă am de trecut peste un hop, el este cel care îmi întinde mâna."

Are nădejde în acest tânăr de douăzeci şi trei de ani, demn şi curajos. Ar vrea să-l ajute în dificila sarcină de a conduce oamenii.

„Supușii noștri din Italia sunt, în mod firesc, mai prefăcuți decât cetățenii Franței", îi scrie el lui Eugène. „Să nu te încrezi cu totul în nicio persoană... Vorbește cât mai puțin, nu ești destul de experimentat și educația dumitale nu a fost suficient de îngrijită pentru a putea să susții o discuție până la capăt. Învață să asculți... Chiar dacă ești vicerege, nu ai decât douăzeci și trei de ani... Arată-i națiunii pe care o conduci toată stima pe care se cuvine s-o exprimi, având în vedere că la un moment dat vei descoperi motive s-o stimezi mai puțin. Va veni o vreme când vei recunoaște că nu există diferențe prea mari între un popor și altul."

Poporul? Îl observă, îl ascultă pe parcursul întregului voiaj de întoarcere în Franța, în primele zile din iulie 1805.

În împrejurimile Lyonului, oprește berlina pe un drum lateral. Mulțimea de pe câmpuri aleargă să-l vadă, desigur, să-l aplaude.

Coboară din trăsură și o ia pe jos spre micul deal din Tarare. Îi alungă pe cei care vor să-l urmeze. Vrea să fie singur, să se amestece în mulțime, să vadă oameni.

Nimeni nu-l recunoaște. Urcă agale, intră în discuție cu o bătrână. Ce face acolo? Așteaptă să treacă Împăratul, zice ea.

Stă de vorbă cu ea, pândindu-i cele mai mici reacții.

Ea este poporul care trăiește departe de palate.

— L-ați avut pe tiranul Capet, zice el, acum îl aveți pe tiranul Bonaparte. Ce-ați câștigat cu asta?

Se apleacă spre femeie. Pe obrazul zbârcit îi citește dezaprobarea.

— Iertați-mă, domnule, spune ea. În definitiv, este o mare diferență.

Își ridică capul, zâmbește zeflemitor.

— Pe acesta ni l-am ales, pe celălalt l-am avut că așa ni s-a dat.

Își ridică glasul.

— Unul era regele nobililor, cestălalt este al poporului, al nostru!

Napoleon coboară panta în pas vioi. Fluieră ușor și prizează tutun.

— Îmi place să descopăr că există un mare bun-simţ pe toate drumurile, îi zice lui Méneval.

Apoi urcă în berlină.

34

Să fie oare căldura apăsătoare a acestui sfârşit de iulie 1805? Sau poate încordarea aşteptării veştilor despre escadre? Cert este că, de mai multe ori pe zi, Napoleon se lasă invadat de accese de furie. Îl convoacă pe Murat, care soseşte împopoţonat cu panaş în uniforma sa de mare mareşal şi prinţ, de Mare Acvilă a Legiunii de onoare, de şef al cohortei a 12-a, şi care începe să-i povestească, neîntrebat, despre colecţia de tablouri pe care şi-a făcut-o la Palatul Élysée!

Şi-a găsit momentul şi locul să vorbească de picturi! Unde-i sunt trupele? Fac instrucţie? Aprovizionarea este asigurată? Murat se bâlbâie.

Napoleon se enervează, iese în parcul castelului de la Fontainebleau, merge de-a lungul heleşteelor.

Vremea este închisă, dar nu plouă şi căldura persistă sub cerul înnorat, brăzdat de fulgere puternice.

Ca şi cum electricitatea trăsnetelor ar aluneca pe pielea mea.

Napoleon tremură. Se întoarce în birou.

Care sunt veştile? Unde sunt amiralii? Ce face Ganteaume? Ce face Villeneuve? Se ştie unde se află Nelson?

Îi scrie lui Ganteaume: „Mari evenimente se petrec sau se vor petrece; nu irosiţi forţele pe care le comandaţi... Fiţi prudent, dar în acelaşi timp şi curajos."

Îi scrie lui Villeneuve: „Pentru măreţul scop de a pregăti debarcarea în Anglia, această putere care de şase secole asupreşte

Franța, am putea muri cu toții fără să regretăm viața. Acestea sunt sentimentele care trebuie să-i anime pe soldații noștri."

Aplecat deasupra mesei de lucru, examinează situația flotelor de o parte și de alta: șaptezeci și patru de nave la francezi și spanioli și abia cincizeci și patru la englezi!

Ce mai așteaptă amiralii ca să acționeze?

Se simte legat, prins în cursă. Căldura cleioasă i se lipește de piele. Curierii pornesc, cu misiunea de a călări pe deșelate, dar să ajungă la Brest, Vigo și Cadix, fără nicio oprire.

Cum să hotărască dacă nu știe unde sunt și ce fac escadrele?

În timpul acesta, Talleyrand îi confirmă, Anglia presează Austria să intre în conflict și Rusia este pe aceeași mână cu Londra. Dacă Viena se încumetă, atunci...

Îl primește pe Cambacérès și pe ministrul Finanțelor, Barbé-Marbois.

Napoleon stă în picioare în fața ferestrei deschise. Nu suflă nicio adiere. Dacă și pe ocean vremea este aceeași, atunci flotele nu vor mai ajunge la Boulogne.

Se întoarce către Cambacérès. Arhicancelarul este îngrijorat. Barbé-Marbois pare și mai preocupat. Bancherii dau înapoi, explică el. Ne sar la gâtlej. Se tem de o întreprindere riscantă, cum ar fi invadarea Angliei.

Napoleon începe să meargă, cu mâinile la spate.

— Liniștiți-i pe oamenii cu banii, zice el cu voce înăbușită.

Ce poate face împotriva lor? Ce poate face fără ei?

— Faceți-i să înțeleagă, reia el, că nu va fi nimic hazardat, că este ceva sigur.

Ce-și închipuie acești domni, că un război se pornește dintr-o toană? Nimic nu este gândit mai profund decât o campanie mea.

— Planurile mele sunt prea frumoase, continuă el, pentru a lăsa în seama hazardului ceva ce ar putea să pună în pericol fericirea și bunăstarea poporului meu. Fără îndoială că, în ceea ce mă privește, voi debarca cu armata mea, toată lumea vede necesitatea acestei acțiuni, dar...

Își ridică mâna.

— Dar eu şi armata mea vom debarca numai dacă toate şansele ne sunt favorabile.

Cât despre Austria, dacă nu cedează, „voi merge cu două sute de mii de oameni să-i facem o vizită de care îşi va aminti mult timp".

Se întoarce însă către Cambacérès:

— Dumneata zici că nu crezi în război... Într-adevăr, ar trebui să fii nebun de-a binelea să-mi declari război.

Zâmbeşte:

— În Europa nu există o armată mai bună decât cea pe care o am acum.

Pleacă de la Fontainebleau şi se duce la Castelul Saint-Cloud.

Trebuie să se calmeze, dar căldura este la fel de sufocantă ca la Fontainebleau. Doarme prost. Îi bruftuluieşte pe Roustam şi pe Constant, are nevoie clipă de clipă de prezenţa lui Méneval. Trebuie să scrie pentru ca vorbele sale să acţioneze asupra oamenilor ca loviturile de bici.

„Intraţi în Canalul Mânecii", dictează el pentru Villeneuve, „Anglia este a noastră. Rezistaţi pe poziţii douăzeci şi patru de ore şi totul se va termina."

La apusul soarelui, arşiţa se mai domoleşte puţin. Iese pentru a se pregăti pentru o lungă, prea lungă noapte. Aproape seară de seară, merge la Operă sau la teatru. Şi, câteodată, îi cheamă pe actori la Saint-Cloud. Dar cum să râdă la *Femeile savante*?

Este frământat de întrebări. Va putea să treacă sau nu braţul acesta de mare, să înfigă drapelul tricolor pe turnul Londrei?

Se apropie de actori. Iubeşte mediul teatrului, femeile provocatoare, frumoase uneori, experte aproape întotdeauna, şi atât de uşor de cucerit.

Ele reuşesc să-l distreze. Talma vorbeşte cu talentul său de povestitor, care transformă o mică bârfă de alcov dintre o doamnă şi un demnitar într-un mare moment de comedie sau de tragedie.

Preţ de câteva minute, totul dispare, nu rămâne decât Talma. Napoleon priveşte, ascultă, vorbeşte.

— Vă obosiți prea mult brațele, îi spune într-una din serile de iulie, după o reprezentație cu *Moartea lui Pompei.* Conducătorii de imperii sunt mai rezervați în mișcări; ei știu că un gest înseamnă un ordin, că o privire aduce moartea, și atunci își cântăresc gestul și privirea... Nu-l faceți pe Cezar să vorbească precum Brutus, când unul zice că are oroare de regi, trebuie să-l credem, pe când pe celălalt, nu. Sesizați diferența.

Doamna de Rémusat se apropie. De ce se miră că-i vorbește astfel lui Talma? Nu este decât un comediant, zice ea, și Împăratul pare să aibă mai multă considerație pentru el decât pentru un ambasador sau chiar pentru un general.

El râde.

— Știți bine că un talent, din orice domeniu ar fi el, poate fi o adevărată forță, și că eu însumi, ați văzut asta, nu-l primesc pe Talma niciodată fără să-mi scot pălăria.

Și adaugă în șoaptă:

— Există și femei de mare talent.

Doamna de Rémusat se eschivează. A devenit dintr-odată fidelă?! Dar mai sunt și doamna Duchâtel, doamna Gazzini, și această Émilie Leroy care a venit de la Lyon la cererea lui și pe care a măritat-o cu un domn Pellapra, un bancher foarte cooperant și căruia îi va fi atribuită funcția de preceptor la Finanțe în Caen, pentru a-i îmblânzi scrupulele, în caz că le-ar avea.

Astfel, nopțile de iulie se mai scurtează cumva. Și apar zorii, cu rapoartele spionilor așezate la vedere, pe biroul său.

Napoleon le citește întotdeauna primele. În unele cafenele, relatează informatorii, lumea se miră cum ziua de 14 iulie nu a fost marcată prin nicio sărbătoare, critică anunțul ceremoniilor și balului din 15 august, Sfântul Napoleon. Îl înțeapă. Oamenii discută despre iminența unui război, despre o nouă coaliție care va ruina Franța. Unii afirmă că se va reveni la epoca asignatelor. Își ascund aurul.

Zvârle rapoartele pe jos.

Vrea el război?

Un spion dă ca sigur faptul că generalul Moreau, departe de a fi ajuns în Statele Unite aşa cum se angajase în urma procesului său, se află în Spania şi anunţă solemn în faţa tuturor că se va pune în serviciul ţarului şi că, în fruntea unei armate regaliste, va termina cu Bonaparte şi cu Revoluţia!

N-ar fi fost mai bine ca judecătorii să-l condamne pe Moreau la moarte?

Cine l-a iertat? Eu. Pe cine trădează? Pe mine şi Franţa, patria sa. Şi eu ar trebui să nu răspund?

Vineri, 2 august, la ora trei dimineaţa, pe întuneric, pleacă cu berlina la Boulogne pentru a se alătura armatei sale.

La schimbarea cailor, sare din berlină înainte să-i fie desfăcută treapta de coborâre, şi, cu mâinile la spate, posac, indiferent la aclamaţiile grupului care de fiecare dată se adună, face câţiva paşi în curte, pe dinaintea clădirilor poştei. Dă semne de nerăbdare după câteva minute doar şi aghiotantul vine în fugă să-l anunţe că bidiviii sunt înhămaţi.

În berlină, dictează, dă ordine la Poduri şi Şosele ca drumurile care, plecând de la Paris, se bifurcă spre sud şi est, spre Torino şi Cologne, să fie reparate de urgenţă şi să se găsească în stare bună. Dacă va renunţa la invazia din Anglia, atunci trebuie să se îndrepte spre Germania pentru a zdrobi Austria, şi poate şi trupele ruse, dacă au avut timp să ajungă pe câmpul de bătălie.

Este nevoit să ia în calcul şi această ipoteză. Şi asta îl irită atât de tare, încât se înfurie, dă ordin să se ardă ultimele etape, caii să fie forţaţi, chiar de-ar fi să crape. Vrea să ajungă la Castelul Pont-de-Briques, cât mai repede.

Din loc în loc, la traversarea câte unei localităţi, observă un arc de triumf pe care este scris: „Drumul Angliei" şi aceste cuvinte îi amplifică mânia. Îl înţeapă încă atunci când soseşte la patru dimineaţa, sâmbătă 13, în curtea Castelului Pont-de-Briques.

Roustam a pregătit baia fierbinte, apoi s-a postat în uşă. Dar Napoleon vrea mai întâi să-şi lanseze ordinele: inspecţia tuturor trupelor mâine dimineaţă, începând cu ora zece.

Doar aşa se calmează, asta aşteaptă: în fiecare zi, inspecţie.

Duminică 4 august, galopează de la ora zece la nouăsprezece, şi, de la capul Alpech la capul Gris-Nez, pe dinaintea frontului diviziilor. Până la 13 august, nu trece o zi fără să nu-şi inspecteze oamenii şi navele.

Se îmbarcă pe şalupe, înaintează până la linia de ancorare. Revede hărţile: debarcarea principală, cu optzeci de mii de soldaţi, va avea loc la Deal, la treizeci de kilometri de Douvres. Londra va fi la două, trei zile de marş.

Dă un mare dineu pentru ofiţeri în baraca sa improvizată, la Odre. Vorbeşte puţin, lăsându-i pe generali să-şi spună părerea despre această traversare, despre campania din Anglia, despre frumuseţile Londrei, „târfele englezoaice", despre teama şi fuga emigraţilor. Se va termina cu finanţatorul coaliţiilor. Pacea se va instaura, în sfârşit, când vor fi zdrobit în vizuina sa vulpea engleză.

Nu zice nimic, dar, odată banchetul încheiat, îl întreabă pe Méneval, apoi pe Monge, pe Daru, care este administratorul general al armatei şi, care, de la 1803, a organizat tabăra de la Boulogne:

— Unde a dispărut Villeneuve? repetă el.

Le aruncă aceste cuvinte cu un glas mânios.

Iese din baracă. Vântul suflă cu putere, dar cerul rămâne senin. Se aude zgomotul resacurilor. Marea se află aproape, la câţiva metri mai în jos. În doar câteva ore ar putea s-o traverseze.

Uneori, precum în această seară, îi vine, pentru o fracţiune de secundă, să dea ordinul de îmbarcare şi să se pregătească de drum fără să mai aştepte venirea escadrelor, să se bazeze numai pe noroc. Alungă pe loc această idee. Războiul nu este un joc al hazardului. Nu-şi poate risca armata cu care, dacă se va reîntoarce, va strivi, de asta e sigur, Austria şi Rusia. Va deveni atunci stăpânul întregii Europe. Iar Anglia va putea sucomba în vizuina ei.

Rămâne timp îndelungat pe faleză. După ce se întoarce în baracă, îi spune lui Daru:

— La război, la fel ca şi în politică, momentul ratat nu se mai întoarce.

13 august 1805, în zori.

În Castelul Pont-de-Briques, Napoleon se află în fața hărților Germaniei.

Aude galopul unui cal, apoi vocile grenadierilor de gardă, cea a aghiotantului. A sosit un curier din partea amiralului Villeneuve.

Smulge scrisoarea din mâna curierului.

Villeneuve s-a pus la adăpost la Ferrol, în loc să navigheze cu toate pânzele întinse spre Canalul Mânecii, unde îl aștept.

Napoleon aruncă depeșa pe pământ.

— Chemați-l pe Daru! strigă el.

În timp ce îl așteaptă, fumează, dictează o scurtă scrisoare pentru Talleyrand. „Hotărârea mea este luată: vreau să atac Austria și să fiu la Viena înainte de luna noiembrie pentru a-i înfrunta pe ruși în caz că sunt prezenți acolo. Și mai vreau..."

Rămâne tăcut câtăva vreme. Poate că jocul încă mai poate fi jucat. Poate că Austria nu va intra în război. Poate că Villeneuve își va învinge frica și va sosi aici înainte de sfârșitul verii.

— Și mai vreau, reia el, și ăsta este cuvântul potrivit, să nu existe decât un regiment austriac în Tirol. Vreau să fiu lăsat să-mi duc liniștit războiul cu Anglia.

Dictează apoi scrisori către ministrul Marinei, către Villeneuve. Trebuie, dacă mai poate, să-l forțeze să se miște.

Se lasă apoi mai degrabă să cadă decât să se așeze, în fața mesei acoperite cu hărți.

Le parcurge cu privirea, se ridică, fumează și, cu un semn, îi indică lui Daru că vrea să-i dicteze.

Are vocea calmă, pasul măsurat, cuvintele cad cu precizie. Dă locuri, zile, efective. Pare să urmărească cu privirea marșul trupelor prin Germania. Va rostogoli, zice el, șapte torente sub ordinele lui Marmont, Bernadotte, Soult, Lannes, Ney, d'Augereau. Ținta marșurilor celor șapte armate ale sale sunt Würtzburg, Frankfurt, Mannheim, Speyer, Karlsruhe, Strasbourg. Fixează etapele, numărul de kilometri de parcurs, cu 3,9 kilometri pe oră, depozitele de aprovizionare cu hrană și muniții, de constituit.

Vorbeşte ore în şir, ca şi cum, de luni de zile, din subteranele aşteptării şi incertitudinii, un dispozitiv precis se activase şi ţâşneşte la suprafaţă azi, 13 august.

Va *răsuci* armata care, în marş forţat, va pătrunde în inima Germaniei.

A terminat.

Abia acum pare să-l vadă pe Daru care continuă să scrie, înconjurat de zeci de coli de hârtie pe care le-a umplut cu notiţe.

Îşi joacă ultima carte?

Nu vrea încă să arunce zarurile. Se pregăteşte cu atenţie pentru una sau alta dintre variante.

Dacă amiralul Villeneuve apare totuşi în Canalul Mânecii: „Mai am timp, sunt stăpânul Angliei", îi scrie el lui Talleyrand. „Dacă, dimpotrivă, amiralii mei ezită, comandă prost manevrele şi nu-şi îndeplinesc misiunea, nu am alte posibilităţi decât să aştept iarna pentru a trece cu flotila. Operaţiune riscantă. Aşa stând lucrurile, încep cu ce este mai urgent. Aduc două sute de mii de oameni în Germania şi douăzeci şi cinci de mii în regatul Neapolelui. Înaintez spre Viena şi nu depun armele până când nu am Neapole şi Veneţia, şi nu voi fi întărit într-atât statele Electorului de Bavaria ca să nu mai am a mă teme de Austria. În această manieră, Austria va fi pacificată cu siguranţă pe durata iernii. Nu mă mai întorc cu niciun chip la Paris, decât dacă îmi ating scopul.

Intenţia mea este să câştig cincisprezece zile. Vreau să ajung în centrul Germaniei cu două sute de mii de oameni, luându-i pe nepregătite."

Aşteaptă. Plouă în fiecare zi, dar vântul abia se simte şi marea pare liniştită. În noaptea de 20 spre 21 august, stă pe faleză. Îşi cheamă aghiotanţii: să bată tobele, să sune trompetele, toate trupele să se îndrepte spre port şi să înceapă îmbarcarea.

După câteva minute, aude în crescendo primele strigăte amestecate cu răpăitul tobelor şi sunetul trompetelor şi, îndată după ele, zgomotul trupelor în marş.

Rămâne în picioare, pe faleză, până la răsăritul soarelui.

Ar putea face o tentativă în lipsa flotei.

Ar putea.

La război, cutezanța pare a fi cel mai frumos plan al geniului.

Dar aici nu cumva cutezanța este, mai degrabă, cel mai mare defect pentru un comandant suprem: beția imaginației, cea care duce trupele la pieire?

Se întoarce în baracă cu capul plecat și contramandează ordinul.

Din acest moment, hotărârea sa este luată. Ca și cum ar fi vrut să încerce până la capăt una dintre ipoteze pentru a se verifica.

Citește corespondența de la Villeneuve, pe care i-o trimite Decres, ministrul Marinei, la 22 august.

Mototolește scrisoarea în pumn. Villeneuve s-a pus la adăpost și rămâne pe loc.

Nicio surpriză și, totuși, nu-și poate stăpâni furia.

Urlând, scoate din străfundurile ființei sale tot ce-a mocnit zile de-a rândul:

— Villeneuve nu are caracterul necesar pentru a comanda o fregată! Un om lipsit de fermitate și de curaj moral! strigă el.

Scutură din cap, cu mâinile încleștate la spate, balansându-și trupul spre înainte, ca și cum ar vrea să se repeadă asupra cuiva.

— Două vase spaniole sunt atacate, unii oameni s-au îmbolnăvit, o navă de mari dimensiuni a venit să-l pândească, vântul aduce zgomotul lui Nelson și Villeneuve își schimbă planurile! Este un prost care vede dublu și care are mai multă percepție decât caracter.

Napoleon prizează tutun și scuipă disprețuitor:

— Un om lipsit de orice înclinație spre război. De altfel, nici nu știe cum să-l facă!

Totul a devenit foarte clar. Va sfârși imediat cu această stare de lâncezeală, de stagnare fără perspectiva unei schimbări, în care l-a adus așteptarea.

Daru a pus la punct corespondența pentru toți comandanții de armate. Curierii pleacă la destinații.

„Îmi schimb bateriile", îi scrie Napoleon lui Talleyrand. „Ei nu se așteaptă la rapiditatea cu care voi mobiliza cei două sute de mii de oameni ai mei. Mișcarea a început. Este vorba de a câștiga douăzeci de zile și de a-i împiedica pe austrieci să treacă Innul pe timpul cât mă voi îndrepta spre Rin."

Consultă hărțile cu un soi de înfrigurare. Nu s-a bătut niciodată în Germania. Va demonstra că Napoleon îi este superior generalului Bonaparte. I-a încredințat comanda armatei din Italia, lui Masséna.

Se gândește la Lodi, la Arcole, la Marengo. Ce tânăr era pe atunci, cât de neexperimentat încă!

Acum știe. A văzut multe câmpuri de bătălie, a comandat mulți oameni.

Dictează Ordinul de Zi.

„Bravi soldați din tabăra de la Boulogne! Nu veți mai merge în Anglia. Banii Angliei l-au sedus pe împăratul Austriei, care a declarat război Franței. Armata lui a trecut de linia pe care trebuia s-o respecte, Bavaria este invadată. Soldați, noi lauri vă așteaptă dincolo de Rin! Să mergem să-i învingem pe dușmanii pe care i-am învins deja!"

Înaintează pe faleza de la Odre.

Ziua se arată senină. Șalupele amarate bord la bord se leagănă în port.

Dincolo de Boulogne, praful se ridică dus de vânt spre interiorul uscatului.

Corpurile de armată sunt deja pe drum.

Partea a noua

„Soldați, sunt mulțumit de voi“

septembrie 1805 – decembrie 1805

35

Ar vrea să fie în fruntea trupelor în Germania, dar trebuie să inducă în eroare. Așa că se forțează să-și reia obiceiurile, la Malmaison sau la Castelul Saint-Cloud. Flecărește în salonul Joséphinei. Îi zâmbește unei june doamne care, seara, la o vorbă a lui Constant, va veni la el.

Dar numai la plăceri nu-i stă capul. Trupele mărșăluiesc. Și le imaginează pe marginile șoselelor. Ele pornesc în zori, în etape de treizeci, patruzeci de kilometri pe zi. Se opresc cinci minute la fiecare oră și fac popas la mijlocul drumului programat. Toboșarii deschid și închid marșul. Ar vrea să fie printre ei. Știe că simpla lui prezență le-ar reda energia celor care se clatină de oboseală și, care, uneori, se lasă să cadă. El a cunoscut toate astea în deșerturile Egiptului și Palestinei. Or, este obligatoriu ca oamenii să avanseze, în marș forțat, pentru a lua prin surprindere inamicul.

Viteza, iată arma mea.

Șade în fața șemineului în care arde focul, deoarece în pădurile de la Saint-Cloud s-a lăsat umezeala. Carlotta Gazzini ciripește, gângurește. N-o ascultă, dar glasul ei îl calmează. Își rotește în minte mecanismul pe care l-a pus la punct și căruia i-a precizat detaliile trimițând curieri la mareșali. Daru a pus în operă planul dictat în 13 august. Trupele lui Ney, Lannes, Marmont se vor năpusti asupra flancului drept al generalului Mack care a înaintat în Bavaria cu șaizeci de mii de austrieci. Cavaleria lui Murat îl va face

să creadă într-un atac frontal, în timp ce îi vor cădea în spate și îi vor străpunge flancurile.

Dar totul depinde de picioarele și musculatura infanteriștilor, ca în Italia sau în Egipt. Și miza este mult mai mare decât la Marengo sau la Aboukir, pentru că, dacă ar pierde, pagubele ar fi imense. Tot ce a construit, aceste blocuri de granit, noile instituții, ar fi demolate. Asta ar vrea Londra, Viena sau Sankt-Petersburg. Cât despre Prusia, prudentă încă, ea nu va întârzia să basculeze în aceeași tabără.

Regii și împărații sunt împotriva mea.

Iar „oamenii cu arginții" mă pândesc. Rapoartele poliției, din fiecare dimineață, semnalează că lumea se înghesuie la ușile băncilor ca să schimbe bancnotele sau polițele în aur. Tezaurul este gol.

Victoria în război înseamnă umplerea lui.

Este necesar însă ca, timp de douăzeci de zile, cât le trebuie armatelor, asemeni celor „șapte torente", să se răspândească în teritoriul Germaniei, el să păstreze secretul planului și să rămână la Malmaison sau la Saint-Cloud, să participe la Consiliul de Stat, să-l primească pe Roederer.

— În mine, zice Napoleon, coexistă doi oameni diferiți: omul rațional și omul sentimental. Să nu credeți că nu am inima sensibilă, la fel ca alții. Ba chiar sunt un om bun la suflet. Dar, în prima mea tinerețe, m-am străduit să-mi reduc la tăcere această coardă care, acum, nu mai scoate niciun sunet.

Îl crede Roederer?

Sau, probabil, crede că trebuie să fiu considerat dur, sever, insensibil. Și că asta, câteodată, mă scutește să fiu astfel.

Și totuși!

Ia în mână o scrisoare proaspăt venită de la ministrul Marinei. Villeneuve, incapabilul, s-a retras la Cadix. N-ar merita o pedeapsă exemplară?

Furia lui Napoleon explodează, ca și cum toată tensiunea pe care a acumulat-o timp de mai multe săptămâni ar provoca aceste cuvinte care țâșnesc precum fulgerele.

— Villeneuve a întrecut măsura, urlă el. Nu mai există calificativ pentru el. Villeneuve este un mizerabil care trebuie desfiinţat în mod ruşinos. Lipsit de pricepere, de curaj, de interes general, ar sacrifica totul ca să-şi salveze pielea!

Se izolează pentru a studia hărţile Germaniei. Marchează poziţiile cele mai avansate ale trupelor în marş. Dar, de la sosirea curierilor, ele trebuie să mai fi parcurs câteva zeci de kilometri. Acolo se joacă partida, toate forţele sale trebuie să-i fie dedicate, cu toate că-i vine greu să-l uite pe Villeneuve, ocaziile pierdute care fac ca Anglia să rămână neînvinsă.

Are un moment de sfârşeală, câteva minute doar, timp în care se gândeşte la obstacolele imprevizibile care i se pun de-a curmezişul şi îl împiedică să-şi realizeze proiectele măreţe la care a visat. Campania din Asia, sfârşită la Saint-Jean-d'Acre. Un englez era acolo. Cucerirea Angliei, imposibilă.

Trebuie atunci să învingă Germania. Nu mai are de ales. Mâine va convinge Senatul să decreteze mobilizarea a şaizeci de mii de oameni, cu care va pleca să se alăture „Marii Armate". Aceasta este modalitatea de a-şi forma diviziile care să meargă acolo, căci nu a mai avut niciodată o armată atât de mare! O sută nouăzeci şi şase de mii de oameni, dintre care aproape treizeci de mii străini, italieni, belgieni, olandezi, elveţieni, sirieni, irlandezi, şi alţii, mercenari şi aderenţi.

Este armata Imperiului meu.

A dorit ca Joséphine să-l însoţească până la Strasbourg. O priveşte stând aşezată în berlină, faţă în faţă, în timp ce câmpurile defilează în ploaia persistentă a acestor ultime zile de septembrie 1805.

Din cauza atmosferei reci şi umede, Joséphine s-a înfofolit într-un şal generos. Dar, de cum se apropie de câte un oraş, La Ferté-sous-Jouarre, Bar-le-Duc sau Nancy, se scutură, se fardează, îşi aranjează părul şi le zâmbeşte notabililor care vin să-şi prezinte omagiile.

A fost inspirat s-o ia cu el, prezența ei transmițându-i o stare liniștitoare.

Acest război, trebuie că-și spun cu toții, nu va fi nici greu, nici lung, din moment ce ea călătorește. Oamenii au nevoie de speranță și de iluzii.

Joi, 26 septembrie, la ora cinci după-amiaza, berlina se oprește la poarta Saverne, la Strasbourg.

Îi întinde mâna Joséphinei și înaintează în mijlocul gărzilor de onoare, către primarul care îi înmânează cheile orașului. Mulțimea se înghesuie, aplaudă, urmează cortegiul care se îndreaptă pe străzile împodobite cu steaguri și cu ghirlande de flori până la Palatul Rohan.

Traversează camerele palatului, în timp ce Joséphine zăbovește. O aude răspunzând cu grație, felicitându-l pe primar pentru primirea pe care le-a făcut-o în acest palat decorat cu fast.

O lasă în urmă. N-are decât să se ocupe de strasbourghezi! Să-i măgulească și s-o sărbătorească! Toate gândurile lui sunt la austrieci, la războiul pe care îl are de dus și de câștigat.

Nu doarme. Aude ploaia căzând. Se gândește la trupele care au poposit în câmp, așteptând să pornească la drum de cu zori pentru a traversa Rinul.

A convocat generalii pentru ora șase, la podul Kehl, în această zi de vineri 27 septembrie, dar el stă treaz încă de la ora patru. Roustam i-a pregătit baia fierbinte.

La ora cinci, pe întuneric, înconjurat de douăzeci și doi de vânători călări din garda imperială, de trompetist și de ofițerul care îi comandă, așteaptă pe cal, la capul podului.

În sfârșit, se află aici, printre soldați! Plouă în rafale. Tobele nu pot imprima ritm marșului, dar trupele trec și strigă câteodată: „Trăiască Împăratul!" Garda își face apariția, cu căciulile sale înalte din blană de urs. Rup cadența pentru a traversa podul. Apa li se scurge pe mustățile și pe favoriții răsuciți, semnele obligatorii ale apartenenței lor la această trupă de elită care beneficiază de o soldă generoasă.

Napoleon stă drept pe calul său. Nu simte ploaia care i se prelinge pe pălăria îmbibată deja de apă, deformată, şi pe redingota îngreunată.

Aşa se comandă oamenii care vor muri, stând alături de ei. Rămâne pe pod, nemişcat, ore în şir.

Trebuie să-l vadă toţi, fiecare soldat să ştie că Împăratul este acolo. Şi că va conduce campania.

Mai târziu, regăseşte oglinzile, covoarele şi tablourile din Palatul Rohan. Într-unul din saloanele luminate cu zeci de lumânări, îl observă pe Talleyrand, căruia i-a cerut să fie prezent la Strasbourg, pe Joséphine într-o rochie lungă de tafta, pe prinţii electori de Bad şi Würtemburg, pe care vrea să şi-i facă aliaţi, asemeni Bavariei, în scopul de a crea între Austria şi Franţa o barieră de state pe care le va domina.

Se îndreaptă către aceşti oameni înveşmântaţi în haine de curte şi îşi vede costumul reflectat în oglinzi, boţit, cu redingota şiroind de apă. Îl încearcă un sentiment de mândrie. Este Împăratul-Soldat. Aparţine unei alte categorii de oameni. Poate să doarmă în acest palat cu pereţii decoraţi cu tapiserii de Gobelins, pot să i se adreseze cu Maiestate sau Sire, dar el nu va fi niciodată, o ştie, egalul acestor prinţi. Îi domină, dar nu este unul de-ai lor.

El are destinul singular al unui fondator de imperiu, apropiat de soldaţii pe care îi trece în revistă, în fiecare zi, de o parte şi de alta a Rinului, la Kehl, la arsenal sau la citadelă, arzând totodată de nerăbdare să li se alăture în Germania.

„Soldaţi", proclamă el la 30 septembrie, „războiul celei de-a treia coaliţii a început... Aţi fost nevoiţi să alergaţi în marş forţat pentru apărarea graniţelor noastre. Nu vom mai face pace fără garanţii. Generozitatea noastră nu va mai încurca politica noastră. Soldaţi, Împăratul vostru este alături de voi..."

Intră în camera Joséphinei.

„Voi pleca în noaptea aceasta", zice el. „Dacă austriecii îmi lasă libere anumite direcţii, va fi prăpăd pe capul lor."

36

1 octombrie 1805. Îi este frig în timp ce traversează Rinul. Plouă. Își înfășoară strâns pulpanele redingotei. Podul vibrează și răsună sub copitele cailor vânătorilor din gardă care escortează berlina. Napoleon tremură, respiră greu, ca și cum o greutate l-ar apăsa pe piept. Face un efort pentru a se destinde, ca să nu pățească precum ieri seară, cu doar câteva ore înainte de plecare, când a făcut o criză dureroasă.

A leșinat în camera sa din Palatul Rohan, în fața lui Talleyrand și a domnului de Rémusat, care veniseră împreună cu el. Timp de câteva minute, a avut senzația că pereții se prăbușeau, strivindu-l, că podeaua se despica să-l înghită. O pânză i-a acoperit ochii.

Când și-a revenit în simțiri, Talleyrand și Rémusat îl frecționau cu apă de Cologne. Era pe jumătate dezbrăcat. I-a respins poruncindu-le tăcere absolută asupra acestui acces de oboseală, fără îndoială. Dar, în ciuda băilor fierbinți în care stătuse cufundat toată noaptea, frigul nu-l părăsește. Și dacă nu s-ar controla, i-ar clănțăni dinții.

Trebuie să-și stăpânească trupul, la fel cum ar dresa un cal nărăvaș care se cabrează.

Animalul se va supune, atât cât va fi necesar.

Sosește la Ludwigsburg și se instalează în palatul Electorului de Würtemberg. Îi scrie în grabă câteva cuvinte Joséphinei, ca s-o liniștească, pentru că precis Talleyrand a avertizat-o despre

indispoziția lui din noaptea trecută, evident în scopul de a căpăta mai multă putere asupra ei prin această confidență.

„Sunt la Louisburg", scrie el, „sunt sănătos... Simte-te bine. Crede în toate convingerile mele. Aici este o Curte foarte onorabilă, o proaspăt căsătorită grozav de frumoasă și în general oameni extrem de amabili, chiar și soția electorului, care pare foarte bună, deși este fiica regelui Angliei."

Și-o imaginează pe Joséphine arătându-le scrisoarea doamnelor sale de onoare și pe acestea repetându-i cuvintele.

Toate astea fac parte și ele din război, să nu lași zvonurile să se răspândească.

Și, de altfel, mi-e mai bine, mă simt bine.

4 octombrie. În sfârșit, timpul este frumos. Napoleon străbate în berlină drumurile din regiune, stânjenit de trupele în marș care îl aclamă când recunosc escorta vânătorilor din Gardă.

La Stuttgart, în cursul serii, în momentul când intră în sala Teatrului Curții, Electorul de Würtemberg îl conduce respectuos și, în timp ce cortina se ridică, îl previne că acest *Don Giovanni*, de Mozart, va fi o încântare.

Ascultă. Apoi, la reîntoarcerea la Ludwigsburg, în berlină, dictează la lumina unei lămpi cu ulei o scrisoare pentru noul ministru de Interne, Champagny: „Mă aflu aici, la curtea din Würtemberg și, în timp ce mă ocup de război, am ascultat și muzică foarte bună. Totuși compoziția germană mi s-a părut puțin barocă. Rezerva funcționează? Ce se aude de conscripția din 1806?"

Căci războiul este devorator de oameni și nu poți să-l câștigi dacă nu-i alimentezi burduhanul cu regimente proaspete.

Primele lupte au început să se dea pe malul drept al Dunării, la Wertingen. Napoleon află că escadronul de cavaleriști al lui Murat a atacat, după ce, urmare a neînțelegerilor dintre Murat și Ney, o divizie de peste treizeci de mii de austrieci puțin a lipsit ca să fie nimicită.

Ăştia sunt mareşalii mei, bravi şi adesea înguşti la minte! Invidioşi unii pe alţii.

Merge pe câmpul de bătălie. Ploaia a început din nou să cadă. Trupele sunt aliniate sub rafalele reci. Dar el se găseşte alături de soldaţi, chemându-i afară din rând pe cei despre care ofiţerii îi spun că au fost cei mai buni combatanţi.

Acesta, de exemplu, dragonul Marcate din Regimentul 4, şi-a salvat căpitanul care, cu puţine zile în urmă, îl degradase din rangul de subofiţer. Napoleon îl trage de urechi şi îi atârnă pe piept Acvila Legiunii de Onoare.

Ploaia nu conteneşte. Peisajul dispare sub perdeaua de apă. Napoleon călăreşte cu escorta sa. Trăsurile din suită nu i-au ajuns din urmă. Intră în localitatea Ober-Falheim. Casele au fost jefuite, prădate, zidurile sparte de soldaţii care caută aur ascuns de săteni.

Napoleon se instalează în casa parohială. Un aghiotant pregăteşte o omletă, un altul patul.

Îşi întinde picioarele în faţa şemineului. Încearcă să-şi usuce hainele. Se simte bine aici. Veştile despre confruntări sunt bune.

Dunărea a fost trecută pe la Donauwerth. Davout şi Soult au intrat în Augsburg. Bernadotte şi Marmont în München. Austriecii generalului Mack s-au repliat spre Elchingen şi Ulm. Vor să-i aştepte acolo pe ruşi. Trebuie să-i nimicească, repede.

Glumeşte cu câţiva ofiţeri care se foiesc în jurul lui, în presbiteriu. Nu are nici măcar vinul său de Chambertin, zice el, aici, în Europa, în vreme ce nu i-a lipsit niciodată chiar şi în mijlocul dunelor din Egipt.

I se aduce un pahar cu bere. E posibil ca aici, într-o regiune atât de fertilă, băutura asta să fie atât de proastă?

A doua zi, înnoptează la Burgau, nu departe de Agsburg.

Victoria îi este la îndemână. O simte, ca de fiecare dată când se apropie. Înaintează în acelaşi timp cu avangarda, de-a lungul Dunării, până la punctul de trecere spre Elchingen.

Zorii zilei de 14 octombrie. Pontonierii construiesc o pasarelă sub tirul de artilerie. Napoleon se amestecă printre primii soldaţi care se avântă.

De atâtea ori deja şi-a expus trupul în focul luptelor, de atâtea ori, încât îi pare că nu poate fi atins.

În sfârşit, grenadierii pun stăpânire pe abaţia din Elchingen care domină fluviul. Napoleon îşi instalează cartierul general acolo. Se aduc răniţii care se numără cu sutele. Dar austriecii au fost sfârtecaţi în bucăţi, împinşi înapoi şi, sub tirul lui Ney şi Bessière, generalul Mack s-a baricadat în Ulm.

L-a prins în cursă.

Napoleon iese afară. O baterie inamică trage în escortă, caii fac salturi în lături, dar el rămâne impasibil, galopează înainte, spre înălţimile din Michelsberg, unde plasează tunuri care deschid focul asupra Ulmului.

Strânsoarea nu trebuie slăbită până ce Mack nu capitulează.

Apoi, în abaţia din Elchingen, seara, îi scrie câteva cuvinte Joséphinei.

„Inamicul este ca şi înfrânt, şi-a pierdut capul, şi totul mi se arată ca o campanie frumoasă, cea mai scurtă şi cea mai strălucită din câte au existat vreodată.

Eu mă simt bine; vremea însă s-a făcut urâtă. Îmi schimb hainele de două ori pe zi din cauza ploii.

Te iubesc şi te îmbrăţişez.

Napoleon"

Iese din abaţie. Ploaia rece continuă să cadă, atât de deasă încât fortificaţiile oraşului Ulm unde se află generalul Mack dispar în spatele păturii cenuşii de apă.

Calul lui Napoleon avansează cu dificultate pe potecile de creastă, unde sunt dispuse tunurile. Napoleon coboară, îndreaptă singur un tun spre ţintă, dă ordin să se deschidă focul. Mack trebuie scos de pe poziţie, hărţuit, obligat să se predea înainte ca trupele ruseşti să-i vină în ajutor.

Când se reîntoarce la abaţia din Elchingen, Napoleon dârdâie în ciuda căldurii emanate de focurile din şemineurile înalte. Ofiţerii îi raportează despre starea deplorabilă a trupelor. Ploaia şi foamea destramă „Marea Armată", spun ei. Le trebuie adăposturi, pâine, vin. Uniformele lor sunt numai zdrenţe.

Napoleon ascultă fără să pară că ar auzi.

Să comanzi înseamnă şi să-ţi ascunzi îngrijorarea, şi să răspunzi neliniştii subordonaţilor prin certitudini.

Nu va dura mai mult de câteva ore şi Mack se va preda, afirmă el. Vom intra în Viena, Austria va fi învinsă. Îi vor trebui numai câteva zile, pentru ca ruşii să fie la rândul lor înfrânţi. Şi astfel se va termina cu cea de-a treia coaliţie.

Îl convoacă pe generalul Ségur, care urmează să trateze cu Mack. Trebuie să-l înspăimânte pe generalul austriac, să-i smulgă capitularea. Şi, până atunci, să-l potopească cu obuze.

În 20 octombrie, în sfârşit, trupele austriece depun armele, fără să fi luptat măcar.

Napoleon priveşte defilând pe dinaintea lui cei treizeci de mii de oameni care depun la picioarele sale armele şi drapelele, ca într-o victorie antică.

Ploaia a încetat, dar el este ud şi murdar de noroi. Simte greutatea pălăriei şi a redingotei gri, mustind de apă. Stă în faţă, pe o ridicătură de pământ, dominând scena. Este Împăratul învingător. Trupele sunt adunate în jurul lui şi, din când în când, se întoarce către ele.

Victoria, ca de fiecare dată, a transformat epuizarea şi îndoiala într-un fel de mândrie jovială. A redat forţele fiecărui soldat. Îi va decora pe mai mulţi dintre ei.

Şaizeci de mii de austrieci, douăzeci de generali prizonieri se perindă prin faţa lui.

„Soldaţi", le strigă el, „gloria aceasta se datorează încrederii voastre fără limite în Împăratul vostru, răbdării voastre de a suporta eforturile şi privaţiunile de tot felul, curajului vostru."

Schimbă câteva cuvinte cu generalii austrieci care s-au oprit şi îl înconjoară. Unii dintre aceşti oameni poartă semnele unor

răni care sunt mărturia campaniilor pe care le-au condus împotriva turcilor.

Sunt valoroşi, experimentaţi, dar eu i-am învins. Pe cine n-aş putea învinge?

Seara, în abaţia din Elchingen, în timp ce ploaia a început din nou, termină de dictat proclamaţia către „Marea Armată":

„Nu ne vom opri aici: sunteţi nerăbdători să începeţi o nouă campanie. Vom face ca armata rusă pe care aurul Angliei a transportat-o la marginile pământului să împărtăşească aceeaşi soartă..."

De fiecare dată când se opreşte din vorbit aude vaietele răniţilor care au fost cazaţi în abaţie. Totuşi, această bătălie de la Elchingen nu l-a costat prea mulţi oameni. Dar mâine?

„Toată grija mea", dictează el, „este de a obţine victoria cu cele mai mici jertfe de sânge: soldaţii sunt copiii mei."

Acest text trebuie citit, imprimat, afişat, ordonă el. Şi, de asemenea, publicat în *Bulletin de la Grande Armée*, „Buletinul Marii Armate", care trebuie să-i ajute pe soldaţi să cunoască nu numai intenţiile Împăratului, ci şi isprăvile săvârşite de ei.

Se aşază lângă şemineu. Ia o hârtie. Va scrie el însuşi, cu foaia pusă pe genunchii luminaţi de flăcări:

„M-am ostenit, draga mea Joséphine, mai mult decât era necesar; o săptămână întreagă, zi de zi, cu trupul înmuiat de ploaie, şi cu picioarele reci, m-a şubrezit puţin...

Mi-am îndeplinit proiectul, am distrus armata austriacă doar prin marşuri... sunt mulţumit de armata mea. Nu am pierdut decât o mie cinci sute de oameni, dintre care două treimi uşor răniţi.

Prinţul Charles a plecat spre Viena.

Cred că Masséna trebuie să fie la această oră la Verona...

Adio, Joséphina mea, multe salutări tuturor.

Napoleon"

37

Ninge. Napoleon urcă în berlină. Escorta de vânători călări din gardă stă pregătită în şa.

Este începutul după-amiezii, în faţa abaţiei din Elchingen. Cerul s-a înnorat. Pe drumul ce înconjoară oraşul Ulm şi se pierde între colinele spre München şi, dincolo, spre Viena, această dâră neagră este „Marea Armată" care mărşăluieşte. Câteodată, se fac auzite detunături. Sunt ofiţeri care deschid focul asupra jefuitorilor, sau sunt doar soldaţi care fugăresc porci sau vite. Oamenilor le este foame. Oamenilor le este frig.

Napoleon ordonă să se pornească la drum în direcţia München. Berlina se urneşte greoi, roţile se afundă în zăpadă. Se apleacă, ordonă aghiotantului să prindă viteză. O dată în plus, totul depinde de viteză.

Trebuie să-l ia prin surprindere pe Kutuzov, generalul rus recunoscut ca un bun strateg, pe austriecii care au făcut joncţiune cu el. Şi, în acelaşi timp, nu trebuie să se lase dus de val.

Napoleon zăreşte pe marginile drumului soldaţi din infanteria de linie. Se târâie cu capetele plecate, în ninsoare. Aburul victoriei s-a risipit, rămâne sfârşeala. De la Boulogne, ei merg întruna şi, cu toate că n-au luptat prea mult, sunt epuizaţi.

Trebuie să termin cu treaba asta. Să impun duşmanului bătălia în condiţiile şi în momentul pe care eu le voi hotărî. Ca un jucător de şah care calculează mai multe lovituri în avans şi îşi atrage adversarul în capcana pregătită dinainte.

În berlină, în drum spre München, cu o hartă desfăcută pe banchetă şi în ciuda luminii slabe a lămpii cu ulei şi a hârtoapelor drumului, Napoleon încearcă să conceapă această capcană.

Este încă prea devreme. Partida contra ruşilor nu a început. Mai întâi va pune stăpânire pe Viena.

Dar eu trebuie să prevăd ce va fi după.

Vrea ca acest viitor câmp de bătălie să-i fie la fel de familiar precum i-a fost câmpul de război din Italia.

Dictează o scrisoare către Cambacérès. „Astăzi conduc manevre pentru a înfrunta armata rusă care se află pe poziţii dincolo de Inn, zice el. În mai puţin de cincisprezece zile, voi avea pe cap o sută de mii de ruşi şi şaizeci de mii de austrieci fie veniţi din Italia, fie alte corpuri aflate în rezervă în monarhie. Îi voi învinge, dar, probabil, asta mă va costa unele pierderi."

Noroiul acoperă geamurile berlinei. Distinge totuşi siluetele încovoiate ale soldaţilor. Câţi dintre ei vor cădea? Închide ochii.

Căpcăunul, aşa mă numesc ziarele plătite de englezi.

De parcă el ar dori moartea oamenilor şi s-ar hrăni din ei! Dar nu-şi face iluzii! Murmură, şi Méneval se uită la el, neştiind dacă trebuie să noteze: „Cel ce nu priveşte cu ochi de piatră un câmp de bătălie va provoca uciderea oamenilor în mod inutil."

A ajuns la München. În vastele săli ale palatului regal, care ocupă în întregime partea de nord a pieţei centrale, este întâmpinat de Curtea de Bavaria.

Ca de fiecare dată când se găseşte în compania acestor prinţi străini, simte un fel de curiozitate timorată, vecină cu frica. Fiind invitat la vânătoare, acceptă să participe, apoi merge la teatru. A cerut să se dea un concert în onoarea Curţii.

Talleyrand, care tocmai a sosit, s-a aşezat aproape de el şi şuşoteşte pe toată durata concertului, explicându-i că n-ar trebui să zdrobească Austria, ci, mai degrabă, să încheie o alianţă cu ea contra adevăratelor puteri inamice, Anglia, Rusia, Prusia.

Talleyrand îi aduce totodată ultimele veşti din Franţa. Îngrijorarea bancherilor rămâne la cote înalte. Banca Récamier şi banca Hervas sunt în faliment. Se tem de un război de durată şi de un rezultat incert.

Banii trag şi ei la învingători, spune Napoleon. Trebuie deci să încheiem războiul cu o victorie.

Talleyrand încuviinţează, apoi îi vorbeşte de Joséphine, foarte neliniştită pentru că n-a primit scrisori de la Împărat. Împărăteasa, pur şi simpu perfectă, a cucerit Strasbourgul, de unde aşteaptă bunăvoinţa lui Bonaparte.

„Am aflat amănunte care mi-au dovedit afecţiunea pe care mi-o porţi, îi scrie Napoleon în aceeaşi seară. Dar este nevoie de mai multă forţă şi încredere. Te prevenisem de altfel că timp de şase zile nu-ţi voi scrie nimic.

Sănătatea, destul de bună. Mă lansez contra armatei ruse. Fii veselă, distrează-te, speră că la finele lunii ne vom reîntâlni.

Le-am oferit ieri doamnelor de la această Curte un concert. Capelmaistrul este un om de ispravă. Am vânat la o fazanerie a Electorului: după cum vezi, nu sunt chiar atât de obosit. A sosit Talleyrand."

A doua zi, Napoleon părăseşte din nou palatul. Trebuie să uite băile calde, concertele, s-o pornească la drum.

Câteodată, în berlină sau chiar călare pe cal, când a decis să înainteze astfel, în mijlocul soldaţilor săi, prin zăpadă, se gândeşte că este exact viața care îi place, nomadă, primejdioasă și aspră. Se culcă în presbiterii cu confort precar. La Lembach, trage la o mănăstire. Pe timpul nopţii s-a instalat într-o chilie îngheţată, senzaţia de frig fiind încă și mai pregnantă decât cea de pe traseu, în furtunile de zăpadă.

„Mă aflu în plin marş", îi scrie Joséphinei. „Temperatura este scăzută şi pământul acoperit de zăpadă. Asta mă cam stânjenește. Din fericire, nu ducem lipsă de lemne; suntem tot timpul înconju-

raţi de păduri. Eu mă simt destul de bine. Planurile mele evoluează satisfăcător; inamicii mei precis au mai multe griji decât mine.
Doresc să capăt veşti de la tine şi să aflu că eşti liniştită.
Adio, prietenă, mă duc la culcare."

Dar cum să doarmă? Revede raportul pe care i l-a comunicat Savary. Îl reciteşte, îşi aminteşte de acest om ciudat despre care Savary i-a vorbit deja, un cetăţean din regiunea Bad, fiu de pastor, fabricant de articole de fierărie, băcan, negustor de tutun, dar spion versat, multă vreme în serviciul austriecilor. Acest Schulmeister se afla cu doar câteva zile în urmă la Ulm, de partea generalului Mack. Acum a schimbat tabăra, îi face oferte lui Murat şi lui Savary, a adus informaţii despre mişcările trupelor ruse. Kutuzov ar avea intenţia să-i atragă pe francezi departe, spre est. Schulmeister s-ar fi infiltrat în statul-major austro-rus, dându-se drept ofiţer. Savary a ataşat la raportul său notele lui Schulmeister, care semnează Charles-Frédéric.

Spionii sunt indispensabili.

Napoleon descifrează pentru a treia oară acest scris mărunt. Detaliile oferite de Schulmeister îi confirmă intuiţiile. Trebuie să stopeze retragerea inamicului înspre est. Nu este suficient, cum procedează Bernadotte sau Ney, să se bată, să intre în Salzburg, în Innsbruck, sau precum Lannes şi Murat, să ia în stăpânire podurile de peste Dunăre care vor permite încercuirea Vienei şi ocuparea celui de-al treilea oraş important al Europei.

Trebuie să luptăm şi, mai ales, să învingem duşmanul, aşa cum am făcut la Ulm.

Din camera generoasă unde s-a instalat în Palatul Stărilor din Linz, Napoleon zăreşte marea piaţă şi coloana înaltă a Trinităţii, ridicată în 1723, în memoria eliberării oraşului de ciumă şi de turci.

Napoleon stă în faţa ferestrei şi îşi aminteşte cum îşi făcuse odată planul să plece la Constantinopol.

Cugetă la destinul lui care l-a condus aici, la Linz, atât de aproape de Viena, unde va intra, este foarte sigur de asta, în această capitală pe care turcii au asediat-o fără succes.

Se gândeşte la toate oraşele pe care le-a cucerit deja, la cele cincizeci de bătălii pe care le-a purtat.

Unde-l va duce mai departe destinul?

„Eu lupt astăzi contra armatei ruse", dictează pentru fratele său Joseph, „şi în aceste circumstanţe, nu am fost prea mulţumit de Bernadotte."

Joseph trebuie să ştie că Bernadotte, cumnatul său, nu este mareşalul fără cusur pe care şi-l imaginează.

„Bernadotte m-a făcut să pierd o zi, şi de o zi depinde soarta lumii."

Îmi pare tot mai des că sunt singurul care înţelege, care simte lucrul acesta. Ceilalţi, până şi cei mai buni, tărăgănează, îşi închipuie că viitorul se află în mâinile lor. Numai eu sunt cel ce poate crede aşa ceva. Şi eu nu cred asta. Totul rămâne nesigur. Viitorul este precum războiul.

„Totul se poate schimba de la un moment la altul; un batalion decide soarta unei zile."

Refuză să-l primească pe prinţul Giulay, trimisul împăratului Austriei, care vrea să-i propună un armistiţiu de cincisprezece zile.

Ce cred austriecii? Că mă las înşelat de tertipul lor? Cincisprezece zile! Răgazul necesar pentru ca trupele lui Kutuzov să fie pe poziţii şi să le sosească întăriri. De ce să le dau timp „când pierderea timpului este ireparabilă în război şi când operaţiunile se ratează din cauza întârzierilor"?

Giulay se arată extrem de dezamăgit, explică şambelanul, contele Thiard. Giulay i-a făcut unele destăinuiri, continuă Thiard. Şambelanul ezită să continue. Napoleon îl încurajează. Thiard spune că Giulay s-a mirat că Împăratul, care nu are copii, nu divorţează încă. De ce nu se gândeşte s-o ia în căsătorie pe arhiducesa de Austria, fiica Împăratului, pe Marie-Louise? Acest mariaj s-ar putea rezolva, l-a asigurat Giulay.

Napoleon s-a tras lângă şemineu. Întinde mâinile deasupra flăcărilor.

Ar fi o alianță între cele două Case, cum dorește Talleyrand, cum s-a înfăptuit sub monarhie. Ludovic al XVI-lea se căsătorise cu Marie-Antoinette. Să fi ajuns în acest punct al destinului meu? Să trebuiască să reiau firul istoriei de unde a fost întrerupt?

Napoleon se întoarce spre Thiard:

— Asta nu se poate, zice el.

Se plimbă cu pași mari prin încăperea vastă, se oprește la răstimpuri în fața ferestrei. Ninsoarea s-a pornit din nou cu fulgi mari.

— Arhiducesele i-au fost mereu fatale Franței, continuă el. Numele austriac a displăcut dintotdeauna, iar la micșorarea acestei distanțe n-a contribuit Marie-Antoinette.

Se postează din nou în fața șemineului.

— Amintirea sa este prea recentă, spune el.

Când intră în parcul Castelului Schönbrunn, în după-amiaza zilei de 13 noiembrie 1805, se preumblă timp îndelungat, singur, pe aleile grădinii în stil franțuzesc.

Viena este aici, la mai puțin de o jumătate de oră de mers, și trupele lui Bernadotte și ale generalului Clarke au pătruns deja, fără să întâmpine rezistență, capitala Imperiului fiind declarată oraș deschis.

Napoleon se oprește în fața celor peste treizeci și două de statui de marmură dispuse în mijlocul răzoarelor acoperite de zăpadă. Apa din marele bazin a înghețat. Statuile lui Neptun, ale cailor de mare și ale tritonilor sunt învelite într-o pojghiță lucioasă.

Mergând în sus pe aleea principală, se îndreaptă spre un obelisc, descoperă ruinele romane. Cei patru vânători din escortă care au misiunea de a-l urma ori de câte ori se depărtează de berlină stau retrași în spatele lui, ceva mai la distanță.

A ajuns în vârful unei coline, la care se accede pe sub un portic. De acolo domină întreg peisajul și în depărtare zărește, prin ceața întunecată, Viena.

Altădată, pe când comanda armata Italiei, visase să ajungă până aici. Și iată că, prin căi neștiute, viața l-a adus aici, la Schönbrunn,

Versailles-ul Habsburgilor. Iar unul dintre apropiații Împăratului Austriei îi propune să se căsătorească, precum un Capet, cu arhiducesa.

Cine și-ar fi imaginat asta?

Și, în definitiv, de ce ar fi imposibil acest mariaj? Nu este viața lui un șir de evenimente incredibile, care totuși s-au petrecut?

Nu este el Împăratul?

Se instalează într-una din vastele încăperi ale castelului și, de la fereastră, observă Garda Imperială care a intrat în repaus. Dă ordin grenadierilor să-și pregătească ținuta de paradă, apoi, când s-a lăsat seara, pleacă numai cu escorta spre Viena.

Orașul pare liniștit, dar infanteriștii pe care îi vede au alură de învinși. Sunt îmbrăcați în resturi de uniforme și poartă atârnate de centură butelii, pâine, găini. „Marea Armată“ este uzată de sutele de kilometri parcurși. Va trebui s-o revigoreze înainte de bătălie.

Reîntors la Schönbrunn, îl convoacă pe generalul Bessières, ordonându-i să organizeze o defilare a „Marii Armate“ în Viena, în zilele următoare, de îndată ce Garda va fi pregătită. Vienezii trebuie să fie impresionați de puterea și disciplina armatei și să uite imaginile soldaților în zdrențe.

Rămâne pe gânduri multă vreme în cameră, în timp ce Roustam trebăluiește, apoi îi scrie Joséphinei câteva rânduri:

„Mă aflu la Viena de două zile; am înnoptat aici. Mâine, voi primi oficialitățile și marile unități. Aproape toate trupele mele se găsesc dincolo de Dunăre, în urmărirea rușilor.

Adio, Joséphina mea; de îndată ce va fi posibil, o să te chem încoace. Multe gânduri bune pentru tine.“

Semnează apăsând pana într-atât încât linia ce subliniază cuvântul Napoleon s-a transformat într-o lungă dâră, neregulată, de cerneală.

Studiază hărțile regiunii care cuprinde zonele din jurul Brünn-ului și nordul Vienei. Alternanța de platouri, lacuri, văi înguste permite o bătălie decisivă într-un spațiu redus. Trebuie să

acţioneze rapid. Trupele prusiene sunt pe drum. Regele Prusiei Frédéric-Guillaume al III-lea şi regina Louise l-au primit cu pompă pe ţarul Alexandru I. Spionii îl informează că, la începutul lunii noiembrie, în data de 3, suveranii s-au dus în timpul nopţii la Potsdam, au coborât în cavoul funerar al lui Frédéric al II-lea şi, la lumina torţelor, deasupra sicriului său, i-au jurat prietenie veşnică.

Ridicol. Cât valorează jurămintele suveranilor? Frédéric al II-lea şi ruşii se luptaseră într-un război de şapte ani! Cât ar dura amiciţia acestor regi dacă înfrângerea ar zdrobi armata rusă?

Trebuie să înving.

În 16 noiembrie, Napoleon părăseşte Schönbrunn-ul. Înainte de a urca în berlină, îi scrie o nouă scrisoare Joséphinei.

Împărăteasa va trebui să plece de la Strasbourg, să traverseze Rinul.

„Ocupă-te să le faci cadouri doamnelor şi ofiţerilor care vor fi de serviciu în preajma ta. Fii politicoasă, dar primeşte toate omagiile: ţie ţi se cuvine totul şi tu nu ai altă datorie decât să te arăţi amabilă. Voi fi uşurat să te văd în momentul când treburile mele îmi vor permite. Plec cu avangarda mea. Vremea este groaznică, ninge mult; în rest, totul îmi merge bine.

Adio, draga mea prietenă."

În dimineaţa zilei de 17 noiembrie, se află la Znaïm. Se plimbă prin ninsoare, priveşte peisajul care se întinde la poalele orăşelului situat pe o culme.

Contele de Thiard soseşte alergând, cu sufletul la gură, bombănind. Austriecii luaţi prizonieri au raportat că englezii au doborât întreaga flotă franceză a amiralului Villeneuve, la Trafalgar, nu departe de Cadix. Confruntarea a avut loc pe 21 octombrie. Marina franceză a pierdut treisprezece nave din optsprezece. Aliata sa, marina spaniolă, nouă din cincisprezece. Englezii şi-au păstrat intacte toate navele angajate în luptă. Flota franceză nu mai există. Amiralul Villeneuve a fost făcut prizonier. Nelson a fost ucis în cursul bătăliei, la bordul navei sale, *Victory*.

Napoleon nu pune nicio întrebare. În 21 octombrie, a doua zi după victoria de la Ulm, lansase o proclamaţie către armată. Ca şi cum destinul voia, în aceeaşi zi, să-i indice că nu-i acordă decât puterea terestră şi că îi refuză dominaţia pe mare.

Anglia, aşa cum presimţise, nu va putea fi învinsă decât pe uscat. *Trebuie să înving aici.*

Nu vrea să zăbovească asupra acestei înfrângeri, care i-a fost anunțată chiar în momentul pregătirii bătăliei. Înfrângerea s-a dus la fund de multe zile, înghițită de oceanul de timp care s-a scurs din 21 octombrie.

Ducă-se. Trebuie s-o uit.

Ajunge la Pohrlitz, doarme la presbiteriu. A doua zi parcurge în berlină, apoi călare drumurile din regiune. Merge pe jos, observă o luptă de cavalerie, nu departe de localitatea Lattein. Cunoaşte sentimentul care îl încearcă, un amestec de tensiune şi de calm. Priveşte colinele, câmpia, înălţimile şi văile. Îşi imaginează trupele deplasându-se de colo, colo. Zăreşte alte sate şi, seara, la Brünn, urcă până la mica fortăreaţă Spielberg care domină întreaga regiune. Norii s-au lăsat deasupra colinelor. Orizontul, în direcţia sud-vest, este tivit cu o dungă mai luminoasă.

Se aud salve de tun şi explozii. Ruşii şi-au oprit retragerea. Kutuzov trebuie să accepte bătălia. Trebuie să-l atragă aici, spre acest platou de la Pratzen.

Napoleon desfăşoară hărţile. Iar la 20 noiembrie dimineaţa, dictează un ordin scurt. „Se ordonă mareşalului Davout să se deplaseze la Austerlitz."

Cu vârful unghiei, Napoleon trasează o linie sub numele acestui oraş situat la extremitatea sudică a câmpiei de la Pratzen.

A doua zi dimineaţa, joi 21 noiembrie, se trezeşte înainte de răsăritul soarelui, odihnit şi calm. Se suie pe bidiviul său alb şi, înconjurat de escortă şi de aghiotanţi, galopează în fruntea tuturor. Călăreşte de-a lungul văii Goldbach, traversează satele Kobelnitz, Bosenitz, urcă pe înălţimi. Adesea, merge pe jos.

Acesta este locul unde vrea să se dea bătălia, pe aceste platouri, în aceste văi presărate cu lacuri.

Se plimbă pe jos, mamelucul Roustam ține calul de frâie.

Napoleon se întoarce spre aghiotanți și spre ofițerii din escortă.

— Băieți, zice el, studiați bine terenul, pentru că aici ne vom bate.

38

În această dimineață de miercuri, 27 noiembrie 1805, Napoleon așteaptă ivirea zorilor în vârful fortăreței Spielberg. Vânătorii din gardă așteaptă la poalele fortificației. Vrea să fie singur în fața acestui peisaj care apare treptat din întunecimea nopții și din cețuri. De câteva zile, vremea s-a schimbat. Frigul s-a întețit, dar ninsoarea și aversele de ploaie au încetat. Pământul este înghețat. Asta va ajuta șarjele de cavalerie care vor răsuna pe terenul dur și uscat. Acum că ceața s-a risipit și cerul s-a înseninat, soarele apare ca o azimă roșie la răsărit.

Cunoaște fiecare metru pătrat din acest peisaj, din acest triunghi uriaș, unde bătălia pe care o așteaptă, pe care a conceput-o, se va desfășura ca o manevră de mare amploare pe un poligon.

Își amintește de partidele de șah pe care se întâmpla să le joace la cafeneaua Régence, de la Palatul Regal, pe vremea când își târa mizeria și ambiția nesatisfăcută, general fără comandament, radiat dintre cadrele armatei. Câștiga sistematic, cu acea flacără a unei bucurii intense când, la mișcarea decisivă, muta pionul aparent fără importanță care decidea soarta partidei.

Privește.

Brünn este vârful unui triunghi rectangular cu cele două laturi constituite de șoselele mărginite de copaci care se întâlnesc în unghi drept la poalele fortăreței din Spielberg.

Una merge spre est, spre Olmütz. O urmărește cu privirea atât cât poate, deoarece se pierde în ceață. La Olmütz s-au instalat cei

doi împăraţi, austriacul Francisc al II-lea şi rusul Alexandru I, doi jucători fără talent care vor cădea în cursa pe care le-o întinde. De câteva zile a ordonat unităţilor de cavalerie să se eschiveze de fiecare dată când apare inamicul. Iar trupele lui Sault care ocupă încă Austerlitz trebuie să stea pregătite de repliere, începând de astăzi, pentru ca austriecii şi ruşii să avanseze.

Al doilea drum care alcătuieşte la Brünn, cu primul, un unghi drept, este şi el mărginit de copaci. Napoleon se întoarce, îl priveşte. În capăt, Viena. Şi între drumul spre Olmütz şi cel spre Viena baza triunghiului este formată de înălţimea de la Pratzen.

Marile partide de şah sunt întotdeauna simple. Trebuie să-ţi imaginezi ce vrea adversarul. Şi trebuie să-l faci să creadă că ceea ce vrea, ce visează, este posibil. Că ceea ce gândeşte este just. Atunci îşi pierde raţiunea.

Cei doi împăraţi vor să blocheze calea spre Viena. Trebuie să le întărească convingerea, şi anume că nimic nu se poate opune voinţei lor. Îşi va retrage trupele de la Austerlitz, va da înapoi. Diviziile inamice vor porni ofensiva, se vor desfăşura la poalele platoului Pratzen. Vor ataca aripa dreaptă, care, după ce va fi dat înapoi, va opune rezistenţă. Iar în timpul acesta, centrul şi aripa stângă vor avansa, vor ocupa platoul Pratzen şi vor ataca flancul descoperit al inamicului.

Soarele se află sus. Napoleon merge cu o mică escortă pe drumul spre Olmütz. Lumina orbitoare îl obligă să se oprească uneori. Joncţiunea va avea loc aici, pe ridicătura de teren având în centru o capelă. Urcă pe această înălţime; de aici vor porni atacurile aripii stângi, cea care îşi va schimba brusc direcţia spre baza triunghiului, venind astfel, ca o uşă care se trânteşte, să încolţească trupele ruseşti ocupate cu înaintarea, respectiv flancul lor descoperit, asemeni cuiva care stă cu braţul în deschizătura uşii fără să-şi pună problema că aceasta s-ar putea trânti.

Dă ordin să se întărească această culme şi îi aude pe vânătorii din gardă spunând că locul le aminteşte de „mausoleu“, acea co-

lină cu o moschee în vârf pe care o ocupaseră cu prilejul bătăliei de la Piramide.

Sare în şa, porneşte în galop pe şoseaua spre Olmütz. Din ceaţă apare încet, încet o clădire joasă. Este poşta cailor de la Posorsitz. Un drum mai îngust pleacă spre sud, spre oraşul Austerlitz.

Totul este pregătit pentru bătălie.

Se întoarce la Brünn.

Zăreşte nişte cai ţinuţi de căpăstru de câţiva ofiţeri austrieci. Doi emisari ai împăratului Francisc al II-lea, Stadion şi Giulay, îl aşteaptă. Îi ascultă, cu capul plecat. Trebuie să facă pe omul îngrijorat, nehotărât, înclinat spre negociere, nesigur pe trupele sale, gata să accepte un ultimatum, dar părând că din orgoliu nu vrea să cedeze.

Apoi, iată-l pe emisarul regelui Prusiei, Frédéric-Guillaume al III-lea, domnul de Haugwitz, care îi cere şi el, sub aparenţa unei medieri, o capitulare. Pare atât de sigur pe el!

Napoleon îl ascultă cu răbdare, apoi îi spune să se ducă la Viena, la domnul de Talleyrand, ministrul Relaţiilor externe, cu care va putea începe negocierea. Haugwitz acceptă bucuros. În ochii lui, Napoleon citeşte certitudinea că va fi suficient să aştepte câteva zile pentru ca „Marea Armată" să nu mai fie decât o gloată învinsă, pusă pe fugă. Atunci îi vor dicta lui Bonaparte condiţiile impuse de ei.

Napoleon însărcinează un aghiotant să-l conducă pe domnul Haugwitz la Viena trecând pe câmpul de bătălie de la Holabrünn unde a ripostat cavaleria: „Trebuie ca prusacul să vadă cu ochii lui modul în care purtăm noi războiul", murmură el.

Mai rămâne să-i conving pe ruşi de slăbiciunea mea, de teama ce mă domină.

Îl trimite pe generalul Savary la Alexandru I pentru ca ţarul să-şi facă cunoscute pretenţiile, să-i trimită un diplomat.

28 noiembrie, seara. Napoleon galopează în întuneric şi ceaţă, iar escorta abia se ţine după el. Se întoarce la poşta de cai de la

Posorsitz. În urma lui, îi aude pe Lannes și pe Soult care se ceartă, se amenință, se înfruntă. Se întoarce spre ei și se mulțumește să-i privească. Nu vrea să știe nimic despre motivul disputei lor. Ce fel de oameni sunt de se comportă în felul acesta? O încăierare nu valorează nimic dacă nu angajează ființa cu totul. Orice altceva este derizoriu.

Străbate călare vâlcele și coline, merge de-a lungul lacurilor. Acum va arunca în joc pionul de care depinde totul.

Cheamă un aghiotant: să transmită diviziilor Corpului 4 de armată, care ocupă Austerlitz, ordinul de a părăsi orașul și de a se retrage spre drumul către Viena.

Ochiul plasei de prins păsări se va deschide.

Urcă în berlină. Ronțăie un copan de pui și bea un pahar de Chambertin îndoit cu apă, apoi, învelindu-se în redingotă, adoarme.

La ivirea zorilor se află deja călare pe cal. Merge către avanposturi, le depășește, revine la bivuacul său care a fost instalat puțin în spatele platoului, către satul Schaplanitz. Își arată nerăbdarea. Au jucat rușii după cum a prevăzut el, înaintând în sfârșit, golind platoul de la Pratzen și ocupând pozițiile abandonate? Își încleștează mâinile la spate, se repede la Savary care se întoarce din tabăra rusă și anunță că diviziile lui Kutuzov sunt pe drum, că au intrat în Austerlitz.

Asta e. Partida a debutat așa cum a prevăzut. Poate să i se înfățișeze lui Dolgoruki pe care Alexandru a consimțit să i-l trimită.

Napoleon pornește. Se simte atât de sigur pe el încât i se pare că ceea ce se întâmplă este previzibil. Își disimulează această încredere de care se lasă cuprins. Nu trebuie să fie sigur decât de el însuși. În rest, totul poate să-ți scape.

Brusc, îi revine în minte Trafalgar. Această bătălie pe care o va angaja va șterge înfrângerea morală. Descalecă, urcă o mică pantă, călcând în picioare ierburile ude. În fața lui, stă prințul Dolgoruki, disprețuitor.

„Filfizon impertinent", care își închipuie că mă are la mână.

Prințul pretinde Italia, Olanda, Belgia, pe scurt, capitularea.

Trebuie să-l ascult cu îngrijorare, aproape cu umilință, pentru a-l convinge că mă tem de bătălie, că trupele mele se retrag, fug din calea amenințării. Prințul acesta îmi vorbește ca unui „boier pe care vrea să-l deporteze în Siberia". Să trăncănească! Să le transmită celor doi împărați că Napoleon a tremurat de frică în fața lui!

Se întoarce la bivuac. Geniştii din Gardă au fabricat din resturi de uşi şi obloane o masă şi bănci, aşa cum se întâlnesc la chermezele din sate. Napoleon se aşază. Vorbeşte cu o detaşare jovială, apoi se instalează în trăsură şi adoarme.

În 30 noiembrie, după ce a străbătut călare toate drumurile şi s-a asigurat că ruşii şi austriecii îşi continuă înaintarea, se retrage la ora patru şi jumătate după-amiază în berlina sa.

Pentru ca să câştige această bătălie, fiecare soldat trebuie să cunoască miza jocului.

Eu sunt Împăratul francezilor și nu unul dintre acești suverani care își împing oamenii ca și cum aceștia n-ar fi decât niște bucăți de lemn.

Începe să dicteze Ordinul de Zi către „Marea Armată":

„Soldați, armata rusă se află în fața voastră pentru a răzbuna armata austriacă. Poziţiile pe care le ocupăm sunt excelente; în timp ce ei se vor deplasa pentru a înconjura dreapta mea, îmi vor oferi flancul."

Se opreşte. Vrea ca fiecare soldat să înţeleagă manevra la care participă. Astfel, „Marea Armată" va fi invincibilă.

„Soldaţi", reia el, „voi conduce eu însumi toate batalioanele, voi sta la distanță de foc, dacă, cu vitejia voastră recunoscută, semănați dezordine și confuzie în rândurile inamicului; dar, dacă într-un moment victoria se va afla în cumpănă, Împăratul vostru se va expune primelor lovituri, căci victoria nu are voie să şovăie în această zi, mai ales unde este în joc onoarea infanteriei franceze care contează enorm pentru onoarea naţiunii."

Deschide portiera berlinei. S-a înnoptat. Zilele de iarnă sunt scurte. Va avea puţine ore la dispoziţie pentru bătălie. Fiecare minut, din zori şi până seara, va conta.

„Să nu rupeți rândurile“, continuă el ghemuindu-se în berlină, „sub pretextul transportării răniților și fiecare să fie pătruns de ideea că trebuie să-i învingem pe acești mercenari ai Angliei care sunt animați de o ură atât de înverșunată contra națiunii noastre. Cu această victorie, campania va lua sfârșit... și pacea pe care o voi instaura va fi demnă de poporul meu, de voi și de mine.“

Sare jos, se așază la masă, împreună cu aghiotanții. Povestește campania din Egipt. Este calm. Cu toate că timpul s-a schimbat, ploaia și grindina cad în averse prelungi, furioase.

Dar vremea rea îi afectează în mod egal pe toți.

1 decembrie 1805. Doarme în berlină, cu greu, apoi, pe întunericul care domnește încă, merge, fără escortă, pe frontul mai multor regimente.

Ploaia s-a oprit, dar cerul rămâne înnorat; în același timp la est dungile luminoase anunță poate timpul frumos de mâine.

Pe când trece pe dinaintea Regimentului 28 de linie, se aude o voce: „Îți promitem că mâine nu va trebui să te lupți decât din ochi.“

Îl trec fiori. Oamenii au priceput ordinul de zi.

„Într-o armată franceză“, le zice aghiotanților, „pedeapsa cea mai grea este rușinea.“

În fața brigăzii generalului Ferny, se adresează soldaților, îi întreabă dacă și-au verificat cartușele. Câțiva strigă că au baionete, alții lansează: „Sire, n-o să fie nevoie să te expui.“

În cursul serii, în timp ce galopează de-a lungul lacurilor, escortat de cei douăzeci de vânători din gardă, apare pe neașteptate o patrulă de cazaci. Rușii răcnesc cu săbiile scoase, atacând escorta cu înverșunare. Aghiotanții îl salvează, îl duc cu ei și se îndepărtează peste câmpuri în timp ce escorta le ține piept.

Coboară de pe cal, înaintează singur. Mâine va fi ziua bătăliei. Traversează cantonamentele, mergând spre bivuacul său când, brusc, un soldat aprinde o torță pentru a verifica cine trece în felul acesta printre rânduri. Îl recunosc pe Napoleon: „Este aniversarea încoronării“, strigă soldații.

Nu se gândise la asta. În urmă cu un an, intra în Notre-Dame.

Se îndepărtează, intră în bivuac și, când se întoarce, vede întreg câmpul de bătălie împânzit de puncte luminoase, câți soldați atâtea făclii de paie, și strigătele urcă: „Trăiască Împăratul!"

Savary vine din recunoaștere, fără suflu, plin de sudoare. Trupele austro-ruse continuă să avanseze. Ele înaintează fără ca măcar să-și protejeze flancul. Davout cu aripa dreaptă îi va ataca mâine direct.

În acel moment, Bernadotte, Garda și Soult, întreg centrul dispozitivului vor urca la asaltul platoului de la Pratzen golit și vor cădea, creasta fiind cucerită, peste armatele inamice. Și, pe aripa stângă, Lannes și Murat vor învălui dispozitivul rusesc cu totul.

Ascultându-l pe Savary, Napoleon a jucat mental, o dată în plus, întreaga partidă. Victoria nu poate să-i scape.

Contemplă îndelung panorama, aceste puncte de lumină în întunericul înghețat:

— Iată cea mai frumoasă noapte din viața mea, zice el, dar regret la gândul că voi pierde un număr mare dintre acești oameni viteji.

Își lasă capul în jos.

— Ei sunt cu adevărat copiii mei, murmură el.

Constant îi aduce o cană cu ceai, din care soarbe încet, cerând ca Savary, Berthier, Roustam să fie și ei serviți.

Iubește această fraternitate din ajunul bătăliei, când fiecare știe că mâine poate fi ultima zi a vieții lui.

Ar fi putut fi ucis de cazaci în urmă cu mai puțin de o oră.

Mâine, chiar dacă va sta departe de primele linii, un glonț poate să-l ajungă. El este Împăratul, dar și el se supune riscului morții pe care îl impune războiul. Urcă în berlină. Va dormi.

În 2 decembrie 1805, când se trezește, primul lucru pe care îl vede este ceața. Înseamnă că nu va ploua. Sare imediat pe cal și, urmat de escortă, parcurge frontul trupelor încă adormite.

La ora opt, soarele se ridică şi risipeşte tot aburul. Discul roşu uriaş urcă lent în timp ce trupele lui Soult, Davout şi Bernadotte încep asaltul asupra platoului de la Pratzen.

Merge către aripa dreaptă, se pune în fruntea rezervei, urmăreşte prin lornietă mişcările trupelor. Vede cavaleria masivă din Garda Imperială rusă în uniformele lor albe şi verzi făcute bucăţi. Vede trupurile îngrămădindu-se cu miile. Ruşii contraatacă de mai multe ori. Trimite cavaleria Gărzii. După câteva minute, generalul Rapp, rănit, se îndreaptă spre Împărat, însoțind un prizonier, colonelul gărzilor ruseşti, prinţul Repnine.

Platoul Pratzen este cucerit. Inamicilor austrieci şi ruşi nu le rămâne decât să moară sau să se predea. Şah şi mat, din câteva mutări.

Napoleon priveşte trupele ruse care se aventurează la sud de aripa dreaptă pe lacurile înghețate. Dă ordin să se tragă în gheață, care se sparge. Se vede apa puţin adâncă. Nu vor fi mulţi înecaţi, dar artileria rusă este înghiţită, iar oamenii se întorc sau mor de frig.

Noaptea a venit atât de repede! Plouă şi burnițează. Parcurge călare câmpul de luptă.

Trebuie să vadă tot, morţii, răniţii care agonizează, grămezile întunecate de cai încălecaţi unii peste alţii, cu burţile sfârtecate de gloanţe.

Să se facă linişte în jurul lui. Vrea să audă vaietele răniţilor. Vrea să-i salveze.

Se întoarce la bivuac, dar nu poate să adoarmă.

La şase dimineața, urcă din nou pe cal, în întunericul încă persistent. Călăreşte pe drumul ce duce la Olmütz şi unde, de o parte şi de alta, zac înşiruiţi morţii şi răniţii. Aici, Lannes şi Murat au zdrobit trupele generalului rus Bagration. Apucă pe drumul ce se ramifică spre Austelitz. Pretutindeni morţi, piese de artilerie ruse.

La Austerlitz, se instalează în castelul prinţului de Kaunitz.

Victoria este conformă cu cele prevăzute de el, însă nu simte nicio bucurie. Evenimentele s-au derulat după cum şi le-a imaginat.

Dar este înghețat. Se așază în fața șemineului din marea sală de ceremonii și îi scrie Joséphinei, cu spatele la flăcări.

„Am învins armata rusă și austriacă comandate de cei doi împărați. M-am obosit puțin, am trăit opt zile sub cerul liber cu nopți destul de răcoroase. În noaptea asta mă culc în castelul prințului Kaunitz, unde voi dormi două sau trei ore. Armata rusă este nu doar învinsă, ci și distrusă.

Te îmbrățișez."

Încetul cu încetul, căldura îi pătrunde corpul. Oboseala se scurge din el, dar ochii îi ard, la fel precum ai numeroșilor soldați. Vântul, frigul, cavalcadele i-au iritat.

Se ridică în picioare, își cufundă obrazul în apa caldă, apoi, cu ochii dureroși, începe să dicteze. Cuvintele trebuie să dea glas acestei victorii.

Umblă prin marea încăpere. Se gândește la acești soldați care au strigat când trecea în apropierea lor că ar putea să se mulțumească să privească lupta de la distanță. Își amintește de torțele aprinse în noaptea de 1 decembrie, de strigătele de: „Trăiască Împăratul!"

Începe să dicteze.

„Soldați, sunt mulțumit de voi. Ați confirmat, în ziua de la Austerlitz, tot ce așteptam de la vitejia voastră. Ați împodobit acvilele cu o glorie nemuritoare... Ce a scăpat armelor voastre s-a înecat în lacuri. Patruzeci de drapele, stindardele Gărzii Imperiale a Rusiei, o sută douăzeci de tunuri, douăzeci de generali, peste treizeci de mii de prizonieri, sunt rezultatul acestei zile pe veci memorabile. Soldați, poporul meu vă va primi cu bucurie și va fi suficient să spuneți: «Am fost la bătălia de la Austerlitz» pentru a vi se răspunde: «Iată un viteaz.»"

În dimineața zilei de 4 decembrie, Napoleon părăsește castelul din Austerlitz împreună cu statul-major și escorta.

La moara din Paleny, la jumătatea distanței dintre avanposturile austriece și franceze, coboară de pe cal și se apropie de focul

uriaș pe care l-au aprins grenadierii. Își întinde mâinile deasupra flăcărilor. Urmează să-l primească pe împăratul Francisc al II-lea, descendentul Habsburgilor, venit să-i solicite armistițiul, după ce a fost învins.

Ar vrea să fie mirat și totuși acest eveniment îi pare la fel de natural precum victoria de la Austerlitz.

Trăsura împăratului Austriei, escortată de ofițerii lui, sosește, iar Napoleon înaintează, îl îmbrățișează pe Francisc al II-lea, conducându-l la distanță de câțiva pași de statele-majore, simțindu-se privit.

Arată focul de lemne, moara:

— Astea sunt palatele în care Maiestatea Voastră mă obligă să locuiesc de trei luni, zice el.

Zâmbește.

— Sejurul acesta v-a reușit destul de bine, răspunde Francisc al II-lea. Nu aveți dreptul să-mi purtați pică.

Napoleon încearcă să convingă. Austria trebuie să-și separe destinul de al Rusiei. În timp ce merge alături de Francisc al II-lea, își amintește de vorbele lui Talleyrand, care-și dorea o alianță austriacă, de ale lui Giulay, care evoca posibilitatea unui mariaj cu arhiducesa Marie-Louise. Din moment ce a câștigat victoria, totul este posibil. A forțat ușa.

Îl conduce pe Francisc al II-lea până la trăsura acestuia, îmbrățișându-l încă o dată și numindu-l „fratele meu".

Nu este el, Napoleon, întemeietorul unei dinastii care a învins de curând doi împărați?

Alexandru va semna și el un armistițiu, iar regele Prusiei se va felicita că nu a mai avut timp să intre în bătălie.

Ce simplu este totul, atunci când deții puterea și când ești victorios.

Se întoarce la Austerlitz călare. Soldații cu care se intersectează strigă: „Trăiască Împăratul!" Prizonierii îndeasă în căruțe morții pe care i-au adus la marginea drumului de pe câmpurile tăcute.

Trebuie să-şi asume şi să asigure viitorul orfanilor acestor soldaţi şi ofiţeri căzuţi la Austerlitz. Închide ochii, la fel de dureroşi.

Dar, la castelul prinţului Kaunitz, îi scrie Joséphinei cu mâna lui:

„Am încheiat un armistiţiu: până în opt zile, pacea va fi realizată. Ruşii pleacă. Bătălia de la Austerlitz este cea mai frumoasă dintre toate pe care le-am dat: patruzeci şi cinci de drapele, peste o sută cincizeci de tunuri, stindardele gărzii ruse, douăzeci de generali, treizeci de mii de prizonieri, peste douăzeci de mii ucişi: un spectacol înfiorător! Împăratul Alexandru I este disperat şi se întoarce în Rusia. M-am văzut la bivuacul meu cu împăratul Germaniei: am stat de vorbă două ore, am convenit să facem pacea foarte repede. Am trei mii de răniţi şi şapte, opt mii de morţi. Mă dor ochii puţin; este o afecţiune curentă, nu-i mare lucru.

Adio, dragă prietenă, doresc să te revăd.

Diseară voi dormi la Viena.

Napoleon"

Este 7 decembrie 1805.

În 26 decembrie, Napoleon semnează la Presburg Tratatul de pace cu Austria.

Iar în 30 decembrie 1805, Tribunatul se reuneşte într-o atmosferă entuziastă. Ninge peste Paris. Dar niciun tribun nu lipseşte de la adunare. În unanimitate, Tribunatul propune, iar el acceptă, ca Împăratul să fie numit *Napoleon cel Mare.*

Cuprins